

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

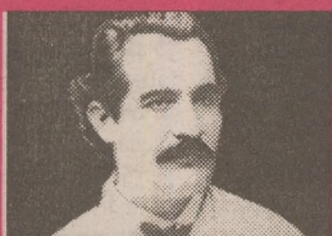
28 decembrie 2004 -
11 ianuarie 2005
(Anul XXXVII)

51
52

11961

Ancheta „României literare”

Primii zece poeți români
din toate timpurile

Mihai Eminescu
Tudor Arghezi
George Bacovia
Lucian Blaga
Ion Barbu
Nichita Stănescu
Mircea Cărtărescu
Leonid Dimov
Gellu Naum
Alexandru Macedonski

Au răspuns 34 de critici literari

paginile

20
21

Urăm cititorilor noștri

Sărbători fericite

și

La mulți ani

**contrafort
de Mircea Mihaies**

Ciorba de chimicale

"mi asum raspunderea!" Atat a apucat sa spuna Ion Iliescu referitor la porcarii monumentală a grațierii lui Cozma și a onorabilei echipe de violatori, escroci și asasini. Nostimada nabil e că pe lista lui Iliescu se afla și milițianul Corpodean, cel care a transportat în decembrie 1989 cadavrele timișorenilor ucși la crematoriul din București. Or, respectivul cetățean era liber cam de trei luni, din septembrie 2004, când leșise fără ajutorul grației prezidențiale, după efectuarea cvasi-completă a condamnării. În aceste condiții, pentru ce și-o fi asumat Iliescu răspunderea?

Jucăria stricată ce nu se mai putea opri din papagalicia propoziției de mai sus voia, desigur, să ne abată atenția de la implicarea guvernului și, pe cale de consecință, a partidului în incalificabilul său gest. Nu carele cumva să treacă asupra PSD-ului mânia pe care majoritatea românilor, inclusiv votanții din oficiu ai partidului mafiot, au resimțit-o față de eliberarea lui Cozma. Iar atunci când va prelua puterea, s-o facă într-un partid curat ca lacrima. Că la vârful său s-a adunat întreaga murdărie a cincisprezece ani de mârșăvii, pentru Ion Ilie n-are nici o importanță!

În realitate, Iliescu nu și-a asumat nimic. A rosti o vorbă fără a suporta consecințele faptelor tale înseamnă, în cel mai bun caz, cinism. Precedentul stabilit este deosebit de periculos. După această logică, oricine omoară un om n-are decât să apară la televizor și să spună că-și asumă răspunderea, și cu asta basta! Ai fost prins jefuind o bancă? Nimic mai simplu! Organizezi o conferință de presă, rostești cuvintele ritualice și rămâi cu banii!

Din moment ce nu și-a dat demisia din funcție, Iliescu a trecut asupra președinției pata rușinoasă care ne-a proiectat iarăși pe pagina întâi a ziarelor internaționale. Curios e că nici unul din editorialiștii ce-au sărit ca mușcați de șarpe cu ocazia alegerilor de la 28 noiembrie n-a găsit de cuvință să vorbească de „ukrainizarea” țării. Într-adevăr, nu de „ukrainizare” e vorba aici: e vorba de avansatul proces de putrefacție morală care-a cuprins România. Iar Iliescu are, în această ciorbă chimică, rolul enzimei ce inițiază dezastruoasa acțiune.

Doar incomensurabila sete de putere a ex-președintelui a făcut posibilul circuit politic și moral de astăzi. Selectând oameni după chipul și asemănarea sa –

pe cât de incompetenți, pe atât de aroganți –, Iliescu a deturnat țara de la mersul spre civilizație. Asemeni bandiților care provoacă deraierea trenului de pe șine, pentru a-l jefui după pofta inimii, banda lui Iliescu a acționat metodic și violent, amestecând sadismul cu nebunia și ciocoismul cu schizofrenia.

Succesul modelului a creat o emulație mai ceva ca-n vremea stahanovismului. În clipa de față, jocul lui Dan Voiculescu e mai șocant decât multe din isprăvile contondente ale pesedeilor. Șmecheri nevoie mare, ei încearcă o dublă lovitură de *snooker*: o bilă albastră în direcția pesedelor, una portocalie pe adresa Alianței. Susținând în Parlament PSD-ul iar la guvernare D.A.-ul, voiculescienii au pavat drumul cel mai scurt spre anticipate – adică posibilitatea pe care vor să dea impresia că doresc s-o evite. Dând posibilul guvern D.A. pe mâinile mafiei pesediste, P.U.R. visează la rolul de mediator între cei doi poli ai parlamentului. Cu alte cuvinte, după ce l-a șantajat pe Iliescu, încearcă să-l șantajeze și pe Băsescu.

Deși în clipa în care scriu nu se știe cine va forma guvernul, e limpede ce fel de jocuri fac

diversele formațiuni politice. Nu cred că e cazul să ne iluzionăm în legătură cu realele interese ale partidului născut din tubul catodic al „Antenei 1”. El se va comporta la nesfârșit așa cum îl vedem acum: pescuind în ape tulburi și botezându-și meschinăria cu numele de alint „moralitate politică.” E suficient să urmărești două minute evoluția lui Șereș ori a lui Voiculescu pentru a-ți trece cheful să mai folosești vreodată această sintagmă.

Că există și ceva sinucigaș în duplicitarismul pur-ist e limpede ca lumina zilei. Chiar dacă a făcut deja câteva gafe, Băsescu nu e Constantinescu. În plus, lecția Convenției Democratice a fost suficient de usturătoare pentru ca aceiași oameni să nu calce a doua oară în aceleași străchini. Oricum, păstrarea ca negociator-șef a lui Vasile Pușcaș nu indică o dorință radicală de schimbare. O astfel de măsură ar fi trebuit evitată cu orice preț, oricât de mare ar fi fost dorința de „continuitate” a Bruxelles-ului. A-l păstra pe Pușcaș înseamnă a menține procesul integrării în cea mai deasă dintre cețurile posibile.

Cu toate acestea, Băsescu

nu va fi omul care să tolereze jocurile de glezne ale băieților de la „Antena 1”. Or, dacă o va face, căderea sa va fi iminentă. Băsescu a câștigat alegerile în condițiile în care mulți români nici nu prea auziseră de existența sa. Slugărnicia instinctivă a televiziunilor îi va asigura o celebritate națională – iar din acest punct iar vom fi extrem de originali: spre deosebire de slugărnicia anterioară, cea de acum va servi unui scop nobil. În situația care se conturează, nu vom avea decât o alternativă: ori alegeri anticipate, ori guvern de așa-numită „uniune națională”.

Cine ar profita de pe urma unui guvern reprezentându-i pe toți actanții din Parlament? Evident, formațiunea sau formațiunile care controlează forul legislativ! Abia în această perspectivă se observă cât de nefastă este acțiunea PUR: ea are singura menire de a-i readuce pe pesedei la conducerea țării în interval de câteva luni. Or, dacă acest lucru se va întâmpla, nici una din inițiativele lui Băsescu privind stăpîirea corupției, reforma sistemului fiscal, reducerea impozitelor nu va mai fi posibilă.

E greu de spus că Alianța D. A. posedă forța și mai ales ingeniozitatea de a contrabalașa aceste manevre pe cât de grosolane, pe atât de primejdioase. Dan Voiculescu va intra la guvernare numai dacă va fi sigur că va putea să joace la perfecție partitura calului troian. Altminteri, el va rămâne până la capăt alături de PSD, într-o previzibilă poziție obstructionistă. Născut din interesele precise și veroase ale unei categorii sociale clar definite, PUR nu se va da în lături de la nici un atentat la stabilitate. Ceea ce în limbaj pur-ist este „clasa medie”, la o analiză atentă se dovedește a fi clasa profitorilor tranziției.

Soluția alegerilor anticipate este, în aceste condiții, singura carte pe care echipa din jurul lui Băsescu ar trebui să meargă. Orice compromis, orice speranță că vor beneficia pe parcurs de sprijinul celor care acum îl joacă-n foi de viț e, uman, naivitate și, politic, imbecilitate. Pesedeii sunt nu doar stăpânii mecanismelor administrative de la suprafață, dar mai ales ale celor din subterană. Ceea ce înseamnă că a-ți face iluzii în legătură cu intențiile lor echivalează cu a înainta în pas de marș spre adâncimile sufocante ale mlaștinii.

Lecția de eleganță predată de Băsescu lui Năstase în vâzul națiunii n-a folosit la nimic. Vadim, omul care scria, cu o lună în urmă, lucruri incalificabile despre candidatul la președinție al PSD a fost, la alegerea conducerii Camerei, susținătorul său cel mai fervent. Ce-o fi asta? O ticăloșie de cea mai joasă speță? Sau o altă lecție de „moralitate politică” din speța celor profesate de Dan, calul troian? ■

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINULESCU.**
Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.**

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 3, 8, 10, 11, 28, 29, 30, 31, 37, 42, 43, 46), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 1, 5, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23), **ECATERINA IONESCU** (pag. 4, 7, 13, 14, 24, 25, 26, 27, 32, 33, 34, 35), **NINA PRUTEANU** (pag. 2, 6, 9, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 47, 48).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Fliințe mici, dintre care unele apar doar de Crăciun*
Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**
Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-G.S.G, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-G.S.G, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijinul de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Dezastrele zilei se măsoară prin revanșa somnului, fiind dat sărmanului om să-și trăiască vârstele cu ceea ce fiecare dintre ele îi adaugă sau îi retrage. Cu misterul lui fiziologic, cu visele sale, somnul instaurează un armistițiu, îmbăindu-l pe cel cufundat în sinele lui permanent – adică cel mai ascuns și chiar lui însuși necunoscut – în ape reparatorii. Acel sine clamoros, pus pe aventuri în spații deschise sau claustrat, în timp suspendat sau tocmai bun de cutreierat înainte ori înapoi. Trista condiție a binarei stări trezie/somn (sau somn/trezie?) cade pe seama lucrării timpului, cu prisosință la subiecții la care somatic se observă contagiunea între cele două fundamentale stări. Contagiune ce răpește fiecareia dintre ele genuitatea, exclusivitatea, puritatea, esența structurală.

Un cotidian deficitar la ispitele compactului bloc al realității versus visul târându-se pe șleauri istovite diagnostichează reaua poziționare a eului față de gravitația ce se pregătește să-l centrifugheze. Când energicul „visător” de altădată, acum cu o tot mai subțire aură în jurul genunchilor, împinge cu tot mai multă greutate pereții văzduhului, insul nemandorindu-și decât ca ziua de astăzi să nu fie mai păcătoasă decât cea de ieri, cea de mâine, decât aceea de azi. Când magnificelor vise colorate, muzicoase, parfumate, sacru carnale și triumfal aeriene ale tinereților și chiar ale stabilei maturității le succed altele la limita normei ludice, modeste, trudnice, cu premoniția nerealizării și verdictul uitării înainte de a fi consemnate în prima clipă a deșteptării.

Se dă vina pe numărul crescând de pastile ingerate de cel care, pe variatele metehne ale senectuții, pe starea de inconfort moral a românului la începutul celui de al treilea mileniu, își trage peste umeri o plapumă subțiată. La ore tot mai înaintate. S-ar mai spune că degradării în serie a visurilor – cele cu ochii deschiși – fatal este să-i corespundă alterarea viselor din somn – iar dacă visuri nu mai îndrăznești să-ți faci, nici de zburdalnice vise parte nu mai ai, nemeritosule! Fantastic visai, cu jumătate de veac în urmă, victimă ce te afli a longevității, ei bine, acum nici de coșmaruri nu vei mai avea parte!

O, acele perfect regizate coșmaruri pe care elevate personalități le „aștern” pe hârtie, mascată aluzie la nesuferite fețe ale realității, dacă nu calea dreaptă spre noi genuri ale artei, în tot mai reușita izbândă a acesteia la capitolul necomunicării. Da, câte nobile firi de către viață înșelate, de către comunitate dezamăgite, de propriul trup trădate nu și-au scos părleala speculându-și și franc coșmarele în nemuritoare opere, aducătoare de fotolii academice, de acea bunicică stare materială pe care capodopera premiată o produce. A nu-ți memora visele, iată un abandon ce nu vestește nimica bun, ca să nu spunem că anunță apropiata, inevitabila catastrofă – a rupe pactul cu absurdul, ce condamnare la a nu mai înțelege nimic din ceea ce prin preajmă se petrece și unde, fie și numai în figurație – ești pe schemă.

În oarecare scurgere la capitolul ludic, urmăream cu poftă în recenta carte a lui Iordan Chimet (*Cele două Europe, cele două Românii*, edit. „Noul Orfeu”, Buc., 2004)

filmul viselor lui Mihail Sebastian, în anii săi de spaime. Cu răutatea de care nu pot să mă dezbar constatam că în acele felice momente pe crestele somniei Mihail Sebastian se afla când în societatea prințului Nicolae, când în fruntea unei manifestații naziste, ba chiar vis-à-vis de Adolf Hitler în persoană. Cea mai elementară analiză grăia că avea cu siguranță ceva de împărțit numai cu personalități de frunte.

Visul pe care l-am făcut eu n-a fost un coșmar – deci nu coboram în maximă grabă, de-abia atingând frunzele vestei de ale măgurii, cu oribila conștiință a crimei, altfel perfectă, nici nu mă piteam, urmărit de dușmani feroci, decisi să mă termine, nici de armăsarul scăpat din ham ce avea ceva cu totul special cu mine și de

desăvârșire străine, străzi obscure, scuaruri. Nu știam încotro merge și, în consecință, unde ar trebui să cobor. Mi-am zis însă că mai încolo aveam să mă lămuresc cumva, odată ce fiecare linie trece la un moment dat printr-o stație centrală, că, prin urmare, nu e cazul să mă panichez.

Vitorul nu mai era așa de negru, puteam să-mi trag sufletul, pe jumătate țelul mi-era atins. Pe geam se zăreau lanuri, împetrițate cu pâlcuri de maci – ieșisem din oraș. „– Mergem la țară?” l-am întrebat politicos pe călătorul cel mai apropiat. „– Avem o agendă încărcată”, îmi răspunse acesta. „Ne oprim în trei sate și patru orașe.” De abia acum înțelegeam din care motive vehiculul nu oprise nicăieri, că luasem ceva greșit, care mă rătăcea și mai tare. Era

Printre coșmaruri

care nu era scăpare. Nu căzusem în cuibul cu vipere, nu mă aflam la teza de matematică, nu mă găseam, ditamai adultul, în banca de liceu, între adolescenți – și cu lecțiile nefăcute. Pământul nu se cutremura, nu cădeau bombe, nu eram scos la tablă.

Nu, de astă dată mă aflam în marele București, într-un cvartal foarte bine configurat, cu falnice edificii din mai multe epoci și vaste bulevarde – ținteam să găsesc o stație de autobuze pentru ca vreunul dintre ele să mă lase în centru, de unde, mai departe, m-aș fi descurcat. Stația era de negăsit, iar când, după crispate traversări de străzi am găsit una, toate numerele de autobuz îmi erau necunoscute și nimeni nu mă putea dumiri în care direcție să mă urc. M-am hotărât atunci să mă sui în oricare, dar, în chip supărător, de cum sosea unul, și pleca, înainte de a-l ajunge.

Ah! și învingând forțe obscure ce mă trăgeau înapoi, m-am „trezit”, la mare înghesuială, ce e drept, într-un autobuz de cursă lungă, ce începu a străbate interminabile bulevarde ce-mi erau cu

limpede că trebuia să mă înarmez cu răbdare. „– Și mai e mult până acolo?” am întrebat cu discreție. „– Slatina, Bacău, Tulcea, Budapesta”, fu răspunsul plin de solitudine al necunoscutului, ce mânca în picioare, lângă șofer, dintr-un pahar de plastic cu iahnie de fasole, în care învârtea o furculiță, tot de plastic.

„– Dar asta e în străinătate!”, am strigat intrigat la culme. „– N-ai pașaport?” „– N-am la mine!” „– Da’ buletin ai?” „– Niciodată nu plec fără el”, am răspuns întrucâtva ușurat. „– Atunci e’n regulă. Ești valabil.” „– Valabil la ce?” „– Ca să votezi, ce naiba? Nu te urcași, ca și noi, la sediu?” Dădui din cap afirmativ. Era mai bine să nu mă dau de gol. Comisesem o dublă eroare, urma să văd ce e de făcut, la momentul oportun. Totdeauna ne legăm soarta de momentul oportun. Pe scaune, în picioare, tovarășii de călătorie erau bine dispuși ducând la gură sticle de jumătate litru de apă plată, o jună îmi întinse un biscuit pe care-l ronțai, remarcând că n-are nici un gust, un ins în uniformă de vânător și cu mustați la

Franz Josef îmi prinse de rever o insignă și-mi aduse, pe un cartonaș, două chiftele. Tremuram ușor, binevoitorul însoțitor mai îmi puse în spinare o scurtă de plastic de culoarea vântului turbat.

Părea că autobuzul ia în piept o pantă abruptă, botul i se ridicase vertical, o privire fugară pe geam înregistră formații de nori, printre care zburam. La mari adâncimi, miriști acoperite de zăpadă se luminau când se risipeau norii, în depărtare șiruri de munți se profilau printre perdele de ceață.

„– Cum ziceți că vă cheamă?”, mă chestionă un altul, ce ținea în mână o listă. Mi-am deconspirat numele, insul îl trecu pe hârtie și-mi întinse un plic. Erau înăuntru cincizeci de mii, o bancnotă încă neîndoită. Bruscu mi-am reamintit din care cauze grăbisem să prind un autobuz către centru: ca să ajung la timp la Banca Tuturor Noroacelor, unde să-mi ridic ceul de un milion de euro pentru achiziționarea Curții Supreme. Comisia aliată de control își dăduse aquilul. Mustăciosul citi pe fața mea o undă de neliniște și mă trase de-o parte murmurând, ca pentru sine: „– După vot, mai vine una. Știi vorba strămoșească: din câștig mic n-a murit încă nimeni.

„– Dar eu cu cine votez?” Câte himere, reverii ciudate mă gântuie! Aștele tocmai se pronunță, iar eu mă simt, singuratic necunoscut, cam turmentat, acesta este cuvântul. Să fie vorba de Lola Pușcă?, de Cutreierătorul-de-mări? Luminează-mă, călătorule.

„– Tataie, cum de te-ai strecurat aici în mijlocul nostru. Cine te-aduse? Ia vezi ce mai e pe acolo, jos!” Și-mi dădu un scurt brânci profesional, prin ușa care se deschise, aruncând înăuntru proaspeți fulgi de nea, zmulgând din mâinile pasagerilor paharele cu iahnie, tăvițele cu clătite. Ținându-mi cu o mână tichia albastră, în curenții ce parcă mă purtau în palmă, lunecam lin, în desăvârșita derădere a legii gravitației. La jumătate drum spre sol mai arunca o privire în sus: un șir sinuos de autobuze se pierdea în văzduhuri la altitudini imposibil de apreciat. Inima-mi bătea cu putere sub plicul care, încălzit, foșnea ușor.

După mirosul reavăn al bulgărilor de pământ pe care-mi puneam tălpile goale, înțelesei că mă aflam în patrie, undeva prin Oltenia. Aburii telurici mă învăluiau, învigorându-mă, servindu-mi de încălzire. Și năpristan un gând mă scutură, ca un atac de malarie; era ziua alegerilor, pierdeam ocazia celei din urmă înfruntări cu rivalul meu, Ghelase. Ochii mi se umplură de lacrimi. Hohoteam. Ghelase avea să mă aștepte zadarnic, fără adversar nu se putea alege. Iar postul i se potrivea ca o mânășă.

Cât mă privea, degeaba achiziționam Curtea Supremă, în lipsa unor spații comerciale corespunzătoare. Și, oricum, ar fi trebuit cumpărat mai întâi Consiliul, cu lanțul său de garaje. Un nou val de lacrimi mă podidi. La contactul cu ele, mirosul de levandă al pernei se învioră. Și m-am trezit așa, nitam-nisam, într-un pat destul de larg ce plutea pe calme valuri. În jur, dalbi nuferi bolborositori jucau pe unde, piereau în adâncuri – adevărate flori de stil.

Bașbu CIOULESCU

Din epoca secerei și ciocanului

Anchetele literare de sărbători

Răspunsurile scriitorilor la anchetele organizate de revistele literare cu prilejul sărbătorilor de iarnă în perioada realismului socialist n-au nimic vesel și fantezist. Seamănă mai curând cu rapoartele de activitate și planurile de producție (model obligatoriu pentru stilistica discursului public în epocă). Invitați să participe la un joc rezervat cândva vedetelor, scriitorii descoperă că sunt, de fapt, chemați la ordine asemenea unor salariați și obligați să anunțe în termeni preciși cu ce anume vor contribui la buna funcționare a propagandei comuniste. Nici unul nu îndrăznește să declare, teribilist, că în anul care urmează nu are chef să scrie și că vrea doar să citească, să călătorească sau să viseze. Toți adoptă un ton grav și folosesc cuvinte ca „muncă”, „străduință”, „datorie”, „activitate”, străine de bucuria scrisului și gratuitatea literaturii.

Nu este mai puțin adevărat că participanții la anchete sunt recrutați dintre partizanii declarați ai regimului și că de multe ori ei au inițiativa obedienței, venind cu un zel grotesc în întâmpinarea așteptărilor autorităților comuniste. Scriitorii răzvrățiți sau inaderenți structural la noul mod de viață se află în această perioadă în închisori și sunt supuși unor anchete de cu totul alt fel, care se soldează cu unghii smulse și fețe pline de sânge.

Răspunsurile răsfățaților regimului la anchetele revistelor literare provoacă, recitate azi, nu compătimirea, ci dezgustul. Unele dintre ele se remarcă totuși printr-un umor involuntar, care ne poate face să ne amuzăm. Mihail Bulgakov satirizează, în *Maestrul și Margareta*, atribuirea unor concedii de creație proporționale cu mărimea textelor care urmează fie scrise: o săptămână pentru un poem, o lună pentru o nuvelă, un an pentru un roman. Într-o situație la fel de comică se află scriitorii români care, în vremea secerei și ciocanului, vorbesc despre planul lor de producție literară. Iată câteva „planuri de creație” pe anul 1952 publicate în revista *Contemporanul* din 11 ianuarie 1952:

Maria Banuș: „Actualmente urmăresc activitatea unor mari întreprinderi industriale din Capitală pentru a cunoaște cât mai adânc problemele ce se nasc, pe măsura dezvoltării conștiinței oamenilor.”; „Am de gând să scriu o piesă de

teatru în care să se reflecte unele din aspectele acestui proces.”; „Tot în 1952 voi scrie o carte în versuri pentru copii despre «Expoziția permanentă I.V.Stalin».”;

Petru Dumitriu: „Încă de peste un an de zile se discută în cercurile noastre scriitoricești, printre oamenii de cultură și iubitorii de literatură din publicul larg, despre un gol în tematica prozei noastre. Sectorul de bază al economiei noastre, industria grea, nu e reprezentat în proza noastră epică decât printr-o singură carte, *Oțel și pâine* de Ion Călugăru.”; „De aceea, în vederea unui asemenea roman, plănuiesc ca numaidecât după ce am încheiat ultimul capitol al ediției a doua din *Drum fără pulbere* să încep a lucra ca reporter al ziarului local, la Reșița.”

În numărul din 18 ianuarie al aceleiași reviste sunt reproduse angajamentele altor scriitori, cărora li „se dă cuvântul” ca într-o ședință de partid:

Radu Boureanu: „Lucrez la un roman în care voi încerca să reflect lupta poporului nostru muncitor împotriva agenților imperialismului, împotriva spionajului titoist, a sabotajului diversioniști.”;

Euseblu Camilar: „În primul rând vine un roman al vieții gospodăriilor colective, un fel de continuare a *Temeliei*, cu alți eroi, alte locuri, și alte întâmplări.”; „Un rol de seamă în acțiune îl va avea Hotărârea Partidului din septembrie 1951, cu privire la gospodăriile agricole și întovărășiri.”;

Nina Cassian: „În anul 1952 mă voi ocupa intens de munca de traducere. Am în plan traducerea unui volum de versuri antiimperialiste, de poetul sovietic A. Malîșko, precum și a lucrărilor pentru copii ale lui Maiakovski.”;

Zaharia Stancu: „Este de datoria mea să demasc în cuprinsul unei cărți, care va purta titlul *Cavalerii de Santa Croce*, figurile mârșave ale spionilor americani și englezi și ale cozilor lor de topor, care au încercat să acționeze pe teritoriul Republicii noastre Populare, împotriva cuceririlor democratice ale poporului și care și-au primit dreapta pedeapsă din partea justiției...”

În numărul din 25 ianuarie își face cunoscute proiectele și **A. E. Baconsky:**

„Mă preocupă în special problema inginerilor proveniți din rândurile tinerilor muncitori. Vreau

să urmăresc transformarea lor pe toate planurile și să realizez într-un poem o figură de tânăr inginer.”

Sărim peste cinci ani și ajungem în 1957, ca să constatăm că mașinăria anchetelor de Anul Nou funcționează la fel. În *Gazeta literară* din 3 ianuarie 1957 sunt reproduse răspunsurile mai multor scriitori la întrebarea *La ce veți lucra în 1957?*

Eugen Barbu: „În primele luni ale anului 1957 va apare [sic!] la ESPLA «Groapa». După aceasta, tot ESPLA va scoate de sub tipar volumul «Patria». Editura Tineretului îmi va publica până la sfârșitul anului următor volumul de nuvele «Treptele mării». În prima jumătate a lui ianuarie voi depune la ESPLA două piese de teatru: «Sfântul» și «Să nu-ți faci prăvălie cu scară». Tot în anul 1957 sper să termin romanul «Calea negustorilor», continuare la «Groapa».”;

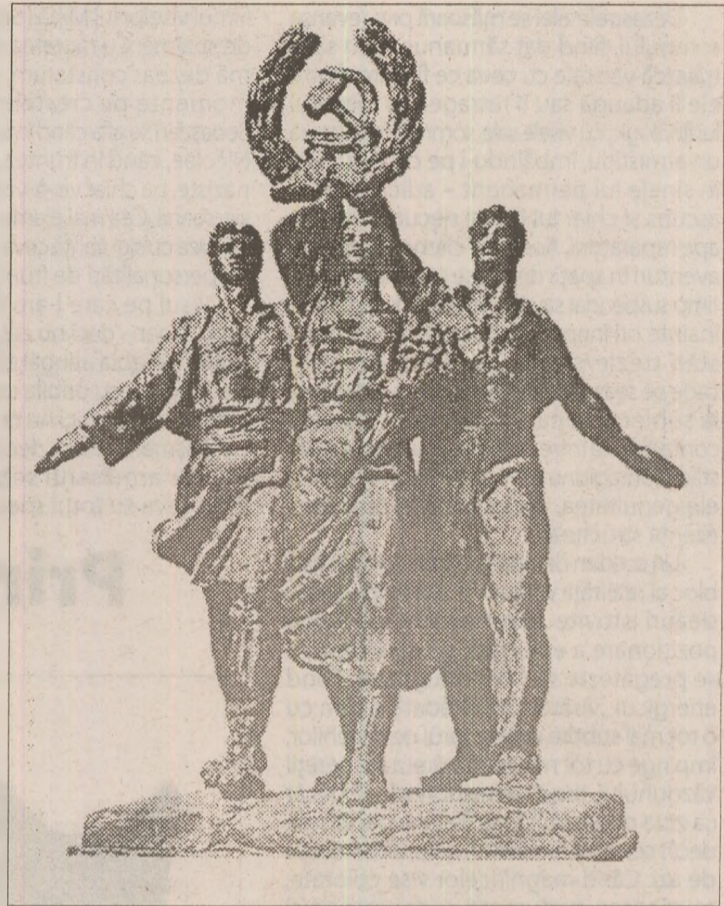
Petru Dumitriu: „Aș vrea să izbutesc a scrie în anii următori o colecție de «Biografii contemporane» care să reprezinte pentru generația care are acum între treizeci și cincizeci sau cincizeci și ceva de ani ceea ce reprezintă «Cronică de familie» pentru clasa dominantă din România dintre 1860 și 1950. Această generație are o istorie care trebuie scrisă.”;

Eugen Jebeleanu: „Voi lucra în 1957 un poem închinat Marii Revoluții Socialiste din Octombrie cu prilejul celei de-a 40-a aniversări. Un altul care e inspirat din cele văzute în Japonia și care poartă provizoriu titlul «Hiroșima» va apărea, cred, chiar la începutul anului.”

Singurul care încearcă să evite limba de lemn este **Tudor Arghezi**, dar și el se exprimă neinspirat sau (poate) cifrat:

„În 1957 trebuie să mă căznesc să scriu mai bine și mai frumos, dacă bineînțeles apuc primăvara viitoare și dacă am cerneală mai gustoasă; încolo nu știu exact ce să fac. Doresc cititorilor mei ani mulți și să se gândească bine la ce gândesc.”

Sunt și ani marcați în întregime, încă de la 1 ianuarie, de o anumită aniversare căruia partidul comunist vrea să-i dea o importanță supremă. În această situație se află anul 1959, colorat în roșu de perspectiva împlinirii, la 23 august, a cincisprezece ani de la „eliberare”. În *Gazeta literară*, chiar din primul ei număr

Omagiul partidului de G. Baraschi. Ilustrație la articolul 23 August de Zaharia Stancu publicat pe prima pagină a revistei *Gazeta literară* nr. 34 (284) din 20 aug. 1959.

pe 1959, datat 1 ianuarie, se inaugurează rubrica „Scriu pentru 23 August”.

Nina Cassian (care în realitate, după cum reiese din jurnalul ei intim, publicat după 1989, era absorbită în această perioadă de flirturi multiple cu scriitori (ca Marin Preda, Al. I. Ștefănescu și Ov. S. Crohmălniceanu) adoptă o poză de militantă comunistă înflăcărată și scrie în cadrul acestei rubrici: „nădăjduiesc că voi putea termina, în cinstea aniversării a 15 ani de la Eliberarea patriei noastre, amplul poem *Spectacol în aer liber*, închinat frumuseții complexe a acestor ani. De asemenea, pe lângă o serie de proiecte mai puțin certe, voi încheia un cidu de muzică și versuri, compus împotriva ororilor războiului de cotropire și spre slava unei păci creatoare.”

Iată și alte declarații:
A.E. Baconsky: „Scriu versuri lirice pe care le voi aduna probabil într-un volum. Când va apărea, e o problemă de viitor. În orice caz 23 August 1959 va fi pentru mine termenul ideal și dacă aș reuși să public cartea în cinstea acestei zile aș încerca sentimentul unei depline participări la marea sărbătoare a poporului nostru.”;

Mihail Gafița: „Mai întâi mă gândesc la articolele curente, pe care le-aș putea publica în periodicele noastre. Ca lucrări mai de greutate consider că voi tipări anul acesta primul meu volum de critică consacrat în întregime

realismului socialist și alcătuit după o formulă pe care o cred oarecum diferită de a altor volume de acest fel apărute. În acest an va apărea ediția Duiliu Zamfirescu anunțată pentru 1958. Și revenind la ceea ce am spus la început, articolele curente în presă, pentru că acestea e o sarcină principală a criticii literare.”;

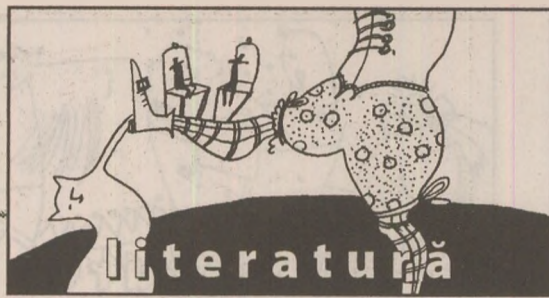
Dumitru Radu Popescu: „Am predat Editurii tineretului *Zilele săptămânii*. În cinstea lui 23 August, intenționez să scriu câteva schițe cu tematică actuală și câteva despre evenimentele petrecute acum cincisprezece ani.”

Petru Dumitriu: „În cinstea lui 23 August 1959, mă voi strădui să duc la bun sfârșit publicarea primelor două volume din *Biografiile contemporane*. 23 August e o dată importantă și încerc să tipăresc în cinstea ei o lucrare în care să dau tot ce pot mai bun.”

După cum se vede, de Anul Nou toată lumea vorbește despre 23 august. Alunecare în absurd care, în această perioadă, nu miră pe nimeni.

Alex. ȘTEFĂNESCU

NOTĂ. Citatele datând din 1952 și 1957 au fost transcrise din presa literară a acelor ani. Citatele din *Gazeta literară* nr. 1/1959 au fost preluate din documentata lucrare a Anei Selejan, *Literatura în totalitarism 1959-1960*, Buc., CR, 2000.

lecturi la zi de Marius Chivu

Cu mama pe canapea

A avut ceva curaj Veronica A. Cara (28 de ani) când s-a hotărât să scrie *Petrecere cu mama*. Cum se întâmplă de obicei, temerarii sunt răsplătiți. Veronica A. Cara a scris deja patru cărți și se pare că a mers din reușită în reușită și numai faptul că a publicat la edituri modeste financiar, cu posibilități de susținere și promovare scăzute a făcut ca această talentată prozatoare să nu albă un public al ei, fidel și mult mai numeros. Să fie clar, editura este răspunzătoare (aproape) în totalitate de destinul imediat al cărților pe care le publică. Cartea este, în bună măsură, difuzarea ei și dacă despre o carte nu se scrie și nu se discută în presa literară, de vină sunt editorii. Revistele și recenziile nu sunt obligați să alege prin târg după cine știe carte. Succesul unei cărți este o ecuație complicată, cu multe variabile, dar, în esență, așa stau lucrurile.

Și din cauza vârstei – e mult mai comod așa – tinerii prozatori de astăzi deocamdată nu se îngheșuie să scrie cărți cu mize narative substanțiale, cu un epic arborescent și alte personaje decât acel „eu” despre care se poate spune totul și nimic, și asta în ciuda faptului că temele lor sunt serioase și cu mult potențial. De pildă, sexul. Subiect de discuție absolut când e vorba de literatura tinerilor, este (doar) un ingredient („ca sexul în literatură”), acuplare și nu problematizare, un insert și nu un excurs, ca să fie prețios. Spre deosebire de multe dintre cărțile publicate în acest an, romanul Veronicăi A. Cara este destul de complex – inclusiv tema sexuală – pentru ca spectacolul narativ să aibă amploare și să-ți lase o mai mare libertate de interpretare. Subiectul însuși este generos, însă complexitatea lui nu se dovedește o pălărie prea mare pentru această prozatoare tânără, dar de o maturitate reconfortantă mai ales pentru criticii literari.

Cezar, naratorul masculin al scriitoarei, este un tânăr cu „probleme”. Crescut de o mamă deosebit de frumoasă, căci tatăl i-a părăsit devreme, Cezar a preluat în subconștient responsabilitatea protectoare, dar și erotică a bărbatului. Relațiile de mai târziu ale tânărului sunt marcate de legătura maternă, nu se va atașa de nici o fată și se va împăca cu asceza atunci când nu va avea relații sexuale indiferente, pur fizice cu fete agățate de amicul său Sandu. „Viciul” lui Cezar e semnul că lucrurile

nu sunt deloc ceea ce par a fi: pasiunea maladiivă pentru cititul jurnalelor și a însemnărilor intime ale câtorva apropiați și ale profesorului său de filozofie. Cezar are o slăbiciune – nemărturisită – pentru Deea, cea care povestise într-un carnet intim o fantezie cu adolescenței puberi. Intruziunea în viața privată a celor din jur nu e un act estetic benign. Fascinația pentru secretele celorlalți ascunde existența propriilor angoase: prins între nuditatea străinilor și obscurul din sine, voyeuristul nu poate fi un egolatr. Relația cu sine a lui Cezar devine, astfel, adevăratul secret. Secretul din spatele paradei

Veronica A. Cara
**Petrecere
cu mama**

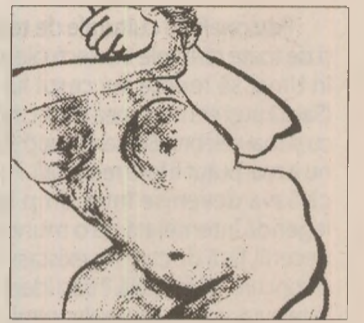
Veronica A. Cara, *Petrecere cu mama*, prefață de Paul Cernat, Editura Polirom, 2004, 406 p.

secretelor. Profesorul de filozofie, având el însuși fantezii sexuale cu fete tinere, descoperă că notațiile sale intime au un cititor-intruz și i se adresează direct. Mărturisirea diaristică – scrisul ca destăinuire terapeutică pentru uzul exclusiv personal – își pierde instantaneu interesul pentru destinatarul inoportun și anonim. Viciul e amenințat de terapie. Cezar își amintește că ratase în copilărie furtul unui caiet din casa bunicii și se duce să-l „recupereze”. Va găsi două caiete scrise de Corina, mama lui. Astfel, va afla/și va aminti că tatăl său fusese înșelat cu un adolescent și lectura caietelor îi va deschide memoria infantilă ca pe o cutie a Pandorei.

Ura față de tatăl care i-a abandonat, teama ca nu cumva mama – sedusă o dată de un adolescent –, să-și înlocuiască bărbatul cu unul dintre colegii lui de școală, iubirea purtată minunatei Coca, amanta tatălui care devine o mamă vitregă perfectă, toate acestea se reactivează traumatic. Anamneza declanșează regresul mental al lui Cezar până la stadiul puberal și acesta, sub impulsul subconștientului, o agresează pe Deea într-un act disperat de finalizare a posesiunii mamei. Tentativa de viol asupra Deei suprapusă delirant cu rememorarea seducției mamei (remember *Elogiul mamei vitrege?*), seducere incomplet recuperată mental, este punctul liminal al înfruntării obsesiei oedipiene. Sub șocul conștientizării fantasmai – o va recunoaște pe Deea înainte ca actul să fie consumat

– Cezar își va afla explicația „rătăcirii”. Memoria se va deschide complet, secretul din subconștient se va lumina, iar vindecarea de obsesia incestuoasă poate începe. Aceasta ar fi, în linii mari, biografia psihanalitică a lui Cezar și subiectul traumatic al unei cărți captivante și bine tensionate.

Câteva lucruri strică însă acest roman, fără îndoială, ambițios, sofisticat și, până la urmă, bine condus. Cum ar spune Grice, Veronica A. Cara încalcă două maxime, cea a relevanței și a cantității. În primul rând, dialogurile sunt foarte lungi. Nu neverosimile, dar lungi, redundante și plicticoase, deci inutile. Câteva dintre monologurile lui Cezar sunt prea „făcute” și cam demonstrative, când nu ar fi stricat puțină ambiguitate. Cu 20 de pagini până în final, Cezar oferă cititorului, singur și „nesilit de nimeni”, explicația propriei obsesii. Apoi, secvențele diaristice, necesare, semnificative pentru „desenul din covor”, cu un rol bine conturat în desfășurarea largă a narațiunii (căci condiționează palierul factologic și accentuează caracterul polifonic) și care oferă avantajul unei varietăți a registrelor stilistice (eseistic sau poetico-oniric), sunt și ele, însă, mult prea dezvoltate. De unde ar fi trebuit să rămână, totuși, un filon secundar, în a doua parte a romanului, ele concurează serios nivelul principal stârnind bănuiala că aceste texte ar fi, de fapt, niște materiale de sine stătătoare care și-au găsit, în cele din urmă, o rațiune măcar tangențială în acest roman. Dacă ar fi avut cu aprox. 100 de pagini mai puțin, *Petrecere cu mama* ar fi câștigat, nu neapărat în coerență, dar în ritm. Romanul are astfel destule

„burți”. Nu narațiunea trebuia mai bine controlată, ci amploarea construcției, dimensiunea secvențelor din registrul secundar. Dozajul, cu alte cuvinte.

Veronica A. Cara este unul dintre scriitorii despre care îți dai seama cu ușurință că scrie cu multă plăcere. Textul se desfășoară bine, nu e fracturat stilistic, în ciuda structurii compozite, și nici la nivelul coerenței, cu tot caracterul de monolog, adesea aluvionar. *Petrecere cu mama* este o carte curajoasă, cum spuneam, cu o miză peste medie, o narațiune densă, cu multe momente de grație și cu fragmente memorabile, lungită pe ici pe colo, dar cu siguranță una dintre cele mai interesante apariții de până acum ale colecției. În ciuda temei complexului oedipian, rămâne o carte echilibrată între delicat și abject, își strunește subiectul, nu se lasă dominată de tema sexuală și nu mi se pare deloc dură, stihială și scandaloasă cum o descrie Paul Cernat în prefața sa, altfel excelentă. Calitatea percepției, subtilitatea și forța narativă, în fine, concepția sa artistică, ambițioasă, bine conturată și (nu numai prin asta) matură, fac din Veronica A. Cara, în opinia mea, și din cele citite de mine, cea mai bună tânără prozatoare a momentului. ■

HUMANITAS

bunul gust al libertății

Colecția
Raftul întâi

250 000 lei

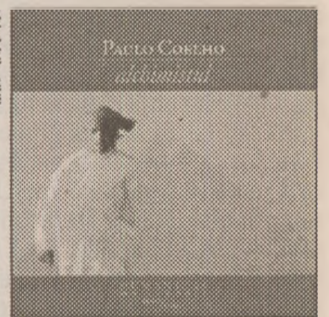

KAREN BLIXEN
Povestiri de iarnă

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

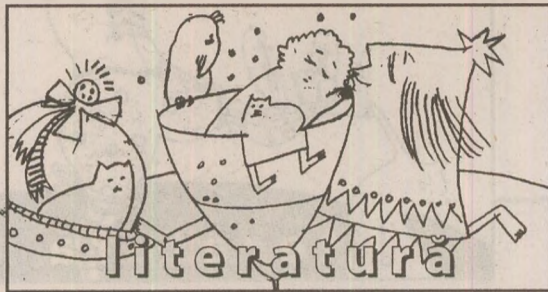
Audiobook
CD

207 000 lei

PAULO COELHO
Alchimistul
lectura: Florian Pittiș

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

Personalități culturale de toate vârstele și de toate calibrelle intelectuale au încercat, în timp, să repete succesul lui Iosif Sava (Sava însuși era la vremea respectivă comparat cu și mai celebrul Bernard Pivot). Performanța nu a mai putut fi însă reeditată. Poate pentru că Sava devenise între timp legendă (o legendă întemeiată pe o muncă de câteva decenii, față de care nu existase nici măcar o concurență formală; însăși ideea de cultură în televiziune devenise sinonimă cu numele lui Iosif Sava), iar cu legendele, se știe, nu se poate lupta. Apoi, pentru că nici unul dintre realizatorii de dezbateri culturale din ultima vreme nu a beneficiat de confortul temporal al emisiunilor lui Iosif Sava. Grilele de programe au devenit tot mai restrictive în materie de programe culturale (teoria rating-ului), acestea durează maximum o oră și, uneori, sînt difuzate la ore prohibitive, mult dincolo de miezul nopții (inclusiv Nicolae Manolescu a avut parte la un moment dat de o astfel de emisiune nocturnă). Vremea cînd toți cei de un anumit nivel intelectual se grăbeau acasă pentru a nu rata întîlnirea cu vocea baritonă a lui Iosif Sava a trecut, probabil, definitiv. Dacă nu cumva, peste noapte, televiziunea română își va descoperi propriul ei Bernard Pivot.

Robert Șerban este un (încă) tînr poet din Timișoara care, de cîțiva ani, realizează la un post local de televiziune un *talk-show* pe teme culturale intitulat *A cincea roată*. Patru sute de personalități ale culturii contemporane s-au perindat în ultimii ani pe la microfonul postului *Analog TV*, emisiunea fiind premiată, la nivel național, la această categorie de programe de televiziune. Cu toate acestea, cu excepția timișorenilor, puțini români au avut șansa să vizioneze vreuna dintre producțiile realizate de Robert Șerban.

Cum se explică succesul acestui program cultural? Unele concluzii se pot deduce din lectura cărții *A cincea roată*, în care autorul reproduce discuțiile cu cincisprezece dintre personalitățile care au participat la emisiunea sa: Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu, Al. Cistelean, Sorin Dumitrescu, Șerban Foarță, Gabriel Liiceanu, Mircea Mihăieș, Andrei Pleșu, Cristian Tudor Popescu, Călugărul Savatie (Ștefan Baștovoi), Petre Stoica, Mihai Șora, Pavel Șușară, Cornel Ungureanu, Vlad Zografi. Sînt intelectuali veniți din zone diferite ale culturii (proză, poezie, critică literară, arte plastice, teatru, jurnalism, filozofie), fiecare cu stilul său inconfundabil și propria sa experiență de viață. Talentul lui Robert Șerban este acela de a fi știut să deschidă apetitul pentru comunicare al invitaților săi. Indiferent dacă pretextul discuției este unul conjunctural (lansarea unei cărți, ca în cazul lui Andrei Pleșu sau Pavel Șușară, aniversarea unei vârste rotunde, ca la Șerban Foarță sau Cornel Ungureanu) sau general (starea literaturii, condiția criticului, situația politică etc.), autorul are capacitatea de a-i determina pe invitații săi să spună, de fiecare dată ce gîndesc. Spectacolul stilistic și ideatic este fascinant, iar surprizele legate de eul profund al unor scriitori, pe care ne-am obișnuit să-i judecăm și să-i catalogăm doar în funcție de performanțele lor literare, pot fi de proporții. Șerban Foarță, bunăoară, este cunoscut ca un geniu al formelor, un spirit eminentemente ludic, un om a cărui viață pare pusă definitiv

lecturi la zi
de Tudorel Urian

Așteptîndu-l pe Pivot

Problema talk-show-urilor de televiziune pe teme culturale a devenit una foarte delicată în România, după dispariția lui Iosif Sava. Acesta devenise un etalon în materie, reușind să topească într-o formulă numai de el știută, erudiție, spirit ludic, promptitudine în reacții, știință a dozării (intula perfect momentului în care trebuia să tale dizertațiile prea savante ale invitaților sau să lase suspansul asupra unor răspunsuri prin introducerea falmoaselor sale reprize de muzică) și cabotinism. Iosif Sava nu ezita să se pună pe sine în ipostaze intelectuale inadmisibile (nici pînă astăzi nu știu dacă unele dintre idelle pe care le formula reprezentau propria sa convingere sau juca rolul avocatului diavolului), pentru a-și întărita „adversarul” și pentru a spori dinamismul dezbaterii.

sub semnul unui estetism distilat pe care mulți îl numesc manierism. În discuția cu Robert Șerban el face însă (probabil, în premieră), o confesiune cu dramatic substrat existențial, legată de moartea soției sale: „Scriind à la longue o carte care îți ia multe nopți și zile, făcîndu-te și foarte vulnerabil, ai vrea ca totul în jurul tău să înghețe, pentru că atunci ți-e frică să nu ți se întîmple și să nu li se întîmple celor dragi tot felul de funeste pocinoage. Încercam să alung, ca pe o muscă, gîndurile de felul acesta, care îmi tot bîzîiau prin cap. Aveam impresia că gîndind așa atrag neșansa. Pînă la urmă, am și avut parte de toate aceste mari neșanse. Și am chiar acel complex de vină, de inexplicabilă culpabilitate, pe care îl are supraviețuitorul. (...) Sînt supraviețuitorul Miei. (...) În genere, un bărbat singur este ca un pantof desperecheat, care nu știe să meargă.” (pp. 84-85). Pe cu totul alt plan, o afirmație cu aer de cochetă ipocrizie face Nicolae Breban atunci cînd afirmă că a decis să se retragă din CC al PCR, de teamă să nu i se ridice prea multe osanale de către critica literară. Spune autorul lui *Don Juan*: „...era și spaima mea că voi intra, ca membru în C.C., ca director al „României literare”, ca membru în Biroul Uniunii Scriitorilor, deci ca «ștab» cu vilă la șosea, trei mașini la scară, în acel con de critică tîmîitoare și penibilă. O critică ajunsă, de la Sadoveanu la Preda, în forme absolut penibile”. (p. 13). Una dintre surprizele foarte plăcute ale acestei cărți o constituie, fără îndoială, interviul cu poetul Petre Stoica,

unul dintre stîlpii boemei scriitoricești dinainte de decembrie 1989, retras după revoluție în micuța localitate Jimbolia, din județul Timiș. Cu nostalgie și farmec, Petre Stoica readuce în atenție o lume populată cu tineri aflați în căutarea gloriei literare, mulți dintre ei trecuți între timp în lumea de dincolo: Nichita Stănescu, în primul rînd, dar și Virgil Mazilescu, Grigore Hagiu, Modest Morariu, Cezar Baltag. O lume care încerca să ignore realitatea politică a zilei, a unor frumoși nebuni cu libertatea în suflet, dintr-o vreme în care locuințele sordide, sticlele de votcă, discuțiile nocturne, poezia și tinerețea păreau veșnice. Boema lui Petre Stoica este cea a începutului deceniului șapte, cînd scriitorii se întîlneau la „Cireșica” sau la „Mon Jardin”, vinul era ieftin, mîncarea din belșug, iar porțile liberalizării păreau să se deschidă și pentru lumea literaturii.

Nici unul dintre cei cincisprezece protagoniști ai cărții lui Robert Șerban nu seamănă cu celălalt, fiecare confesiune are doza ei de relevanță, din fiecare este ceva de învățat. Categoriei autorului are stofă de reporter, el știe care sînt butoanele pe care trebuie să apese pentru a capta interesul publicului și pentru a transforma fiecare nouă prezență din studio într-un eveniment mediatic și, de ce nu, cultural.

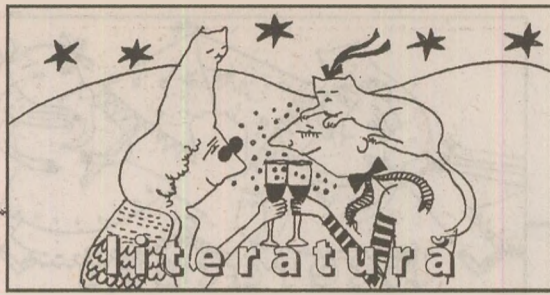
Nu tot ce trece „pe sticlă” merge însă și într-o carte. Volumul cuprinde multe elemente firești în emisiunile de televiziune, care însă ar trebui să lipsească dintr-un volum tipărit: partea introductivă, cu salutul

Robert Șerban, *A cincea roată*. Convorbiri cu Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu, Al. Cistelean, Sorin Dumitrescu, Șerban Foarță, Gabriel Liiceanu, Mircea Mihăieș, Andrei Pleșu, Cristian Tudor Popescu, Călugărul Savatie, Petre Stoica, Mihai Șora, Pavel Șușară, Cornel Ungureanu, Vlad Zografi, Editura Humanitas, București, 2004, 320 pag.

prezenței în studio a personalității respective, aluziile la emisiunile anterioare, unele elemente de oralitate. Elocventă este în acest sens discuția despre calitățile vocale, de interpret de romanțe, ale lui Andrei Pleșu. Din context, reiese că în emisiunea care l-a avut ca invitat, a fost difuzată o casetă cu Andrei Pleșu cîntînd romanțe în acompaniamentul lui Johnny Răducanu. În situația respectivă discuția despre performanța interpretativă a fostului ministru de Externe putea avea un sens, dar ea este complet deplasată la nivelul unui volum. O carte (mai ales în condițiile în care este publicată la o editură cu prestigiul lui Humanitas) presupune alte exigențe decît o emisiune de televiziune.

Robert Șerban spune la un moment dat că a făcut această carte pentru a trece proba efemerității, care afectează, inevitabil, producțiile de televiziune. Mă întreb însă dacă nu cumva această probă ar fi putut fi trecută și altfel. Prin editarea unor *dvd*-uri sau casete video care să restituie întreaga atmosferă din studio, mimica invitaților (care, în anumite situații, poate spune mai multe decît cuvintele), ambianța sonoră, inclusiv romanțele cîntate de Andrei Pleșu. Un astfel de document ar fi fost chiar mai valoros decît o carte, mai ales că este vorba de interviuri filmate. Unul dintre lucrurile din propria mea bibliotecă la care țin enorm este caseta video a dialogului dintre Emil Cioran și Gabriel Liiceanu (*à propos*, nu înțeleg de ce nici pînă astăzi nu a apărut promisa continuare). Este un mic miracol să-i vezi vorbind și gesticulînd pe Emil Cioran și Petre Țuțea. Mai ales dacă nu ai avut șansa să-i întîlnești vreodată. Cu siguranță, mi-aș cumpăra o casetă și cu dialogurile de la *A cincea roată*. ■

plecînd de la cărți
de Mihai Zamfir

Sora „Lolitei“

E vorba de o soră mai mare, moartă de multă vreme și aproape uitată – aproape uitată, dacă dispute recente n-ar fi readus-o la viață.

Ori de cîte ori se ivește pe neașteptate o capodoperă, tulburînd apele liniștite ale Convenționalului, ea începe să fie urmărită cu ochi invidioși, agresivi ori suspicioși: Cum de a fost posibilă o asemenea apariție? Din ce a luat naștere minunea? Credem de obicei că lumea e „normală”, că răsturnările spectaculoase sînt improbabile; sau că noutățile nu sînt atît de noi pe cît par la prima vedere.

Așa s-a întîmplat și cu *Lolita* lui Vladimir Nabokov. După ce toți puritanii și precursorii lui *politically correct* au încercat să o distrugă, după ce marxștii de toate speciile s-au unit pentru a găsi în paginile romanului noi argumente referitoare la „putreziciunea culturii burgheze decadente”, a venit în fine și rîndul istoricilor literari, ființe la care puritanismul victorian, corectitudinea politică și marxismul se unesc natural, într-o simbioză perfectă. Ei încearcă punerea în discuție a *Lolitei* pe căi academice: astfel, romanul lui Nabokov din 1958 n-ar fi original, din moment ce cutare autor englez ori cutare autor francez au scris romane asemănătoare pe aceeași temă, și asta încă din anii '40, adică înainte de apariția *best seller*-ului nabokovian. Moralismul, marxismul și gîndirea corectă politic își găsesc astfel măcar o consolare – oricît de vagă! Din exigență profesională, chiar și *România literară* s-a făcut ecoul amintitelor suspiciuni.

Tentația de a dovedi că miracolul nu-i miracol, ci are o sursă extrem de pedestră, e veche de cînd lumea. Numai că, în cazul unui autor precum Nabokov, toate încercările de diminuare se sfarmă una după alta, lovite de platoșa geniului. Sursa ultimă a inspirației lui Nabokov rezidă în Nabokov însuși. Istoricilor literari în căutare de antecedente compromițătoare li se poate răspunde cu un argument peremptoriu, adică tot de istorie literară. Ca să scrie *Lolita*, Nabokov n-a avut nevoie să se inspire din opere străine, din moment ce a purtat romanul în adîncul ființei sale timp de mai multe decenii, probabil încă din vremea adolescenței. Dovada? Descoperirea tardivă și publicarea în traducere engleză (realizată de Dimitri Nabokov, fiul scriitorului) a unui scurt roman, rămas pierdut printre hîrțile scriitorului; el fusese redactat în 1939 la Paris în rusește și purta titlul de *Volşebnik* (*L'enchanteur* – în franceză, *The Enchanter* – în engleză).

Pus în circulație la mulți ani după moartea lui Nabokov-tatăl, ciudatul *Volşebnik* cuprinde în *nuce* întregul roman ce avea să-i aducă autorului său sulfuroasa celebritate: același personaj principal, un bărbat

trecut de 40 de ani care pîndește grațiile preadolescente; același șoc la vederea unei fetițe necunoscute alergînd pe patine cu rotile într-un parc de vară; același maneaj al apropierii de nimfetă prin căsătoria cu mama ei; aceeași dispariție pe cale naturală a mamei, unicul obstacol în atingerea visului arzător. Numai că în *Volşebnik*, narațiunea ce se petrece în Europa dinainte de război, fetița e o fată cuminte și va fi cuprinsă de oroare la apariția în chip de îndrăgos-

tit agresiv a tatălui adoptiv. Exact ca în *Lolita*, eroul narator va muri în final, fără să putem decela cu exactitate cît din gesturile lui ultime aparțin sinuciderii și cît întîmplării funeste.

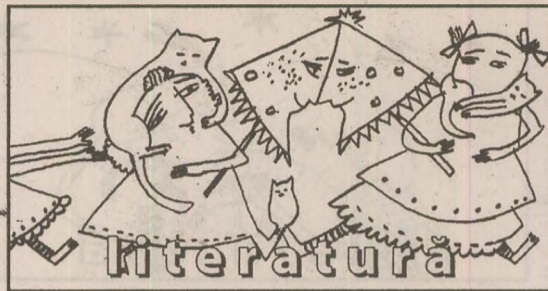
Uitatul roman al lui Nabokov apare, la o lectură lucidă, mult inferior *Lolitei* – ca un fel de eseu șovăielnic, o schiță de atelier trasată în viteză pentru viitorul mare tablou. Dar calitățile fulgurante ale prozatorului se întrevăd deja cu toată claritatea – începînd și terminînd cu scriitura ironică, fină, pe lamă de cuțit, unde cele mai îndrăznește gînduri au noblețea conferită de perfecțiunea stilistică.

Volşebnik – document de două ori simbolic. Este o prefigurare a capodoperei eterne și ultimul (da, ultimul!) roman scris de Nabokov în rusește. Un vechi Nabokov ieșea din scenă lăsînd loc celui nou. Numai că vechiul Nabokov părăsește limba rusă *en beauté*. ■

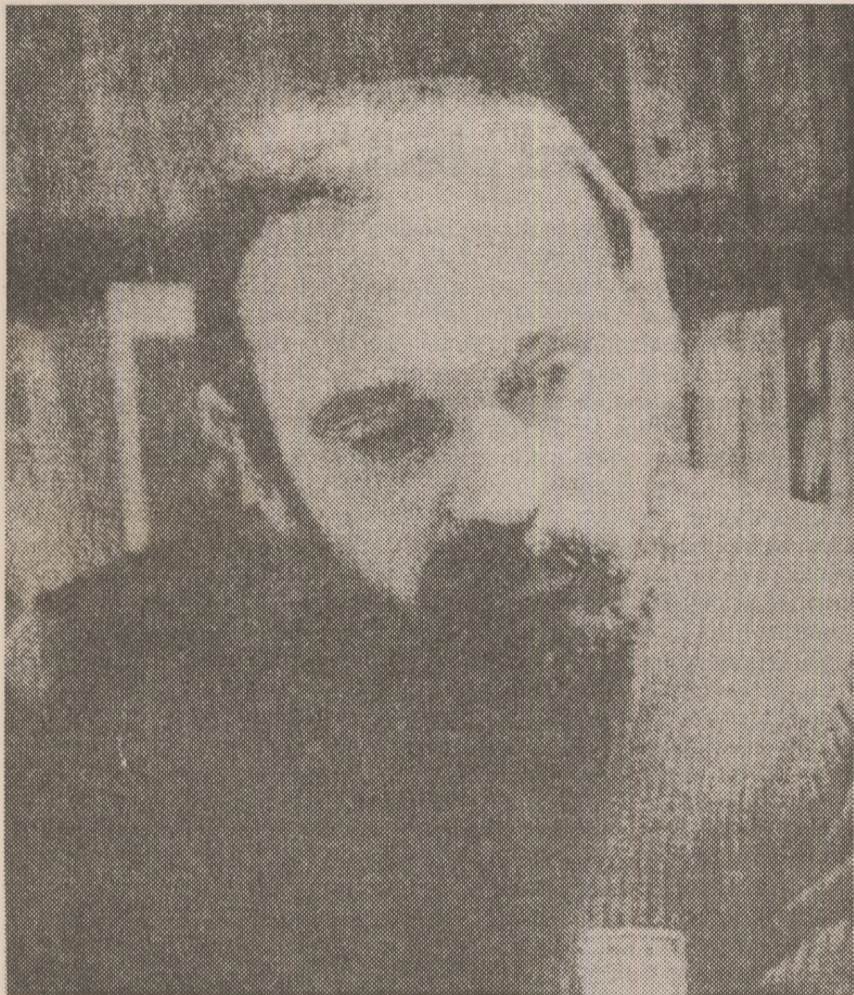
cerșetorul de cafea
de Emil Brumaru

Mereu mă temeam să nu plec...

Deschideam ușile grele, căptușite cu oglinzi adînci, limpezi, de cuarț regal, mai păstrînd încă imaginile tale dragi, strîmbăturile copilăroase, spăimoase, gingaș-hidoase, de spînzurată, de înecat, de împușcată-n jugulară... după cum îți trăsnea să mimezi... cu mișcările mici, migăloase, cu care îți prăfuiai atentă genele în pulberi fine de marmeladă solidificată, cu care îți accentuai pînă la halucinație sprîncenele, folosind creioane lungi, senzual-dermatografice, apropiindu-ți mult fața infantil-muierească de cea geamănă, virtuală, îndoiindu-te grațios, scoțînd caraghioasă (mă pîndea să observi dacă mă uit!)... reliefind în aerul pofcios al încăperii fundul orgolios... suprafețe lucide reflectînd la infinit, victorios, obsedant... ochii mari, verzi, rotitori, cu sclerele opace, albe, bombate... căutam în dulapurile rămase rufăria ta intim-somptuoasă... sau minuscul-deocheată... părăsită, abandonată curiozităților mele hapsne de bărbat singur acum... Mereu mă temeam să nu plec de tot... Și era o bucurie acută, dureroasă, o fericire înăbușitoare, cînd înțelegeam că o să revii, măcar pentru a-ți lua o bluză înflorindu-ți buricul abrupt, o fustă colorată vesel cu papagalii la poale, o pereche de blugi strîmți-mănușă, o șosetă albă, deraiată la franj, cu călcîiul puțin murdar, un fleac de atîrnat la gît, un glonț, o lamă de ras, o punguliță aparent inutilă, de păstrat smirnă zăpăcitoare, levănțică răcoritoare... Podeaua era zguduită din timp în timp, intra în vibrație cu tramvaiele trecînd huruitor pe stradă... Atunci te speriai, te agățai de mine, strigai că-i cutremur, că ne prăbușim... trebuie să ne salvăm, să ne salvăm neaparat, e nevoie... și cădeam îmbrățișați pe covoare... Și-auzeam întrebarea ta șireată, prefăcut năivă: știi cum miaună mașina lui Schumacher? Uite-așa: miiiiiiiiiaaaaaauuuuuu!!! Sau gemeai glumeț, femeiește, în două feluri total deosebite, ritmic... Știi ce-i asta? Apoi misterios: un meci, la Wimbledon, între Dementieva și... ghici! Una din surorile Williams, riscam... Da, băi, cum de te-ai prins? Iar dacă îți dădeai un telefon din depărtări albastre, te opreai brusc... mă alarmai... Hei, ai murit, ai leșinat, ai fugit iar de acasă cu rockerii ăia ai tăi jegoși, împuții, unde ești? Izbucneai în rîs subțirel, nestăvilt, pătimaș... Chiar n-ai simțit, chiaaar n-ai simțit? Te-am strîns de fir, băi! Cîte dulci jocuri risipite-ntr-o fragedă dragoste... Pe urmă nici nu mai credeam că exiști... decît atunci cînd te vedeam aievea... și nici atunci, cîteodată... Mi se părea că-i un soi de vis, o fantasmagorie, un chilipir de psihopat, mă străduiam să nu se spargă vraja comică, duioasă, să nu plesnească precum un glob imens de păpădie, împrăștiind puful prin cameră, ușor, străveziu, fulgerat de lumini sînteietoare, fulgurante... făceam eforturi dureroase de concentrare, îmi adunam mințile în palmele strînse pe fruntea mea, pe fruntea ta... totuși reală, isteță, netedă... Nimic nu înlocuia prezența fluidă, veșnic în pericol de a se spulbera... de-a aluneca în altă parte... Într-un spațiu paralel... Complotam să te sechestrez în flacoane uriașe, ca pe parfumuri, sub dopuri etanșe de cristal și să te păstrez în cel mai tainic raft, printre statuete și mirodenii și cărți rare: „Știința măsurării cu compasul și rigla”, „Tratat despre fortificații” etc... să te confisc în saci de catifea reiată, ca pe comorile călătorite între cocoșele cămănilor, prin pustie... să mori hămesită de sete și de iubire... să te readuc, brav, la viață... Construiam beciuri imaginare, hrube sinistre, galerii scobite-n miezul munților necunoscuți încă în geografii... să te odihnești nestigherită de oameni... cu hrana la picioarele leneșe... cu fructele la îndemînă, lîngă buzele uscate ale gurii somnoroase, șoptitoare... cu băuturi soporifice în ulcioare de lut, proaspăt scoase din cuptoarele manufacturierilor medievali... Proiectam răpiri senzaționale, în plină zi, chiar de la intrarea blocului tău depistat cu greu, înconjurat degeaba de poliția municipală, însemnat cu o cruciuliță neagră pe harta umedă, boțită a orașului... Calculam ani și ani lovitura... ne evaporam de sub nasul cîinilor lup... ne lăfăiam în luxul mizerabil al colibelor alcătuite în pripă din ramuri de tei și crengi de pin... și crini de-un metru jumătate. Locuiam diamante, ne deplasam cu viteze uluitoare în mașini invizibile, grenadele urmăritorilor se turteau de pielea noastră blindată de-amor, dam cu zvîc din Isarflk, organizam lupte sîngeroase de tauri, invazii de lăcuste, potopuri orbitoare cu arcele doldora de animale domestice și sălbatiche, revolte în localități portuare, jafuri și jerbe de glorie juvenile, sărbătoream înfestarea curcubeielor cu îngeri căzuți la datorie, flaușam cancere tandre-n asociații private de locatari, încoronam cu moi cununi de paie prinți sfoși și prințese virgine, mitraliam roua în zori și-n amurg, seara adastam uituci în straturi de brusturi, dis-de-diminează bombardam iarăși cu bombe de bulion metropolele, recitam, zvăpăiați, cocoțați pe case, pagini din Baudelaire, din Apollinaire, din Lautreamont, din Sade, bătătoream cu sîrg iluziile întregii generații, desfințam orice flutur și-l transformam în fîntni, în stîlpi, în religii... Gong de final, băi! De trei ori... gong!!! ■

aurel pantea

să-ți dai drumul în gol, să se vadă toate dintr-o dată,
în seninătăți, de-acum, de altădată, de peste vreme,
punctul negru ce poate fi văzut chiar lângă un bețiv, el se prelinge
acolo, chiar poți să ascuți șiroirea lui și să-ți amintești
asasinate, lumini asasinate, ruri clare, înghițite de un punct negru,
el, acum, cît o întregă stradă, înghițind chipuri

***

Cam asta, cînd se epuizează limbajul, cînd ești din nou obiect
și te îngrozești, cînd din nou mutul decide în noi,
cînd tu vorbești vrute și nevrute, iar tăcerea perversă
știe că va cîștiga, iată, asasinii tuturor elocvențelor, membrii
acțiunilor pure, asemanticii, reinventează. Acum, doar o gură ruptă
mai poate sta în calea lor, în bîguieli, lamentîndu-se, ca o tristețe ce nu
renunță

***

Așa, deci, scrisul ca osîndă. Și îl găsești astfel pe unul vorbind despre
salvare, într-o piață, după mulți ani, în el toate sunt elocvente,
numai partea aceea nepreocupată de vreun sens se joacă
și rîde ca o copilă

***

Locurile toate, purtîndu-și morții, cam așa cum chiar acele locuri
ar fi construite
de trupurile lor, de acum sau de odinioară, pentru odihnă, și te simți invitat, și
ai o stare în care lumina din tine se îndoieste, și așa apari, dintr-o îndoială a
luminii, și vezi, în sfîrșit, secretul, bun de aruncat ești, între cîini, între hiene și
chiar secretul din tine e o simplă îndoială a luminii, și-așa, toate se întocmesc

***

Trupuri și voci, trupurile se văd, vocile șușotesc, ai zice, un cimitir,
și chiar așa, vezi și și auzi cu greutate, iubiiții vii și iubitele moarte ori
iubiții morți și iubitele vii, altceva nu se simte, dincolo de viața și moartea
dragostei, ritmul acesta în care ne jucăm tot timpul
de-a moartea cuiva, și-acel cineva nu vrea să învie, și noi îl înviem,
așa ne place, să stai în moarte, ca și cum nu ai fi plecat, să fii
cu iubitele vii și cu iubiții vii, și cu iubitele moarte, și cu iubiții
morți, și limbajele te enervează, și toate te enervează, cam
așa.

Am o poziție favorabilă. Văd cerul negru, culoarea gurii
prădătorului. Va muri și el curînd. Sîntem deja foarte puțini

***

Întînsă, gust placid de peștioaică moartă are azi iubirea. Îmi place
să mă uit la privirea mortului, acolo se mișcă nimicul
și secretele lui festinuri,
acolo e prădătorul ce se complace în a fi victimă, e un scandal, azi
iubirea mea a venit la mine și s-a plîns că va muri, niciodată n-a fost
pradă, a fost violator. Mi-e scîrbă să pun la lucru limbajul,
scriu, eu, acum,
și nu mai știu cine vorbește în poem

***

Azi m-a văzut nimicitorul. Mi s-a părut că așa este el azi: îmbătrînește,
curînd nu se va opune, va fi o tristețe să-l înving, nu mai poate fi vorba
de un război, s-a oprit o femeie lângă mine, nu știa că îl poartă,
cerea ceva de la o fată,
la un magazin, au fost momente din acelea de viață grăbită, viață
ce ucide fără să știe, era grăbit și el, a comandat repede și s-a dus în
mulțime

***

Să-ți fie scîrbă să ucizi ceea ce te ucide, dar să ucizi, totuși. Ar rămîne
astfel puritatea urii, cu oboselile ei, cu nonsensurile, ai putea salva
pe cineva, fără nici un argument, firește, ai putea iubi cu iubirea
celui ce urăște și, cu feroce seninătate, trece la o altă stare, la o nouă
crimă, în vremea asta, timpul e un mal cu ochi mulți și înțelegători,
foarte înțelegători, și așa mai departe

***

Voi merge, astăzi, iar, la Bruges,
în veneții și în alte lagune stau în amurg, ca sufletele amanților
în etate, acolo, nimicitorul
prin gloată, aude
cîntecul satyrului,
e liniște ca într-un popor în care se pregătește de moarte
ultimul laș. Timpul crimelor face promisiuni. Rezumă-te
într-un bilanț sărac, multe au murit, cele mai multe
sînt pe moarte, între eșec și oboseli,
încă un proiect cu asasini
și mîntuitori în germinație ■

Așa, acum, cel ce se anunță este altceva decît tine, este
cu totul altceva decît om, pentru că asta este, de fapt, să fii
altceva decît om, este așa cum ai pieri și nu ți-ar păsa, fiindcă
nu ți-ar păsa cine ar pieri, și nici cine ar constata astfel că ar putea să piară cineva,
și tot așa, de fiecare dată, cînd vine așa ceva peste tine, cu tot ce ai, te dai și nu
știi ce faci, ce înseamnă a face, atunci, ce înseamnă să fii ceva, ce mai ești, cam
așa, te uiți la rădăcina lucrurilor, bătrînă, cam așa, bătrînă, bătrîn și tu, cu priviri
fără prea multe șanse, astfel ești, o privire fără prea multe șanse, și un animal mai
bătrîn decît tine, el știe mai bine, el e înțeleptul, cu știința mai veche decît fiecare
orgoliu al tău, el vine în întîmpinarea a toate cele, iar tu, ca vai de lume, constai
că are dreptate, că toate sînt la locul lor dintotdeauna, că nu mai ai un rost, că
ești foarte nou, în această ordine, unde toate vorbesc o limbă mai veche decît toate
ale tale

***

Și-așa, acum, senzațiile, din cripte adînci, cu toți strămoșii, împreună, învie
alte vîrste. Ești martorul, un fel de prezență fără de care s-ar putea
să nu mai existe moarte, dar tu, instanță a vorbirii mele, martorule,
știi că eu, umbliînd prin timpuri trecute, simt că sînt multe ce nu ni se
adresează, că moartea e o deficiență a limbajelor noastre, că, de fapt,
totul este prezent. Deci, din cripte adînci, renasc, de fiecare dată, arătări
uluite, martorule, că iar te apuci să vorbești, ca și cum
fără vorbire ele n-ar putea să apară, ca și cum doar vorbirea ar vedea
criptele deschizîndu-se, și, de fapt, altceva se întîmplă, ceva destinat
unei priviri din noi înșine, înmugurită, tot timpul pe cale să se nască

***

Ceva din noi tot timpul se scuză, tot timpul, pe de altă parte,
ceva din noi este înarmat pentru a reproșa, și-așa vine
crepusculul, vin asfințiturile lăuntrice, nucleul de noapte,
cînd știi că numai oboseala, un fel de iubită a sorilor morți,
mai face lucrurile să semnifice. Du-mă și leagă-mă,
soarele meu mort, nu mai pot, lisuse Christoase,
nu știu ce scriu, nu mai știu ce scriu

***

Bestia grea, ea niciodată nu va ieși, ea stă
la umbră, la umbra tuturor sensurilor,
că te face să atîrni și simți că fără tine
Dumnezeu ar fi o totală transparență, și ți vine

Din cuprinsul interesantului volum de evocări al lui Dan Ciachir, *Când moare o epocă*, II, ne-a reținut îndeosebi atenția capitolul intitulat, cu o tentă de mister, *Amintiri secrete*, consacrat lui Eugen Barbu. În calitate de colaborator, într-o scurtă perioadă a tinereții, al revistei *Săptămîna*, autorul a avut prilejul a-l cunoaște din apropiere pe faimosul „patron”, în legătură cu care relatează o serie de întâmplări, pe un ton alb, cu ceva din aerul neimplicat al unui grefier. Un elogiu adus compromisului romancier ar suna compromițător la rîndul său, precum un soi de complicitate, iar o condamnare brutală n-ar cădea nici ea prea bine din partea unui condei care e de presupus că, la începuturile sale, s-a bucurat de-o anume benevolență a rău famatului „patron”. Evitînd extremele la fel de inoportune, Dan Ciachir dibuie linia justă, obiectivă a rememorării, de real folos atît istoriei literare, care-și are sertarul său ispititor de „mică istorie”, cum spun francezii, cît și cititorului pur și simplu ce are ocazia a medita la „grandoarea și decadența” unui scriitor tipic epocii comuniste, „grandoare și decadență” nu în ordine succesivă, ci într-un inextricabil amestec, precum o descompunere fosforescentă...

Să observăm din capul locului că Eugen Barbu are, în percepția noastră, a celor ce l-am fost contemporani, un statut de personaj cel puțin tot atît de caracteristic cît și opera sa cu înfățișări neîndoios valoroase, dar acut inegală, impregnată păgubitor de conjuncturalism și, hélas, tangentă la plagiat. Barbu a fost un „princepe” în domeniul literaturii și publicisticii, fastuos și corupt pînă-n măduva oaselor, poftind a dispune de-o putere prin derivație, în funcție de cea a cîrmuirii totalitare, urmărind a-și exercita o autoritate violentă, teroristă, asupra indezirabililor, asupra confrăților mai mult ori mai puțin insubordonabili regimului (a căror superioritate morală e de bănuț că-l irita în taină) ori pur și simplu resimțîți ca „rivali”. Omul a avut, indiscutabil, talent, un talent robust, pe care însă l-a tîrît pe căile pierzaniei, pe care l-a siluit și l-a mutilat, în bună companie întru aceasta cu Mihai Beniuc, cu Petru Dumitriu, cu Adrian Păunescu. Putem vorbi despre autorul *Groapei* ca despre un balcanic decăzut, ca despre un „ocupant fanariot” al răstimpului comunist (mult diferit de seria balcanicilor noștri cu altoi occidental, pe deplin stimabili, ba chiar frecvent admirabili, de la cei doi Caragiale la Ion Barbu și de la acesta la Paul Zarifopol, Camil Petrescu, Alexandru Paleologu, Alexandru George). Decăderea sa ni se înfățișează cu atît mai marcată cu cît inițial Barbu se manifestase împotriva regimului impus de soviete, după care i s-a raliat, prin 1953-1954, spre a deveni un corifeu al adulării acestuia. „În ce privește ideologia, este greu de susținut că Barbu ar fi avut una”, precizează Dan Ciachir. Oportunismul său echivala cu un vacuum al convingerilor, în care se puteau instala toate atitudinile momentane profitabile, inclusiv cele ce se băteau cap în cap: „A celebrat într-un poem apărut în «Gazeta literară» sputnikul sovietic, dar a început să strecoare aluzii antirussești concomitent cu derusificarea începută de Gheorghiu-Dej și continuată de Ceaușescu.

În Fieraru, ilegalistul din *Șoseaua Nordului*, prima ediție, este ușor de identificat Gheorghiu-Dej, veritabil erou, care peste două decenii, proiectat în alt personaj, va deveni criminalul care a ordonat execuția lui Lucrețiu Pătrășcanu”. Foarte probabil că, „dacă regimul Ceaușescu nu ar fi fost xenofob și naționalist, nu ar fi fost nici Barbu”.

O trăsătură dominantă a lui Eugen Barbu a fost, evident, slugărnicia. O slugărnicie de tot meschină, de rîndaș ce dorește a obține un *pour-boire*, la care presupunem că nu s-ar fi pretat emulii săi cu panaș precum Petru Dumitriu sau A. E. Baconsky (l-am văzut pe ultimul făcînd plecăciuni, la Cluj, în fața lui Beniuc, pe atunci președinte discreționar

se afla încă în țară: – Pe asta vreau eu să-l distrug”. Putem adăuga aci o amintire personală. Lila Dumitriu, sora scriitorului exilat, medic de profesie, care, în Amarul Tîrg unde locuia, se împrietenise cu mama mea, ne povestea înveselită cum Barbu o curta, în anii '50, făcîndu-i vizite stăruitoare și invitînd-o „să iasă în oraș” împreună, negreșit cu gîndul la protecția ce i-ar fi putut-o asigura Petru Dumitriu, pe atunci pe vîrfurile literare și monden, ca un veritabil „aristocrat roșu”.

Ca și mai tînărul Păunescu, Eugen Barbu poseda o ambiție atît de dilatată, încît venea nu o dată în contradicție cu obligațiile imprescriptibile ale valetului ideologic, o

psihologică a lui Eugen Barbu, responsabilă, evident, pentru mersul nefast nu doar al traiectoriei sale biografice, ci și pentru cel al scrisului său, împotrinit în umorale mluri respingătoare, răspîndind un miros fetid pînă-n zona posterității. Prozatorul suferea vădit de un complex de inferioritate ce a acționat într-un chip deformant, aidoma unei infirmități. Fiu natural al lui N. Crevedia (sîntem în măsură a proba și noi asemănarea somatică dintre fiu și tată - pe cel din urmă îl întîlnim, între alți rescapați, la Casa Scriitorilor, la finele anilor '60), crescut într-un mediu periferic, Barbu a fost impulsivat de-o feroce energie arivistă. Ea s-a asociat cu vocația sa de ziarist, probabil „fenomenul original” al producției de care s-a învrednicit. Format „în spiritul și litera” gazetăriei noastre interbelice, mai precis a uneia din ramurile acestei gazetării, orientate spre agresivitate și șantaj (Petre Pandrea l-a botezat „acest Pamfil Șeicaru al lumii proletare”), adora grobianismul, scandalul de presă, năzuind a deveni un pamfletar temut. Jocul rațional ca și scrupulele morale erau date la o parte: „Cît despre tehnica sau «metoda» sa în raport cu adversarii literari, aceasta era cît se poate de simplă: pamfletul este un ins care stă rezemat în coate pe marginea gardului și-l înjură pe omul care trece pe drum. Dacă acesta, în loc să-și astupe urechile și să treacă netulburat mai departe, răspunde, eventual se și oprește, i-a făcut jocul celui dintîi, care atît aștepta. Și lui Barbu jocul i l-au făcut mulți, fie înainte de 1990, fie după aceea”. Desigur. Infatuarea și agresivitatea aveau drept corolar dorința de-a face școală, „deși (scriitorul) nu tolera în jurul său decît soitari, mediocri și servili”. O școală care nu și-a închis ușile nici azi, continuînd pe liniatura impunătoare a modelului și unei oamenii ce l-au servit pe „patron” și care s-au străduit a-l copia. Barbu nu se simțea bine decît într-un climat în care putea aplica lovitură după bunul său plac (se cuvine a desluși aci și o revanșă a servilismului în fața ierarhiei partidului-stat) și în care putea domni peste inși obedienți, lipsiți de personalitate, capabili de necurmăte umilînțe. Plăcerea sa de-a umili de cîte ori i se ivea ocazia îl reprezenta. Îmi aduc aminte cu amuzament de cele două vizite pe care i le-am făcut, în jurul anului 1970, cînd, redactor fiind al revistei *Familia*, primisem misiunea de a-i cere „colaborări”. La Zamora am intrat în renumita vilă, cu o poartă păzită, în stil „feudal”, de un tun butaforic. Patronul ședea la o masă în curte, însoțit de fidelul său amic și coautor de scenarii haiducești, Nicolae Paul Mihail, pe care îl întîlnim atunci pentru prima oară, tip discret și docil, adecvat rolului de scutier. De la etaj a răsunat glasul curios al doamnei Marga: „Cine a venit?”. La care soțul a răspuns memorabil: „Nimeni, dragă!”. A doua oară l-am vizitat pe Barbu în spațioasa-i locuință din capitală, de pe strada Eminescu, în apropiere de Piața Romană. După ce a ținut să mă preumbe prin înaltele-i încăperi ce-i adăposteau biblioteca, „patronul” m-a poftit să iau loc în camera sa de lucru. În timp ce amfitrionul se tolănise într-un larg și confortabil fotoliu, vizitatorului îi era rezervat, în fața biroului, un fel de trepid neverosimil de mic, din lemn sumbru și răsucit cu diavolești sugestii, s-ar zice că menit unei penitențe monahale. ■

semn de carte
de Gheorghe Grigurcu

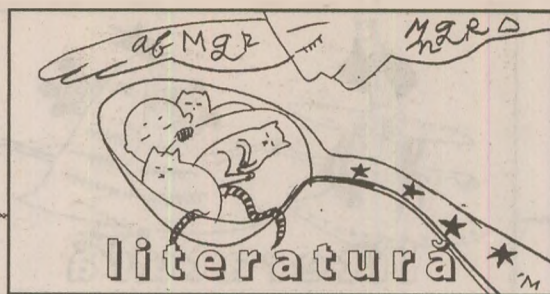
Evocîndu-l pe Eugen Barbu

al Uniunii Scriitorilor, însă în fața activiștilor păstra o anume rezervă, o rigiditate ușor schițată a orgoliului). O întîlnire cu Mercedesul în care se afla Paul Niculescu-Mizil se petrece astfel: „Recunoscîndu-l, Barbu s-a întrerupt din povestit și a zăcut într-un soi de plecăciune, care, din cauza unui pas greșit, dacă nu l-aș fi prins în brațe, l-ar fi proiectat cu capul direct pe pieptul lui Mizil. Acesta, înveselit brusc de scenă, a izbucnit în rîs și i-a făcut un semn cu mîna – un fel de «Noroc, dragă» – în timp ce automobilul demara. În confruntat, sub ninsoare, cu Manea Mănescu, și-a smuls căciula de blană de pe cap, prosternîndu-se”, apărînd „luminat la față, cu un aer de yoghin în extaz”. Prin urmare, mahalaua originală nu se dezmințea. Dorința irepresibilă de-a parveni a „patronului” care depindea de alți „patroni”, mult mai puternici, nu putea face uz de mijloace mai rafinate, rezumîndu-se la lingușirea grosieră, la calomnie și intrigă, la tentativa unui mariaj „distins”. Numai că ambii poli între care se agita Barbu erau derizorii. Dacă plecăciunea ancilară era nemijlocit înșoțitoare, celălalt, visul „grandorii”, nu depășea nici el un artefact de îndoielnic gust. „În acest sens avea ceva de pașă bosniac sau de cneaz muntenegrean”. Îl distingea așijderea pe „patron” o tactică perfidă a intimidării celor socotiți a-i fi adversari, prin intoxicarea opiniei publice, similară cu cea practică de Securitate (dacă s-ar pune, azi, chestiunea relațiilor sale cu poliția politică, mai mult ca sigur că autorul *Săptămîinii nebunii* ar susține sus și tare că n-a fost informator, ca și cum atacurile sale imunde împotriva mai tuturor colegilor de scris valoroși n-ar echivala cu postura de consilier sau mentor al sbirilor): „Știa cum se lansează un zvon; cunoștea perfect gradul de credulitate dus pînă la tembelism al virtualilor «receptor». Monumental a fost acela că deține dosarele cîtorva zeci de scriitori. Nu avea nimic”. Perfidă a fost și atitudinea față de autorul *Cronicii de familie*, căruia pe de o parte îi declara „admirație” și „recunoștință”, îl trata cu o „reverențiozitate incontinentă”, ca răsplată pentru generozitatea pe care i-a arătat-o ca începător, iar pe de altă parte îi urzea pieirea: „Mihai Șora a evocat o confidență pe care i-o făcuse Barbu cu decenii în urmă, pe cînd Petru Dumitriu

dorință de parvenire dură, pe cont propriu, împinsă în mitomanie. O explicație rezidă, credem, în fascinația ce-o exercita asupra-i condiția de castă superioară a nomenclaturii, gloria instituționalizată a cîrmaciului în primul rînd, scriitorul neizbutind decît a deveni un nomenclaturist de rang secund, membru în MAN sau înscris pe orbita exterioară a CC-ului. Idealul de mărire i se vărsa în ambiguitatea unor fabulații feerice. Astfel, nu s-a dat în lături a derula în fața unei doamne, la restaurant, un veritabil roman senzațional, avîndu-l ca protagonist: „tocmai sosise din Spania, trimis de Rezistența de aici; de aceea lipsise atît de mult. Peste alte luni se întorcea din Anglia – era cît pe ce să fie prins în Ungaria sau în Iugoslavia”. Lui Dan Ciachir i-a povestit, într-o bună zi, „cum, aflat în anii '60 la Londra, i s-au oferit trei sute de mii de dolari pentru a nu se mai întoarce în țară. S-a și dus, era seară, cu cecul completat și transmis prin translatorul care îi comunicase propunerea, la o bancă, pentru a-i testa autenticitatea. I s-a răspuns că poate încasa imediat întreaga sumă și a fost întreat dacă are nevoie de pază... Cînd emigranții și refugiații politici cu renume trăiau în Apus la limita supraviețuirii (lui Petru Dumitriu nu-i oferise nimeni un dolar), iată ce ispită scoasă parcă din propriile-i scenarii respinsese Barbul”. Nu e de mirare așadar că acestui Malraux de Cuțarida partidul a început a-i face șicane (așa cum a pățit de altminteri și bardul de la Bîrca). În împrejurări dificile, stăpînirea l-a lăsat din brațe și a fost înțrebat dacă „cîinele” său „de pază”, lăsîndu-l să se descurce singur în raporturile progresiv încordate cu colegii de breaslă. În 1968 s-a văzut demis de la conducerea revistei *Lucaferul*, din pricina impopularității ce și-o cîștigase printre scriitorii tineri (puterea voia în primul rînd a-i atrage pe aceștia), iar în 1979, cînd a izbucnit scandalul cu plagiatul comis în *Incognito*, III, a constat cu amărăciune că „regimul comunist s-a lăsat iubit de Barbu, dar nu i-a răspuns nici pe departe cu aceeași monedă și nici nu a băgat mîna în foc pentru el”. Iubire unilaterală, iubire ingrată, ca-n cazul eroticii de partid experimentate și mărturisite fără ocol de hetairica Nina Cassian...

Și acum să ne oprim la infrastructura

Dan Ciachir: *Când moare o epocă*, II, Ed. Anastasia, 2004, 112 pag., preț neprecizat

lecturi la zi

Patosul lui H.-R. Patapievici

Poate că cea mai mare tristețe de care poate avea parte un cititor la lectura unei cărți e să vadă cum autorul, vrînd să-și înfățișeze ideea, o prezintă într-o formă golită de orice participare afectivă. E ca și cum ideea aceea, în loc să prindă ființă grație unei însuflețiri umane, este aruncată pe pagină ca un stîrv căruia i s-a furat ultima tresărire de viață. Ți se cere patos ca să poți da ființă unei idei, ceea ce înseamnă că patosul, mai înainte de a fi al ideii plecate în lume, trebuie să fi fost al autorului care și-a pus sufletul în ea.

Drama noastră e că mai toți autorii români ce cochetează cu lumea ideilor și a speculației filozofice au o uscăciune sufletească ce face ca fiecare gînd pe care îl rostesc sau îl pun pe pagină să stîfere de astenia cadaverică a unui făt născut mort. Un asemenea gînd, oricît de profund ar fi, este fără suflare de viață. Și dacă nu are viață, atunci nici nu poate fi profund. Pe scurt, deșteptăciunea vine din inimă, cum tot de acolo se ivește și abrutizarea. Iar patosul e semnul solidarității autorului cu ideea căreia îi dă glas, e semn că ideea aceea nu e o cunoștință indiferentă pe care autorul o scrie fără să se simtă deloc angajat de ea, ci este chiar atitudinea autorului într-o anumită problemă. De aceea, patosul este dovada clară că a gîndi înseamnă a lua atitudine.

În lumea scrisului românesc, H.-R. Patapievici este o excepție, adică un autor care are patosul ideii, puterea de a o însufleți în așa fel încît ea să poată prinde viață în mintea cititorului. Ultima sa carte, *Discernămintul modernizării* (Humanitas, 2004) – o antologie însumînd șapte conferințe ținute în ultimii ani în țară (Timișoara, Constanța și București) sau în străinătate (Brisbane, Australia) –, este un exemplu de cum se mai poate gîndi astăzi cu patos, dar cu un patos pe care l-ai decantat pînă la acel grad de înțelegere cînd singura trăsătură perceptibilă este cea a unei atitudini intelectuale sobre. Nimic din zbulciul omului care încearcă să înțeleagă o problemă nu mai transpare, ci doar atitudinea serenă și colocvială a unui om care ține o simplă conferință. De aceea, H.-R. Patapievici este un intelectual posedînd un patos pe care, tocmai pentru că a reușit să și-l înăbușe, l-a trecut în starea discursivă a ideii. Noica are undeva o vorbă frumoasă: „E ceva iremediabil liric la începuturile oricărei reflexii filozofice.” Vorba aceasta se potrivește întocmai autorului *Discernămintului modernizării*: H.-R. Patapievici este un liric care a îmbrăcat haina epică a reflexiei speculative.

Un amănunt aparte este că textele din această carte, veritabile conferințe pe felurite teme (a fi român, a fi modern, modernizarea, cultura generală, lipsa unei istorii a filozofiei românești, scrisul), au fost scrise spre a fi citite cu glas tare, și nu spre a fi supuse unei

lecturi tăcute în tihna camerei de lucru. Or e un fapt știut că, atunci cînd scrii un text ca și cum l-ai citi chiar în clipa cînd îl scrii, vibrația afectivă a cuvintelor puse pe hîrtie este mai mare. Tocmai de aceea precauțiile pe care autorul și le ia în prefața cărții, precizînd că redactările ulterioare făcute pe textul inițial ar putea fi răspunzătoare de o anumită ezitare a frazei, sînt inutile. Motivul e simplu: Patapievici se numără printre foarte pușinii intelectuali români care scriu tot atît de bine pe cît vorbesc. Asta nu înseamnă că regulile oralității nu ar fi radical deosebite de cele ale cuvîntului scris, ci că sînt oameni care pot pune o cumpănă între cuvîntul scris pentru a fi rostit cu glas tare și cel scris spre a fi citit în tăcere. Aici, lui H.-R. Patapievici nu i se poate aduce nici o critică, căci instinctul cuvîntului dublat de patosul ideii sînt punctul lui tare.

În schimb, critica poate veni din altă parte, și anume: H.-R. Patapievici își trădează pe alocuri patosul, renunțînd la el în favoarea unor insule de aspră și indigestă galimatie. Cu alte cuvinte, dacă forța pe care o are scrisul lui Patapievici se stinge în unele pagini ale cărții, cauza e de găsit în erudiția etalată ca scop în sine sau în recurgerea la un jargon auxiliar ce nu face decît să încarce textul cu un aparat tehnic rebarbativ. De pildă, folosirea unor operatori precum „implicitul de actant”, „implicitul auctorial” și „implicitul contextual” nu numai că nu înlesnește curgerea ideii în albia textului, dar îi împrumută ceva din înfățișarea unei incizii chirurgicale căreia nu i s-au scos la stîrșit firele de sutură. În felul acesta ești silit să vezi bucătăria ascunsă a unui spectacol mental a cărui strălucire este „prea” indubitabilă pentru a mai avea nevoie de cîrjele de sprijin ale unor sintagme pur tehnice. În fond, adevărata tehnică e cea care a ajuns să facă pînă într-atît de mult corp comun cu textul, încît ea nu mai transpare defel în litera lui: a ajuns să fie invizibilă, și tocmai de aceea este peste tot.

În rest, H.-R. Patapievici rămîne un scriitor de excepție înzestrat cu o claritate de invidiat a expresiei, dar un scriitor avînd darul de a face sensibil inteligibilul cel mai abstract, cu alte cuvinte un autor avînd puțința de a ilustra idei abstracte prin exemple de o

concretitudine frustră. De pildă, abordînd o temă căreia i-a dedicat atîta timp și atîtea gînduri, și anume modernitatea, H.-R. Patapievici ajunge să vorbească de *modernizarea prin altoire* și de *modernizarea prin aruncare la coș*. Expresiile sînt atît de sugestive încît străfulgerarea intuitivă pe care ți-o dă vizualizarea unor procese precum altoirea și aruncarea la coș ține loc de o puzderie de precizări teoretice pe marginea acestor forme de modernizare. Cu ale cuvinte, H.-R. Patapievici știe să coboare abstractul pe pămînt, știe așadar că o reprezentare intuitivă face cît un întreg vraf de abstracțiuni și, tocmai pentru că știe prea bine această regulă, o aplică cu măiestrie. Sau un alt exemplu: raportul dintre cultura generală și culturile de specialitate este ilustrat de autor prin recurs la imaginea *roșii de căruță*: căpățîna și butucul roșii sînt cultura generală, adică centrul din care pleacă radial, precum irizările unei lumini centrale, spițele roșii, și anume formele speciale de cunoaștere. Potrivit acestui model, se disting trei variante în ceea ce privește relația dintre cultura generală a oamenilor și specialitatea pe care au îmbrățișat-o. 1) O variantă în care roata are butuc, dar nu are spițe care să plece din el, caz în care, deși ești cult în linii mari, ești lipsit de o competență axată pe o parcelă anume. E cazul culturii incompetente. 2) Varianta în care spițele există dar joacă liber și dezordonat, neavînd căpățîna în care să se îmbrace în mod coerent și ferm. În acest caz, coerența specialităților lipsește, totul semănînd cu un mozaic haotic de specialități incapabile de a comunica între ele. E cazul specialiștilor cu desăvîrșire incultă. 3) În fine, varianta ideală, cea în care spițele se îmbrace în butucul culturii generale, iar nu de-a dreptul între ele. E cazul unei culturi mature, cea de care vorbea, de pildă, Noica, atunci cînd recomandă ca filozofia, spre a nu rămîne o activitate desprinsă de realitate, să fie însoțită de studiul unei științe exacte. Concluzia autorului, formulată sub forma unor chiasme de factură paradoxală, este: „Dacă nu ai cultură generală ești incult, dacă ai doar cultură generală ești o persoană de mîna a doua.” (p. 155) sau „Doar cu cultură generală, ne sufocăm. Fără cultură generală, pierim.” (p. 183).

Dar dintre toate conferințele lui H.-R. Patapievici din această carte, cea cu adevărat impresionantă e cea din urmă, a șaptea. Aici se vedește deplin puterea lui H.-R. Patapievici de a face asocieri de idei cu adevărat surprinzătoare, stabilind relații între teme pe care în mod normal nu ești înclinat să le pui alături. Conferința sună modest: „Despre scris, ascultare și imaginație”, dar în ea cititorul va găsi, comentată într-un mod aparte, o scenă ce i se

H.-R. PATAPIEVICI
DISCERNĂMÎNTUL
MODERNIZĂRII

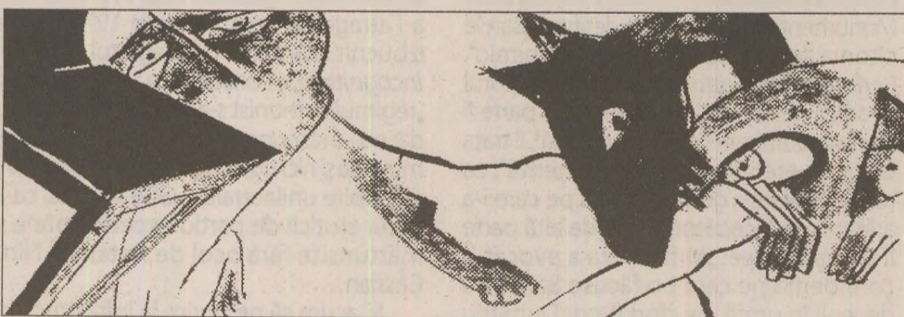
7
CONFERINTE
DESPRE SITUAȚIA DE FAPT

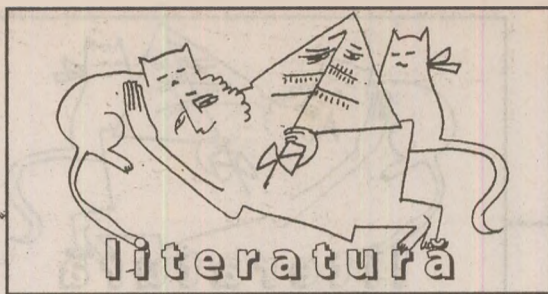

H.-R. Patapievici, *Discernămintul modernizării. 7 conferințe despre situația de fapt*, Ed. Humanitas, București, 2004.

va întipări definitiv în memorie: la capătul unor cursuri sisifice în care se chinuia pe sine și, deopotrivă, își chinua studenții, Wittgenstein, dezgustat de el însuși și de o intimitate suferindă pe care nu o mai putea îndura, avea obiceiul deconcertant de a intra într-un cinematograful, de a se așeza în primul rînd de bănci și de a privi, aidoma unui spectru hipnotizat, imaginile de pe ecran. Nu avea nici cea mai mică importanță ce film rula în acele clipe și dacă imaginile ce i se depăneau prin fața ochilor aveau sau nu o semnificație a lor, cum nu avea nici importanță dacă imaginile erau însoțite în josul lor de cuvinte menite a lămuri ceva. Important era un singur lucru, ca acele imagini să continue să se deruleze înaintea ochilor lui Wittgenstein și ca el, cufundat pînă la contopire în fluxul acela de imagini, să reușească să se uite pe sine și cumplita sa sensibilitate. Pentru Wittgenstein, șirul imaginilor era remediul intuitiv împotriva unei lumi interioare de o intensitate insuportabilă. Vrînd să fugă de propria lui imaginație, filozoful se arunca aproape la propriu într-o baie de imagini externe. Fugea de sine și de bolgia lui interioară, și se scălda în apa lipsită de sens a unor imagini înțimplătoare. Și tocmai de aceea singurul rost al imaginilor era acela de a fi acolo și de a se înșirui în fața lui, Wittgenstein putînd privi orice prostie și orice fleac în acele clipe, atîta doar să privească, să aibă ce să privească și, privind, să uite că el însuși exista.

Ce făcea de fapt Wittgenstein în momentele acelea cînd mintea lui, abandonîndu-se în fluviul imaginilor fără sens ale cinematografului, încerca să-și anihileze durerea? Recurgea, poate fără știința lui, la o metodă arhaică și magică de predare a propriei subiectivități în mîna unor imagini: mîntuirea prin fantasmе venite din afară, încercarea soteriologică de a-și vindeca ființa prin ieșire completă din sine și prin pășire într-o lume a ficțiunilor senzoriale. Pentru Patapievici, ceea ce trăia Wittgenstein cu o intensitate aproape neomenească este

o experiență pe care fiecare om modern o trăiește într-o formă, se înțelege, mult mai atenuată: e vorba de balansul continuu între imaginația fiecăruia și imaginile din afară, dar cu mutarea accentului pe imaginile ce ne copleșesc din afară. Universul mediatic al lumii de azi ne preschimbă pe fiecare dintre noi în creiere cuplate la rețeaua exterioară a unei imaginații planetare, dar a unei imaginații care nu mai este a noastră. Cu alte cuvinte, ochiul interior moare sub avalanșa imaginilor venite pe calea ochiului exterior. Iar ceea ce este grav este că, în vreme ce imaginile produse de fantezia noastră sînt vii și însuflețite, cele venite din afară sînt mecanice, cinematografice, simple marionete moarte ce ne parazitează mintea cu ingrediente străine ei. Într-un cuvînt, noi nu mai gîndim, căci de gîndit nu poți gîndi decît cu imaginile iscate de mintea ta. Distincția imaginii interioare (vii) – imaginii exterioare (moarte) îi dă posibilitatea lui H.-R. Patapievic de a relua distincția platoniciană a „scrisului în suflet” și a „scrisului pe apă”. Se știe că Platon nu era un adept al scrisului în genere, filozoful grec văzînd în scris consemnarea sub forma unor imagini moarte a unor gînduri care, tocmai, pentru că sînt întipărite pe un suport exterior (tăblițe, papyrusuri) nu pot însufleți deloc gîndirea celui care citește un text. Un asemenea scris pe un suport exterior este precum scrisul pe apă, varianta opusă adevăratului scris, scrisul în suflet, care presupune o aprindere, în interiorul omului, a flăcării gîndirii vii. Numai că o asemenea gîndire se face în mod oral, prin vorbire și ascultare, și nu prin scris. Ceea ce înseamnă că, pentru a-i scrie unui semen în suflet trebuie să-i vorbești, nu să-i scrii. Și atunci, scrisul, fixare inertă a unor imagini moarte, neputînd aprinde nici o flăcără a gîndirii vii, trebuie să fie respins.

Ceea ce Platon spune, în privința scrisului, despre imaginile vii și cele moarte poate fi păstrat întocmai în cazul universului mediatic în care trăim azi. Imaginația noastră ne furnizează imagini vii, numai că ele sînt copleșite de șuvoiul imaginilor moarte venite din afară. Urmarea e că gîndirea noastră sucumbă sub influența unui simulacru de gîndire, industria imaginilor, pe care noi, creînd-o în afara noastră, am lăsat-o să se prăbușească asupra-ne. Iar dacă la Wittgenstein evaziunea în imagini era una terapeutică, la noi aceași evaziune seamănă cu o absorbire într-un vortex în interiorul căruia vom înceta să mai fim ființe gînditoare. Și atunci ce-i de făcut? Îndemnul lui H.-R. Patapievic este să procedăm cu discernămint și măsură: să nu fim nici prea pesimiști în privința viitorului civilizației noastre, dar nici din cale-afară de optimiști.

În prelungirea distincției lui Platon și în continuarea patosului de care vorbeam la început, pot spune că Patapievic, atunci cînd își păstrează patosul, poate cu adevărat să scrie în suflet, cu alte cuvinte poate să transpună cititorul în acea stare în care cuvintele unui text pot fi citite ca pe o sursă de însuflețire a gîndirii proprii. Și atunci ideea autorului nu numai că e vie, dar ea poate să suscite chiar și gîndirea celui care, citind-o, o percepe nu ca pe o imagine moartă, ci ca pe una vie.

Sorin LAVRIC

Alexandru DOHI

cuprins în necuprins

căderea în film era la ordinea morții
aura agoniza
exeu și somnul erau frica de a fi Dumnezeu
stîncă din vis statut de realitate aștepta
care spune sunteți aici și dincolo poate
că ceea ce se întîmplă de la sine nici nu trebuie înțeles
se părea cum secretul e absolut necesar întru supraviețuirea
transparentei pentru că pescarul de oameni e altă mîncare
de pește azi am auzit sirene străpungînd cu cîntec vîrfurilor
de ac pe insula sabie sau sân plopul diapazon aștepta să se facă
verde sau apele să curgă în sus sau ia-o de unde nu-i că numai
acolo într-adevăr este sau poeme orfelinat unde în fiecare
cuvînt se ajunge greu la fereastră unde în fiecare cuvînt atîrnă
marele masturbator al lui dali deasupra televizorului în timp
ce mîna dreaptă hrănește un bătrîn dărdăind de telejurnal

exeu

maestru de lente reluări
e un fel de martor tăcut cînd turn cînd tunel
pe fâșia arată dintre realitate și vis înșămîntează porumb
în tinerețe vorbea mult în cărciumi despre roza vînturilor
și pe masa ninsă cu scrum desena mașina de spălat viață
și zicea că e posibil numai caii lipsesc câteva romane
aprins de alcool se lansa în definiții orientul e copilul
din noi apusul e maturitatea din noi sudul e tinerețe din noi
nordul e bătrînul din noi și apoi adăuga tipînd și în următoarea
sută de ani totul va fi invers extrem de invers acum
acum șade în nord și scrie scrisori orientale care le semnează
palestina miroase a rășină de brad seara sau din ce în ce îmbracă
forme de întrebări latente sau din cine în cine ia chip de salamandre
ci scos din context și albit pe la tîmple se rade peste tot și
frecventează un club dintr-un album unde se lasă pătruns de
noua generație dar oricum pînă la urmă își păstrează
culoarea de sineală în noapte în noaptea filmului

tunel de surăs prin amiaza anilor

ce lin
în plină amiază
ochii mei sîni
cîntă alăptează încă pofte deja pasaje
încă porți deja lebede încă posibilități deja laur
refrenul deja ne-a ajuns la oase a munci și iarăși a munci
încă acel ceva banal ce nu e realitate
pentru că e mai puțin decît vis
dar deja zidul se scorojește și dezvăluie somnoros
ochii mei tunele cărunte cărunte de speranță
ce catacombe anale animale aporii doldora de romane
noaptea preaturm preaprinț preapoet
vînturilor vieții bat în violet cînd doar nostalgia e verde

grei de imagini fac ape cum mătăsuri din orient
se lasă repetați relați revoluționari în furtuna PLÂNS
iscată de nemilosul el niño copilul ancestral
ci lebedele stau nemîșcate în albul lor original
cum săgeata lui Zenon străpungînd curcubeul timpului
ce lin acest surăs îngroapă agonii astre chiar ARTA

în timp ce mîna dreaptă hrănește un bătrîn dărdăind de telejurnal

în secret păstrează un adiat de sîni dintr-un film despre rasputin
în bucătăria cu aer de peșteră mîna stîngă stîncă pe masa de
brad ascultă vocea guerreiro umezind stiloul stalactită otită
plină de frig mănos fosnesc palmieri cînd vine poștașul
cînd mama se roagă se aude învîrtit sau învîrtind coridoare
de liceu tunele de tigri turnuri de turmalină se aude rîzînd
pe plitele încinse a florilor din madagascar se aude mergînd pe
levadele din madeira cu prietenul sanscrit eliberator înotînd
în pietre spre ușa kafka ce florile o șterg de pe chipuri în fiecare
primăvară se aude în atlantida klezmer turnurile trompete
tunelul tobă săruturi acordeon vulve vioară contrabas
cateractă prieteni pian mădulare clarinet picură pace
peste filme de bătrînul meu surăde mulțumit ei vezi că nu
au găsit nici o armă de nimicire în masă la care eu samariteanul
explodez da' există oare vreo armă mai cumplită de
nimicire în masă decît dictatura o bombă îți cade în cap și
kaput dar dictatura te ține în viață fără copilărie fără fără tinerețe
fără personalitate fără fără fără făgaș...

EDITURA POLIROM

George Bălăiță
Lumea în două zile

Ioan Petru Culiianu
Mircea Eliade

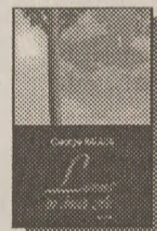
Nagy Imre
Însemnări de la Snagov
Correspondență, rapoarte, convorbiri

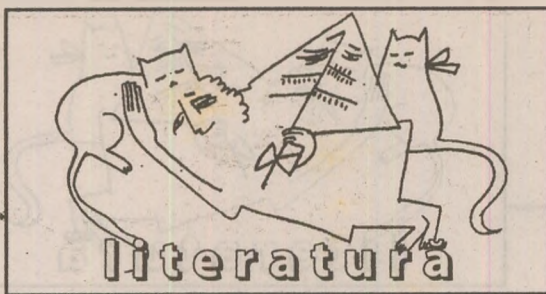
Norman Mailer
Cei goi și cei morți

Suplimentul
de CULTURĂ

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

www.polirom.ro

Critica edițiilor

Opere de A. I. Odobescu (II)

Temele concrete propuse de Tudor Vianu reflectiei și discuțiilor în după-amiezile următoare ale toamnei odobesciene din 1961 au fost *proiectul ediției și prefața textologică*. El dorea ca și proiectul și prefața să fie redactate până la finele anului, pentru că așa se angajase față de Al. Graur, directorul Editurii Academiei. Eu l-am contrariat – pentru prima oară în colaborarea noastră la primul volum al ediției –, demonstrându-i, în câteva întâlniri de după-amiază, că respectarea angajamentului pe care și-l luase nu era posibilă pentru că nu ne puteam întemeia, în alcătuirea proiectului (structura, cuprinsul ediției, cuprinsul volumelor și gruparea ori succesiunea textelor), așa cum făcusem în anii 1953-1954, când pregătisem ediția de „opere” apărută la E.S.P.L.A. în 1955, pe *Bibliografia scrierilor lui Odobescu* (publicată de Al. Iordan în *Convorbiri literare*, nr. 7-9, iulie-septembrie

1934), pe care și atunci o corectasem și o împlinisem, în măsura posibilităților și a exigențelor. În cele din urmă, am reușit să-l conving pe profesor că este absolut necesar să-mi fac propria-mi bibliografie odobesciană, incluzând și textele inedite publicate postum și, de bună seamă, toate textele din arhiva de manuscrise ale lui Odobescu de la Biblioteca Academiei Române (inclusiv scrisorile), că numai după parcurgerea, fie și în diagonală, a tuturor textelor odobesciene, unele din ele niciodată citite până atunci, vom putea stabili *proiectul, structura, cuprinsul ediției și cuprinsul volumelor ediției*, ultimele două putând fi modificate în raport de găsirea unor mai bune asocieri textuale decât cele inițiale. După trei luni de scotociri, am pus pe biroul profesorului o cutie cu fișe conținând scrisorile lui Odobescu antume (autografe și tipărituri) și cele publicate postum. Pritocin-

du-le timp de câteva după-amieze, am ajuns la un proiect de ediție în cincisprezece volume, ce urmau să cuprindă toate textele odobesciene grupate după structura ediției de autor *Scrieri literare și istorice* (București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1887)¹. Capitolele din ediția menționată rămăneau cu aceleași structuri, ordinea textelor rămânea aceeași, cronologică, doar cuprinsul fiecărui capitol se modifica, întrucât în fiecare urmau să fie introduse textele cu aceeași temă sau apropiate tematic, care nu fuseseră incluse în ediția de autor citată. Așa, de exemplu, capitolul V – *Arheologie preistorică* din *Scrieri literare și istorice* – urma să fie dezvoltat cu toate articolele, comunicările, studiile etc. pe teme de arheologie, publicate antum sau postum și, bineînțeles, cu *Tezaurul de la Pietroasa*, iar în capitolul IX – *Istorie contemporană* – urmau să fie incluse toate articolele

politice, cvasi-necunoscute, ale lui Alexandru Odobescu, scrise cu multă cumpătare clasică și cu deosebită eleganță, publicate mai cu seamă în *Românul* și în *Epoca*. Firește, ediția urma să se încheie cu un tom de *addenda et corrigenda*, după apariția unui volum conținând convenții indici de materii și de nume proprii.

Am crezut atunci, la finele anului 1962, când am predat editurii proiectul, propunând să fie inclus între cuvântul introductiv al lui Tudor Vianu și nota asupra ediției, și cred și acum că proiectul pe care îl elaborasem era cel mai potrivit structurii operei odobesciene. De ce fac această precizare și de ce am făcut scurtul istoric al ediției, de fapt al primului volum al ediției? Nu din plăcerea de a „ține poveștile pre larg”, ci – repet – pentru că toate aceste preliminare se vor împleni cu câteva circumstanțe și întâmplări ciudate (le numesc deocamdată așa), dar de fapt banale, întrucât, din păcate, sunt obișnuite și specifice unui anumit tip de mentalitate intelectuală românească. Sau, mai bine zis, unui anumit tip de mentalitate pseudo-intelectuală, promovată de activiștii obraznici ai impostorlăcului. Acestor activiști li se datorește neinclusiunea proiectului la locul convenit din volumul întâi, dispariția lui fără urmă și tot ei sunt cei ce au refuzat, la insistențele mele, ale mele îndeosebi, să-mi ofere

vreo justificare alta în afară de refuzul de a-mi oferi vreo justificare. Lui Al. Graur – fie-i țărâna ușoară ori grea, după cum și-a pregătit-o el să-i fie –, pe care l-am vizitat de două ori, rugându-l să intervină pentru a întrerupe acel refuz mut, mi s-a părut că nici nu-i pasă de soarta ediției supravegheate de Tudor Vianu și că lasă totul pe seama redacției. Iar redacția – o „tovarășă” cu spate lat la *Scânteia* –, după cum se manifesta și părea că ar discuta, nu cred să fi știut și să fi gândit cât de cât dificultățile elaborării unor norme de stabilire corectă a textelor și variantelor din opera unui scriitor viețuind între anii 1848 și 1900. Impresia cu care m-am ales din această „colaborare” a fost una de ură (de clasă?) mocnită și comprimată a redactricei, pe care, din păcate, viitorul mi-a confirmat-o.

(va urma)

G. PIENESCU

¹ Al cărui titlu, cu substantivul nearticulat, poate că indica o intenție antologică sau, pur și simplu, o renunțare bruscă la intenția de a-și publica *scrierile*, deci *toate scrierile* literare și istorice.

A. I. Odobescu, *Opere*, 13 volume, Editura Academiei Române, București, 1965-1996.

Fototeca „României literare”

Fotografie de ION CUCU

George Bălăiță, Ioana Diaconescu și Dana Dumitriu – 1984

Camil Petrescu nu a fost înțeles prompt de E. Lovinescu, al cărui cenaclu l-a frecventat și în a cărui revistă „Sburătorul” a publicat poezii. O dovedesc agențele criticului, unde abundă comentariile negative, privitoare mai ales la megalomania camilpetresciană. Scepticismul criticului față de scriitor (exprimările sale reticente sunt foarte clare în legătură cu poetul, dramaturgul și publicistul) e oarecum paradoxal, dacă ne gândim că E. Lovinescu miza pe Camil Petrescu ca pe unul din protagoniștii importanți ai modernismului pe care îl promova. Relațiile celor doi, nici cele strict umane, nici cele literare, nu au fost dintre cele mai bune. Datorită defectelor omului Camil Petrescu, marcat de o excesivă mândrie personală despre care au depus mărturie și alții, E. Lovinescu nu avea o mare încredere nici în scriitor. Forma cea mai deschisă și mai acută pe care a atins-o expresia antipatiei lovinesciene s-a dezvoltat public în volumul II al *Memoriilor*, apărut în 1932. Portretul începe cu mici ironii despre „ofiterășul” Camil Petrescu (prima ipostază în care l-a cunoscut criticul), despre nervozitatea lecturilor sale în cenaclu, care pune în evidență defectele piesei *Jocul ielelor*, deși „cititorul nu-și explica «insuccesul» decât prin insuficiența lecturii”, despre năvălirile gazetarului în ziarul trilingv „*Timișoara*” și despre ridicolul unei înfrângerii electorale. Toate aceste elemente aparent disparate se adună însă într-un portret vitriolant al celui care are obsesia întâietății sau „frenesia preeminenței”, considerându-se „șampion irezistibil în toate domeniile activității omenești”, cum îl gratulează memorialistul: „înainte de a mi se fi afirmat ca scriitor de talent, cum avea să o facă mai târziu, cum avea să o facă mai târziu, cum mi s-a fixat în atenție prin această spaimă admirativă de tot ceea ce făcea; ca tuberculoșii ce se complac în propria sudoare, tânărul meu prieten îmi părea merit de a se răsfăța în propria-i personalitate”. Criticul, nu într-un totu confiscat de rea-voință, dar nici eliberat vreodată de ironia mușcătoare, spera ca nervii încordați ai scriitorului să se destindă dacă nu după catastrofa *Mioarei*, măcar după succesul meritat al romanului *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Pedagogia recomandării finale va fi avut darul să arunce în aer răbdarea clocotitoare a scriitorului umilit: „Ar fi și timpul ca o mulețelul acesta pripit, iritat, pururi grăbit, cu privirea în jos ca și cum ar căuta ceva pierdut, cu

podul palmei aprins, incendiat de febre, hărățos, plin de talent, dar și de fatuitate, să se oprească din cursa lui frenetică, pentru a se regăsi pe sine și liniștea, fără care nimeni nu se

Istorie literară

poate realiza desăvârșit”.

Pus în fața unei astfel de imagini caricaturale a omulețului pripit și iritat, orgoliul lui Camil Petrescu a luat foc. Răspunsul său imediat a fost un lung și furios articol, intitulat *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, publicat în 1932 în mai multe numere din „*România literară*”, aflată sub conducerea lui Liviu Rebreanu, și cules în 1933 într-un volum pus sub sigla „*Caietele Cetății literare*”. Scandalul era gata, în toți termenii lui publicistici. Era clar de ce s-a supărat Camil Petrescu și avea dreptate să se supere ca unul din stâlpii de rezistență ai „*Sburătorului*” și ai modernismului, recunoscut ca atare de către amfitrion și de către criticul militant Florica Ichim restituie integral pentru prima dată, după 70 de ani, acest text, însoțit de o amplă prefață, unde analizează în detaliu, mai ales pe baza agendelor lovinesciene, istoria relațiilor tensionate dintre cei doi. Nu aș trage însă concluzia generală că pe E. Lovinescu Camil Petrescu „l exaspera ca om, nu-l interesa ca scriitor și publicist”, cum afirmă cu hotărâre Florica Ichim (p. 9). Dacă e clar că E. Lovinescu îl antipatiza profund pe Camil Petrescu (aici Florica Ichim aduce dovezi cu asupră de măsură), nu se poate susține că „nu-l interesa ca scriitor”. L-a recunoscut talentul (e adevărat, după amănări și reticențe), i-a consacrat paragrafe onorabile în sintezele sale (a se vedea *Istoria literaturii române contemporane*, în varianta din 1937, unde poetul, prozatorul și dramaturgul beneficiază de pagini speciale în trei din cele patru secțiuni ale cărții). Dar, trebuie să observăm, E. Lovinescu a avut întotdeauna o problemă (sau chiar mai multe) cu omul și scriitorul Camil Petrescu, înțeles puțin mai târziu decât primele lui manifestări – ceea ce nu l-a interesat. Dimpotrivă. Amândoi au fost foarte sensibili unul la reacțiile celuilalt. Între ei era o relație mult mai complexă decât antipatia.

A fost o ingratitudine răspunsul violent al lui Camil Petrescu? În

principiu – nu, dar prin unele din excesele lui – da. Camil Petrescu are în vedere numai *Memoriile* lui E. Lovinescu, ca țintă directă, dar își extinde de aici contestarea asupra întregii personalități a

criticului. Cea mai mare parte a răspunsului camilpetrescian este ocupată cu denunțarea mecanismului de ficționalizare a memoriilor lovinesciene, având drept consecință denaturarea

fizic al adversarului. Ar fi fost Camil Petrescu mai puțin ingrat dacă ar fi răspuns direct la observațiile portretistului său? Dar asta ar însemna să subestimăm furia unui scriitor jignit, nervozitate imposibil de zăgăzuit în fraze onorabile.

În răspunsul său, Camil Petrescu depășește cu prea puțin cadrul limitat al *Memoriilor*, deși se străduiește să extindă aria contestației la întreaga personalitate lovinesciană. Nu era cel mai bun lucru să se întoarcă la faza impresionistă a criticului, de care el însuși s-a despărțit. Prozatorului îi displace profund speculația despre sursa muzicală a ideilor, vituperând necruțător: „în sens clinic numai cretinii și euforiei au idei muzicale” (p. 53). Camil Petrescu repetă cu obstinție că E. Lovinescu nu are idei (afirmă chiar că e steril), nu are intuiție, nu are gust estetic, nu are talent – și deci părerea lui nici nu ar trebui să conteze. Ca un corolar, Camil Petrescu încearcă să demonstreze că E. Lovinescu nu are receptivitate estetică, facultate esențială pentru un critic (p. 98) – ceea ce ar însemna că E. Lovinescu nu are tocmai vocație de critic, fiind mai degrabă istoric literar, „menit să devină, fără îndoială, un emerit savant, profesor universitar, academician” (p. 98-99). Criticul E. Lovinescu nu poate fi însă desființat atât de ușor, cum ar vrea Camil Petrescu. Căci e izbitor să constăți din toată activitatea lui E. Lovinescu (și ar fi la îndemâna oricui) că tocmai istoria literară tradițională, savanteria universitară și academismul nu i-au fost menite. Răsturnarea de percepție încercată de Camil Petrescu e total neconvingătoare, chiar dacă uneori criticul, după cum recunoaște el însuși, era cu un pas în urma poeziei noi sau a modernismului. E. Lovinescu avea capacitatea extraordinară de a recupera decalajul, capacitate specifică unui critic prin vocație, nu unui istoric literar. Neinspirat e Camil Petrescu și când atacă problematica revizuirilor și mutației valorilor estetice. Interesantă este, fără îndoială, contrapunerea unei estetice fenomenologice împotriva unei estetice psihologice, dar asta se întâmplă prea târziu. În ultima parte a articolului, când furia s-a potolit, iar energia de a continua discuția s-a epuizat. Alimentarea și dezvoltarea unui conflict ideologic, mult mai util în peisajul criticii românești, sunt ratate de supraestimarea unui conflict temperamental, de umori incompatibile. Furia lui Camil Petrescu se consumă la suprafață, ratând confruntarea de profunzime cu E. Lovinescu, abia întrezărită în datele ei esențiale prin câteva scânteie ce se sting repede în frenesia vanităților rănite.

Camil Petrescu furios

Camil Petrescu, *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Florica Ichim, măști de Marcel Iancu, Editura Gramar, București, 2004, 176 p.

portretelor, inautenticitatea lor, invenția în marginea realității până la calomnie. Semnalul critic al prozatorului ar merita comentat mai pe larg, ca un efect de falsificare a realității sociale și morale în procesul „creator” al oricăror memorii, susceptibile de lipsă de excitație și de onestitate. Narcisismul memoriilor lovinesciene face ca autorul să denunțe numai vanitatea altora, dar nu și vanitatea proprie, prezentă în germene în chiar numele său „Eugeniu”, ascuns zadarnic sub inițiala E. și dezvoltat cu satisfacție ironică de scriitorul ofensat. Mergând mai departe, Camil Petrescu i-a contestat lui E. Lovinescu „acuitatea psihologică”, insistând pe „totala incomprehensiune” datorată carențelor în „facultatea de a înțui” (p. 60-61). În fond, exasperat de denigrări și de împingerea sa în ridicol, Camil Petrescu se apără, își protejează imaginea (cum am spune astăzi), arătând că portretistul său e (aproape) un impostor. Accentele pamfletare duc răspunsul lui Camil Petrescu spre ingratitudine, atunci când E. Lovinescu e numit „copil dolofan și cărunt al scrisului românesc” (p. 60), „balaur de caucium umflat” (p. 63), „amphitriou voluminos, cu capul mare de copil de săpun unsuros și cărunt” (p. 78). Tușele caricaturale se amplifică repulsiv: „E naiv de serios, gura arcuită ca de prunc e proiectată de la comisura buzelor spre bărbie, în jos, prin două fire de salivă, gulerul și umerii hainei sunt cu ochiuri de pete de grăsime și mătreață” (p. 78). Răzbunarea se hrănește dintr-o furie neagră, în febra căreia pamfletarul repetă la nesfârșit adjective menite să îngroașe ridicolul adversarului: „voluminos, dolofan, cărunt, naiv, sedentar, umflat” etc. Analizând portretul nedrept și inadecvat făcut de critic lui Aurel Vlaicu, Camil Petrescu numește foarte bine tehnica portretelor din *Memorii*: „ferocitate candidă” (p. 80). Dar miza și frumusețea polemicii (dacă polemică e uneori, când nu e pamflet) ar fi stat în altă parte decât în acest regim superficial al atacării vieții particulare și a aspectului

Ion SIMUȚ

**prepeleac
de Constantin Ţoiu**

Bruta la putere și scriitorul neonest

Au fost miniștrii, care, direct ori indirect, au amenințat cu moartea oameni ai scrisului. În felul lor, de bestii joviale, ajunse. Inși cu educație precară.

Vagmiștrii ai puterii, instalată, cică, pe veci...

Ei, nu-i așa! Și Dumnezeu, se știe, nu bate cu parul...

Alți dregători, duioși, sentimentali, însă prefăcuți, nu te amenință cu dispariția fizică. Ei încearcă să te câștige de partea lor, să te copleșească cu fel de fel de promisiuni și de daruri care, de fapt, pe ei nu-i costă nimic. Făcând binefaceri cu banii statului. Pomeni mortale!

Unul din ei, din lumea eroului clasic Tănase Scatiu, văr cu Dinu Păturică, azvârle cu briose în popor, taman ca *Mărioara*, ghilotinată, propunând populației, care nu avea pâine, să mănânce cozonac.

Una din năstrușniciile istoriei, la franțuzi, fu preluată, la propriu, de ginta de la poalele Carpaților.

Pomana, strict ciocoiască, prostește trufașă, va rămâne printre atâtea năuceli ale politicienilor români învârtiți, cuprinși de amețeala mării peste noapte.

Pe ziaristul, pe scriitorul care dezvăluie potlogăriile unora din marii puterii, brutele parvenite, de nu ar fi legea, i-ar ucide pur și simplu, incapabili de cea mai mică remușcare, înaintea hoției dată în vileag. Ei ar fi în stare să tragă, să-l omoare pe loc pe insul cutezător. Neputând face aceasta, îl calomniază pe omul scrisului, îl atacă în fel și chip... Nu sunt ei capabili, ... de fapt nici pomeneală... să fi auzit ei de André Gide, care spunea că a fi scriitor, înseamnă a fi oarecum ne-onest... În sensul, estetic, firește, că scriitorul, în operele sale, amestecă dinadins ori în mod necesar planurile, ficțiunea și realitatea, susținând ceva uneori inventat, spre a face și mai credibil un lucru din realitate, ce poate nici nu s-ar fi petrecut, *mințind*, deci, ... un personaj, să spunem, cu cheie, poate, dar care, astfel compus, dă randamentul literar cuvenit, cu prețul jertfirii unui neînsemnat adevăr, ocultat, trecut cu vederea ca ne semnificativ...

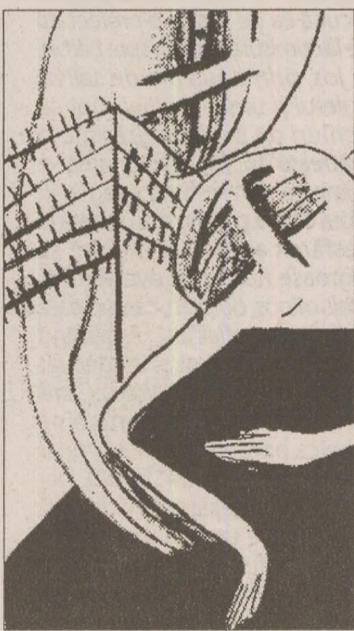
Vă dați seama că o brută, ca burghezul nostru gentilom, clasic, primind lecții de filosofie de la

bodyguardul său cultural personal și care exclamă că până atunci, el nu știuse că e nu numai un vechi prozator, dar chiar și un bun filosof, un brav descendent al lui Descartes, de pildă; vă dați seama, vreau să spun, că singura epocă în care antropoidul nostru întreprinzător și emancipat în care se simte în voie și calificat pentru orișice s-o nimeri, este pietroilul aforistic al epocii de piatră.

Domnul Iliescu a fost, cam un sfert de veac, patronul unor astfel de brute, incomparabile cu dumnealui, desigur, dar care îl slujiră atâția ani, ca și brutele pe dânsul, personal.

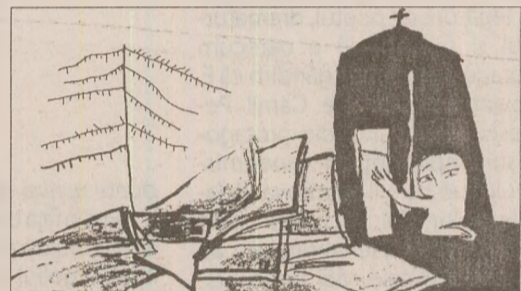
De la I. Iliescu și de la tovarășii săi, românul învătă vorba lui Thomas Hobbes, preluată de Marx al lui că omul se poartă față de om ca lupul – *homo homini lupus!* Și că comunismul îl va face pe om blând și bun, un vegetarian; gata să se întoarcă spre un presupus adversar, spre un ultim *Lup*, adică, fără cametel de partid izbăvitor, ... *cerându-i, invitându-l, chiar, dacă vrea și dacă dorește, să-i mai tragă un șut în... mă rog, în partea respectivă.*

Bruta, sub domnia, ... nu a ultimului fanariot, cum scrie în istorie, ci a ultimului bolșevic, deghizat într-un lup capitalist domesticat, cu loc asigurat în coteț, căpătase un permis de circulație *ad libitum*, după placul și interesele ei... ■

**păcatele limbii
de Rodica Zafiu**

Fragmente tematice

Entant ca măcar o dată pe an – de sărbători – să-ți impui să scrii tematic; dar e și foarte greu să o faci altfel decât în registrul parodic și intertextual al „cronicii de Crăciun” a lui Caragiale: tema sărbătorilor pare rezervată petrecerii private, tradițiilor neschimbătoare, ritualurilor familiale, amintirilor din copilărie prea idilice pentru a fi povestite. Contaminată poate de excelențele rememorări ale lui Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir, cărți care au marcat anul 2004 – *O lume dispărută și Explorări în comunismul românesc* –, am încercat să caut în arhiva personală urmele unui limbaj politizat al sărbătorilor de acum peste un deceniu și jumătate. Puținele ilustrări regăsite în grabă, în texte și în memorie, sînt desigur banale pentru cei de o anumită vîrstă, dar tot mai necesare pentru cei foarte tineri, care riscă să nu le mai înțeleagă fără explicații și glosări. Dublul limbaj al sărbătorii – cel privat și cel public – e evocat în primul dintre volumele citate: „bîtele proveneau de la *brazii de Crăciun* – pardon, de la «*pomii de iarnă*», cum li se spunea oficial”; „*sărbătorile de Crăciun* erau «*sărbători de iarnă*», *Moș Crăciun* era *Moș Gerilă*” (Paul Cernat, 23, 57); în aceeași carte e povestită experiența căutării bradului (Ion Manolescu, p. 146), iar despre concurența dintre *Moș Crăciun* și *Moș Gerilă* găsim mărturii și în volumul editat de cercetători de la Muzeul Țăranului Român, *LXXX, Anii '80 și bucureștenii* (p. 225-226).

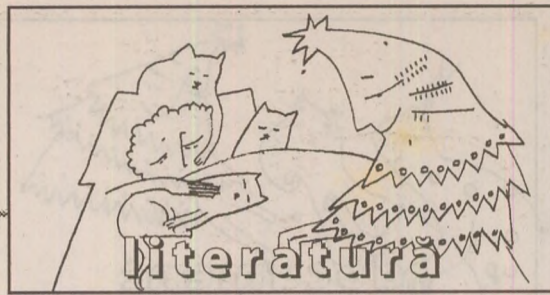
În primele manuale ale copilăriei mele (din anii '60) politizarea e prezentă, dar prinsă într-un cadru de euforizare a iernii care o face parcă nostalgic-acceptabilă: „*Brăduț, brăduț drăguț / Ninge peste tine*”, „*serbarea pomului de iarnă*”, „*orășelul copiilor*” („*Tovarășe milițian, ce se construiește aici? – Întreabă doi copii cu ghiozdanele în spate*”), *Moș Gerilă*, zăpada care apără semănăturile, compunerea școlară: „*Afară ninge cu fulgi mari și rari / „mari și deși” / „mici și deși*”, bătrîna care alunecă pe gheață și e ajutată să se ridice etc. În anii mai mari inter venea și literatura clasică, cu inevitabilele ei transgresiuni intimiste sau bisericesti: Alecsandri (cu zăpada „pe ai țării umeri dalbi”), Coșbuc (cu căciula „lungă cît o zi de post”).

În chestiunile de presiune politică, dicționarele noastre s-au descurcat uneori bine, încercînd să nu ideologizeze la maximum. Definiția cuvîntului *Crăciun*, de exemplu, e surprinzător de neutră în 1958, în *Dicționarul limbii române moderne*: „sărbătoare creștină amintind nașterea lui Hristos”; tot acolo, *Moș Crăciun* e un „personaj legendar despre care copiii mici cred că aduce daruri pentru pomul de iarnă”; în 1975, în *Dicționarul explicativ* (DEX), cenzura e mai vigilentă, *Crăciunul* devenind „sărbătoare creștină care amintește nașterea *micului Hristos*”. *Moș Crăciun* rămîne neschimbat, ca și după 1989, cînd în DEX (1996) definiția *Crăciunului* se precizează: „sărbătoare creștină care *celebrează, la 25 decembrie*, nașterea lui *Cristos*”. Interesant e că – prevalîndu-se de regula neintroducerii în dicționar a numelor proprii – *Moș Crăciun* este înregistrat, o dată cu substantivul comun *crăciun*, în vreme ce oficialul *Moș Gerilă* rămîne pe dinafară. *Micul dicționar enciclopedic* – ediția 1978 – nu-l mai introducea pe *Moș Crăciun*, poate și din dificultatea de a-i găsi locul – la litera M, la C? –, tratîndu-l pe *Gerilă*, în secțiunea de nume proprii, nu însă în ipostaza

de *moș*: personajul mitologic *Gerilă* e cuprins, poate din respect pentru Creangă, dar cu o definire suficient de largă pentru a acoperi, la nevoie, și personajul oficial (adaptat după mitologia rusă în variantă sovietică): „personificare a iernii și a frigului; înzestrat cu facultatea miraculoasă de a răci și a îngheța mediul înconjurător. Împreună cu alte ființe fabuloase, îl ajută pe Făt-Frumos în acțiunile sale”. Oricum, cenzura nu era foarte vigilentă: la locul lor apăreau și subversivii *Setilă* și *Flămînzilă*.

Presa vremii permitea în mod excepțional, mai ales în perioadele de deschidere, culori, imagini sau pagini de umor. Oricum, *Crăciunul* fiind absent și Anul Nou precedat de „30 Decembrie – Ziua proclamării Republicii”, destinderea tematică minimală apărea doar în ultimul moment. De altfel, politizarea – cu urările ei oficiale – „*Noi succese în muncă în noul an*”; „*Calde felicitări cu prilejul zilei de 30 Decembrie și al Anului nou!*” – a acoperit tot mai mult spațiul redus al „divertimentului”. Clișeele cele mai frecvente, culese din zbor, sînt: „*cumpăna dintre ani*”, „*roadele anului*”, „*pragul anului*”, „*bilant*”, „*ultima filă*”, „*sărbătorirea prin muncă*”; „*la fiecare popas sărbătorec bucuria să se însoțească de prețuirea chibzuită a roadelor*” (Săptămîna, 29 dec. 1972). De remarcat tendința spre teoretizare: „urăturile se dovedesc a fi momente de mare intensitate ale manifestării unui spirit umanist, care te lansează pe orbita noului an într-o dispoziție de bun augur” (Săptămîna 28 dec. 1973, 3).

Unul dintre fenomenele de „*cultură populară*” specifice vremii și dispărute între timp era publicarea de almanahuri. Cele din anii 60-70 ofereau o intensă tematizare a revelionului (plăcinte cu răvășe, rochia de revelion, șampania, machiajul, ornarea mesei, bucăți umoristice), probabil gîndită să pună în umbră sărbătorirea privată a *Crăciunului*; cele din ultimii ani elimină aproape total ideea de petrecere, sărbătoarea fiind legată, cu anticipație, de aniversările politice ale anului. Și almanahurile ilustrează un limbaj festiv de o incredibilă prețiozitate, din care s-ar putea culege zeci de metafore clișeizate – „*la fereastra de lumină a noului an*” (Almanah Flacăra, 1990); „*marea sărbătoare a confluenței dintre ani*” (Almanah Flacăra, 1981) – și cu ajutorul căruia cred că aş putea încropi o potrivită încheiere acestei dezlîinate compoziții: „*buna și frămîntata noastră planetă își va încheia încă o dată periplusul circumsolar, conducînd cortegiul zilelor, lunilor și anotimpurilor la locul de unde a plecat și unde nu va întîrzia să pornească iarăși la drum*” (Almanahul Femeia, 1982). ■

lecturi la zi

Post-festum

E, uneori, o asemănare ciudată între sfârșeala de după banchet și liniștea ce-i urmează unui naufragiu, între anumite pînze de Tizian și de Géricault. Tristețea reținută a epuizării tuturor plăcerilor și luciditatea care nu mai așteaptă nimic sînt stări care trec una în alta, la limită, cînd din fostele lor tensiuni rămîne să primeze anecdota. Un astfel de chef bufonard, din cînd în cînd stropit cu apă rece, pe corabia nebunilor, unde conduce, bunăoară, vreun Calabacillas, descrie Ion Cristofor, "critic poet" echinoxist, în volumul de versuri *Sărbătoare la ospiciu*, publicat de curînd la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca. Este o poezie cu muze reci, scrisă parcă în urma bărcilor care pleacă definitiv, într-un stil amestecat, cînd înalt-sentențios, cînd jucăuș-bagateli-zant. Folosește, altfel spus, procedeul, drag uneori caricaturistilor, de-a încadra fețe de azi în tablouri vechi și celebre ce devin, așa, deodată, caraghioase. Ion Cristofor mizează pe contrastele care dau, pînă la urmă, dependență reciprocă, ajustînd "canonicul" după cotidian și invers. Contururile sînt, aproape întotdeauna, ale unor situații arhetipale sau, pentru cititorul de literatură, măcar validate cultural. "Pasta" cu care le umple este cea a Clujului tricolor, unde "azi e zi de sărbătoare/ Fanfara militară cîntă marșuri eroice în parc/ Toți vom lua pastile roșu galben albastre", a jurnalelor de știri sau, mai ales, a măruntelor "accidente" personale, care au, întotdeauna, motivații mult mai nobile decît am putea crede. Descrie, în poezii scurte, cu titluri vag solemne, o lume a veșnic-repetabilului, a produselor de serie, în care Titanicul naufragiază în fiecare zi și momentele "epocale" se consumă rapid, la o cină frugală, între două titluri de ziar. Volumul e un "raport de activitate", compus cu sîngăciile stilului aproape administrativ, de petiție întîrziată, făcută din "cîteva datorii cîteva ticuri/ cîteva boli cîteva versuri/ cîteva drame provinciale." Ceva din vechile "științe inutile", din farmecul lor desuet, de mode care nu se mai poartă e păstrat în poeziile acestea scoase, altfel, mai mult din calculul exact al unui satiric "elevi îndărătnici ce-au orbit/ cu cărțile-n brațe/

tomuri cu aurite cotoare/ cu semne ce nu ne-nvață măcar/ să ne stingem cu grația/ cu nesfîrșita blîndețe/ cu care mor trandafirii." Despre "blîciul deșertăciunilor" Ion Cristofor scrie voit ridicol, inadecvat, cu dese rupturi de nivel între scenele cu iz de cultură înaltă și banalitățile nu o dată incredibile ale vieții de zi cu zi. Există, în poeziile lui cu metafore risipite, uneori riscante, un cult al stilizării maxime, laolaltă cu grija de-a păstra și ceva din "sucul" fermentat al notițelor luate pe manșete. Fiindcă unei realități care și-a ieșit din țîni nu prea mai ai ce să-i faci, arma de referință tot autoironia rămîne, în genul umorului ardelenesc, ceva mai rece și pe un ton de imputare: poetul, "un nebun ce pleacă la muncă o dată cu ciorile/ și se întoarce seara tîrziu/ o dată cu cîrdu de ciori/ sărac ca toate jîvinele ce trudes/ ca toți proștii din țara asta/ ce n-au învățat cu toate școlile lor/ că cine muncește nu are timp să cîștige." Este, chiar aceasta a derizoriului, a dozei de necesară, zilnică nebunie, o temă "disecată" academic, fără prea multă flexibilitate, cu treceri urmărite strîns între aluziile livrești și micile scene de prozaism (aproape) nevinovat. Ion Cristofor este, de fapt, adeptul rafinamentelor retro, al imaginilor neverosimile, ca în stampele de colecție: "ochiul înflorește subit într-o lacrimă/ picurînd pe rîndurile unei scrisori." Se aud, fără mare efort, rimele interioare, alăturările de cuvinte "lucrate" în spirit post-symbolist.

Fobia față de prezent și analiza "pe text" a cotidianului "subțire" sînt polii unei poezii nehotărîte, suferind chiar de o anume schizoidie, care mimează alternanța de stări, de la extrema larmă la completa liniștire a nebuliei. "E timpul marilor ninsori", cînd se pun deoparte zăpezile pentru altădată. Întreg volumul e o "poemă finală", așteptarea nedefinită a unui "măreț viitor" sau, dimpotrivă, slăvirea stării de provizorat. "Umbră cînelui este de cîine și latră", funcțiile lucrurilor au fost acaparate de surrogat, fericirea nefirească a unui organism anesteziat își face loc în infernul de mucava. Viața se reduce aici la o serie de prescripții: "Să-ți plătești impozitele/ Să-ți faci cruce o dată cu tovarășii/ Să-ți ștergi nasul să-ți cureți ghețele de nămol/ Să-ți iei seara pastilele de pe noptieră." Dincolo de ele

începe nebunia. Este, însă, o nebunie instituționalizată, inofensivă și falsă, de-o extravaganță perfect controlată. Nu sperie, nu incită, dar sfidează, în schimb, fără a putea fi sfidată, la rîndu-i: "Ce poți să-i răspunzi nebulului/ tu care tragi și tragi din greu la plugul soarelui/ ieșit cu noaptea în cap la arat/ cu tot șirul fiilor tăi/ cu moșii și strămoșii de-a valma/ cu oasele morților albind la vedere/ Pentru încă un ceas/ sau pentru încă un veac/ răspunsul e doar o neîntreruptă prelungă tăcere."

Așadar, o genealogie a nebuliei, pe clișeu, exploatat cînd și cînd în proză, al acelei "mad woman in the attic", secretul de familie, generator de spaime și de complexe niciodată exorcizate pe deplin. Deosebirea, în volumul lui Ion Cristofor, o face bucuria rece de-a descoperi pe alții și mai nebuni, de-a putea descrie, cu delicii de moralist camuflat, "o agonie/ pe care ziarele grăbite n-au consemnat-o." Pe "pluta Meduzei" strigătele sînt repede acoperite de liniște, de o formă extremă de indiferență, acea autoconservare, de fapt, care-i permite vieții să ignore moartea. Rămîne să strige, validînd nebunia, "sufletul nostru sărman ca șoarecele de cîmp", care trece adesea prin această poezie preocupată, cumva în felul picturii lui Bosch, de imaginile distorsionate ale lumii interioare. Ca un labirint cu meandrele în afară, *Sărbătoare la ospiciu* denunță, fără pretenția de-a le exorciza, rățăcirile condiționate social ale unui ins claustrofob printr-o realitate a excrescențelor de tot felul și-a fastului care începe, ușor, să se cojească.

Simona VASILACHE

Premiile Filialei Mureș a Uniunii Scriitorilor

Juriul, alcătuit din Al. Cistelean, președinte și Alina Nelega-Cadariu, Zeno Ghițulescu, Valentin Marica, George L. Nimigeanu – membri, a decernat următoarele premii pentru anul 2003:

Debut:

1. *În poezie* – **Romana Colceriu**, pentru volumul *Izgonirea în Amandia*, Ed. Dacia, 2003
2. *În eseistică* – **Carmen Andraș**, pentru volumul *România și imaginile ei în literatura de călătorie britanică*, Ed. Dacia, 2003
3. *În critica literară* – **Ionel Popa**, pentru volumul *Glose bliagene*, Editura Ardealul, 2003

Poezie:

Dumitru Mureșan, pentru volumul *Orizont*, Editura Cronos, 2003

Proză:

Eugen Curta, pentru volumul *Iubita din vis*, Editura Fundația Paem, 2003

Antologii:

Eugeniu Nistor, Iulian Boldea, pentru volumul *Antologia poezilor ardeleni contemporani*, Editura Ardealul, 2003

Publicistică:

Radu Bălaș, Kocsis Francisko, pentru volumul *370 de zile de teroare*, Fundația Cronos, 2003

Istorie literară:

Gheorghe Perlan, pentru volumul *A doua tradiție*, Editura Dacia, 2003

Cornel Moraru, pentru volumul *Titu Maiorescu. Monografie*, Editura Aula, 2003

Critică literară:

Virgil Podoabă, pentru volumul *Anatomia frigului*, Ed. Ecco, 2003

Dorin Ștefănescu, pentru volumul *Creație și interpretare*, Casa Cărții de Știință, 2003

Eseu:

Nicoleta Sălcudeanu, pentru volumul *Patria de hîrtie*, Editura Aula, 2003

Aurel Pantea, pentru volumul *Poeți ai transcendenței pline*, Casa Cărții de Știință, 2003

EDITURA EMIA

există cititori speciali - cititorii editurii emia

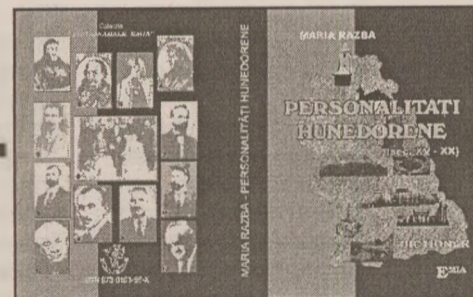
PERSONALITĂȚI HUNEDORENE

(sec. XV-XX) - DICȚIONAR

Autor: MARIA RAZBA

An apariție: 2004; Ediția a 2-a;

697 biobibliografii; index nume și localități.

format 165 x 235
664pg.
cartonat
cu supracopertă
32 planșe a/n
8 pg. policromie
700.000 lei

COMENZI la:
Tel./Fax 0254 230 246
e-mail:office@emia.ro
edituraemia@yahoo.com
www.emia.ro

DEVA, Str. Mareșal Averescu, bl.20, 330011

Ion Cristofor, *Sărbătoare la ospiciu*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, 121 pag.

Mihail Sebastian:

SCRISORI INEDITE

Mihail Sebastian cu mama sa

Nadia apare în de-acum celebrul *Jurnal* al lui Mihail Sebastian de trei ori. E iubita despre care nu știm aproape nimic, iubita fantomatică, pe care el a pierdut-o și pe care o regăsește doar în vis. Fata, cu mulți ani mai tânără, a existat cu adevărat în Bucureștii anului 1940. A apărut în viața lui intempestiv, cu voința unei liceene de 15-16 ani, ce găsește calea cea mai ciudată spre a-i fi prezentată: prin Leny Caler, marea, adulata actriță, fosta iubită a lui Mihail Sebastian. Dar Nadia nu are de unde să știe «amănuntul» acesta din biografia celor doi. Îl va afla, mult mai târziu, după ce *Jurnalul* va fi fost publicat. La 6 iulie 1940, Nadia îi scrie prima ei scrisoare, păstrată de expeditoare prin cine știe ce întâmplare, singura din multele trimise. La care primește, după oarecare așteptare, un improbabil, nesperat răspuns de la autorul admirat. O lună de toamnă, nu mai mult, apucaseră să se vadă, să se întâlnească, el, autorul consacrat al literaturii române, omul hăituit, ea, tânăra îndrăgostită de o ficțiune și, finalmente, de autorul ficțiunii, cu adevărat. O lună doar, fiindcă familia Nadiei părăsește țara pentru totdeauna, la hotărârea tatei care lucra pentru o societate americană. Se îndreaptă tustrei, tatăl, mama și Nadia, spre Statele Unite, ocolind tot pământul, prin Istanbul, Bagdad, Bombay spre New York. Scrisorile pleacă și vin, în plin război, spre și dinspre aceste adrese tot mai îndepărtate. E o corespondență ce se întinde pe durata unui an de zile, din care tot ce a trimis N. s-a pierdut – cu singura excepție a primului, stângaci-adolescentin, mesaj. Scrisorile lui însă au ajuns, unele. Iar câte au ajuns se află mai jos, restituite toate spre publicare *României literare*: Se întorc astfel la București, după mulți, mulți ani, purtate de pe un continent pe altul. Altele însă s-au rătăcit cu totul în orașele din care Nadia plecase doar de o zi, de o săptămână, înainte să le mai ridice de la poștă... Scrisorile acoperă o perioadă rămasă albă în *Jurnalul* lui, întrerupt voluntar în ziua, simbolică, a căderii Parisului. De aceea ele ar putea interesa pentru valoarea lor documentară. Dincolo însă de mărturia pe care o aduc, în prelungirea *Jurnalului* și în nota lui, emoționantă mi se pare povestea de iubire a cuiva care

începe și se îndrăjește să semneze Mihail Sebastian, continuând s-o facă și după ce luna de intimitate s-a petrecut – și care sfârșește prin a semna simplu, despuiat de rețineri, cu eliberată tandrețe: Mihai. E o poveste de iubire ce se construiește cu fiecare nouă scrisoare, sub ochii noștri, pe măsură ce înaintăm spre sfârșit. Nadia devine pentru bărbatul de 33-34 de ani, rămas acasă, captiv, agresat în întreaga lui sensibilitate, nu doar fata pe care înțelege că o iubește fiindcă se vede iubit, ci însăși promisiunea libertății, America salvatoare. Schimburile de scrisori încetează brusc când România declară război Statelor Unite! Nimic nu mai poate trece dintr-o parte în alta. Când corespondența redevine posibilă după încheierea războiului, când orice devine în sfârșit posibil, iar el poate să plece, totul de fapt încetează să mai fie cu putință - într-o singură clipă: la 29 mai 1945, Mihail Sebastian este accidentat mortal! La doar câteva luni de la moartea lui Mihai, Nadia va afla, șocată, vestea. De atunci, așa cum prevăzuse el în scrisoarea din 29 decembrie 2004, inima ei a purtat-o prin viață ca o busolă, fără greș.

Respectăm aici voința Nadiei, care ține să rămână în continuare în umbră. *Accidentul*, tradus de Alain Paruit și publicat prin stăruința ei acum doi ani la Mercure de France, a fost lansat – printr-o curioasă, de nimeni plănuită, coincidență - în chiar ziua de 29 mai (2002), ziua accidentului fatal. După zeci de ani, ea împlinește dorința din ultima lui scrisoare, din 14 noiembrie 1941: «Uneori, când sunt destul de stupid ca să fac visuri imposibile, îmi văd cărțile traduse, apărând acolo...»

Într-un fel, întreagă această poveste de dragoste, ce se cuvine poate spusă într-o zi, e de o uimitoare, emoționantă rezistență în timp și coerență, așa cum nu are viața decât atunci când ia forma destinului.

În fine, scrisorile de față ar fi trebuit să fie remise Doamnei Cornelia Ștefănescu, fidel editor și critic al lui Mihail Sebastian, căreia i s-au promis. Cum lucrul n-a mai fost posibil, țin să-i aduc aici omagiul Nadiei și deopotrivă al meu.

Vasile POPOVICI

București, 6 iulie 1940

Dragă Doamnă Sebastian,

Nu caut prea mult să-mi explic mobilul pentru care îți scriu: n-aș găsi nici unul valabil, ci numai entuziasmul celor 17 ani ai mei, și îmi dau seama că, în momentul când vei citi scrisoarea, cele câteva cuvinte aruncate pe hârtie nu-ți vor dezvălui sentimentele care m-au determinat s-o fac.

Oare luna care bate în plin acoperișul din față, adierea vântului ce-mi aduce zvon de tei sau ultima dumatăle carte, pe care am terminat-o chiar acum, m-au făcut să mă gândesc la Mihail Sebastian? Cred totuși că fiecare element își are contribuția sa. Te vei întreba care este vina dumatăle că eu am 17 ani și că este luna plină, ca să-mi suporti reveriile... Toată vina pe care o ai este de a-mi fi procurat momente de intensă liniște și zbucium și de reală bucurie și întristare. M-am regăsit în Ann* în momentul în care cocoțată pe gard rupea o creangă de liliac, cum m-am regăsit în Paul* când pentru prima dată fiind la ski și alunecând la vale a trecut prin acea gamă de la frică la o indiferență totală de ce va veni, având în același timp clipe de un curaj uimitor. Ai în aceste pagini o putere de descriere de mare, încât simțeam vântul care-mi tăia obrazii, vedeam zăpada albă care mă orbea și auzeam răsuflarea camarazilor din cabană. Și când am întors ultima filă a cărții

mi-am spus: Aș vrea să-l cunosc pe acest om. Dar această frază m-a făcut să revăd o seară de acum doi ani, când ieșind dintr-o sală de teatru am spus aceleași vorbe. Văzusem *Jocul de-a vacanța*. Și atunci am avut aceeași senzație de plenitudine, de ceva care se aseamănă atât de mult cu ideile și sentimentele mele, încât se confundă, se completează. Trebuie să fii îndrăgostit de munte, altfel n-ai fi putut să-l prinzi în toate momentele lui și să descrii atât de bine influența pe care o are asupra oamenilor. Dar stările sufletești care mi-au fost determinate atât de citirea cărții, cât și de vederea piesei nu le pot așterne pe hârtie pentru că oricât aș căuta nu aș găsi cuvinte potrivite. – Și atunci am căutat să află câte ceva despre acest autor. Dintre multe programe de teatru am scos unul, unde sub numele dumatăle erau date câteva indicații: născut la Brăila, făcut studiile la București și Paris, opere tipărite... sau în curs de apariție. Am zâmbit și l-am închis. În fond să nu știu cine ești sau cum ești... ci să-mi las imaginația să-ți croiască o figură, o viață, un scop.

Pentru încheiere îmi permit o singură întrebare: voi putea vedea într-o zi în vitrina unei librării *Jocul de-a vacanța* tipărit?

N. M.

* Ann și Paul: personaje din romanul *Accidentul*, care tocmai apărase în librării, în 1940. (Nota ed.)

21 Iulie 1940

Scumpă Dudaie,

scrisoarea D-tale mi-a făcut plăcere. Am primit-o aici «unde va zonă», unde mă aflu de trei săptămâni, fără să știu cât voi mai rămâne. Dacă ai și te departe sunt de Ann, de Nora, de ski, de vacanță, de literatură! D-ta îmi vorbești de lucruri pe care le consider pierdute, rămase în urma mea, într-un fel de altă viață pe care nici măcar nu știu dacă o voi mai regăsi. Tocmai de aceea rândurile D-tale neașteptate, simpatice în extrema lor tinerețe, m-au făcut câteva minute gânditor.

Nu vreau, înainte de a reveni la viața mea de ostaș, să nu-ți trimit un cuvânt de mulțumire pentru tot ce scrisoarea D-tale evocă. O clipă m-am crezut refntors în civilitate.

Cu bună prietenie,
Mihail Sebastian

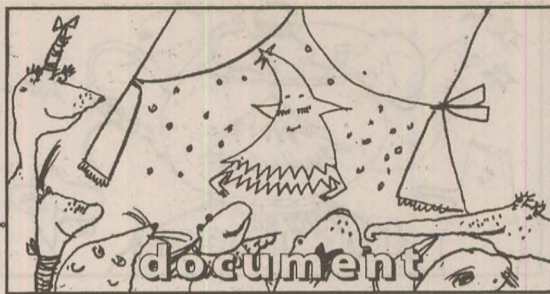
*

Duminică dimineața*

Dragă Nadia,
aș vrea ca picul meu să ajungă înaintea ta la Istanbul, să-l găsești acolo și să-ți poată spune cel dintâi: bine ai venit!

Aștept vești. Sunt nerăbdător să aflu cum a decurs

drumul. Scrie-mi totul, cu detalii (și cu prudență, totuși).

Am stat toată dimineața acasă, am citit și am ascultat muzică: simfonia întâi de Beethoven (o cunoști desigur – mie îmi place pentru cât e de mozartiană), al cincilea concert pentru pian și orchestră de Beethoven, iar acum în timp ce-ți scriu – ascult de la Sofia, pe discuri, variațiile de Brahms pe o temă de Haydn.

Alte vești, de la plecarea ta, nu sunt. Mă gândesc la tine cu foarte multă prietenie. Îmi pare rău că nu cunosc deloc Istanbulul. Aș fi vrut să mi te pot imagina pe străzile lui.

Mihail Sebastian

Spune părinților tăi bune salutări.

*Duminică respectivă corespunde datei de 18 noiembrie 1940, după plecarea din țară, spre Istanbul, a d-soarei N. împreună cu părinții. (Nota ed.)

Miercuri, 27 Noiembrie 1940
București

Scumpă Nadia,

scrisoarea ta din 19 am primit-o abia ieri. Rândurile din Sofia au sosit și ele cu întârziere. Le-am așteptat cu neliniște. Sunt mulțumit să te știu ajunsă acolo – departe de cutremure

«Inima ta te va purta prin viață, ca o busolă»

și alte mizerii.

Îți scriu în grabă câteva cuvinte. Într-o dimineață mai liberă – poate Duminică – îți voi trimite o scrisoare ca lumea. De altfel, nu am multe de povestit. Viața mea o cunoști. Se împarte între școală (care îmi ia din ce în ce mai mult timp – poate din cauza asta să și renunț) și casă. Citesc puțin – pe apucate, fără prea mare ordine – și ascult muzică.

Largo-ul de Mozart, care se află pe primul disc din *Kleinenachtsmusik*, îmi place mereu mai mult. În muzică, nu iubesc cu adevărat decât lucrurile pe care le cunosc bine, cu care mă familiarizez, care încep să facă parte din propria mea viață. (În tratatul despre Mozart, cele 3 volume pe care le-ai văzut la mine, am găsit două pagini întregi despre acest «largo» al tău.)

Vorbesc despre tine cu Leny*. Aseară a fost la mine, la ceai, și aveam amândoi impresia că ești cu noi.

Sâmbătă după masă am făcut cu un prieten – fost camarad de barou – o lungă plimbare la lacuri. Era o zi vântată de toamnă, tristă și totuși cu ceva calm, împăcat. M-am gândit o clipă la tine – tu care ai fost pe acolo.

Și uite așa zilele trec, toate la fel, apatice, indiferente, într-un fel de resemnare cenușie, într-un fel de anestezie care acoperă marile noastre neliniști, imposibilele noastre speranțe.

Aștept cu plăcere scrisul tău. Povestește-mi mult și cu multe detalii.

M.S.

* Este vorba despre actrița Leny Caler, care a făcut o carieră de mare succes în perioada interbelică. (Nota ed.)

București, 1 Decembrie (1940)
Duminică

Scumpă Nadia,

scrisorile tale vin din altă lume, din alte timpuri. Există încă baruri de noapte în care se dansează? Există încă nopți calme, pe care le poți petrece pe o terasă de hotel? Există încă plimbări cu barca, recepții studențești, ceasuri de hoinăreală prin muzee?

Am trăit aici zile de groaznică tensiune. Poate le bănuiești. Nici n-am îndrăznit să rămân singur acasă. Am dormit pe unde s-a nimerit, am mâncat când la unul, când la altul. Nu știu de ce mă simțeam fugărit. Astăzi, m-am întors în

sfârșit la mine, obosit, dornic să mă simt «acasă». Am să mă culc devreme, am să dorm, am să uit.

Încă nu-mi dau bine seama ce s-a întâmplat. Încă nu știu dacă s-a sfârșit. Sunt zbuciumat de atâtea presupuneri, de atâtea întrebări, de atâtea nesiguranțe. Am impresia că «așa» nu mai poate ține – și că ceva va interveni, ca să schimbe lucrurile, într-un sens sau într-altul.

Adineaori a început să ningă. Cred că asta m-a hotărât să mă întorc acasă. Simțeam că e prima zi de iarnă – și voiam să fiu la mine, la masa mea de lucru, între cărțile mele. Ce îmi va mai aduce și iarna asta care începe? Altădată fiecare început de iarnă (chiar înainte de a fi descoperit skiul) era pentru mine plin de emoții, de așteptări. Dar acum, cel puțin pentru doi ani de aici încolo, nu văd nimic înaintea mea. E doar o cumplită ceață fără sfârșit. (Și totuși uneori – ca să fiu sincer – mă lovește nu știu de unde, nu știu de ce, un val absurd de optimism: mă simt atunci din nou foarte tânăr, mi se pare că încă nimic nu e pierdut, că nimic nu e definitiv ratat, sunt plin de proiecte, îmi fac tot felul de făgăduieli în viitor, simt din nou gustul de a lucra, de a călători, de a scrie...)

Scrisorile tale îmi fac mereu plăcere. Nu te regăsesc cu totul în ele – nimic nu înlocuiește prezența fizică a cuiva – dar mă ajută totuși să te revăd. Succesul tău de la

săptămână într-o teroare cruntă, care mă înăbușă – și totuși la un pas de mine există această lume imposibilă, de neînțeles în liniștea sau poate în inconștiența ei.

Fac rău, dragă Nadia, că-ți scriu așa. Ar trebui poate să aștept o zi mai bună. Ar trebui să rup hârtia asta și să-ți scriu din nou peste câteva zile, când poate voi fi mai puțin sumbru. Tu înțelege și iartă.

Scrie-mi mereu despre tine. Vicky sau Marcela (nu mai țin minte care din două) mi-a spus că i-ai trimis niște fotografii. Dacă mai ai copii, trimite-mi și mie să le văd.

Pe Leny n-am mai văzut-o. Câteva zile au lipsit și ei de acasă. Repetițiile mi se pare că le-au întrerupt. Nu-mi vine a crede că vor mai face teatru. Dar dacă-i scrii, nu-i pomeni despre asta.

Ce citești? Ce vezi? Cu cine umbli? Ai fost la teatru? (Există?) Scrie-mi despre toate.

M. S.

Închipuiește-ți că nu știu la ce pasaj din *Femei* te-ai gândit în legătură cu Odette. Oricât ar fi de greu de crezut, află că nu am nici un volum din *Femei*. L-am căutat în librării și e de negăsit.

Duminică, 8 Decembrie 1940

Draga mea Nadia,

numai câteva cuvinte, ca să mai prindem vaporul de luni.

Scrisoarea ta a venit adineaori. E foarte drăguță și am citit-o cu sinceră bucurie. Te sărut pentru ea. Fotografiele cam șterse. Mai trimite-mi, dacă mai ai și altele.

Mi-a părut foarte rău de ultima mea scrisoare. Prea descurajată pentru a fi trimisă unei fete așa de tinere ca tine. Eram însă într-o zi de teribil «cafar»*. Și mi-ar fi fost greu să scriu altfel. Astăzi cred că sunt mai puțin prăpăstios. Mi se pare că văd lucrurile mai clare, în orice caz mai suportabile.

Avem din nou zile de toamnă, neverosimil de frumoase. Astăzi era un soare de Aprilie. Zăpada de Duminică trecută a fost o tentativă ratată de iarnă.

Cât mai rămâneți la Istanbul? Scrie-mi puțin despre viața ta zilnică (hotel, restaurant, târguiești...).

Îți voi scrie din nou în curând – și mai mult.

M. S.

* În franceză, în original: Melancolie. (Nota ed.)

Marți, 17 Decembrie 1940
București

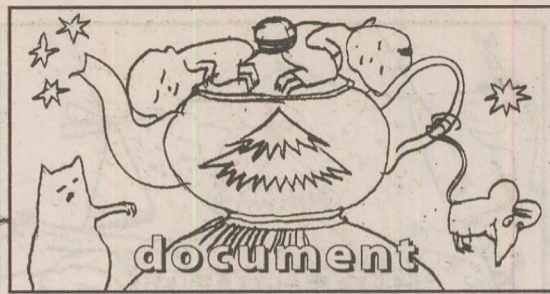
Scumpă Nadia,

am lipsit câteva zile din Calea Victoriei, unde am avut de lucru cu zugravii și parchetarii. M-am întors abia astăzi și mi-am regăsit camera mea dinainte de cutremur, mai luminoasă parcă. Patru zile cât am stat în Antim¹⁾ m-am simțit – serile mai ales – foarte bine: jucam belotă în familie și discutam politica internațională cu Beno²⁾. Totuși, mă întorc cu plăcere la mine. Îmi place să fiu singur uneori, cu cărțile mele, cu aparatul meu de radio (diseară, ascult *Oratoriul de Crăciun* de Bach).

Sunt mai calm decât înainte. N-aș putea spune exact de ce. Am inexplicabile momente de destindere, dar și puternice crize de neliniște. Sunt zile în care simt de pretutindeni primejdii, amenințări... Parcă aș fi fugărit, încolțit din toate părțile. Alteori însă, fără ca nimic precis să se fi întâmplat, totul pare mai puțin grav, mai suportabil. Nu știu cât va mai dura jocul ăsta. Nici nu mă întreb. Mă tem să privesc prea departe. Dincolo de o zi-două, nu văd nimic.

De câteva zile avem zăpadă. La București nu prea multă, dar oricum destulă ca orașul să fie alb. Ai dreptate – de la fereastra mea, de la fereastra noastră, se vede frumos. Sub zăpadă și privite de sus, străzile sunt parcă goale. De altfel, și fără asta, priveliștea are ceva de decor. S-au împlinit doi ani de când locuiesc aici, și încă nu am impresia că e un peisaj zilnic, normal. Puțină irealitate este parcă în amfiteatrul de blocuri albe, pe care îl privesc de pe terasa mea.

(continuare în pag. 18)

Mihail Sebastian:

SCRISORI INEDITE

(urmare din pag. 17)

La Predeal, am auzit că zăpada e mare. Suchianu³ e de câteva zile acolo, la ski. Îl invidiez. Mi-e rușine să mărturisesc, dar după atâtea nenorociri, după atâtea mizerii, încă mă gândesc la o vacanță la ski. Sunt nesperios? Poate – dar aș avea nevoie să uit, să mă odihnesc și nimic nu aduce mai multă uitare decât skiul. Am făcut adineaori o cursă în oraș. Era frig, ninge și totul miroase a plecare în munți.

Dar e absurd să-ți vorbesc despre asta, dragă Nadia. E absurd simplul fapt că mai pot avea asemenea gânduri. Se întâmplă în jurul meu atâtea orori! Eu însumi sunt atât de aproape de ele!

Lunga ta scrisoare primită ieri (printr-un comisionar din partea D/octo/rului Sotoman⁴, fără să știu cum și de unde) m-a pus pe gânduri. Adevărul e că mă gândesc adesea la tine. Ceea ce numești tu «dragostea» ta – și eu mă întreb încă dacă n-ar fi mai potrivit să spunem «ideea ta fixă» – începe să mă îngrijoreze. Încă o dată, iubită Nadia, încă o dată trebuie să-ți spun că te înșeli. E păcat că ai plecat atât de repede, după ce ne-am cunoscut. Dacă ai fi avut puțin răgaz, dacă m-ai fi cunoscut mai de aproape, te-ai fi dezmeticit. Îți vorbesc cu cea mai mare bună credință, ca unei vechi prietene. Ce știi tu despre mine e foarte puțin, foarte vag, aproape neadevărat. Puțină blazare de om obosit și ironic trebuie să impresioneze pe o fată așa de tânără ca tine. Dar e de ajuns pentru o iubire? E de ajuns pentru o viață? Crede-mă, oricare dintre prietenii tăi mai tineri e mai potrivit, mai sigur, mai bine ales.

Nu vreau să îmi iau cu tine atitudini stupide de sfătuitor. Vorbim ca doi prieteni, peste cei 16 ani care ne despart și pe care încerc să-i uit. Nu-ți voi ascunde că stăruința ta, copilăria ta – care începe să devină gravă, de vreme ce durează – mă emoționează. Nu pot să arunc doar un zâmbet de neîncredere sau de surprindere amuzată spre o fată atât de nebună și de scumpă. Dar tocmai fiindcă iau în serios toată această întâmplare, tocmai fiindcă am pentru tine foarte multă afecțiune, trebuie să te cert. Nu mai privi înapoi, Nadia. Privește plecarea ta ca un lucru definitiv. Ești așa de tânără, ai așa de multe calități, atât de prețioase înclinări, încât totul este pentru tine posibil. Ce vrei tu să faci cu amintirile, cu regretele, cu presupunerile («ce ar fi fost, dacă ar fi fost»), tu care nu trebuie să ai nici amintiri, nici regrete? Tu nici măcar nu trebuie să-ți «refaci» viața: trebuie pur și simplu să-ți-o faci de aici încolo, să-ți-o trăiești. Păstrează pentru lucrurile și oamenii noi, care te așteaptă departe, o inimă deschisă și liberă.

N-aș vrea să crezi că încerc să fac cu tine literatură (și încă proastă!). Dar am atâta încredere în tine, în spiritul tău deschis, în curiozitatea ta îndrăznească, în inteligența ta, încât îmi vine să cred că plecarea voastră din țară, oricât ar fi de dureroasă pentru moment, e un adevărat noroc. Vei face teatru sau jurnalism, sau literatură, sau nu vei face nimic, vei trăi, vei călători, vei iubi – orice se va întâmpla cu tine nu va putea fi nici mediocr, nici zadarnic.

Aseară într-un roman de Balzac (fiindcă sunt într-o săptămână Balzac: nu citesc nimic altceva), am găsit o frază pentru tine. Iată-o:

«*Sache surtout moins s' il t'aime que si tu l'aimes; rien n'est plus trompeur que le mirage produit en notre coeur par la curiosité, par le désir, par la croyance au bonheur.*»⁵

Să fie adevărat că nu mai rămâi două săptămâni la Istanbul? Și pe urmă? Nu cunoști nimic din viitorul vostru itinerariu? Scrie-mi, te rog, lucruri mai precise despre acest lucru. De ce crezi că nu vei mai putea primi poșta, după plecarea din Istanbul?

Până la sfârșitul acestei săptămâni, cred că-ți voi mai scrie. Îmi vine greu să cred că vom pierde și posibilitatea de a avea uneori vești, unul de la celălalt. Măine iau vacanță de la liceu. Sunt de altfel decis să nu scriu cursul după Crăciun. Am atâtea lucruri mai prețioase de făcut cu

silita mea libertate.

E aproape 7 seara. Voi căuta la radio puțină muzică și pe urmă voi face ceai. Dacă-mi dai voie, și pentru tine.
M. S.

¹ Strada Antim din București, unde stătea mama scriitorului. (Nota ed.)

² Beno: André Beno Sebastian, fratele scriitorului. (Nota ed.)

³ Suchianu: D.(umitru) I.(on) Suchianu, eseist, traducător și critic de film. (Nota ed.)

⁴ Sotoman, lecțiune nesigură. (Nota ed.)

⁵ În franceză, în original: *E mai puțin important să știi dacă el te iubește pe tine, cât dacă tu îl iubești pe el; nimic nu-i mai înșelător decât mirajul produs în inima noastră de curiozitate, de dorința, de încrederea în iubire.* (Nota ed.)

*

23 Decembrie 1940

Iubită Nadia,

vin din stradă alb de zăpadă, de nici nu se mai cunoaște dacă sunt îmbrăcat în palton de oraș sau în costum de ski. Avem de astă noapte o adevărată furtună de zăpadă. Dacă închizi ochii, te poți crede pe munte. Mă gândesc mereu la Vârful cu Dor, la Postăvaru, la Diham. Altădată pe vremea asta eram acolo.

Totuși pe stradă e foarte frumos. Miroase a Crăciun. E o plăcere să te oprești la vitrine, să intri într-o librărie, într-un magazin. Mi-am rezervat toată ziua de mâine pentru târguiești. Dacă ai fi aici, le-am face împreună.

Ce teribilă e puterea noastră de a uita! S-ar zice că apropierea sărbătorilor acoperă sub zăpadă atâtea mizerii, atâtea nenorociri – care totuși continuă să fie lângă noi, dacă nu, de multe ori, în noi.

Săptămâna care a trecut a fost destul de neobișnuită pentru mine. Am avut vreo trei zile «moderne». Aproape că nici n-am dat pe acasă. Miercuri de exemplu am avut, în aceeași zi, un «dejun», un «porto» și un «dineu». Am luat mereu masa în oraș, am fost la câteva recepții, nu știu prin ce întâmplare adunate cam în aceleași zile. După câteva luni de singurătate, e aproape amețitor să vezi lume, să conversezi, să glumești. În fond, de atâta timp, noi ducem un fel de viață subterană și când se întâmplă să ne întâlnim mai mulți oameni la un loc, e ca și cum am ieși la lumină, o lumină prea tare pentru ochii noștri dezobișnuiți. Eu nu sunt deloc un tip monden (și ar fi fost, dragă Nadia, unul din regretele tale, dacă ne-am fi cunoscut mai bine), sunt foarte stângaci în lume și nepermis de tăcut – dar de astă dată mi-a făcut o neașteptată plăcere să văd atât de multă lume. Era ca o ușoară beție.

Se înțelege că acum mă întorc la felul meu de viață, pe care îl cunoști. Citesc, ascult muzică, stau foarte mult în casă. Uneori mă gândesc să lucrez ceva. Poate o piesă de teatru (ți-am spus oare că făcusem mai de mult scenariul primelor două acte dintr-o piesă care ar fi trebuit să aibă patru?). Dar gândul de a scrie nu durează. Mi se pare până la urmă nesperios, ba chiar absurd. Nu, nu – până nu se termină tot coșmarul ăsta, nimic nu are sens.

Am urmărit pe hartă itinerariul vostru viitor. Fii fericită, Nadia, pentru tot ce ți se întâmplă. O plecare nu e niciodată plăcută și mai ales nu o asemenea plecare. Dar toate plecările sunt fertile. Nu-mi aduc aminte să fi făcut vreodată vreo călătorie – oricât de anodină – care să nu fi rămas în memorie ca ceva mereu viu. Mă gândesc cu plăcere, cu emoție, că o fată așa de tânără ca tine, cu ochii deschiși, cu inima sensibilă, va străbate mări și oceane. Citeam ieri în istoria literaturii franceze a lui Thibaudet (căutam capitolul Balzac, mereu pasionant), citeam o pagină despre literatura emigrației franceze de la 1800, între revoluție și restaurație. Thibaudet observa că emigrația este totdeauna creatoare în artă. În orice caz are un mare, deși dureros, avantaj: că rupe punțile. Ceea ce se va întâmpla în

spiritul european, după războiul de astăzi, va fi cu siguranță răsculător. Mă gândesc la toate întoarcerile (din lagăre, din temnițe, din spitale, de pe fronturi, din emigrație), toate întoarcerile care vor readuce la lumină atâtea drame, astăzi numai bătute.

Eu însumi m-am gândit de atâtea ori la plecare (mai exact am visat-o mai mult decât am gândit-o). Ieri dimineață l-am văzut pe Dupront la Institutul Francez, unde aveam întâlnire cu el. Mi-a spus, spre uimirea mea (căci n-aș fi bănuț atâtea prietenie din partea lui), că a scris unui coleg al său de la Universitatea din Ierusalim, cerându-i pentru mine un loc de lector! Inutil să-ți spun că nu iau deloc în serios acest proiect și îl consider cu totul irealizabil, dar nu mai puțin am rămas câteva clipe pe gânduri...

M-am gândit ieri dimineață la tine. La Institutul Francez era un pom de Crăciun pentru copiii coloniei franceze. Ca să ajung în biroul lui Dupront, a trebuit să trec prin sala mare, unde era festivitatea. Ce larmă! ce vuiet! ce răsete! Și mai ales câte delicioase capete de copii, ca niște păpuși vii, gălăgioase.

Era dimineață, pe la 11, am ascultat de la Ankara sau de la Istanbul, în orice caz de la un post turcesc, muzică pe discuri: un concert p/en/t/ru/ pian și orchestră (cel pe care-l are Leny, dacă-l știi) de Mozart, două partite de Bach pentru violoncel și câteva arii de Wagner. Nu cumva l-ai ascultat și tu?

Am primit tot ieri a doua ta scrisoare, trimisă prin D/octo/rul Sotoman. Cum, nu știu nici acum. Ești foarte drăguță, Nadia, și te regăsesc în toate scrisorile tale. Se înțelege că până la 28 Decembrie îți voi mai scrie. Până atunci, te îmbrățișez.

M. S.

Dacă ai cum, trimite-mi schița ta despre Park Hotel.

*

A doua seară de Crăciun /1940/

Scumpă Nadia,

am avut două zile de Crăciun obositoare, cum n-am mai avut de mult: mereu în familie, joc de cărți, invitați, vizite, felicitări. De când descoperisem skiul și muntele de iarnă, mă credeam scutit de asemenea corvezi. Totuși nu pot spune că nu mi-a fost plăcut să fiu cu ai mei. Dar acum sunt aproape fericit că m-am întors devreme acasă, că sunt singur, că pot asculta muzică (de la Zürich o cantată de Bach – *Modeste Mignon*. Te sfătuiesc să-l citești, dacă-l găsești. E vorba de o fată care seamănă destul de mult cu tine, deși e blondă – și de un scriitor cu care eu nu semăn, sper, deloc).

E atâta zăpadă în București, că orașul pare încremenit, pe jumătate pustiu. Se circulă foarte greu, taxiuri mai că nu se găsesc și ești obligat să umbli kilometri întregi pe jos. Dimineață am fost singur la șosea, iar acum pe seară, întorcându-mă acasă, am trecut prin Cișmigiu. Mă credeam în pădure, atât de frumoși erau brazilii, acoperiți de zăpadă.

Mă gândesc mereu la călătoria fabuloasă pe care o veți face. India îmi este într-un fel cunoscută prin Mircea Eliade. Îmi vei scrie și de acolo, nu? Scrie-mi cât mai multe despre locuri și oameni.

Dacă-mi mai scrii din Istanbul înainte de plecare, povestește-mi cum ai petrecut sărbătorile. Nu mă îndoiesc că ești răpitoare în rochia ta de bal. Voi primi cu bucurie o fotografie.

Atât pentru astă seară, dragă Nadia.

M. S.

*

29 Decembrie

Iubita mea Nadia,

Îmi vine greu să cred că asta e ultima scrisoare pe care ți-o trimit. E parcă o nouă despărțire și, nu știu de ce, mai grea decât cea dintâi. Pentru că suntem mai buni prieteni? Pentru că ne cunoaștem mai bine? Sau numai pentru că ne-am obișnuit puțin unul cu celălalt?

Eu nu sunt de obicei un bun corespondent. Scriu rar, puțin, în grabă – nu răspund la timp, sunt neglijent. Pe de altă parte știu că tu, care ai prieteni pe tot globul, duci o întinsă corespondență și că ai pasiunea scrisorilor. Cu toate astea, începusem să am sentimentul că într-adevăr schimbul nostru de scrisori este o convorbire. O întrerupem prea devreme, dragă Nadia. Despărțirea uneori

adâncește între doi oameni cunoașterea lor, o face mai pură, mai simplă – dar noi am fost într-adevăr prea puțin timp împreună, pentru ca această despărțire să nu rupă – mă tem – firele prea subțiri, prea recente care începeau să ne lege.

Uit uneori, scriindu-ți, că ești atât de tânără și că între noi este aproape o întreagă viață. Am uneori sentimentul că mă adresez cuiva de vârsta mea, unui om care a cunoscut aceleași lucruri, aceleași întâmplări – pe urmă îmi aduc brusc aminte de prea marea ta tinerețe și încă o dată mi se pare miraculos că – atât de tânără fiind – ai trecut un moment, un singur moment, prin viața mea.

Nu te supăra, fată dragă, dar nu-ți trimit scrisoarea lungă pe care, poate, o aștepti. Dar tocmai fiindcă îți scriu «ultima oară» (pentru câte luni ultima oară?), mi s-ar părea stupid să-ți povestesc ce am făcut ultimele zile, pe cine am văzut, ce citesc. Aș vrea să fac ceva mai simplu, aș vrea să te îmbrățișez, să te sărut.

Pleacă cu bine, Nadia. Cred în steaua ta, sunt convins că nu te vei pierde nicăieri, știu bine că nimic nu va fi inutil din tot ce vei vedea și trăi, n-am nici o îndoială că oriunde ai fi, orice ai face, inima ta te va purta prin viață, ca o busolă.

M. S.

* București, 19 Iunie 1941*

Dragă Nadia,

scrisoarea ta trimisă din 19 Mai, am primit-o acum câteva zile. Mi-a făcut o mare bucurie. Am vrut să-ți răspund imediat. Am încercat chiar, dar n-am reușit să duc nimic până la capăt. Mi-e greu să-ți povestesc despre mine. Uneori mi se pare că aș avea de scris zeci de pagini, alteleori că n-am nimic, absolut nimic de spus. Trăiesc. Asta e tot.

Dar tu? Am citit cu aviditate tot ce scrii despre New York, despre oamenii de acolo, despre cunoștințele făcute, despre universitate. Mi-ar fi făcut plăcere să scrii mai mult, mai amănunțit. Aș fi fost încântat să primesc una din acele scrisori-jurnal, pe care mi le trimiteai din Istanbul, și în care te puteam urmări și aproape vedea zi de zi.

Mi-e dor de tine. Te-am visat de două ori în ultimul timp și m-a bucurat de parcă într-adevăr te-aș fi întâlnit. Când mă gândesc uneori la tine, îmi spun că ai plecat prea repede. Aș vrea să fi cunoscut mai multe lucruri despre tine, să fi fost o mai veche prietenă, decât ai fost. După plecarea ta, în primele timpuri, prietenele tale, când Vicky, când Marcela, îmi mai telefonau – și asta era oarecum o continuare de intimitate cu tine. Pe urmă, totul a început să se depărteze, să se destrame.

De la plecarea ta din Istanbul n-am mai avut nici o veste despre tine. Nici de la Beyruth** (dar Leny mi-a arătat de acolo o delicioasă scrisoare), nici de la Bombay, nici de la New York. Nu ai scris? Ai scris și s-au pierdut scrisorile? Fapt e că din Ianuarie până astăzi te pierdusem. Ți-am trimis o scrisoare la Bombay. Ai primit-o? Ai răspuns?

Foarte drăguțe cele două fotografii pe care mi le trimiți. «President Taylor» cine este? Probabil vaporul pe care ai plecat din Indii spre New York, nu? Dacă ai ști de câte ori m-am gândit la acest vapor (căci aflasem din întâmplare că te îndrepti spre New York), dacă ai ști că îl urmăream cu gândul ca pe o depărtată imagine de libertate. Au fost – și probabil între timp ai aflat – unele zile de teroare și de spaimă, din care nimeni dintre noi nu putea ști dacă va scăpa cu viața sau nu: mă gândeam atunci că undeva în Pacific este un vapor care plutește în libertate și că pe coverta aceluia vapor ești tu.

Scrisoarea mea te va mai găsi la New York? Vei fi plecată în California? Nu știu nici măcar dacă-ți va ajunge. Dar dacă da, răspunde-mi mult despre tine și despre tot ce vezi.

Îmi făcusem planul de a pleca pe timpul verii la țară, la o moșie a unui prieten în Dolj. Mă aștepta acolo un conac, pus în întregime la dispoziția mea. Eram decis să rămân acolo cât de mult, până în Septembrie sau Octombrie. Voiam să plec cu câteva proiecte amănunțite de scris (un roman, o piesă de teatru, încă o piesă de teatru...) și cu multe cărți. Dar nu cred că vom avea o vară placidă – și sunt obligat să renunț, cel puțin până lucrurile se vor limpezi, dacă cumva se vor limpezi.

Am multă răbdare și, cred, nervii încă tari. Voi aștepta, voi crede, voi aștepta, voi aștepta. Visez, după război, o lungă călătorie în lumea largă. Crezi că ne vom întâlni?

Te îmbrățișez, scumpă Nadia, te sărut. Scrie-mi. Mihai

* Scrisoarea, prima din cele adresate Nadiei în Statele Unite, poartă o ștampilă rotundă cu numărul 131 într-un cerc, fără îndoială marca cenzurii. (nota ed.)
** Scriitorul se înșală: e vorba de Bagdad. (Nota ed.)

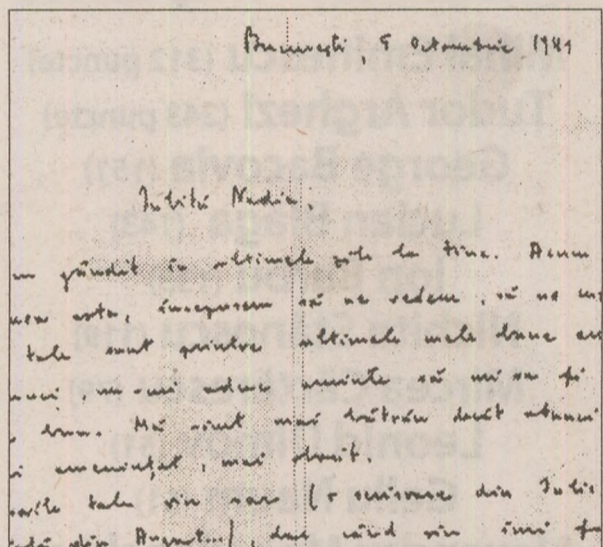
* București, 5 Octombrie 1951*

Iubită Nadia,

m-am gândit în ultimele zile la tine. Acum un an, pe vremea asta, începusem să ne vedem, să ne cunoaștem. Vizitele tale sunt printre ultimele mele bune amintiri. De atunci, nu-mi aduc aminte să mi se fi întâmplat ceva bun. Mă simt mai bătrân decât atunci, mai inutil, mai amenințat, mai obosit.

Scrisorile tale vin rar (o scrisoare din Iulie, o carte poștală din August...), dar când vin îmi fac mare bucurie. Le privesc cu uimire. Am, într-un fel, sentimentul că vin nu de pe alt continent, ci din altă planetă. Trăim într-adevăr în alte lumi, dragă Nadia, în alte timpuri. Parcă am fi doi oameni din secole deosebite, care încearcă să se ajungă unul pe altul. E greu – nu-i așa? Parcă și corespondența noastră mi se pare că e ceva fantomatic. Stăm de vorbă unul cu altul, primind după 60-80 de zile răspunsuri la un cuvânt, pe care l-am uitat, sau răspunzând unei întrebări care s-a învechit. Ca să ne înțelegem, ne-ar trebui poate alt alfabet, alte semne, alte voci – semne care să răzbată prin atâta întuneric, voci care să se audă dincolo de așa de groase ziduri.

Eu comunic greu cu oamenii, foarte greu, chiar în condiții normale. Cu tine era poate mai simplu, fiindcă erai așa de tânără și veneai cu mâinile deschise. *On ne peut se refuser à quelqu'un qui se livre**. Am foarte multă tandrețe

pentru fata din Octombrie 1940. Dar unde e?

Noua ta adresă m-a făcut visător. M-am gândit la școlile de fete din filmele americane, cu Janet Gaynor, cu Diana Durbin. Încerc să te văd în acest nou mediu, care pentru mine e un décor de cinematograf.

Programul tău de studii e pasionant. Puțin cam risipit, cam «americănesc», dar îmi dau seama că în oricare din ramurile care te preocupă, vei putea să reușești. Jurnalism sau artă decorativă, sau teatru, sau cinematograf, sau literatură, totul e posibil. Cu timpul te vei hotărî și atunci îți vei îndrepta spre un singur scop munca ta.

M-ar fi amuzat să-mi vorbești mai mult despre succesul tău radiofonic. Nu știam că fluieri. Cum a fost? Cum ai ajuns să te faci descoperită? Relațiile cu oamenii se stabilesc greu? Faptul că în câteva luni tu ai reușit să pătrunzi în asemenea cercuri, mi se pare minunat. Te rog vorbește-mi pe larg despre toate astea. Ce legături ai, ce oameni cunoști, cum sunt acolo culisele de teatru, de presă, de mondenitate etc. Scrie-mi cum ai da informații unui om, care și el se gândește să încerce marea aventură.

Despre mine, despre viața mea – nu am nimic să-ți spun. Zilele trec. E singura lor calitate. Trec, trec, trec. Dacă ar putea trece fără mine, dacă aș putea să închid ochii și să le las să treacă singure, dacă aș putea găsi un narcotic

destul de tare, totul ar fi mai simplu.

Te îmbrățișez și aștept să-mi scrii. Dacă se poate, mai des. Mihai

* În franceză, în original: *Nu ne putem opune cuiva care ni se oferă.* (Nota red.)

* București, 14 Noiembrie (1941)¹¹

Iubită Nadia,

am primit ieri scrisoarea ta din 20 Septembrie. Sper că între timp îți va fi ajuns scrisoarea pe care eu ți-o trimiteam cam în același timp (pe la mijlocul lui Septembrie). De atunci am încercat de câteva ori să-ți scriu, dar n-am reușit. Mi se părea că am nenumărate lucruri să-ți spun, să-ți cer, să te întreb. Am ținut câteva săptămâni în sertarul meu o scrisoare începută; am revenit mereu la ea, adăugând pagină după pagină; într-o seară am recitit-o și am rupt-o. Cred de altfel că nici n-ar fi reușit să răzbată până la tine. Sunt momente când nu mai pot să tac: sunt momente când aș vrea să urlu, să strig, să chem. La ce bun. Există o cenzură personală, care e mai vigilentă și mai severă decât celelalte cenzuri. Iată de ce primești atât de rar scrisori. Iată mai ales de ce, când le primești, sunt reci și decolorate.

Nu te plânge, dragă Nadia, de faptul că nu ți se scrie. Din toate prietenele tale (care, ți se pare, te-au «uitat») eu n-o cunosc decât pe Leny – și totuși mi se pare că înțeleg foarte bine tăcerea lor. Nu au ce spune. Nu au ce scrie. Mie însumi mi se pare absurdă orice scrisoare pe care o trimit. Recitind-o înainte de a o pune în plic, nu găsesc nimic din viața mea, nimic din gândurile mele.

Scrisorile tale îmi fac o sinceră, mare bucurie. Vin din altă lume – și îmi place să imaginez acea lume. E parcă un fel de evadare. Franklin² mi se pare nu numai depărtat, dar ireal. De ce nu pot trăi acolo într-o mansardă? Gândul plecării (așa de târziu acum, așa de zadarnic, așa de copilăros) mă obsedează. Am citit de curând o colecție mai veche de reviste literare (*New York Times Book Review*) și am urmărit cu pasiune viața literară de acolo între 1939 și 1940. Totul mi se pare cu atât mai amețitor cu cât nu am impresia că depășește puterile noastre. Cărțile care au succes acolo, piesele care se joacă acolo, articolele care se scriu acolo – mi se pare că am putea face și noi asemenea lucruri. Uneori, când sunt destul de stupid ca să fac visuri imposibile, îmi văd cărțile traduse, apărând acolo... E așa de ridicol, draga mea, încât aș vrea să șterg imediat fraza de mai sus să încep altă foaie, dar îmi dau seama că, dacă mă las antrenat de gestul de a șterge și a rupe, n-am mai termina niciodată nici o scrisoare. Resemnează-te să o citești pe asta, dacă mă resemnez eu, cu ochii închiși, să o trimit.

Mă interesează viața ta de studentă. Îmi place mult camera pe care o locuiești. Cine e Mat? De unde vine? Ce studiază? Care sunt prietenii tăi? Care este activitatea universitară propriu-zisă? Cursurile pe care le urmezi sunt cam destrămate, dar fiecare în parte extrem de interesant. Nu am nici o îndoială că într-un an doi vei putea face cu succes teatru, sau jurnalistică, sau literatură. Am văzut din *New York Times* că o mare parte dintre romanele ce apar acolo sunt scrise de femei și fete tinere, unele din ele europene, venite în America. Nu m-aș mira ca în 1943, 1944, Nadia M.³ să ia Premiul Harper. Dar unde vom fi noi atunci? Sau mai simplu: vom fi? Niciodată viața nu mi s-a părut mai nesigură, mai amenințată, mai neprobabilă.

Scrie-mi, dacă se poate, mai des și mai mult. Nu aștepta neapărat răspuns. Gândește-te ce teribilă aventură este drumul unei scrisori. De acolo până aici, gândește-te câte șanse are să se rătăcească – și scrie prin urmare mai des.

Îți urez noroc la ski. Pentru mine va fi a doua iarnă fără această bucurie. Dar nu e singura bucurie pierdută. Sunt alte lucruri esențiale, în a căror întoarcere uneori nu mai am destulă inimă să cred.

Te sărut draga mea Nadia.

Mihai

¹¹ Scrisoarea poartă două însemne îngroșate, pe față și pe verso, cu o cerneală neagră, fără îndoială aparținând cenzurii. (Nota ed.)

² Franklin – orașel în Massachusetts (SUA), unde Nadia ajunsese. (Nota ed.)

³ Numele, ortografiat întreg în original, a fost abreviat. (Nota ed.)

Paul CERNAT

1. Mihai Eminescu
2. G. Bacovia
3. T. Arghezi
4. I. Barbu
5. Gellu Naum
6. Mircea Cărtărescu
7. Leonid Dimov
8. Nichita Stănescu
9. M. Ivănescu
10. Ilarie Voronca

Marius CHIVU

1. Arghezi
2. Eminescu
3. Doinaș
4. Barbu
5. Cărtărescu
6. Dimov
7. Brumar
8. M. Ivănescu
9. Macedonski
10. Voiculescu

Vitalie CIOBANU

1. Mihai Eminescu
2. Gellu Naum
3. George Bacovia
4. Tudor Arghezi
5. Mircea Ivănescu
6. Mircea Cărtărescu
7. Nichita Stănescu
8. Ana Blandiana
9. Vasile Gârneț
10. Ion Mureșan

Un „top” este un *pat al lui Procust*, care operează fără milă. Însă literatura română este foarte bogată în poeți de valoare. De aceea, nu pot să nu atașez, pentru a fi în deplin acord cu mine însumi, o listă, un al top afectiv, frecventat de mine, ce completează clasamentul primilor 10 cu poeți pe care îi citesc și recitesc cu plăcere:

Virgil Mazilescu, Petre Stoica, Dorin Tudoran, Constantin Abălușă, Ileana Mălăncioiu, Mariana Marin, Cristian Popescu, Nora Iuga, Angela Marinescu, Mariana Codruț, Nichita Danilov, Ioan Es. Pop, Marta Petreu, Carmen Firan, Liviu Ioan Stoiciu.

AI. CISTELECAN

Dar eu aș propune și pariuri. Așa că pariez 100 de galbeni pe Bacovia pe primul loc, deși poate nu pe cuvenite. Dar iată și lista:

1. George Bacovia
2. Mihai Eminescu
3. Tudor Arghezi
4. Lucian Blaga
5. Ion Barbu
6. Nichita Stănescu
7. Mircea Ivănescu
8. Ion Mureșan
9. Leonid Dimov
10. Mircea Cărtărescu

Cătălin D. CONSTANTIN

1. Tudor Arghezi
2. Ion Barbu
3. Mircea Cărtărescu
4. Mihai Eminescu
5. Ion Budai-Deleanu
6. George Bacovia
7. Nichita Stănescu
8. Ștefan Augustin Doinaș

Daniel CRISTEA-ENACHE

1. Tudor Arghezi
2. Mihai Eminescu
3. Nichita Stănescu
4. George Bacovia
5. Lucian Blaga
6. Ileana Mălăncioiu
7. Marin Sorescu
8. Mircea Cărtărescu

9. Al. Macedonski
10. Lucian Blaga
Sînt sigur de lista mea, în acest moment, pînă la punctul 5. Dincolo de acest punct, pot face mai multe rocade. Evident, criteriile au fost pur subiective. Cu o singură excepție, unde criteriul teoretic a prevalat – Ion Budai-Deleanu, pus alături de ceilalți pentru puterea lui de a scrie poezie cu o limbă deloc formată.

Ancheta „României literare”

A devenit o tradiție ca la sfîrșit de an *România literată* să-și ispitească cititorii cu cîte o anchetă. De data aceasta, au fost invitați „la banchet” numai criticii literari, celelalte categorii de scriitori fiind, pînă la definiție, prea subiective pentru întrebarea noastră. A ales-o Dl. Nicolae Manolescu: *Scrieți, în ordine valorică descrescătoare, numele celor mai importanți 10 poeți ai literaturii române, din toate timpurile.* (Pe fiecare listă punctajul este de la 10 la 1. În caz de egalitate de puncte, ordinea s-a stabilit după numărul de votanți.) N-am dat alte lămuri, considerînd că un critic bun va înțelege corect că nu e vorba de a citi cu delicii cine știe ce descoperire proprie, minoră pentru evoluția literaturii române, ci de a-i numi pe cei care au însemnat cu adevărat ceva. (Citiți, vă rog, precizările lui Tudorel Urdan – sînt exact ceea ce așteptam să înțeleagă fiecare). Desigur, poeții contemporani sînt dezavantajați, pentru că în cazul lor lucrurile încă se mai mișcă, iar „pe morți” îi așezi mai ușor pe o listă. În același timp cronologia joacă și ea un rol greu de neglijat, căci există între poeți (excepție, poate, Ion Barbu) o înălțare cronologică.

Au răspuns anchetei noastre 34 de critici care au adus în discuție 60 de poeți diferiți (!), mulți avînd doar un vot. Desigur, proporția în care un nume s-a regăsit în cele 34 de liste ar putea fi socotită la fel de importantă ca poziția. De altfel, cîștigătorul a fost pe absolut toate listele, ceea ce spune mult.

Vă lăsăm să descoperiți răspunsurile fiecăruia, precum și clasamentul final. Fiecare din cei care ne-au răspuns a avut nevoie, cu siguranță, de mult curaj pentru a participa la o asemenea anchetă – le mulțumim mult, așadar –, ținînd cont că lista de 10 e ori prea lungă (cu 1 nume ar fi fost mai simplu), ori prea scurtă (rămîn pe afară poeți pe care-i iubești mult, chiar dacă n-au o vizibilitate enormă). Dacă n-ar avea alt rost decît să vă stîrnească și pe dumneavoastră, cititorii, să vă gîndiți la poeți, la poezii și să alcătuiți o listă proprie, și tot am considera că ieșiți, cu toții, cîștigați. Criticii participanți, la rîndul lor, pot compara lista lor cu cea finală și să tragă de aici niște concluzii legate de subiectivitatea lor. Oricum, marea cîștigătoare a acestui top este, de departe, POEZIA. (Ioana Părvulescu).

Primii zece poeți români din toate timpurile

Mihai Eminescu (312 puncte)

Tudor Arghezi (243 puncte)

George Bacovia (151)

Lucian Blaga (143)

Ion Barbu (133)

Nichita Stănescu (119)

Mircea Cărtărescu (79)

Leonid Dimov (51)

Gellu Naum (51)

Alexandru Macedonski (45)

9. Leonid Dimov
10. Ioan Es. Pop

Gabriel DIMISIANU

1. Mihai Eminescu
2. Tudor Arghezi
3. George Bacovia
4. Lucian Blaga
5. Ion Barbu
6. Nichita Stănescu
7. Leonid Dimov
8. Ion Caraion
9. Geo Dumitrescu
10. Marin Sorescu

Gabriela GAVRIL Liviu ANTONESCI

1. Mihai Eminescu
2. Dosoftei
3. Miron Costin
4. Ion Barbu

5. Lucian Blaga
6. Tudor Arghezi
7. Mihai Ursachi
8. Virgil Mazilescu
9. Vasile Alecsandri
10. Gr. Alexandrescu

Gheorghe GRIGURCU

1. Mihai Eminescu
  2. Tudor Arghezi
  3. G. Bacovia
  4. Lucian Blaga
  5. Ion Barbu
  6. Gellu Naum
  7. Șt. Aug. Doinaș
  8. Ion Caraion
  9. Leonid Dimov
  10. M. Ivănescu
- P.S.: Exact la nivelul autorilor de mai sus l-aș fi putut menționa și pe Al. Macedonski.

Mircea IORGULESCU

1. M. Eminescu
2. I. Budai-Deleanu
3. G. Bacovia
4. T. Arghezi
5. Leonid Dimov
6. Lucian Blaga
7. B. Fundoianu/Fondane
8. Nichita Stănescu
9. Marin Sorescu
10. Ion Caraion

Nicolae MANOLESCU

1. Mihai Eminescu
2. Tudor Arghezi
3. Ion Barbu
4. G. Bacovia
5. Nichita Stănescu
6. Lucian Blaga
7. Emil Botta
8. Șt. Aug. Doinaș
9. Mircea Cărtărescu
10. Marin Sorescu

Luminița MARCU

1. Ion Pillat
2. Tudor Arghezi
3. M. Eminescu
4. Al. Macedonski
5. Tristan Tzara
6. George Bacovia
7. B. Fundoianu
8. G. Topârceanu
9. Ion Vinea
10. Ion Minulescu

Mircea MARTIN

1. Eminescu
2. Arghezi
3. Blaga
4. Bacovia
5. Fundoianu
6. Sadoveanu
7. Coșbuc
8. Nichita Stănescu
9. Cezar Baltag
10. Cristi Popescu

Dan C. MIHĂILESCU

1. Eminescu
2. Blaga
3. V. Voiculescu
4. Ioan Alexandru
5. Ileana Mălăncioiu
6. Nichita Stănescu
7. Emil Botta
8. Daniel Turcea
9. Emil Brumar
10. Leonid Dimov

N. B.: Pentru mine, Arghezi, Ana Blandiana și Mircea Cărtărescu se înscru, în fapt, la capitolul (mari) prozatori, iar anume pagini din Neagoe Basarab, Miron Costin, D. Cantemir sau Antim Ivireanu au mai multă poeticitate decît, să zicem, Ion Barbu. În plus, la fel de captivantă ar fi fost o clasificare *de texte* (sau pe volume), nu de autori, unde, de exemplu, o *Noapte* din Macedonski, un psalm argheziat și, desigur, *Levantul*, ar fi devansat/eliminat unele nume din cele zece notate mai sus.

Cornel MORARU

1. Mihai Eminescu
2. Alexandru Macedonski
3. Tudor Arghezi

4. George Bacovia
5. Lucian Blaga
6. Ion Barbu
7. Gellu Naum
8. Nichita Stănescu
9. Angela Marinescu
10. Ion Mureșan

Carmen MUȘAT

1. Eminescu
2. Arghezi
3. Barbu
4. Gellu Naum
5. Mircea Cărtărescu
6. Nichita Stănescu
7. Simona Popescu
8. Mircea Ivănescu
9. Leonid Dimov
10. Șt. Aug. Doinaș

Ioana PĂRVULESCU

1. Ion Barbu
2. Mihai Eminescu
3. Tudor Arghezi
4. G. Bacovia
5. Grupul suprarealist
6. Mircea Cărtărescu
7. Șerban Foarță și E. Brumar
- (sau invers)
8. O poetă contemporană
9. Ion Budai-Deleanu
10. Cel pe care l-am uitat

Irina PETRAȘ

1. Eminescu
2. Blaga
3. Bacovia
4. Arghezi
5. Ion Barbu
6. Macedonski
7. Ștefan Aug. Doinaș
8. Nichita Stănescu
9. Marin Sorescu
10. Ana Blandiana

Marta PETREU

1. Eminescu
2. Arghezi
3. Bacovia
4. Blaga
5. Budai-Deleanu
6. Minulescu
7. Mălăncioiu
8. Radu Stanca
9. Voiculescu
10. Nichita Stănescu

Horea POENAR

1. Nichita Stănescu
2. Mihai Eminescu
3. Ion Barbu
4. Ion Mureșan
5. Gellu Naum
6. Cristian Popescu
7. Mircea Ivănescu
8. Tudor Arghezi
9. Mircea Cărtărescu
10. Lucian Blaga

Tania RADU

1. Mihai Eminescu
2. Ioan Alexandru
3. George Coșbuc
4. Mircea Cărtărescu
5. Alexandru Macedonski
6. Lucian Blaga

7. Cezar Baltag
8. Șerban Foarță
9. Dinescu
10. Nichita Stănescu

Costi ROGOZANU

1. Tudor Arghezi
2. Tristan Tzara
3. Mihai Eminescu
4. George Bacovia
5. Virgil Mazilescu
6. Gellu Naum
7. Mircea Dinescu
8. Vasile Alecsandri
9. Mariana Marin
10. Mircea Cărtărescu

Nicoleta SĂLCUDEANU

1. George Bacovia
2. Mihai Eminescu
3. Tudor Arghezi
4. Ion Barbu
5. Alexandru Macedonski
6. Leonid Dimov
7. Mircea Cărtărescu
8. Ion Mureșan
9. Nicoale Labiș
10. Emil Brumar

Ion SIMUȚ

1. Mihai Eminescu
2. Tudor Arghezi
3. Lucian Blaga
4. George Bacovia
5. Nichita Stănescu
6. Ștefan Aug. Doinaș
7. Leonid Dimov
8. Ion Caraion
9. Marin Sorescu
10. Mircea Ivănescu

Scurte observații, absolut necesare.
Criteriile mele de selecție sunt: performanța expresivității, complexitatea operei și dorința de relectură. Ordinea cronologică aproximativă se suprapune întâmplător cu ordinea preferințelor mele, de asemenea aproximativă. Cu o singură excepție (ultimul nume) am ales numai poeți cu operă încheiată. Sunt poeți pentru care mă mustru că nu pot să-i prețuiesc cum îi prețuiesc alții: Ion Barbu (pentru care nu simt imbold natural să-l recitesc), Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu. Delicii de lectură îmi procură și Ion Pillat sau B. Fundoianu, dar și V. Voiculescu (numai cu sonetele), Radu Stanca, Emil Botta, Ana Blandiana, Emil Brumar, Mircea Dinescu, Mircea Cărtărescu, nume care pot atenta cu timpul la unul din primele zece locuri.

Simona SORA

1. M. Eminescu
2. M. Cărtărescu
3. Nichita Stănescu
4. Leonid Dimov
5. Gellu Naum
6. Ileana Mălăncioiu
7. Angela Marinescu
8. Emil Brumar
9. Ion Barbu
10. Șerban Foarță

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

1. M. Eminescu
2. Ion Barbu

3. Tudor Arghezi
4. Emil Botta
5. M. Ivănescu
6. George Bacovia
7. Lucian Blaga
8. Virgil Mazilescu
9. Gellu Naum
10. Nichita Stănescu

C. STĂNESCU

Intru în „jocul” *României literare* folosindu-mă de ideea din titlul uneia dintre cele mai frumoase cărți despre poezia română care s-au scris la noi: *Dimineața poezilor* de Eugen Simion. Între tratate academice scrobite și plicticoase, expertize pe „conserve” lirice, pe de o parte și, pe de alta, eseuri fanteziste și narcisiace pe aceeași temă, *Dimineața poezilor* e o carte rară, a cărei performanță constă în echilibrul perfect dintre delectare și instruire în absența cărora poezia își dă duhul în mintea adormită a cititorului. Așadar:

Dimineața poezilor:

Marin Todose
Iancu Văcărescu
Barbu Paris Mumuleanu
Eliade Rădulescu
D. Bolintineanu
Vasile Alecsandri

Amiaza poezilor:

M. Eminescu
Amurgul poezilor:
Tudor Arghezi
Ion Gheorghe
Cezar Ivănescu

Presupun, poate greșesc, că nu știți cine-i Marin Todose: e un zugrav care, la 1831, după ce reface pictura bisericii Sf. Mina din Craiova, prezintă „nota de lucrări” efectuate, pentru justificarea cheltuielilor. Iată ce-a ieșit

1. Am pus coadă nouă cocoșului lui Sf. Petru și i-am îndreptat coada.
2. Am legat pe cruce pe tâlharul din dreapta și i-am pus un deget nou.
3. Am pus o aripă Arhanghelului Gavriil.
4. Am spălat pe servitoarea lui Caiafa și i-am pus roșu pe obraz.
5. Am reînnoit cerul, am adăugat două stele și am curățat luna.
6. Am înroșit focul din iad, am pus o coadă lui Lucifer și i-am ascuțit unghiile.
7. Am reparat haina lui Sf. Anton și i-am pus 2 nasturi la antireu.
8. Fiului lui Tobias, care călătorește cu îngerul Gavriil, i-am pus curea nouă la traistă.
9. Am spălat urechile măgarului lui Avesolom și l-am potcovit.
10. Am smolit corabia lui Noe și i-am pus un petic la fund.
11. Am albit barba lui Sf. Nicolae.

12. Am ascuțit sulița Sf. Gheorghe și am înverzit coada balaurului.

13. Am spălat rochia Sfintei Maria.

14. Am pus coada diavolului de la Sfântul Marina și am cârpit toaca.
Curată „expresivitate involuntară”, un mare poem, printre cele mai puternice, această simplă „notă de lucrări”...

Cătălin STURZA

1. Tudor Arghezi
2. Marin Sorescu
3. George Bacovia
4. Lucian Blaga
5. Mihai Eminescu
6. Mircea Cărtărescu
7. Nichita Stănescu
8. Ștefan Augustin Doinaș
9. Mircea Ivănescu
10. Șerban Foarță

Alex. ȘTEFĂNESCU

1. Mihai Eminescu
2. Nichita Stănescu
3. Lucian Blaga
4. Nicolae Labiș
5. Emil Brumar
6. Magda Isanos
7. Mircea Dinescu
8. Mihail Gălățanu
9. Cezar Ivănescu
10. Grigore Vieru

Andrei TERIAN

1. Tudor Arghezi
2. Mihai Eminescu
3. Nichita Stănescu
4. Mircea Cărtărescu
5. Lucian Blaga
6. Mircea Ivănescu
7. Ștefan Aug. Doinaș
8. George Bacovia
9. Ion Barbu
10. Gellu Naum

Lucia ȚURCANU

1. Tudor Arghezi
2. Nichita Stănescu
3. Mihai Eminescu
4. Leonid Dimov
5. Mircea Ivănescu
6. Lucian Blaga
7. Ion Caraion
8. Marin Sorescu
9. Emil Brumar
10. Șerban Foarță

Tudorel URIAN

Ceea ce la prima strigare pare extrem de simplu – să faci un top al primilor zece poeți ai literaturii române – devine foarte complicat atunci când

te apuci concret de treabă. Pe baza căror criterii pot fi comparați, să zicem, Dosoftei cu Marius Ianuș, Al. Depăreașanu cu Ioan Alexandru sau Alexandru Vlahuță cu Floarea Țuțuianu? Este clar că raționamentul trebuie să beneficieze de pîrghii cât mai solide de susținere, altele decât memoria afectivă – care nici ea nu este de lepădat. De aceea am introdus în ecuație trei întrebări decisive: 1. Ce a însemnat poezia respectivului/respectivei pentru literatura română de la momentul în care a fost scrisă; 2. Care mai este astăzi relevanța poeziei respectivului/respectivei?; 3. În ce măsură această poezie îmi face cu ochiul atunci când contempul mai mult sau mai puțin distrat rafturile propriei biblioteci. Firește nici această metodă de obiectivare nu este infailibilă (ultima întrebare se adresează direct propriei mele subiectivități, relevantă însă și ea însăși, în felul ei), dar ea poate duce spre o medie rezonabilă între criteriile „științifice” și gustul personal. Iată ce a ieșit:

1. Mihai Eminescu (hélas, pentru că la a treia întrebare...);
2. Ion Barbu
3. Alexandru Macedonski
4. Tudor Arghezi
5. Dosoftei
6. Nichita Stănescu
7. Șerban Foarță
8. Mircea Cărtărescu
9. Angela Marinescu
10. Virgil Mazilescu

Mult mai interesant ar fi însă un clasament întemeiat doar pe răspunsurile la cea de-a treia întrebare, bazată strict pe gust. În ce mă privește, aici și-ar găsi locul, obligatoriu: Șerban Foarță, Leonid Dimov, Angela Marinescu, Emil Brumar, Mircea Ivănescu, Mircea Cărtărescu, Alexandru Mușina, Virgil Mazilescu, Florin Iaru, Ioan Es. Pop, Mariana Marin, într-o ordine care aproape că nu contează.

Ion VARTIC

1. Blaga
2. Arghezi
3. Eminescu
4. Bacovia
5. Ion Barbu
6. V. Voiculescu (*Ultimele sonete închipuite...*)
7. Budai-Deleanu („...vrînd poetul a da un gust nou poeziei noastre”)
8. Ileana Mălăncioiu
9. Emil Botta
10. Radu Stanca (pentru anticipările de tip postmodern din teoria și practica baladei).

Au mai primit puncte, în ordine descrescătoare:

Mircea Ivănescu
Ion Budai-Deleanu
Ștefan Aug. Doinaș
Dosoftei
Marin Sorescu
Ileana Mălăncioiu
Miron Costin
Vasile Voiculescu
Virgil Mazilescu
Emil Brumar
Ioan Alexandru
Tristan Tzara
Emil Botta

Ion Mureșan
B. Fundoianu
Ion Caraion
Șerban Foarță
V. Alecsandri
G. Coșbuc
Mircea Dinescu
Nicoale Labiș
Mihail Ursachi
Angela Marinescu
Ion Minulescu
Cezar Baltag
Cristian Popescu

Radu Stanca
Ana Blandiana
Cezar Ivănescu
Grigore Alexandrescu
*Un singur vot
tot descrescător!*
Ion Pillat
Marin Todose
Iancu Văcărescu
Barbu Paris Mumuleanu
Ion Eliade Rădulescu
Dimitrie Bolintineanu
Magda Isanos

Mihail Sadoveanu
Simona Popescu
G. Topliceanu
Daniel Turcea
Mihail Gălățanu
Vasile Gămeș
Geo Dumitrescu
Mariana Marin
Ion Vinea
Ion Gheorghe
Ileana Voronca
Ioan S. Pop
Grigore Vieru

Au există noroc, a spus Borges într-o conferință, și a explicat apoi: "Ceea ce numim noi noroc este de fapt ignoranța noastră despre complicatul mecanism al cauzalității". Același lucru s-ar putea spune și despre hazard, care e când noroc, când ghinion, deși un mare profesor de matematică le explica studenților săi că zarul, chipul cioplit al hazardului, n-are nici memorie, nici conștiință. Cu toate acestea, când vorbesc de "hazard obiectiv", suprarealiștii par să știe destule tocmai despre memoria și conștiința zarului, norocului, întâmplării. Iar cea mai frumoasă definiție a hazardului rămâne, pentru mine, cea preluată de Michel Tournier de la un călugăr: "Hazardul este Dumnezeu călătorind incognito".

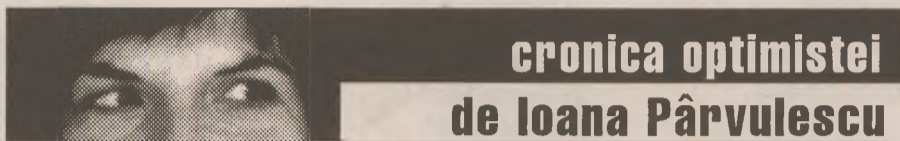
M-am gândit la toate acestea încercând să cîntăresc cât noroc a intrat în primele mele întâlniri cu diverși scriitori, pe vremea când eu abia dacă le știam chipul din poze, iar ei, desigur, nu aveau nici cea mai vagă idee că existam, că îi citeam și că, pe unii, îi învățam la școală. Mai toate aceste secvențe, pe care aproape că le uitasem au ceva minor, chiar caraghios, ca un zîmbet poznaș al sorții care nu vrea să se ia încă în serios. Întîlnirea cu unii a rămas la acea unică secundă când întâmplarea a făcut să ne intersectăm, și nimic din viața mea ulterioară nu m-a determinat s-o privesc altfel decît ca pe o frumoasă efemeridă. Alteori însă, tot fără să primesc vreun semn, vreun *clin d'oeil* al sorții, acea primă întîlnire bizară, sau nereușită, sau nesemnificativă s-a dovedit un început pentru o mult mai complicată înlanțuire de destine.

Nichita Stănescu

Era vară, eram studentă. Treceam, spre casă, prin Grădina Icoanei. Deodată a apărut în fața mea un om care, poate datorită felului în care își ținea capul, părea foarte înalt. Privea cumva la nivelul cerului, al norilor, fără a risca să-și încrucișeze privirile cu vreunul din noi, cei "de jos". Îl vedeam prima dată, l-am recunoscut, deși mi s-a părut mai bătrîn și mai ridat decît îmi imaginam. Am rămas cu ochii la el. Călca lent, solemn, cu atenție, iar în mîna ducea, depărtată de trup, în fața lui, așa cum odinioară se țineau, în suitele domnești, lumînările, o banală pungă transparentă, de nailon. O ținea de gură, strîns. În pungă, sîngerîndă, carne crudă, poate ficat. Poetul a trecut plutind de-a lungul aleii și nu l-am mai văzut niciodată.

Marin Preda

Aveam de lucru cu mărtișoarele, pe care le confecționam din timp cu cîțiva prieteni de la alte facultăți și le vindeam apoi studentește, eram în anul I și îndrăgostită, așa că n-am vrut să mă duc la facultate, unde venea în după-amiază aceea Marin Preda. Pînă la urmă însă, curiozitatea a învins dragostea și m-am dus. Amfiteatrul Odobescu foșnea, plin ochi. Am găsit un loc. Preda era în față, ședea la catedră, era exact cum îl știam din poze. Nu mai am nici o amintire despre ce a vorbit, se vede că gîndurile îmi fugeau în altă parte. Apoi au urmat întrebările. Nici prin cap nu mi-a trecut să pun și eu vreuna, aș fi murit de frică. În schimb, colegul nostru Traian Ungureanu l-a întrebă cu aplomb de jurnalist (că el ar fi putut deveni așa ceva părea o categorică utopie), l-a întrebă cu un aer știutor și cu subtext ce

cronica optimistei de Ioana Pârvolescu

Prima întîlnire

Cele cinci simțuri: pipăitul

ne poate spune despre "romanul obsedantului deceniu". Am rămas mai uimită de întrebare, decît de răspuns. Era prima dată că auzeam expresia aceasta misterioasă și n-aveam habar ce înseamnă, dar suna teribil de impresionant: *obsedantul deceniu*. Din fericire, Preda știa despre ce-i vorba și a părut chiar fericit s-o spună. Poate că-și amintesc alții ce a răspuns atunci, eu am uitat. Am reținut doar că Preda citea, "ca mine", Dostoievski înainte de orice. N-a trecut bine anul și, nu știu cum, toate întrebările nepuse în acea după-amiază au început să mă urmărească și mi-aș fi dorit să-l mai invităm o dată pe scriitor la Facultatea de Litere, să află și eu de la el ce mă interesa. Numai că întoarcerea lui devenise cu adevărat imposibilă.

Ștefan Agopian

La Cartea Românească, lîngă Conservator, unde, sub bolți de viță, stătea la umbră, cu picioarele în iarbă, și statuia lui Caragiale, cea care e acum în fața Teatrului Național, lucrau tinerele speranțe ale scrisului optzecist. Mircea Nedelciu, la librărie, vindea cărți, iar Florin Iaru și Dan Stanciu, la depozit, cărau pachete. Noi, ceilalți, veneam toată ziua în vizită și aflam "bursa cărților", ce-a mai apărut, ce e genial, ce e prost, ce cronici s-au mai scris. Întotdeauna dădeai peste cîțiva scriitori, ori sus, în librărie, ori jos, în depozit, la adăpost de ochii lumii. În ziua

aceea adunarea era la subsol, printre pachetele de cărți, fie așezate ca niște cărămizi, unele peste altele, fie dărîmate, ca ruinele albe de cetate, uneori bine închise, alteori despachetate pe jumătate, cu cotoarele ițite din hîrtii. Cărțile erau împachetate tot în foi de carte, netăiate, așa că era uneori distractiv să descifrezi ce scrie pe hîrtia de împachetat. Cărțile erau folosite acolo ca scaune și mese, întindeai mîna orbește la dreapta sau la stînga și aflai ce a mai apărut. La una din aceste mese din cărți, pe care, dacă nu mă-nșală memoria, era și o sticlă de votcă, am văzut un tînar cu părul foarte negru, unul care mi-a întins mîna *firesc* și s-a prezentat Ștefan Agopian. Chiar Ștefan Agopian m-am alarmat eu, în sinea mea. Am rămas înlemnită de nouitatea situației: era primul scriitor "adevărat", cu care dădeam mîna. Ca și cum ar fi coborît din bibliotecă și s-ar fi întrupat. Pe colegii de cenaclu nu-i puneam la socoteală, ei erau pe-atunci prieteni, nu scriitori. Și era, aceea, chiar mîna cu care el scrisese *Manualul întâmplărilor*, carte pe care aproape o știam pe dinafară. Am bliguit ceva despre faptul că eu îl cunosc pe autorul *Manualului*... a părut bucuros. Semăna, cumva, cu personajele din carte, părea că doarme cu ochii deschiși. Senzația dominantă era însă că nu se poate ca eu să discut de la egal la egal cu un scriitor în carne și oase. Nu știam pe atunci dacă lucrul acesta se va mai repeta vreodată.

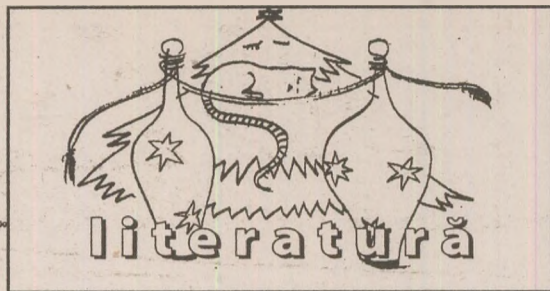
Adriana Bittel

Pe *Iulia în iulie* o promisem de ziua mea cu dedicație de la Bogdan, într-un ianuarie înșorit și-mi plăcuse la nebunie. Era tot ce citisem de Adriana Bittel, dar era de-ajuns. Această "optzecistă" nu venea pe la librăria lui Nedelciu și nici la Cenaclul Junimea, așa că n-aveam idee cine e. Cîțiva ani buni mai tîrziu, reușind eu să public un articol în *România literară* pe care o citeam săptămînal, am fost anunțată să mă duc să-mi ridic banii de la casieria Uniunii Scriitorilor, la Casa Monteoru. Acolo, pe un coridor întunecos, în fața unui ghișeu, scriitorii stăteau la coadă, destul de ordonat, fumau și zumzăiau vesel. Toată lumea cunoștea pe toată lumea și era ceva în aer care-mi amintea de societatea scriitorilor din *Maestrul și Margareta*. În ce mă privește, nu cunoșteam și nu recunoșteam pe nimeni. La un moment dat cineva a izbucnit cu entuziasm: "Adriana!" Apoi, prezentînd-o altcuiva pe doamna blondă: "Adriana Bittel! Uite, a continuat persoana, stau la coadă pentru o amărîță de sută de lei". Și Adriana: "Eu, pentru 40 de lei". Apoi autoarea *Iuliei*, căreia-i sorbeam, din anonimul cozii de scriitori, cuvintele, a rostit această vorbă memorabilă: "Ei, lasă, nu ni-i iau, ni-i dau!" Lumea a rîs, și eu, entuziasmată, laolaltă cu ceilalți, simțindu-mă în clipa aceea foarte scriitoare. Ani de zile apoi, în diverse împrejurări, am imitat-o pe autoarea pe care avusesem șansa s-o zăresc o clipă, la coadă la bani, rostind la rîndul meu, cu mîndrie: "Nu ni-i iau, ni-i dau".

Florin Iaru

O monedă de un leu se află în centrul primei mele întîlniri cu Florin Iaru. În ultimul an de facultate mă hotărîsem să merg și eu la *Cenaclul de luni*, al lui Nicolae Manolescu. Nu-mi plăcea pe atunci ideea de lecturi în public, dar acest cerc de poezie devenise prea cunoscut ca să-mi permit să termin facultatea fără să-l vizitez. Ghinionul a făcut ca tocmai atunci cenaclul să fie sabotat, deocamdată prin neacordarea unei săli propice, apoi suspendat cu totul. De aceea, de la facultate, ne-am îndreptat cu toții spre un fel de sală de restaurant sau cafenea, sau poate ceva studentesc, parcă pe Bulevardul Elisabeta, pe-atunci 6 Martie. Și, de cum am ajuns acolo, unul dintre cei prezenți – s-a dovedit a fi poetul Florin Iaru – pe care nu-l cunoșteam decît din *Aer cu diamante*, s-a repezit cu o lăcomie incredibilă la un *Flipper*, unul dintre puținele jocuri mecanice care existau în anii optzeci. Însă jocul înghițea monezile ca un monstru și, la un moment dat (sau o fi fost chiar de la început?), Florin a cerut împrumut un leu. Mi s-a părut că, dacă nu-i dăm pe loc moneda o să leșine de durere, de poftă, de dorință, de disperare și, scotocindu-mă prin buzunare cu sentimentul urgenței, i-am întins triumfătoare banul. A fost una dintre cele mai eficiente fapte bune pe care le-am făcut în viața mea, căci chipul i s-a luminat de bucurie, ca în poveștile despre cei întremați cu apă vie. Curios cum selectează memoria, căci alte amintiri de la acea sedință de cenaclu nu am, nici de Nicolae Manolescu nu-mi prea amintesc, mi se pare că a fost doar o seară de organizare, fără lecturi. Desigur, leul mi-l datorează Florin Iaru și astăzi.

(*va urma, anul viitor*, cu Nicolae Manolescu, Mircea Cărtărescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu ș.a.)

București, 1820

Cronică

Din însemnările unui călător francez.

Poftit am fost la domnitorul muntean, de prin Fanar de neam, în iatacurile-i de sultan, cu cofale scunde, domnești, între covoare scrise cu povești din *O Mie și Una de Nopti*. Din lemn de India, sipetele. Între mătânii de santal, portretele. Pe geamurile scunde și joase cu osebit meșteșug, chiparoase încrustate în aur, cu tulpine de smaragde. Asfințitul, cu raze roze și calde îmbăia iatacurile cu spume trandafirii, cu valuri de zări albăstrie. Voi căuta, pe cât mi-e cu puțință, (Dumnezeu mi-e martor pentru credință) să zugrăvesc în expresii cât mai adecuate atmosfera, parfumul de autenticitate ale acestei curți „à outrance” orientală, colorată, savuroasă și jovială.

La cină, în a feștilelor fumegîndă lumină, patruzeci de feluri de bucate în mirodenii îmbalsămate. Arnăuți cu pistoale la brîu și la fesuri ciucuri de aur – rîu – ne-au turnat în pocale tot atîtea feluri de nectare, sigilate în pîntecoasele ulcioare, negricioase ca lemnul de nuc. Un eunuc, clătînd ca pe-un clopoțel singuru-i cercel la urechea sfîngă, clipind des din privirea-i pustie, năîngă, ne tot îmbia din buzele-i groase, cu piersici dulci, mustoase, cu zaharicale, migdale, curmale. Domnițele, cu pleoape cuvios plecate, dar cam prea decoltate, (opinie personală, se pare c-aici se exagera moda orientală) svelte și subțiri ca niște crini, numai zaimfuri și lumini Ah, aceste Hürri, în acompaniament de tamburii au cîntat o tînguitoare manea Slugăria „prostimea” se holba peste porți, printre ostrețe, la preamăritele fețe, la beizadelele bete și la zaifetul din palat. Mă simțeam ca un sac îndesat de munții de bucate, de băutură, ba chiar rușinat. Dar înălțimile lor m-au scos din încurcătură. Cu două degete-n gură, au vărsat pe covoarele de Siraz. În straie de Tarigrad, fetele din casă au strîns zmerite covoarele și de pe masă, au cădelnițat din cățuie cu smirnă, rumeguș de santal și tămîie, peste domneasca vărsătură ca peste-o sfîntă cuminecătură.

A doua zi, în zori, ca ologii, apucat de subsiori,

Un poem inedit de Sanda Movilă

Pe scriitoarea Sanda Movilă, soția lui Felix Aderca, am cunoscut-o în casa prietenei sale Ticu Archip.

Era mărunțică, slabă, însă vorbăreță și veselă ca o rândunică. Ne întâlneam zi de zi la Casa Scriitorilor, unde luam masa. Sporovăiam despre una, despre alta, dar mai ales despre scriitorii care le fuseseră prieteni. Aderca era, în ciuda vervei lui, amănit că nu se scrie despre cărțile lui, dar mai ales că fostul lui bun prieten, Tudor Arghezi, reabilitat, îl ignora, se

făcea că uitase de colaborarea lor la *Bilete de papagal*, unde Aderca scrisese pagini întregi sau chiar numere întregi din revistă.

Ce ne-a uimit peste măsură era teama lor de a nu face ceva care ar fi putut să le atragă persecuția autorităților.

Îmi amintesc că am discutat mult despre Blecher. Nu-l citisem. Și, fiindcă nu-mi plăcea să merg la Biblioteca Academiei, unde, la Fondul Special trebuia să aștept mult până ți se dădea o carte, o rog pe Sanda Movilă să ne împrumute o carte de Blecher. Ea zice „da”, o aduce la cantină, înfășurată în multe ziare. Stăm la masă, ne întorcem prin Cișmigiu (eram vecini). Intrăm în curtea urâtă din Cobălcescu. Ne oprim să vorbim cu un vecin. Când mă uit înspre poartă o văd venind, alergând aproape, pe Mamiel (așa-i plăcea să-i spunem).

O întreb speriată ce s-a întâmplat. Mă ia deoparte și mă roagă să nu mă supăr, dar să-i înapoiez cartea lui Blecher. *Le e frică să nu pățească vreun necaz! „Nu e voie de citit așa ceva! Nici de împrumutat o asemenea carte interzisă.”*

Am rămas uimii! Cât de mare le era frica! Și câtă dreptate aveau! La ora aceea, Aurel Martin făcea pușcărie din cauză că Demostene Botez îi împrumutase o revistă străină!

Din perioada aceea de tristețe și de revoltă ascunsă datează probabil acest poem inedit, în care un călător francez, trecător prin Țările Române, în anul 1820, rămâne uluit de contrastul între opulența curții voievodale și mizeria populației: „Mărturisesc fără pic de ipocrizie/ Ce tirană este ispita de a scrie/ despre uliitorul contrast.” spune presupusul călător francez de la 1820, după care se ascunde de fapt ochiul critic al autoarei. Aici totul e scris în altă cheie decât în gama exotică a *Crînilor roșii*. Dispare feerica lume imaginată de siluete grațioase, dar, cu același „simț al decorativului”, autoarea descrie interioarele scumpe sau desfrăul gastronomic de la curte. E remarcabilă asprimea imaginilor care sugerează primitivismul urbanistic al Cetății de scaun, precum și aspectul jalnic al „prostimii”.

Poemul ne-a fost comunicat de doamna Doina Aderca, fiica scriitoarei. Publicăm fragmente din acest poem.

Eugenia TUDOR-ANTON

am fost urcat în caleașcă
îngă înălțimea domnească
și-am pomit spre „Heleşteu”
urmați de fețe simandicoase, vițe domnești,
în chervane, calești.
Săltam pe hurducate șosele,
înegrite,
putrezite,
nesupuse și zvăpăiate,
puse parcă pe-ncăerate,
gata-gata să zburăm din caleașcă. (...)
– De ce nu pardosiți ulițele cu piatră
să vă fie Cetatea de Scaun curată?
m-am pomenit că rostesc
peste obrazul domnesc,
unde m-am trezit aruncat,
pînă-n măruntaie zdruncinat.

– Vai... vai! a suspinat înălțimea Sa
mîngîindu-și îndurerat barba,
juclînd pe genunchi mătâniiile,
„prinzînd” cu nesaț mirodeniile,
făcînd ochii mici
tot mai mici,
ca niște licurici,
între stufoasele gene,
gustînd alene
șerbetul liliachiu dintr-o chisea,
pe care i-o-ntindea
îngenunchiată, la picioare,

o fetișcană cu ochii de cicoare.
– Nu vezi, mi-a arătat
cu un deget întortochiat,
cît e de săracă țara?
N-avem inima a o împovăra
cu biruri și-alte hangarale
să-i facem șosele, canale.
Abia ce-am putut încropi
să umplem caicul cu mahmudele,
galbeni, liscusari, peruzele,
să-l pomim spre Tarigrad, la Sublima Poartă,
să se îndure a ne ocroti
cu milostivirea-i înaltă.
Am tăcut încurcat.
M-am muștrat
pentru cutezanța-mi nemăsurată.
Vocea domnitorului sunase-ndurerată.
Țară săracă de nu se mai putea.
Numai cine nu vrea, nu vedea.
Pe ulițe, cotiuge, cocioabe.
Prin băltoace, copiii despuiți și căței
se tăvăleau ca porcelii.
Îndeosebi, copiii aveau ceva ciudat.
Ca o tobă pîntecel umflat.
Nu, nu fără ironie usturătoare
dar din ce atîta saț și-mbuibare?
Și totuși, picioarele lor, rășchitori,
fețele supte ca de lipitori,
scîncetele triste viori.
Și mînuțele, uscate, negre,

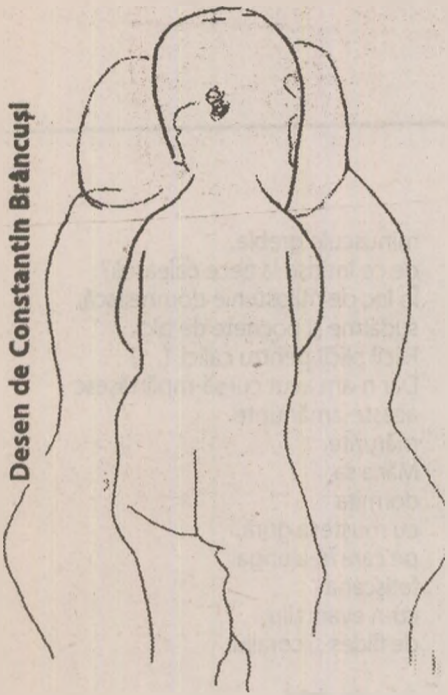
minuscule greble,
de ce întinse la fiecă caleașcă?
În loc de milostenie domnească,
sudalme și pocnete de bici.
Plicii plicii! pentru calici. (...)
Dar n-am avut cui să-mpărtășesc
aceste-amănunte
mărunte.
Măria sa
dormita
cu muște la gură,
pe care le-alunga
fetișcana
cu-n evantaliu
de fildeș și coralii.

Și... de altfel
iată-ne la „Heleşteu”.
Toți ne-am bucurat.
Cu osebite eu,
că pătrundeam în crînguri de verdeață
în această dimineață
cu diamante de rouă pe față.
În „cinstea mea”
a început petrecerea.
De ce-aș fi ipocrit?
M-am simțit nespuse de măgulit!
Tinere odrasle domnești,
pe cai arăbești
au aruncat suliițele-ascuțitele –
de-au șuiert și și-au înfipt cuțitele
în vrăbiile gureșe din copaci,
în peștii prostănaci,
din apele
pînă-n fund tulburatele.
Cît ai clipi,
focuri s-au aprins sub pirostria,
pe vetre.
Ca bete,
boieroaicele rîdeau,
chicoteau.
Și nu știu...
Cu mîna pe inimă, mărturisesc, nu știu,
Să fi ținut mai puțin... mai mult...
Era în mine – un tumult! (...)

...Cu sfișietoare părere de rău
că drumul meu
era prin Valahia doar de trecere,
m-am rupt de această petrecere
și-am plecat
cu daruri încărcat.
Era în faptul serii.
Cu mare alai și cinste am fost dus
pînă la porțile țării.

Ah, Valahia! Fereastră deschisă spre Orient!
Am trăit cu nesaț un fragment
din acest amestec delicios
de primitivitate și fastuos.
Mărturisesc – fără pic de ipocrizie –
ce tirană este ispita de a scrie
despre uliitorul contrast.
Dar nu vreau să fiu socotit un iconoclast.
Nu, nu!
Imaginea măriei sale,
în broderii de aur și pafale,
doresc să rămînă în memoriile mele, nealterată!
Mărinimia-i față de mine, fără pată!
Domniței Calypso și lungilor ei gene
li s-ar cuveni, în ediție „princeps” înflăcărare
quatrene.
Nu, nu pot dezminți spiritul curteniei,
eleganței!
Sînt și rămîn un occidental, un fiu al
Franței!

Pentru conformitate Sanda Movilă

Ecouri în străinătate

O antologie a Inocenței
Raymond Cogniat
„Le Figaro”, 30.08.1973

Jordan Chimet a avut o idee și, ceea ce este și mai bine încă, a început prin a o realiza bine: Ideea este de a reuni într-un volum texte ale marilor scriitori și desene ale marilor artiști, opere care nu au fost nicidecum concepute unele pentru altele, dar care au între ele tainice corespondențe când le reunești printr-o temă. Principiul – a cere unei opere de a sluji ilustrarea unei idei – este astăzi mai original decât s-ar crede. Spiritul care dirijează selecția joacă, evident, un rol capital, căci tema devine tot atât de valoroasă ca și alegerea operelor și confruntarea lor; astfel, această reunire devine o manieră de creație originală, dând o nouă prospețime la ceea ce este deja cunoscut.

Pentru prima sa experiență, Jordan Chimet a ales „Inocența” și a compus un program în douăsprezece capitole, cele douăsprezece luni ale anului, fiecare fiindu-i atribuită o categorie a Inocenței: jocuri de copii, jocuri de poezii, aventura, animalele, orașul, natura, cirul, corpul omenesc etc.

Inocența, pentru poetul care este Jordan Chimet este un lucru destul de complex pentru că ea se încorporează în texte de Rabelais, Apollinaire, Desnos, Claude Aveline, Kipling, Jules Renard, Supervielle, Shakespeare, Henri Michaux, Morgenstern, Tristan Tzara, Wells și mulți alții, și desene de Picasso, Klee, Brauner, Chagall, Bonnard, Jarry, Baudelaire, Cocteau, Matisse, Kafka, Drăguțescu. Noi suntem departe de naivitate, ci într-unul din domeniile miraculosului îmbogățit de humor, în același timp neobișnuit și familiar, de necrezut și uman, care este propriu poeziei.

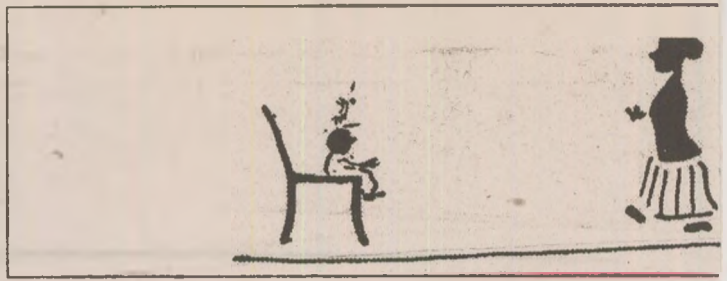
Fericita realizare a lui Jordan Chimet a obținut un asemenea succes, că este vorba de a face o nouă ediție într-o limbă având o mai vastă audiență internațională decât româna folosită pentru această primă ediție, ceea ce face lectura și răspândirea sa dificile, dacă nu chiar imposibile, pentru un public mai larg...

Poate nu e o simplă întâmplare evocarea de astăzi – Ajunul Crăciunului 2004 – a unei cărți, *Antologia Inocenței*, apărută în Ajunul altui Crăciun, în urmă cu un sfert de veac, în 1972: din nefericire, an de tristă memorie pentru vulnerabila societate de atunci, încononată, încă o dată, pentru a traversa fără voia sa un alt tunel întunecat al istoriei sale. Ar fi minunat să existe un sens – pe care l-am putea defini, cândva – care să lege cele două sărbători, pe cititorul de astăzi de cititorul de ieri.

În ce mă privește, pot vorbi deschis despre geneza *Antologiei Inocenței*, fără reticențe, fără false orgolii sau false pudori: nu sunt autorul cărții decât în mică măsură. Cu excepția unui singur poem, textele și ilustrațiile volumului provin din marea artă a secolului XX. Și dacă nu mă regăsesc în postura, propriu-zis, de autor, atunci ce sunt? Să spunem un fel de antreprenor liric, un organizator de spectacole, un intermediar poetic. În fond, aventura acestei cărți a pornit de la descoperirea unei idei fundamentale a omului etern și pierdută în pragul Lumii Moderne. O dorință obscură, un impuls secret, nostalgia unei alte existențe care să reîncorporeze

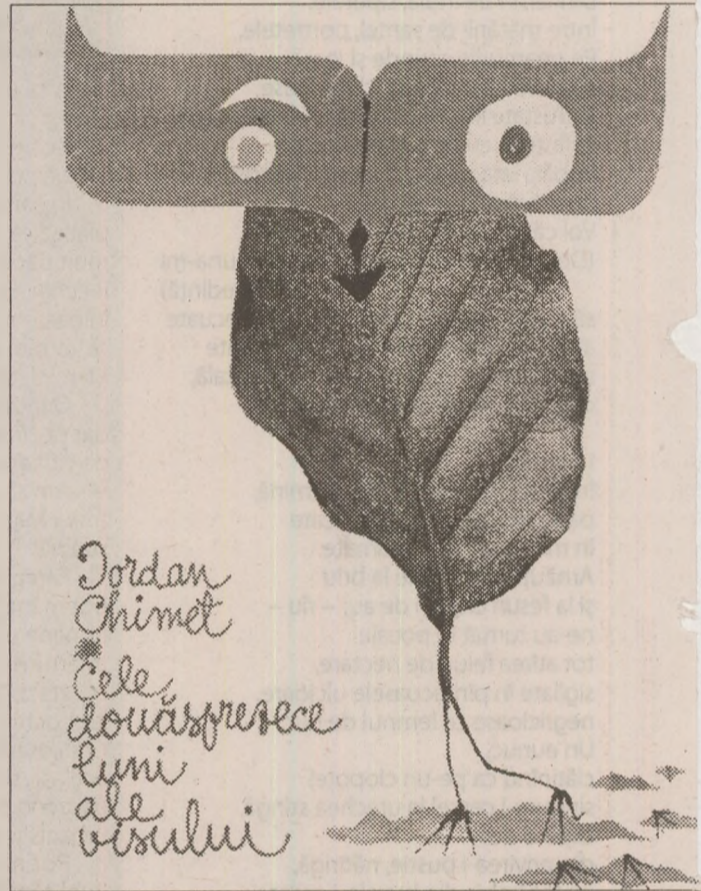
spiritul genuin, bucuria și visul în structura sa... așa cum descoperi, nu în cavernele Terrei sau în geografiile imaginare, ci la marginea drumului, pe traseul arhicunoscut, banal, tem, parcurs zi de zi, o așchie oarecare acoperită de praf, un fragment insignifiant, fără formă, pe care, de altfel, l-ar fi putut ridica orice trecător mai puțin grăbit. Privit însă la lumina soarelui sau a lunii scânteiază divin. Și atunci înțelegi că ții în mână nu o schijă anonimă, fără valoare, ci un inel de aur făurit, poate, de zei – în mod sigur de zei – la începutul lumii: Inocența.

...Când în 1965, cel ce iscălește amintirile de față a putut reîntra, datorită Destinderii, cu atâția din colegii săi de generație și alături de supraviețuitorii generațiilor mai vârstnice, în viața culturală – ar putea spune chiar, în viață, pur și simplu – s-a întrebat cu ce să înceapă. Înainte de toate, dorea să transmită publicului de care fusese despărțit timp de două decenii atroce, bucuria de a fi, din nou, împreună, de a elimina spaima și ura, care pustiise sufletul societății în care trăia, de a regăsi certitudinile identității, până atunci interzise, în fine de a ne recăpăta fața umană. Nu era ușor. Destinderea, cel puțin în primii săi ani, părea să înainteze pe drumul cel bun, dar unii, destul de puțini, cel ce vorbește acum

lite

Jordan Chimet ANTOLOGIA INOCENȚEI

printre aceștia, nu se îmbătau cu apa rece, nu-și făceau iluzii deșarte. Nu ne-am îndoit nici o clipă că Gardienii Societății Captive, chiar dacă în destule clipe aproape invizibili, aproape inofensivi,

continuau să stea de veghe porți. La prima vedere, peisajul cultural fusese radical schimbat, libertatea totală în spațiul avangardei oferită, cu abilitate, de Pușcinia putea năuci pe cititorul neantr-

Desen de H. G. Wells

Ba

Visă

Un prieten
visător din c
Într-o zi une
se aprinde și
se crede în ge
a dat greș, c
mult prea bi

Desen de Dylan Thomas

ură

INOCENȚEI – ediție nouă

Jean Claude Suarez

viau experiențele de șoc în eniul structurilor și limbajului ic – pe care cultura europeană nsumase și le înhumase cu nătate de veac în urmă – dar inuau să rămână intangibile

și sacrosancte tabuurile privind legitimitatea Regimului. Căutam – unii dintre noi, mulți sau puțini, nu știu – cu disperare un mijloc, un proiect, o tactică bazată pe modestele posibilități materiale

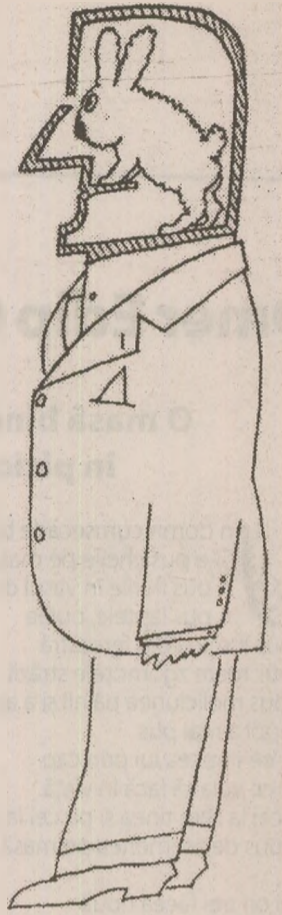
de care dispuneam, pentru a strecura printre zăbrelele Puterii speranțele, până atunci interzise, iluzia înfiripării unui dialog uman autentic, sfidând canoanele ideologice cu publicul pe care-l visam.

Trebuia să existe, ne spuneam, un program, o formă estetică inedită, un mesaj amețitor ca parfumul unei flori tropicale care să adoarmă vigilența cerberilor... Așa am descoperit Inocența, spiritul lumii pure, dinainte de păcat, simbolul copilăriei eterne: al Copilăriei și nu, strict vorbind, al copiilor. Din păcate la noi, a fost receptată, în general, ca o carte pentru copii. Trebuie s-o spun din nou, nu a fost bine înțeleasă, căci era vorba de Inocența Adulților, și nu de Inocența Copiilor, aceștia din urmă au, oricum, atâtea privilegii, putându-se dispensa când vor de fantezia pauperă a Celor Mari.

Asta nu însemna că mă așteptam la o bună primire, existau toate condițiile pentru a fi considerată o carte absurdă, inutilă chiar, infantilă poate, cum mi-aș fi putut face iluzii? Cum mi-aș fi putut imagina că societatea epocii, după două decenii de muțenie, extenuată, derutată și manipulată, ar fi putut fi receptivă la apelul unui ideal atât de exigent, de total ca Inocența, starea de grație și, de

ce nu, de sfințenie a unei lumi care l-a regăsit pe Dumnezeu – chiar dacă fără a-l numi întotdeauna? Părea puțin probabil că ar fi putut fi trezită nostalgia cititorului pentru universul pierdut al candorii, acolo unde domnește libertatea absolută a poeziei și care vede în toate gesturile cele mai comune ale vieții tot atâtea miracole.

Caracterul totalmente himeric al proiectului nu mă deranja de fel, m-am obișnuit de prea mult timp cu absurdul. M-am împăcat cu gândul de a rămâne toată viața un avocat al sărmanilor, al ideilor care nu pot – sau nu sunt lăsate – să urce pe scenă. Se poate trăi la fel de bine – mai bine, chiar – și la galerie. Și cu toate astea reacția publicului și a criticii de pretutindeni a fost uimitoare, am fost primul surprins. Morala care s-ar putea desprinde din aventura acestei cărți ar putea fi următoarea: să nu ne temem de lucrurile la prima vedere absurde. În orice caz, nu la cele din universul artei care ne semnalează că realitatea e obosită, că ferestrele existenței sunt din ce în ce mai opace, că e necesar să ne reîntoarcem cât mai repede la linia de start de la care am plecat cândva, Copilăria, pentru a porni din nou, de astă dată în direcția cea bună. ■

Desen de Saul Steinberg

Ecouri în străinătate

„Este vorba de o realizare care m-a uimit atât din punctul de vedere al compoziției sale originale, cât și a perfecte sale concordanțe cu spiritul modern european.”

Odysseas Elytis,
Premiul Nobel
pentru Literatură, 1979

„Ce minunată operă – **Antologia Inocenței**. Varietatea scriitorilor și ilustratorilor (care sunt deseori scriitorii ei înșiși) farmecul prezentării totul se asociază într-un ansamblu excepțional, de o noutate.”

Claude Aveline

„Ce magnifică antologie: Texte și documente, ilustrații perfect alese, totul încântă privirea și spiritul. Punerea în pagină, atât de viu, alegerea textelor, fac din această foarte frumoasă carte o operă de prim ordin.”

Pierre Seghers

„O carte magnifică!”

Massin

„În România a apărut o carte uimitoare: **Antologia Inocenței** de Iordan Chimet... Această carte este un eveniment internațional!”

Veniamin Kaverin

„**Antologia Inocenței** este ca o naiadă dansând în curtea cazării.”

Miroslav Holub

Antologia Inocenței a fost premiată la Târgul Național al Cărții din Los Angeles, 1974, de către The American Society for the History of Culture... „Juriul a apreciat nu numai arta tipografică, dar și originalitatea autorului, ca și concepția editorială.”

John A. Rowley Jr.

(continuare în pag. 26)

laire

inofensiv

u, cel mai inofensiv t vreodată, a dat foc să vadă dacă focul hiar așa de ușor cum e ori la rând experiența ezecea oară a reușit

Traducere de
Aura PURAN

Desen de Laurent de Brunhoff

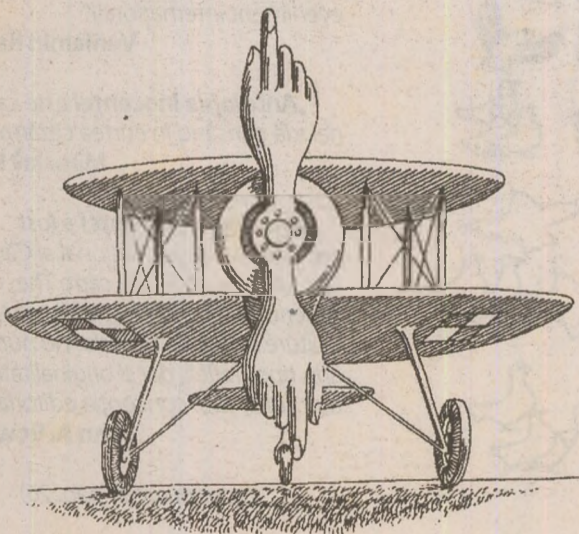
Omer Edip Cansever

O masă bine înfiptă în picioare

Un domn cumsecade bucuros de viață
Și-a pus cheile pe masă
A pus florile în vasul de aramă
A pus laptele, ouăle
A pus lumina din fereastră
A pus toate zgomotele străzii
A pus moliciunea pâinii și a aerului
Și apoi a mai pus
Tot ce-i trecea lui prin cap
Tot ce voia să facă în viață
Pe cei la care ținea și pe cei la care nu ținea
I-a pus de asemenea pe masă.

Trei ori trei făcea nouă
L-a pus și pe nouă pe masă
Fereastră și cerul erau la îndemână
Și a pus deci infinitul pe masă
O sticlă de bere îl ispita de-o vreme
A pus gâlgăitul ei pe masă
Și-a pus somnul, și-a pus veghea
Și-a pus sațul, și-a pus foamea
Dar masa era strașnic înfiptă în picioare
Și nu s-a sinchisit de atâta greutate
Abia de s-a clintit puțin
În timp ce domnul cumsecade pune, pune, pune
mereu.

Traducere de
Dumitru PURNICHESCU

Desene de Daniel Mroz

ca să se supere gravi, gravi,

(urmare din pag. 25)

Benjamin Péret

Omnibusul trăsniților

ată, sosește un omnibus tras de un cal mecanic extraordinar. Sus pe imperială sunt patru Harapi. Calul zvrârle din picioare și-i dă peste cap. Harapii sunt preschimbați în clovni albi. Ei se umflă unii pe alții și devin iar negri. Până la urmă se transformă într-un singur Harap uriaș care nu vrea nici în ruptul capului să-și plătească biletul de călătorie. Conducătorul dă foc omnibusului și Harapul plesnește în mii de bucăți.

Traducere de
Dumitru PURNICHESCU

Desene de Jean Cocteau

Wallace Stevens

Depresie de primăvară

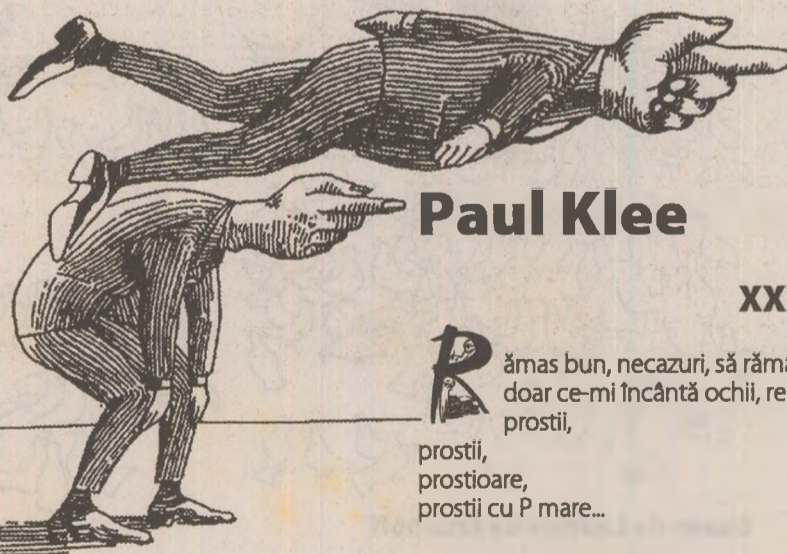
ântă cocoșul
Dar nici o regină nu se deșteaptă

Părul blondinei mele
E orbitor
Precum saliva vacilor
Înșirându-se-n vânt

Ho! Ho!
Dar cu-cu-ri
N-aduce vreun gu
Nici un gu

Dar nici o regină nu vine
Pe pajiștea somnoroșului.

Traducere de
Dumitru PURNICHESCU

Paul Klee

XXX

Rămas bun, necazuri, să rămână-n viață
doar ce-mi încântă ochii, restul nu-s decât prostii,
prostii,

prostii,
prostioare,
prostii cu P mare...

Traducere de
Iordan CHIMET

oamenii gravi

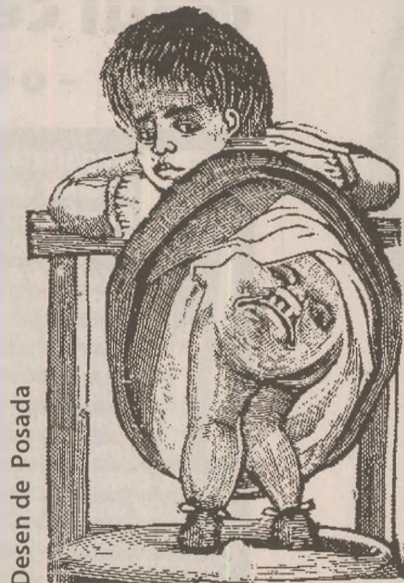
Carlos Drummond de Andrade

Cadril

João o iubea pe Tereza care-l iubea pe Raimundo
Care o iubea pe Maria care-l iubea pe Joaquin care-o
iubea pe Lili
care nu iubea pe nimenea.

João a plecat în Statele Unite, Teresa s-a călugărit,
Raimundo a murit de tristețe, Maria a rămas fată bătrână,
Joaquin s-a sinucis, iar Lili s-a căsătorit cu J. Pinto Fernades
care nu se amestecase deloc în povestea asta.

Traducere de
Petre STOICA

Desen de Posada

Paul Celan

Numărătoare în versuri

Eu sunt mare, tu ești pui,
Cececer să te supui
Sputnicii să mi-i răpui.

Unul galben de lămâi
Și-apoi iară cel dintâi
Și-apoi negru de catran
Ca un vârf de șobolan
Ne mănâncă un motan.

Idem e sau ibidem,
Policarp și Polyphem,
Russruss, Landam, Erica,
Băcânia e a ta –
Dar – așa și așadar
Am fi, am fi în zadar.

Traducere de
Nora IUGA

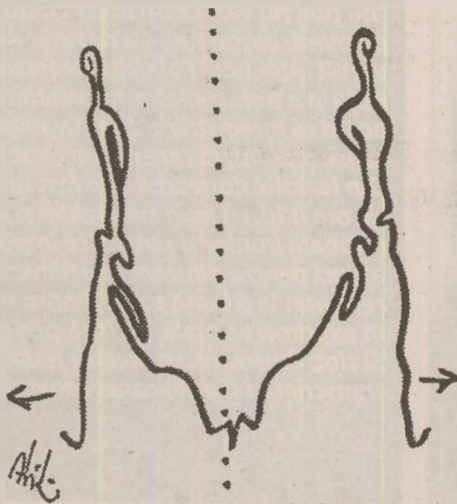

Desen de T.A. Steinlen

Kierkegaard

XXX

Nu ne respectăm îndeajuns umbra,
Nu ne gândim destul la ea...
... În ce mă privește, încredințat fiind
de asta și
dornic să dreg nedreptatea,
o salut, stau cu ea de vorbă, ba chiar ies
uneori
înadins s-o duc la plimbare pe acolo pe
unde
apare mai limpede.

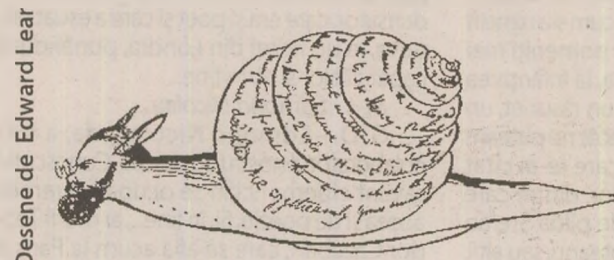
Desen de Dino Abidine

Robert Louis Stevenson

Umbra mea

Micuța mea umbră mă urmează peste tot. La ce-i bună oare, să știu nu
pot.
Din cap până-n picioare, e portretul meu. O văd sărind din pat cu puțin
înainte să mă fi culcat. Dar ce te uluiește e felul cum se lungeste, nu precum
copiii, crescând încetșor. Nu, ci dintr-odată, parcă sub bagheta unui vrăjitor; se-
ntinde ca un gumilastic, sau se strânge și se face atâtica, încât nu mai există pe
lume nimeni și nimica.
Credeți că știe când și cum trebuie să te joci? Nici gând! Nu se abține niciodată și
în nici un loc, să mă ia în bătaie de joc. Se gudură pe lângă mine, lingușitoare; mi-
ar fi rușine să fac așa, chiar cu mămica mea.
Astăzi m-am trezit în zori de zi și, înainte ca soarele să fi răsărit, am zărit pe fiecare
floare aurie stropi de rouă vie. Dar micuța umbră ticăloasă mai zăcea în casă, dormind
buștean sub plapuma de mătase.

Traducere de
Constantin ABĂLUȚĂ

Paul Klee

XXX

necazuri, adio, să nu trăiască decât ce-mi
bucură ochii, restul e
stupid,
stupid,
stupid,
stupid,
stupid ca o stridie...

Traducere de
Iordan CHIMET

Desen de Magritte

Foto: Ion Cucu

GEO DUMITRESCU: pe scurt, istoria zilelor celui ce vă vorbește

– o convorbire din 1998 –

Inregistrată în mai 1998, în locuința lui de atunci din strada Roma, de unde urma să fie curînd evacuat, această convorbire cu Geo Dumitrescu a fost difuzată prima oară la 6 iunie 1998, la Radio Europa Liberă, în emisiunea "Oamenii, destine, Istorie", pe care am făcut-o acolo săptămînal, din februarie 1997 și pînă în vara anului 1999. N-a fost niciodată tipărit.

Această emisiune avea, în intenția mea cel puțin, un caracter predominant documentar, de confesiune autobiografică. Un public presupus larg ar fi urmat să facă, pe durata celor aproximativ 50 de minute ale programului, cunoștință cu "Istoria" unul invitat povestită de el însuși, rolul meu fiind cel de dublă

gazdă, concomitent pentru el și pentru ascultători. Așa se explică atît formatul emisiunii, care începea cu o scurtă prezentare a invitatului, de regulă o personalitate culturală, cît și discreția intervențiilor mele.

Convorbirea cu Geo Dumitrescu a fost una dintre cele mai "elaborate" din cele vreo 70-80 făcute pe durata acelei emisiuni.

Venit pentru o săptămîină la București, vorbisem dinainte la telefon cu el și stabilisem ziua și ora cînd urma să-l vizitez. Cînd însă m-am dus, nu a vrut să înregistrăm atunci, mi-a spus că are nevoie să se pregătească. Am stat îndelung de vorbă și am fixat o altă întîlnire.

Nici la a doua vizită nu a vrut să înregistrăm. De această dată avea aerul că este iritat sau măcar stingherit de prezența aparatului: am început înregistrarea de cîteva ori, dar era crispat, își relua propozițiile, se enerva, "nu pot, nu vezi că nu pot?". Cînd am închis aparatul și l-am îndepărtat de pe masă, dintre noi, s-a destins. Așa că în loc să discutăm pentru radio, am vorbit între noi. Politică, dar internațională, nu românească. Il dezgusta.

Abia la a treia întîlnire, în penultima zi a șederii mele la București, a fost de acord să înregistrăm. Și, într-adevăr, se pregătise. Avea o mulțime de note, scrise mărunt, la care nu s-a uitat însă niciodată.

Din fericire! Convorbirea a fost foarte naturală, foarte "radiofonică", plină de oralitate, cu mari sinuozități și multe fire de frază lăsate în suspensie, cu intonații ironice și sarcastice imposibil de redat în scris. Nu am "editat" atunci pentru difuzare mai nimic. Acum, însă, pentru forma scrisă, am renunțat la o bună parte dintr-o mare cantitate de "mă rog"-uri, la locul lor în exprimarea orală, nu însă și în cea tipărită.

Și sînt, firește, recunoscător redacției "România literară" pentru transcrierea și publicarea convorbirii cu Geo Dumitrescu.

Mircea IORGULESCU

Mircea Iorgulescu - Invitatul emisiunii de astăzi, doamnelor și domnilor, este Geo Dumitrescu - poet inclassificabil, cu enormă influență însă în poezia românească postbelică, spirit insurgent, în permanentă eferescență non conformistă dar, alt paradox aparent, spirit coagulant, întemeietor nu de școli literare, ci de grupări de literați alcătuite în virtutea unei - sau a unor - comunități de atitudine. Cea dintâi asemenea grupare a fost cea intrată în istorie, în istorie, nu numai în istoria literară, sub numele unei publicații apărute în 1941. Anume, revista Albatros. O revistă scoasă de un grup de tineri, printre care se aflau în primul rând Geo Dumitrescu, apoi Dinu Pillat, Virgil Untaru - viitorul Virgil Ierunca -, Al. Cernă-Rădulescu, Ovidiu Răureanu, Marin Sărbulescu, Tiberiu Tretinescu, Elena Diaconu și Florin Lucescu.

Printre colaboratorii acestei publicații glorioase, dar efemere - nu au apărut decît 7 numere, al optulea fiind interzis de cenzura epocii -, s-au aflat Dimitrie Stelaru, Ștefan

Augustin Doinaș, Ion Coteanu, Horia Tănăsescu, la Poșta redacției, și unii dintre ei publicați ulterior, li se răspundea lui Marin Preda - lui Marin Preda i se răspundea: "Scrieți mai explicit!" -, Ion Caraion, Emil Manu, Eugen Enăchescu, ulterior cunoscut sub numele literar de Mihail Crama, Teodor Cazaban, Iulian Petrescu.

Domnule Geo Dumitrescu, fiți binevenit în spațiul acestei emisiuni.

Cum s-a născut revista Albatros? Cum a apărut, erați un grup..., erați niște oameni foarte tineri. Cine vă gira, cine vă patrona?!

Geo Dumitrescu - Da. A apărut în martie '41. Mentorul nostru, cel care gira revista - fiindcă noi, neavînd armata făcută, cum cerea legea, nu puteam să răspundem de revistă, și a trebuit să recurgem la rolul de conducător, de redactor responsabil -, era profesorul Raul Teodorescu, de la catedra de Estetică, unde era Tudor Vianu.

Grupul s-a alcătuit, cei mai mulți dintre noi fiind studenți la Litere, s-a alcătuit pe

culoarele facultății. Ne întîlneam, schimbam păreri și, mă rog, nu știu exact cum s-a nimerit să ne adunăm, cei indicați, pomeniți mai sus și să trecem la alcătuirea, la înființarea acestei reviste. Care a avut un răsunset, un succes, un ecou mai mare decît ne puteam noi imagina. Numele pe care le-ai citat adineauri, ale colaboratorilor, dintre care unele sunt deosebite, ca de pildă Ștefan Augustin Doinaș, sau Ion Coteanu, sau alții, dar și Horia Tănăsescu de exemplu, care ne era și coleg de facultate, un italianist excepțional, care a făcut ulterior o carieră remarcabilă în Mexic, sau Iulian Petrescu, care a evoluat de asemeni cu un doctorat strălucit la Sorbona, și-a împlinit calitățile și destinul în Africa de Sud. Și așa mai departe... Deci, întîmplător, la această revistă și-au găsit o trecere meteorică o serie întregă de oameni de valoare, de talente realizate sau uneori, din păcate, retezate de un destin nemilos, cum a fost cazul lui Emil Ivănescu, un tânăr prozator excepțional, fratele poetului Mircea Ivănescu, care s-a sinucis la o vîrstă

absolut juvenilă, sau Stere Popescu, celebrul dansator, care era și poet și care a eșuat undeva, la un hotel din Londra, punându-și capăt zilelor și el. În fine...

M. I. - Edmond Nicolau...

G. D. - Edmond Nicolau, da, a fost colaboratorul nostru cu poezie. Cunoscutul savant cibernetician se ocupa la vremea aceea și de poezie. Și, în fine..., ar mai fi Teodor Cazaban, care se află acum la Paris și care a făcut și el o carieră deosebită. Ca să nu mai vorbesc de Virgil Ierunca și de ceilalți părtași de bază ai grupului, Marin Sărbulescu, Tiberiu Tretinescu, Elena Diaconu.

M. I. - Domnule Geo Dumitrescu, dar această publicație, Albatros, din care au apărut doar 7 numere, în anul 1941 - era după rebeliunea legionară, era anul în care România intra în război -, a fost percepută, și în epocă dar și ulterior, ca o publicație a unui grup de tineri rebeli, revoltați împotriva unui anumit sistem de propagandă și a unui anumit sistem de valori extrem de cazono, de brutale, de rigide. De altfel, există un

articol al dumneavoastră, dacă nu mă înșel în nr. 5 sau 6, în care protestul dvs. împotriva patriotismului de paradă este exprimat în modul cel mai explicit cu putință.

G. D. - Da, de fapt revista foarte repede s-a definit ca un demers antifascist. Din ce în ce mai clar, mai răspicat. Sigur că întâmplarea a făcut - jocul politic al evenimentelor! -, întâmplarea a făcut ca noi să ne luptăm împotriva degenerărilor patriotarde și fasciste, dar în același timp să ne lovim de demersul care urma la al optulea număr al revistei care n-a mai reușit să apară, fiindcă după trei zile de la suprimarea lui, România a intrat în război.

Un război care ne-a marcat destinul tuturor acelor care au trăit aceste vremuri, sfârșindu-ne, răstignindu-ne pe ipoteza războiului fascist de agresiune, măcelurile și așa mai departe, care a trezit reacția noastră pacifistă, până când ne-am dat seama că totuși acest război năzuia să elibereze niște teritorii naționale. Și această dilemă, care ne-a marcat pentru totdeauna, ca și sfârșitul aventurii războiului, cu toate tragediile și infamiile pe care le-a antrenat, dar ne-a pus din nou în fața unei dileme care s-a numit 23 august, în care noi sărbătoream pe de o parte eliberarea de sub fascism, iar pe de altă parte suportam o invazie, o nouă invazie, de data aceasta comunistă, care se știe ce rezultate a putut avea și ce urmări a lăsat.

M. I. - A avut Albatros vre o umare? După ce a fost suprimată ați mai încercat să scoateți o publicație, o revistă?

G. D. - Am încercat, bineînțeles. Grupul a rămas în alcătuiră lui... mă rog, ușor modificată. Cu fiecare an, în fiecare număr aproape, s-au produs mutații în alcătuirea grupului. Unii plecau, alții veneau, s-au produs unele decantări de ordin ideologic. În fine, sigur că noi am pornit dintr-un salut, pe care ni l-a trimis un coleg mai în vârstă, Mircea Streinul, un prozator pe care îndeosebi Virgil Ierunca îl apreciază foarte mult și astăzi, dar care era legionar, or reacția noastră atunci - deși unii dintre noi trecuseră cumva printr-un abur de simpatie față de dreapta legionară, lucru care a dispărut cu desăvârșire când am întâlnit steagul de doliu arborat la facultate la asasinarea lui Iorga - a fost o dezmeticire generală și nimeni nu și-a mai adus aminte de simpatia de odinioară, mă rog, încă crudă, juvenilă, pentru legionari. Salutul pe care ni-l dădea Mircea Streinul era cumva indezirabil - dacă pot să zic așa -, în orice caz, cădea în afara preocupării noastre care devenea, cum ziceam, din ce în ce mai net antifascistă, antirăzboinică și așa mai departe...

M. I. - Domnule Geo Dumitrescu, dar simpatii democrate existau? Existau legionare, existau probabil comuniste, nu știu în ce proporție, dar simpatii pro democrație existau?

G. D. - Era foarte greu să stabilim atunci în ce consta democrația. Eram foarte tineri, toți studenți. Pentru noi exista o stare de ocupație. Noi n-apucasem democrația. Începând cu dictatura lui Carol al II-lea din '38, noi n-am avut de-a face cu democrație, decât în copilăria mică, înainte de '38. În momentul când apare Albatrosul nu se poate vorbi de democrație. Se poate vorbi de fascism, de ocupație străină sau de libertate. Asta era posibilitatea noastră de opțiune, între una și alta. La care firește că nu existau nici un fel de ezitări.

Acum, orientarea, dacă e să vorbim, ideologia acestei publicații. Nu era o ideologie, cum să zic, cristalizată, definită. Oamenii erau adunați în jurul revistei pe criteriul unei iubiri față de poezie, față de literatură, față de artă în general. O orientare în afară de cea majoră, mă rog, care îi cuprindea aproape pe toți împotriva fascismului și împotriva ocupației germane. Nu exista o orientare definită. Unii erau, știu eu..., făceau sondaje. Ierunca era într-o vreme cuprins de patima troțkismului. Adică erau fel de fel de experiențe. Alții sondu pe urmele lui Sartre, făceau experiențe existențialiste. Exista și o tendință de stânga, exista un mare semn de întrebare în ce privește comunismul, și în ce privește mai ales comunismul sovietic, de unde căpătasem pe diferite căi diverse publicații, reviste, cărțuții, broșuri și așa mai departe...

M. I. - Dar erau de propagandă, presupun...

G. D. - Erau de propagandă și, mă rog, stărneau un anumit interes, mai ales așa, în mare, ținând seama că marxismul propovăduiam știu eu, dispariția... mă rog, noi aveam o viziune cu totul naivă și cu totul livrescă asupra comunismului pe vremea aceea. Era ideologia care promitea omenirii o eliberare totală de granițe, de apăsare, de exploatare și de toate astea. În felul ăsta, sigur că reprezenta pentru unii dintre noi o tentație, o curiozitate, o ispită care avea să fie amendată crunt, la puțină vreme, în momentul în care războiul a început și în momentul în care în joc nu mai era o

singur număr - revista *Gândul nostru*, părăsind formatul lor și condițiile lor tipografice și scoțând de fapt o machetă identică cu Albatrosul.

M. I. - Un Albatros degizat...

G. D. - Exact. În toate condițiile și sub toate aspectele, care însă se deschidea cu un articol de fond intitulat semnificativ "Protest" și care a fost imediat suprimat, cu un comunicat special, de cenzură. Firește că noi, în această tentativă - deja ne aflam în război! -, în tentativa de a fi prezenți în condițiile astea, nu acceptam totuși și rămâneam consecvenți cu linia, ca să zic așa, linia Albatrosului, care respingea excesele patriotarde și naționalismul de paradă și toate lucrurile astea, dar era conștientă de datoria românească față de teritoriile, de provinciile înstrăinate. Și acest *Gândul nostru*, nr. 1, serie nouă, a fost foarte repede suprimat. Am încercat după aia să facem - nemaiputând să scoatem un periodic, o publicație periodică -, ne-am gândit să facem un caiet de poezie. Eu însumi l-am alcătuit, cu grupul de poeți ai Albatrosului și, în plus, cu un absolut neașteptat colaborator, care se numea Marin Preda.

M. I. - Cum a apărut Marin Preda? Cum era Marin Preda când l-ați văzut prima dată?

G. D. - Marin Preda... L-am cunoscut... bine, el povestește relația noastră, cum m-a cunoscut, cum am avut de a face împreună, povestește în "Viața ca o pradă". Poezia însă...

Foto: Mihai Cucu

idee, o ideologie, ci era o parte din țară, care trebuia eliberată. Lucru la care nu puteai să găsești printre noi, și în general printre români, nu puteai să găsești păreri diferite.

M. I. - În 1942 ați încercat totuși să mai scoateți o publicație.

G. D. - Da, am încercat. O parte din grupul rămas, căruia i s-a alăturat Caraion, venit și el în București, a luat în primire, ca să zic așa, o publicație a unor colegi din spațiul juridic, studenți la Drept, la Sociologie, care se chema *Gândul nostru* și care era un caiet foarte serios, grav, cu studii în domeniul ăsta și cu o tentă mai pronunțat socială decât a avut Albatrosul. Ei au fost... - fiindcă era la fel de rebeli, ca să zic așa, și de nesupuși convențiilor actualității, ca și grupul Albatrosului -, ca represalii, au fost aproape cu toții mobilizați și trimiși pe front. Și atunci, revista lor a rămas în aer și unii din ei... am făcut legătura cu ei și ne-au predat nouă revista, din care am reușit să scoatem un

el văzând... la un moment dat... locul nostru de întâlnire era la Tiparul Universitar, unde apăruse Albatrosul, și *Gândul nostru*, și unde urma să apară acest caiet de poezie la care își dăduse adeviziunea și secretarul tipografiei, care avea să devie poetul Sergiu Filerot, botezat de noi, pe el îl chema Niculescu de fapt. În reuniunile noastre de acolo, la care s-a apropiat... Trebuie să spun că încă din vremea când apărea Albatrosul și noi ne întâlneam pe holurile Facultății de Litere sau, uneori, în Cișmigiu, sau în așa numita *bodegă Albatros*, care era pe undeva pe lângă ziarul *Curentul*. O mică cârciumioară, cu o odaie în fund, unde ne țineam noi ședințele, dacă aveam bani pentru a intra, bani de o halbă minimum, nu?! , ca să putem intra acolo. Ulterior, ședințele, întâlnirile noastre se întâmplau la Tiparul Universitar unde venea, bineînțeles, și Preda, care ne cunoscuse deja prin facultate, unde ne vizita foarte des la întâlnirile noastre de acolo.

Ascultând el, văzând că noi proiectăm, vrem să facem acest caiet de poezie la care, mă rog, prin natura lucrurilor el n-ar fi putut să participe, fiindcă era prozator, eminent, ne-am pomenit într-o zi cu el că vine și scoate din buzunar..., a venit cu această poezie, a scos-o din buzunar, a citit-o. Era foarte în spiritul Albatrosului, trebuie să recunosc, dar a fost, după știința mea, singura lui poezie, care ar fi trebuit să compenseze faptul că el n-a reușit totuși, cum era plănuit, să apară cu o proză în Albatros înainte de desființarea, de suprimarea lui. Deci, urma acum să se revanșeze cu o poezie. Nici de data asta n-a avut noroc, fiindcă caietul nostru, care se intitula *Sărmă ghimpată* - îi desenasem chiar eu o anumită copertă, așa, destul de naivă și de subțire -, avea o prefață, un cuvânt înainte, care se chema "Semnal la Sărmă ghimpată". Al lui Virgil Ierunca, firește, care era unul din stâlpii, dacă pot să zic cu o exagerare ideologiei revistei, al grupului. Prezentat la cenzură, acest caiet - cenzură fără de care nu putea să apară nimic -, a primit o ștampilă cenzurată, scris și de mână "nu se poate imprima", ca să fie clar, definitiv. Și cu asta s-a terminat ultima noastră tentativă de a ne manifesta public.

M. I. - Bun, și după război? ce s-a întâmplat cu dorința dumneavoastră de libertate? România a fost, chipurile, eliberată.

G. D. - Înainte de a ajunge la momentul ăsta, trebuie să vă spun ce s-a ales cu grupul Albatros. Care deja fusese luat în evidență, nu numai de cenzură și de represiunea Direcției presei, dar și de niște cercuri..., mă rog, democrate, le pot spune astăzi, pe vremea aceea nu exista, cum să zic, termen pentru a defini aceste poziții, dată fiind starea de extremă neliniște, mă rog, și de extremă concentrare asupra evenimentelor și datorită anumitor "foruri", care nu lipseau nici atunci și se numeau *Siguranță* înainte de a deveni *Securitate*. Deci, am fost luați în vizor și în primul rând lăudați în presă, la ziarul *Timpul*, de Miron Radu Paraschivescu. Care ne-a lăudat, ne-a chemat, ne-a căutat și ne-a..., nu numai că ne-a căutat și ne-a cunoscut pe toți cei din grupul de bază al Albatrosului, dar ne-a recomandat directorului ziarului, redactorului șef, care era Mircea Grigorescu, un mare gazetar și un deosebit om de bine, care ne-a angajat unul după altul în redacția *Timpului*. Unde am devenit gazetari, unul după altul, inclusiv începând cu Tiberiu Tretinescu și cu mine și terminând cu ultimii veniți, adică Ion Caraion și Marin Preda. Toți am ajuns în redacție la *Timpul*. Ceea ce a adus *Timpului* și o anumită..., mă rog, un anumit prestigiu de gazetă dinamică și tinerească, dar și nenumărate ponoase din cauza zburdălniciei noilor redactori.

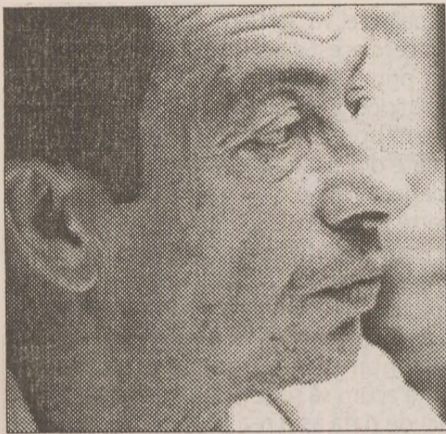
Ce s-a întâmplat după război, asta este un alt capitol și vă spuneam că ieșirea din război ne-a răstignit pentru încă o dată, în acest răstimp, în acest sfârșit, jumătate de secol de viață a noastră, a celor trăitori în acest răstimp, fiindcă s-a ivit dilema asta, la fel de dură și de tragică dacă vreți. Am scăpat, în fine, de ocupația germană, pentru că era un lucru absolut îngrozitor, pentru cine l-a trăit și își amintește de vremurile alea. Din păcate, foarte puțină lume își mai amintește de asta...

(continuare în pag. 30)

GEO DUMITRESCU: pe scurt, istoria zilelor celui ce vă vorbește

– o convorbire din 1998 –

(urmăre din pag. 29)

M. I. - Sau vrea să-și amintească...

G. D. - Sau vrea să-și amintească. Dar a fost o ocupație, o îndârjită ocupație, care s-a terminat cu un război împotriva țării aliate... foste aliate, nu?! Cu bombardarea Bucureștiului și așa mai departe. Deci plecarea, izgonirea acestei ocupații germane, fasciste, hitleriste era, firește, o izbândă, o eliberare, era o mare bucurie națională, care a fost primită ca atare. Să nu uităm că în contul acestei eliberări oastea sovietică, "eliberatoare", cum se numea pe vremea aia, pe nedrept, fiindcă nu mai avea ce să elibereze, totul fusese eliberat de către armata română, oastea "eliberatoare" sovietică a fost primită cu flori și cu urale și cu o mare încântare și o mare bucurie obștească, de toată lumea. Au fost bătuți cu flori.

M. I. - Cât a durat euforia, domnule Geo Dumitrescu?

G. D. - N-a durat prea mult. Contactul cu "eliberatorii" noștri a fost de la început foarte dur și mai mult decât atât. Dezarmant și dezolant. În fine, dezamăgitor. În orice caz, armata sovietică și-a dat foarte repede arama pe față în zilele, săptămânile, lunile care-au urmat invaziei. De aicea însă, de la această ocupație, de la această invazie sovietică avea să decurgă ceea ce-a urmat. Cum bine se știe, un regim de teroare, de exploatare sângeroasă, în fine, așa zisa perioadă socialist-comunistă din România, care a fost de la început, și cred că până la sfârșit, dominată de forurile, de factorii de conducere și de influență sovietici.

M. I. - Ce s-a întâmplat cu acei tineri care erau antifasciști, fundamental antifasciști, și care s-au trezit sub această invazie sovietică, al cărei sens era, cel puțin la nivelul proclamației, tot unul antifascist?

G. D. - Noi am fost tratați..., mă rog, după ce s-a instalat o anumită orânduire, care promitea să fie totuși o combinație de partide, nu un regim comunist... Inițial era vorba să facă parte un angrenaj mai mare de partide, fostele partide naționale, partidele democratice, și, desigur, formațiile tutelate și cerute, revendicate, impuse de Moscova. Ulterior însă această vagă..., cu voia aliaților occidentali, nu?! , care au suportat cu mare ușurință și grație această transformare a unei promisiuni, a unui angajament sovietic față de țările ocupate, au transformat-o într-o dictatură sovietică pur și simplu. Cu oameni, cu primele înjghebări politice de guvern la noi... au fost făcute în majoritate cu oameni aduși de la Moscova. Mulți dintre ei abia se puteau exprima în românește, nu știau foarte bine limba română. Ei, sigur, după ce s-au așezat oarecum aceste lucruri, după ce o serie de membri ai Partidului

Comunist reveniți din ilegalitate, cei mai mulți fiind în mare majoritate intelectuali, între care și Miron Paraschivescu și Macoveșcu, sau Ivașcu, sau mulți alții dintre scriitori, dintre gazetari, dintre oameni de cultură, așa, au găsit, firește, de cuviință să ne invite și pe noi să luăm parte...

M. I. - Pe tinerii insurgenți...

G. D. - Pe tinerii antifasciști care fusesem, în mod clar. Datorită impresiilor, primelor impresii pe care ni le-a făcut armata sovietică, n-a fost ușor să ne apropiem, de..., să acceptăm aceste invitații, aceste avansuri, aceste binevoitoare chemări pe care ni le adresau oameni în care aveam deplină încredere. Eu am fost de pildă "recrutat", ca să zic așa, de Jebeleanu, care nici el nu era..., deși avusesse legături mai vechi cu stânga, cu revistele de stânga. Pe această linie, și datorită acestor oameni, s-a încercat și s-a reușit apropierea noastră de, mă rog, de Partidul Comunist, de la care, la un moment dat aveam în buzunare câteva formulare, câteva...

M. I. - Cereri de înscriere?

G. D. - Buletine de astea, cereri de înscriere tip, pe care ni le dădeau prietenii, mă rog, mai vârstnici, care trecuseră prin experiența asta, și îmi dăduseră și mie câte un... Ei, m-am hotărât destul de târziu să fac acest pas. Nu l-am făcut din toată inima, dar, cum să zic, în perioada aceea se puneau foarte drastic la un moment dat problema asta a adeziunii, care condiționa existența, posibilitatea de a-ți continua... Să nu uităm că eram niște tineri, la douăzeci și ceva de ani, așteptam să ne manifestăm, să ne creăm o viață, să ne valorificăm puterile și eventualele talente, știu eu?! , vocații, pe care le aveam.

Sigur că era stingheritoare prezența străină și decelam în ea anumite amenințări, anumite primejdii, dincolo de naiva, care nu mai era deja valabilă, naiva idee că comunismul va aduce, în fine, unitatea și mântuirea omenirii. Dar a trebuit să facem acești pași. Sigur că știam ce se întâmplase cu Panait Istrati, sau cu Gide, sau cu alții. Dar, nu e mai puțin adevărat, îl văzusem aici în prima vreme, în prima perioadă de nou regim, îl văzusem pe Aragon, pentru care aveam o stimă deosebită și, mă rog... Toate aceste lucruri, dacă literații francezi, scriitorii de primă mână franceză, pot să... bine, știu că ulterior lucrul ăsta s-a desfășurat în exces și-n Franța..., așadar în momentul acela, acest caz Aragon, Eluard și alții, nu?! , reprezentau un argument pentru orientarea noastră viitoare. Eu unul trebuie să spun foarte răspicat că adeziunea mea, intrarea mea în partid, care s-a produs în '46, deci am așteptat o vreme până să mă lămuresc, așa, s-a produs cu toată convingerea, nu de voie sau de nevoie. Desigur, presiunea

asta era subsidiară, era lângă umărul nostru, o simțeam. Dar nu ea a fost decisivă pentru intrarea în partid, ci o adeziune sinceră. Pentru ceea ce, depășind stadiul de atunci, care era dominat de mizerie și de urmele războiului și de teroarea sovietică, apăsarea sovietică, sperând că acestea o dată rezolvate, o dată trecută această fază, ne vom îndrepta realmente către ceea ce preconizează comunismul. Fie așa, în condițiile *ad litteram* prevăzute de cărți, fie într-o formă umană și posibilă și acceptabilă. Ei, aici am greșit, nu?! anticipările au fost riscante și până la urmă s-au dovedit a fi fără temei.

M. I. - Domnule Geo Dumitrescu, în 1946 v-a apărut și volumul, considerat de debut, Libertatea de a trage cu pușca, deși dumneavoastră ați debutat mai înainte, sub pseudonim, cu volumul Aritmetică, în timpul războiului, în o mie nouă sute patruzeci și...

G. D. - Unu...

M. I. Și după Libertatea de a trage cu pușca, volum apărut în același an în care ați făcut cererea de înscriere în Partidul Comunist, a fost nevoie să așteptați... cât?... Până în 1963, când ați redebutat în noua eră. Sunt atâția ani de tăcere.

G. D. - Apariția cărții Libertatea de a trage cu pușca, în '46, s-a produs cu întârziere din cauza condițiilor obiective, de tipografie, din acel moment. De fapt cartea fusese premiată în '45 și, din condițiile pe care le-am invocat, a apărut cu un an întârziere. Cudățenia este că această carte, după ce a apărut, deci după ce fusese interzisă o dată de cenzura din timpul lui Antonescu, de fapt ea trebuia să apară în '43, fusese anunțată pe coperta unor cărți din editura Prometeu, la care era depusă spre a apărea, dar cenzura a oprit-o atunci. A oprit-o, și mergând cu Jebeleanu, care îl cunoștea pe Romulus Dianu, șeful cenzurii de atunci, pentru a-i spune: "Domnule, cum e posibil să-i interzici...", la care Romulus Dianu a ripostat foarte grav și foarte amenințător, spunând: "Dragă Moni, nu te băga, Jebeleanu, nu te băga în treaba asta, e o carte periculoasă și..." La care eu, finalmente, văzând că nu e nimic de făcut, am zis: "Dar vă rog să-mi restituiți manuscrisul". "Nu, a zis, acest manuscris va fi înaintat forurilor în drept", ceea ce... ! Nu știu ce s-a mai întâmplat, probabil că forurile în drept n-au mai avut timp să intervină în sensul indicat de amenințarea șefului cenzurii...

M. I. - Care era și el scriitor...

G. D. - ... care era și el scriitor și care după aceea a intrat în lotul de criminali de război din presă, a făcut, cred, vreo 12 ani pușcărie. La ieșirea din pușcărie a venit și mi-a cerut scuze și și-a amintit de întâmplare și, mă rog, bineînțeles că n-am avut... nu el era strict vinovat de toată treaba asta, dar...

Deci, după ce cartea a fost atunci oprită, fiind decretată ca *bolșevică* și nu mai știu cum, la apariția ei, în noul regim, de libertate, deci în '946, cu întârzierea precizată, a intrat imediat... - după ce a căpătat vreo două recenzii elogioase, laudative -, a fost foarte curând înregistrată într-un volum foarte gros de o mie și ceva de pagini, care era un *index* al cărților interzise.

Felul meu de a fi, neastâmpărul meu, sau nu știu ce, cum să-i spun, firea mea, a avut un efect mai grav, pentru că, peste câțiva ani, în '954, am fost printre primii excluși din partid. Din motive..., printr-o înscenare foarte grosolană de altfel. Că sunt "defăimător al realităților socialiste", că am legături cu Mircea Eliade, că-i trimit manuscrise la Paris...și așa mai departe. Un scenariu din cele mai sălbatice și cele mai fantasmagorice. Ceea ce a produs dintr-o dată schimbarea completă a situației, fiindcă, refuzat de toate redacțiile, refuzat de edituri, a trebuit să stau vreme de 9 ani în afara partidului la care aderasem printr-o bună credință indiscutabilă. Cu chiu, cu vai, după trecerea câtorva ani, am primit permisiunea să colaborez, să public. Să reviu cumva în lumea literară.

M. I. - Și abia în 1963 ați publicat un volum, volumul Aventuri lirice, care a fost de fapt un nou debut.

G. D. - Volumul Aventuri lirice a apărut în '63, o dată cu reabilitarea mea. Pentru că am fost chemat la partid și mi s-a spus că înlăturarea mea din partid a fost o samavolnicie, regretabilă, și așa și pe dincolo. Dar până la apariția, în acest interval, din '46, de la Libertatea de a trage cu pușca și până la Aventuri lirice, a fost un proces întreg de... Bine, ulterior am citit mai mulți critici, mi se pare chiar Piru spunea la un moment dat, "Geo Dumitrescu a avut înțelepciunea să nu scrie în perioada proletcultistă și să nu facă poezie proletcultistă și să revină în arena literară cu contribuții...", mă rog, în afara deceniului discutabil.

Adevărul este că Geo Dumitrescu încercase să scrie poezie proletcultistă, că era tot timpul gelos și mâhnit că nu poate fi cot la cot cu Nina Cassian, cu Dan Deșliu, cu Victor Tulbure, cu ceilalți colegi de generație, care erau, mă rog, cântăreții socialismului înfiripat, embrionar, care se petrecea atunci. Din păcate, sau din ferice, nu știu, nu mi-a ieșit nimica. Am făcut eforturi supraomenești să scriu și eu în genul..., să scriu ceva, așa, care să fie în spiritul vremii, să fiu și eu în rând cu toată poezia românească. Mă rog!, cea valabilă, publică, nu vorbesc de cea care, poate, exista pe undeva, dedesubt, și probabil că a existat.

M. I. - Și n-ați reușit!

G. D. - N-am reușit, n-am reușit...

M. I. - Domnule Geo Dumitrescu, cinci ani mai târziu, în 1968, în toamna anului 1968, a ieșit primul număr al revistei România literară, revistă care se năștea din ruinele Gazetei literare, pe locul Gazetei literare, publicație cu titlu tradus din rusă, Literaturniaia gazeta...

G. D. - Da...

M. I. ...și fusese anul 1968, anul care părea să fie al unei cotituri spre mai multă libertate, dacă nu și spre mai multă democrație, în România.

G. D. - Da...

M. I. - Cum ați intrat la România literară și cum ați abandonat-o doi ani mai târziu?

G. D. - Am intrat..., am fost chemat la

Cu bine, Domnule Baciu!

umea presei culturale românești a pierdut, în acest început de decembrie, un aristocrat și un cronicar de neprețuit. De o longevitate aproape egală cu veacul abia încheiat, Alexandru Baciu s-a identificat până la autodistrugere, de-a lungul a trei decenii, cu instituția numită *Secolul 20*.

Aparținea unei lumi în extincție: a *fair-play-ului*, gentileții, a sentimentalului prevalând asupra pragmatismului: o lume guvernată de un cod al onoarei a cărui cheie de boltă, împărțită cu insistență tinerilor ce pășeau pragul redacției, era „dialogul cu tine însuși”.

Se mândrea că fusese studentul lui Iorga și că-și luase doctoratul cu *Magna cum laudae*. Îl aștepta o promițătoare carieră diplomatică, retezată însă pentru totdeauna de regimul comunist, care-i furase ani buni din viață. Fusese zvrălit ca simplu corector de tipografie într-o lume aproape militarizată, feroce, unde, măturarea mai târziu, ideea sinuciderii îl ispitise nu o dată. Din acel infern îl salvase Dan Hăulică, numindu-l secretar, apoi secretar general de redacție la *Secolul*. Un gest pe care Domnul Baciu n-avea să-l uite niciodată. Funciarmente devotat, el s-a dăruit total revistei, devenită a două sa casă și familie.

Sosea primul și pleca ultimul, se înhăma la cele mai dificile corvezi, la cele mai obscure prestații. Scopul lui major: să meargă bine revista; singura spaimă: aceea că *Secolul* și-ar putea înceta apariția. Pericolele, în acest sens, percepute de el ca reale, deși de multe ori imaginare, îl consumau total. După cum lipsa de scrupule, sordidul, mitocănia agresivă îl răvășeau până la criză cardiacă. Clătîndu-se, ducea atunci mâna la piept, apoi scormonea febril în nelipsita punguță cu hăpuși și amenința că va renunța, că se oprește aici, să vină alții mai tineri, el e cardiac, prea bătrân, etc. etc. În ciuda acestui repetat *lamento* („de Casandră” – spunea redactorul nostru șef), Dudu Baciu nu a părăsit redacția decât foarte târziu, la sfârșitul anilor '80, când sănătatea chiar nu i-a mai îngăduit să rămână.

Părea naiv, defazat. Era, în fapt, un amestec de perspicacitate și candoare, un ins de mare puritate sufletească.

Excesiv de modest și discret până la

umilitate, gesturile lui nu erau spectaculoase și nu era croit din stofa erorilor. Dar omul acesta, pe care unii îl credeau fricos ori laș, nu a abdicat niciodată de la principiile sale morale. În fața oficialilor, prea vulnerabil pentru lupta deschisă cu o putere discreționară, Domnul Baciu se retrăgea strategic în formula „cum socotiți”, care nu însemna nicicum supunere, ci încrucișare a brațelor. Nouă, celorlați, atunci când voia să-și marcheze dezacordul sau când, pur și simplu nu voia să jignească, ne lansa un ambiguu, multiplu conotativ „ce să spui, mamă dragă...”.

Era, într-adevăr, mai curând matern, decât patern Dudu Baciu. Apropiatii îl porecliseră „Mama Baciu”, iar prin 1972, Geta Brătescu, abia întoarsă dintr-o călătorie din Italia, l-a botezat sugestiv: „Bacione”.

Fidelitatea, discreția și integritatea, iată câteva din marile lui calități, și tot atâtea condiții incontornabile ale unei profesii, și ea, aproape dispărută: a devotatului secretar de redacție. Dar

Mama Baciu era, și nu tocmai, un exemplu tipic pentru categoria amintită.

Devotamentul lui nesmintit însemna solidarizarea cu cei cărora le datora refugiul în oaza numită *Secolul 20*. S-a dovedit însă absolut de neclintit când i s-a cerut, ca și lui Doinaș, să devină membru PCR. Refuzul lor vehement le-a atras amândurora „mazilirea” din funcțiile pe care le ocupau, apoi, pentru o vreme, chiar dispariția de pe frontispiciul publicației.

Jurnalul lui de secretar de redacție, publicat în două volume

după 1990, i-a dezamăgit pe toți cei ce așteptau de la aceste pagini, previzibile revelații. Din teama de a nu supăra pe cineva, autorul „îndulcise” asperitățile, pusese surdina. Dar în ciuda prudenței extreme, confesiunile sale au demontat câteva tabuuri și unii dintre cei cărora Bacione le-a rămas, totuși, devotat până la capăt, i-au întors definitiv spatele.

A trăit cu frenezie schimbarea din decembrie '89, pe care, bun cunoscător al istoriei, a înțeles-o mult mai rapid și mai corect, cu toate capcanele și eșecurile ei, decât generația tânără. Una din cele mai impresionante imagini din timpul primei mineriade postdecembriste rămâne pentru mine *lamento-ul* deznădăjduit al Domnului Baciu: trăise acele zile nu doar ca pe un dezastru național, dar și ca pe o tragedie personală: „nu asta e țara mea, nu asta e poporul meu!”, plângea în hohote, pustiit. Spulberate definitiv erau toate iluziile lui de-o clipă. Și, pentru a doua oară în viață, a fost pe punctul de a face un pas pe cât de disperat, pe atât de utopic la vârsta lui: „Mamă dragă, vreau să emigrez!”.

Nu a făcut-o; nu prea avea cum. A continuat să trăiască bătrân și bolnav, ca și pierdut după moartea Irenei - soției și mamă laolaltă - „într-o lume hădă, mamă dragă”, pe care nu o mai înțelegea.

În 1995, s-a bucurat ca nimeni altul de reparația revistei, apoi de fiecare număr nou cu care mă înfățișam în modestul lui apartament, ca la Judecata de Apoi. Cerceta volumul cu ochi expert, intuia rapid dificultățile de care ne loviserăm, îmi sugera cutare strategie. La plecare, mă ruga – așa cum proceda cu toți oaspeții lui - să-i telefonez ca să fie sigur că am ajuns cu bine.

De când s-a dus dintre noi, mă urmărește acel salut ciudat, întors pe dos, numai al lui: „Cu bine, mamă dragă”, te întâmpina el, de parcă ar fi dat să plece. Și mă trezesc că-mi vine să-i răspund, redând formulei sensul obișnuit, ca pentru despărțire: „Cu mult bine, Domnule Baciu!”

Alina LEDEANU

EDITURA PARALELA 45	BELETRISTICĂ
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA ODISEU	
<p>Julia Kristeva Geniul feminin vol. I Hannah Arendt</p> <p>format 14 x 20, 280 p., 170.000 lei</p>	<p>Vasile Andru Viață și veac</p> <p>format 14 x 20, 242 p., 140.000 lei</p>
<p>COMENZI la: Tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492 e-mail: comenzi@edituraparalela45.ro Pentru detalii vizitați: www.edituraparalela45.ro</p>	

Gazeta literară. Cu sarcina de a pregăti, de a continua apariția *Gazetei*, până ce pregătesc noua revistă, care trebuia să fie *România literară*. Asta a fost pentru toată lumea o mare surpriză, pentru mine însumi o mare surpriză, că după toate avaturile politice pe care le-am străbătut mi s-a acordat această cinste și această încredere într-o perioadă în care, într-adevăr, puteam să fiu considerat compatibil cu noile tendințe, din păcate foarte efemer manifestate, din 1967. Atunci am intrat la *Gazeta literară* și timp de un an și mai bine am făcut machete, am pregătit redacția, colaborări și așa mai departe pentru *România literară*, care avea să apară în octombrie...

M. I. - '68...

G. D. - ...'68. Sarcina asta care mi s-a dat, această onoare care mi s-a făcut, ca dintr-un dizgrațiat să fiu chemat să fac o revistă care avea să sărbătorească, mă rog, să manifeste desprinderea de *Literaturnaia gazeta* ca simbol al unei robii sovietice... acuma intrăm în era libertății ceaușiste, cam așa venea...

M. I. - Unde sunt ghilimelele, domnule Geo Dumitrescu?!

G. D. (pufnind într-un rîs pe care abia și-l mai stăpînea) - Sunt subînțelese...!

Am pregătit această revistă, ea a apărut. A fost bine primită, s-a întâmplat să coincidă impresiile, impresiile stăpînirii și impresiile lumii literare și masei de cititori. A fost considerată o reușită, un lucru frumos, de calitate dar, ulterior, am simțit că revista nu mai este... În perioada asta, în primii doi ani de apariție, ea s-a bucurat de oarecare toleranță, deși a fost criticată prin ședințe, eram chemați pe la C.C. și ni se spunea că am luat-o razna, că antiimperialismul și cutare, și c-o fi, și c-o păți. În fine, cunoscutele discuții, în care se căutau pretexte ca să se manifeste autoritatea și linia partidului, cum se zicea. Totuși, zic, s-a bucurat de o anumită toleranță, de o anumită excepție de la regula generală a presei, unde trebuia să apară portrete, și normative și lucrurile astea bine cunoscute. La un moment dat s-au ivit și la noi în redacție, a venit o poză a *patronului*, cu cererea de a fi publicată. I-am întrebat de ce, ce legătură are asta cu o revistă de literatură. „Tovarășu”, lăsați că știm noi, așa e bine să faceți, cutare...” Pe urmă au venit teme de discutat. „Tovarășul a vorbit la Cluj”, sau la Reșița, sau nu știu unde, „dumneavoastră faceți un editorial”... Atuncea mi-am prezentat demisia.

M. I. - Și cu asta s-a isprăvit...

G. D. - Și, după insistențe nenumărate, după ce mi s-a spus: „ai răbdare, să căutăm pe cineva, să...”, în fine, nu știu ce, finalmente am fost dezlegat și lăsat la vatră, ca să zic așa.

M. I. - Și la vatră ați rămas...

G. D. - Și la vatră am rămas în continuare, până în zilele noastre. În care timp, sigur, am mai scos câte o carte...

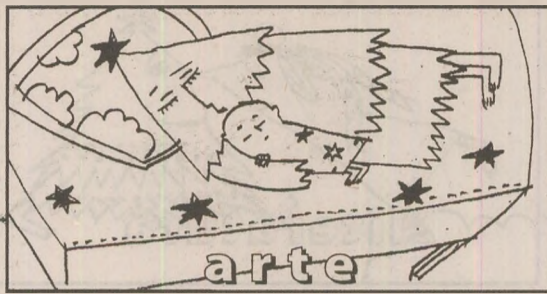
M. I. - Ați mai fost demolat, la Otopeni...

G. D. - Da, s-a-ntâmpat și asta. Făcusem economii toată viața ca să-mi iau și eu o casă cu grădină. Și o luasem la Otopeni. Nu m-am bucurat de ea decât câțiva ani.

Cam asta ar fi, pe scurt, istoria zilelor celui ce vă vorbește.

M. I. - Domnule Geo Dumitrescu, vă mulțumesc, vă mulțumesc mult pentru această discuție.

G. D. - N-aveți pentru ce. ■

Spiritul se perfecționează pe măsură ce trupul îmbătrânește.

Orice vârstă își are forța ei proprie.

Eugène Delacroix – „Le Journal”

Mă temeam de această aniversare a lui Odin Teatret la care mă duceam și care, știam, avea să fie cea din urmă, cel puțin pentru mine, tot așa cum mă temusem odinioară de reîntâlnirea cu o prietenă, după o despărțire de zece ani. „O să-ți recunoască ochii”, m-a încurajat cineva, dar, din fericire, proba recunoașterii n-a avut loc. De data asta, însă, n-aveam nici o șansă să mai scap. Și cum eram convins că, uitându-te la „celălalt”, ai dinaintea ta o imagine a propriei îmbătrâniri mult mai limpede decât dacă te-ai privi într-o oglindă, trebuie să admit că perspectiva de a mă revedea astfel multiplicat mă speria. Sigur, cunosc celebra reacție a domnului Keuner, dublul lui Brecht, care „pălește” când camaradul lui, vrând să-l liniștească, îi spune „Nu te-ai schimbat!”, numai că pe mine mă aștepta o încercare infinit mai grea, căci urma să mă aflu față în față cu o mulțime de prieteni pe care nu-i mai văzusem vreme îndelungată. Așa că atunci când mi-am zvârlit privirile peste băncile din „sala neagră” de la Odin, nu m-a surprins deloc senzația că mă uit la un tablou de Goya, o adunare de fantome reunite în jurul lui Eugenio Barba, un Barba care, dimpotrivă, îmi apărea ca dublul lui Dorian Gray. Această energie insolentă, această lumină orbitoare, această constantă provocare se vor năruie oare vreodată, dându-și la iveală fisurile, cum se întâmplă în ultimele pagini ale romanului lui Wilde? Fascinația pe care continuă să o exercite nu vine și ea tot de aici? Niște supraviețuitori se confruntă cu un prieten apropiat, fremătând de viața pe care ei nu o mai au! Iar noi, toți cei reuniți la Holstebro, nu formăm noi oare un cor, un cor adevărat care, în ansamblul lui, stă mărturie pentru neasemuita fidelitate față de un teatru și față de băcăliile lui? Răspunsul îl dă Barba, la începutul cuvântării sale: „Stânca pe care m-am sprijinit au fost semenii mei!”. Da, are dreptate, suntem aici și vom fi aici până la capăt. În ciuda parezilor, a cheliilor și a kilogramelor în plus. „Sala aceasta e plină de plăcere”, constată, pe bună dreptate, veșnic tânărul nostru amfitrion. Și înțeleg, în sfârșit, că ceea ce ne leagă e mai puternic decât naufragiul vârstei care, cum spune Delacroix, ne îndeamnă de fiecare dată să-i prețuim virtuțile proprii. Până la urmă, reunirea noastră îmbărbătează și fortifică.

Barba comentează apoi, în prezența realizatorilor ei, o imensă frescă din nisip, – pentru care au fost folosite 650 de kilograme de nisip – frescă de doi metri pe trei ce se înalță sub ochii noștri, concentrat vizual reprezentându-l pe Odin, zeul nordic călare cu o sulită în mână și, pe de altă parte, casa teatrului agățată pe buza unei prăpăstii. „Odin este o stâncă, dar în același timp el știe că totul poate deveni nisip”. Ceea ce vedem e parabola borgesiană a sfidării unui grup care se bizuie pe timp, fără a se hrăni totuși cu iluzii. „Poți avea aliați, așa ca voi, dar nu poți avea urmași.” Și Barba, cu geniul lui caracteristic, apelează la o altă metaforă, al cărei tâlc nu va înceta să mă obsedeze: „Au existat, pe vremuri, evrei convertiți care așteptau să mănânce carne

de porc, așa-numiții *marranos*, dar care continuau să-i ajute în secret pe evreii neconvertiți”. Diagnosticul acesta, îmi spun eu, ni se aplică tuturor, profesori și istorici deopotrivă: „Da, în ce ne privește, ne-am încadrat în ordinea instituțională, trădând poate o vocație, dar asta nu înseamnă că am încetat să-i sprijinim pe unii artiști dragi nouă, rămași însă în afară, neintegrați. E modul nostru de a ne răscumpăra, noi, colaboratori nu pe de-a-ntregul supuși, *marranos* ai teatrului.” Așa am interpretat eu cuvintele lui Eugenio Barba, omul care, în pofida titlurilor și a recompenselor, și cu un omenesc grăunte de vanitate, mai crede încă în puritatea neștirbită a marginalității sale. Statutul inconfortabil al acestor *marranos* îmi pare a exprima și defini în modul cel mai exact calea pe care eu însumi am apucat-o, alături de atâția alții, fără a o asuma niciodată până la capăt. Spectrul trădării – pe cine și ce am trădat? – mă urmărește. Dublându-și metafora, Barba vorbește în continuare despre *coioți*, acele animale care evocă vechile amintiri ale unui autor dintr-o altă epocă, Carlos Castaneda, și care, spune Barba, „ca să-și ajute aliații să pătrundă pe furis în teritorii străine și ostile lor, nu o iau pe drumuri indicate prin marcaje. Arma lor e șiretenia”. În spiritul lui Grotowski, care l-a format nu numai ca artist, ci și ca strateg, Barba formulează cu precizie rolul conferit unor parteneri ca noi și, în același timp, recunoaște relația pe care a știut să o instituie în sânul acestui stup reunite în „sala neagră” a lui Odin. Pe pereții sălii, genială intuiție, se pot vedea, ca într-un *memorial*, plăcuțe ce indică spectacolele cu datele lor, cu numărul lor de reprezentații, plăcuțe însoțite, fiecare, de un singur element puternic evocator pentru noi, cunoscătorii: pălăria cu boruri late a lui Torgeil pentru *Milionul*, *Faust* al lui Goethe pentru *Kaspariana*, drapelul roșu sfâșiat pentru *Cenușă-Brecht*, neuitatul eseu despre ceea ce mai subzistă din lupte și din speranțe. Ne sunt astfel oferite puncte de sprijin pentru reconstituirea aventurilor lui Odin și, totodată, avem dovada că fiecare spectacol a fost gândit, articulat, structurat în jurul unui unic element, cel expus aici. Un procedeu artistic și o emblemă mnemonică se confundă, invitând atât la refacerea vechilor trasee, cât și la înțelegerea unei logici de creație teatrală. Odin propune singura formulă veritabilă pentru un muzeu al teatrului: salvarea mitologiei marilor experiențe scenice. Astfel, ca într-un muzeu de științe naturale, pornind de la relicve, fiecare poate, după talentul lui, să-l reinventeze sau să-l lase cufundat în uitare.

Barba se întoarce și ni-i prezintă pe cei doi maștri brazilieni, modești și stânjenți, care, cu prețul unor neînchipuite eforturi, au realizat marea frescă de nisip ce împodobește peretele din fund al sălii, aidoma unui peisaj de Gauguin, îndrăgostit și el de teritorii exotice. „Care este Tahiti-ul al nostru? Mai există oare vreunul? Pentru cine? Unde?”, mă întreb eu în tăcere, singur printre ceilalți, în timp ce în fața tinerilor săi colegi de breaslă, emoționați până la lacrimi, Barba deschide vitrina și îi dă drumul nisipului să curgă: a pus în funcțiune clepsidra care revarsă pe jos grăunții de nisip ca pe niște lacrimi ale unor vremuri ce stau să apună. Timp de trei zile, clepsidra va marca fluxul neîntrerupt al duratei, culminând cu dispariția definitivă a operei inițiale, operă care se destramă

în fața noastră, încetul cu încetul. Cu ani în urmă, de la primele scene din *Faust-Salpêtrière*, spectacolul lui Grüber, un sac de box umplut cu nisip servea și el drept clepsidră, golindu-se treptat, pentru a ajunge la sfârșitul spectacolului complet vid, parcă secătuit; la Barba, de asemenea, nisipul marchează trecerea timpului subiectiv, timp al participanților-spectatori. Acesta este rolul care ne-a fost încredințat și care ne-a

Raicu: „poezia este gândire concentrată”. În sensul acesta, *Visul lui Andersen* este într-adevăr poezie, acea poezie care leze din strânsoarea determinismelor logice și care „pune în libertate cuvintele”, cum spunea Octavio Paz, acea poezie care face obiectele să călătorească și imaginile să ardă, acea poezie în care acordurile muzicii evocă sărbători străvechi, iar măștile și marionetele amintesc de teatrul de bălci, resursă exploatată,

George Banu

Cei patruzeci de ani de viață ai lui Odin și parabola nisipului

– relatare –

Eugenio Barba dăruindu-i lui George Banu sticla cu nisipul scurs din fresca aniversară

bucurat. Nici prea activi, nici complet pasivi.

Suntem apoi invitați la ultimul spectacol al lui Odin, *Visul lui Andersen*, spectacol inspirat din acele basme daneze pe care în Danemarca nu e om să nu le știe pe de rost, basme ce istorisesc întâmplări cumplite ori duioase, reunite de actorii lui Odin cu ajutorul cântecelor și al dansurilor, al cuvintelor și al clinchetelor de clopoței, într-un florilegiu de o densitate extremă. Ne pomenim prinși într-un univers închis între podeaua presărată cu obiecte și tavanul acoperit de oglinzi, totul sub privirile unor manechine care ne trimit, poate, la vremea copilăriei, când am fost cu toții cititori ai basmelor lui Andersen. Însoțiți de imaginea noastră de astăzi, reflectată de oglinzile de deasupra capului, și având dinaintea ochilor propriile dubluri, ne cufundăm în acest spectacol care îmi amintește o frumoasă definiție a lui Lucian

de la Meyerhold încoace, de atâția regizori. Ici și colo răzbat ecourile unei lumi coloniale, sugerate de albul pălăriilor și de vaporasul care, agățat de un cablu, ne trimite cu gândul la odioasele practici ale comerțului cu negri. Și deodată îmi vine în minte locul acela bine știut, în apropiere de Cotonou, în Bénin, Ouida, unde erau adunați viitorii sclavi ca să fie îmbarcați pe corăbiile morții ce luau drumul Americii. Ceva mai departe, în micul muzeu al satului, descrierile acestor călătorii ofereau detalii desprinse din acest infern uman. În spectacolul lui Odin, spectrul bătrâneții și imaginile morții circulă ca o temă cu variațiuni, imprimând totodată ansamblului un soi de lejeritate ludică, de exaltare poetică, conduze a acestei tulburătoare călătorii, a experienței pierderii și regăsirii de sine. *Visul lui Andersen* este *Furtuna* lui Barba. Amândouă, opere create la apusul

vieții, pe fondul împăcării cu sine. Opere ale înțelepciunii calme, care se încheie, fiecare, sub semnul a ceea ce a fost, pare-se, ultimul cuvânt scris de acest autor virtual care este Shakespeare: „libertate”.

În fiecare seară cinăm în „sala albă” unde, înainte de instalarea lui Odin la Holstebro, fusese o cocină, și unde, în amintirea stării ei de atunci, gazdele au așternut pe jos paie ce se ridică și se agață de hainele noastre așa cum trecutul se agață de viața noastră. Fularul meu mai poartă încă urmele trecerii pe acolo. Există, la aceste dineuri explicit teatralizate, o adevărată voluptate a travestirii ironice, practicată de actorii din trupa lui Odin: într-o seară, ei servesc la masă îmbrăcați în costume „viscontiene”, într-o alta se înveșmântează în „sud-americani”, ca și cum sărbătoarea ar trebui trăită până în ultima clipă cu acea plăcere copilărească sub semnul căreia ei plasează întreaga aniversare. „La vârsta noastră ne-o putem permite”, îmi mărturisește Eugenio. Da, echipa, reputată pentru sobrietatea ei, nu șovăie să joace jocul până la capăt, să dea acestei împrejurări dimensiunea unui eveniment. Să o gândească ca pe un eveniment. Roberta și Torgeil, a căror viață se confundă cu cea a lui Odin, conduc ceremonia cu o seriozitate plină de umor, care nu te poate lăsa indiferent: „e ceva serios, e joc actoricesc”. Cineva se ridică și, dintre toate toasturile, ținute potrivit obiceiului danez, reține aceste două fraze: „opusul inteligenței nu este prostia, ci confuzia. Opusul dragostei nu este ura, ci teama”. Le voi purta cu mine, ca pe o moștenire a acestor seri pe care Jovan Cirilov, celebrul

lui Catherine din *Cenușă* și multe altele – sau spectacole pentru copii, de care se ocupă un tânăr pe nume Kai, intrat de curând în rândurile trupei lui Odin, căreia îi aduce o energie proaspătă; sau proiecția, nespuse de emoționantă, a unei performanțe daneze din anii '68. Revăzând-o astăzi, suntem copleșiți, și eu și ceilalți, de nostalgia vechilor iluzii. Trebuia să ni le pierdem, să admitem, firește, eșecul lor, dar cum să nu recunoaștem cât de triști suntem că nu le mai avem! Nu m-am vindecat încă de pierderea lor, le simt lipsa și nu m-am resemnat să renunț definitiv la ele. Să fie asta oare semnul unei rezistențe? Îndrăznesc să cred că da, atunci când, descumpănit, ies la lumina zilei cu ochii umezi. „Unde sunt zăpezile de altădată.” răsună în urechi vechiul refren al lui Villon.

Holstebro l-a primit pe Odin în același an în care a achiziționat, în urma unui referendum local, *Fata cu căruțul* a lui Giacometti, din dorința de a-i da acestui oraș anonim o marcă simbolică. De aceeași vârstă cu Odin, statuia marelui sculptor se înalță, simplă și modestă, în fața primăriei, iar noi, într-o dimineață ploioasă, trecem pe rând să depunem trandafiri la picioarele ei. Omagiu ritualic adus dintotdeauna de bărbat unei tinere fete... Ca să ajungem la statuie, traversăm orașul, care ne întâmpină cu un soi de tandrețe ironică; iată, aici, școala de balet, cu micuțele sale „eleve” care dansează la adăpostul unui acoperiș de casă improvizat; iată și niște polițiști care se lansează într-un incredibil număr de „slapstick”;

cum au văzut toți copiii din Holstebro, un spectacol brazilian, scânteietoare metamorfoză de obiecte și de ființe, ne îndreptăm spre expoziția omagială dedicată lui Odin, organizată de o artistă daneză, Caroline Vallejo, în cadrul muzeului orașului, unde au fost adunate cadouri, scrisori, afișe trimise „con amore” – titlu sub care sunt grupate! E un ansamblu sentimental, găzduit într-un spațiu savant scenografiat! Apoi, în catedrala din Holstebro, asistăm la un concert de cântece venite din îndepărtata Asie Centrală, în care, ca la trubaduri, versuri deznădăjduite și melodii sublimе vorbesc despre chinurile iubirii. O tânără femeie, coborâtă parcă dintr-o miniatură persană, își înalță glasul, îl frânge, pe fondul emoțional al cântecelor care, întotdeauna, ne dau sentimentul convertirii cuvântului poetic în muzică. Periplul continuă și facem din nou o escală la Casa de cultură, unde se concentrează activitățile imigranților din oraș. Aici, o indiană în exil dansează pentru noi și, privind-o, revăd trupul celei ce a fost modelul lui Eugenio, Sanjukta Panigrati, care își are propriul sanctuar, ridicat de actorii înșiși lângă Odin. (Ei au clădit un turn simbolizând o sală de repetiții, vegheat de-a pururi de umbra marii lor prietene indiene...). Corpul tinerei dansatoare, care ne oferă cu generozitate acest cadou „dansat”, ne reamintește celălalt corp, dispărut pe vecie. În teatru, cei care mor sunt actorii, nu gesturile sau personajele care, chiar dacă se deteriorează, izbutesc întotdeauna să supraviețuiască. Mă năpădește tristețea și nici măcar ultima reprezentare a zilei, un *Lear* jucat cu tehnici

a fost primit! Coborâm pe faleze abrupte și jos, pe plajă, ne așteaptă o masă imensă dispusă în arc de cerc, în timp ce o orchestră de modă veche cântă, cu fața spre mare. Ambianță felliniană! Îmi dau seama că dacă, uneori, dorința de spectacol slăbește, teatralizarea adecvată a unui eveniment o reaprinde cu o nesperată forță. Nu joci, dar te afli dintr-o dată prins într-un dispozitiv teatral și iată-te cuprins de acea febră subtilă a statutului de spectator, pentru o clipă destabilizat – la așa ceva ne invitase Odin. „Nu mă prefac că joc dar, pentru că mă văd integrat în acest dispozitiv, joc” și, din clipa aceasta, vrând să merg până la capăt, dansez cu Monique pe nisip, cum mai făcusem acum treizeci de ani pe o plajă din România, la îndemnul unui prieten regizor, Dinu Cernescu, care, influențat de Dali, imaginase și el același scenariu. Acum, după atâția ani, când, dansând, încerc să fiu atent la acordurile orchestrei nostalgice, retrăirea unei experiențe prin care mai trecusem o dată e cea care mă trimite la teatru. În teatru joci pentru ca, după aceea, să joci. Este exact ceea ce fac și eu, la o distanță de treizeci de ani: plăcere și provocare deopotrivă. Și îndată, cuprins de exaltarea momentului, îl „citez” pe Kantor, dirijând ca și el, în faimosul său *happening*, marea și muzica. „Viața imită arta”, adagiu a cărui confirmare am primit-o pe țărmul Mării Nordului. Dar fericirea constă tocmai în a improviza într-un cadru prestabilit, având totodată convingerea că nu va mai exista o „a doua oară”.

Când ne întoarcem la Holstebro, actorii se agită umblând de colo-colo cu recuzita, zoriți să-și facă bagajele pentru iminentul turneu al *Visului*. Ritmul lent al sărbătorii aniversare contrastează cu această accelerare și cu graba impusă de sarcinile zilnice, rapel al realului. Noi, dimpotrivă, suntem ceremonios poftiți în sala neagră. Călătoria se apropie de sfârșit, dovadă nisipul care s-a scurs în întregime... clepsidra s-a golit! Însă fiecare primește în dar o sticlă umplută cu nisip, reproducând imaginea inițială, de acum înainte diseminată, gata să fie încredințată fidelilor participanți care o vor lua cu ei. Barba și Odin au știut să dezvolte până la capăt parabola, încercând-o cu o valoare sacră abia perceptibilă. Din stânca de la început n-au mai rămas decât grămăjoarele de nisip vârate în sticlețele pe care le vom duce cu noi. Barba conchide, fără să abandoneze vreo clipă nici combativitatea, nici apelul la vigilență: „Nu-i lăsați pe adversari să vă descopere. Fiți niște adevărați cai troieni”. Îi explic că mi-am ales sticlăța „pentru că figura călărețului mi-l amintește pe Sfântul Gheorghe”. „Ai grijă, balaurul e întotdeauna negru”. Luciditate de războinic, mereu atent la primejdiile nopții și pregătit să evite loviturile de pumnal date pe la spate. „Fiți tot timpul în gardă!”, sfat al unui luptător neobosit, foarte asemănător cu acei artiști violenți care au fost Marlowe și Caravaggio.

La aeroport, în drum spre Sankt-Petersburg, vameșii îmi deschid bagajul de mână. Văzuseră sticlăța cu nisip și crezuseră că e un cocteil Molotov. Semn bun.

Traducerea din limba franceză:
Delia Voicu

Marea frescă aniversară, creată în cinstea lui Eugenio Barba

director al BITEF, le va închide aducând un omagiu lui Odin pentru relația sa eliberatoare cu moartea, la care, spune el, se va gândi în ultimele sale clipe... Eugenio Barba izbucnește în râs și îi propune chiar să fie organizatorul ceremoniei funerare. Se reactivează astfel ceva din gustul pentru macabru propriu oricărui carnaval, desfășurat întotdeauna sub semnul coasei și al măștii purtate de această Doamnă în negru ce pare a fi pentru noi din ce în ce mai aproape. Un mijloc de a alunga teama care, nu putem nega asta, se strecoară pe nesimțite în sânul acestei reuniuni peste care bate vântul sfârșitului. Râsul, vechiul antidot carnavalesc împotriva spaimei!

Diminețile, ni se fac daruri; Odin ne dăruiește un concert cu cântece și vechi bucăți muzicale ce par extrase din frizele „stâncii” cioplite cu grijă în timp – dansul

iată-ne, în sfârșit, și la primărie, unde urmează să se celebreze nunta lui Odin cu Holstebro. Ne așezăm în cerc pe scaunele consilierilor municipali, în timp ce primarul îl așteaptă pe Eugenio Barba care, ca un veritabil tată, o conduce pe Iben Nagel Rasmussen, îmbrăcată în rochie albă de mireasă și cu ochii ascunși sub vechea mască a primului Arlecchino. În care alt oraș ar fi fost posibilă o asemenea inițiativă? Astfel, printr-un contract încheiat în joacă, dar după toate regulile, e confirmată fidelitatea reciprocă dintre un oraș și teatrul său. Tortul de rigoare nu lipsește nici el, consacrand această căsătorie cu totul specială, ai cărei martori plini de încântare suntem. Nu ne mai rămâne decât să sperăm că nu vom asista niciodată la un divorț!

Aici totul vorbește despre teatru și despre oraș, reunite cu acest prilej. După ce vedem,

de joc chinezești, nu poate să mi-o alunge. O zi de emoții și de vârste reunite, grație acestui itinerar ce mi-a amintit pentru o clipă vechile trasee ale Misterelor, Mistere care, o dată la cinci sau la șapte ani, se înscriu pe harta unui oraș La Holstebro, noi am participat la Misterul lui Odin. Seara, s-au tras focuri de artificii pe ploaie; atunci, sub cerul acoperit de nori, mi-am spus că ceea ce e important se află altundeva, și nu neapărat în acest canonic semn festiv.

Dacă Odin e fiul lui Holstebro, el nu e mai puțin fiu al Danemarcei, pe care a doua zi – miracol! – o descopăr scăldată în soare, atunci când ajungem până pe coastele cele mai înaintate în mare. Peisaj aspru, cu mări de vânt la tot pasul și cu o biserică albă în care macheta unui vapor, atârând din plafon, amintește de vapoarașul din spectacolul lui Odin: înrudire a teatrului cu țara unde

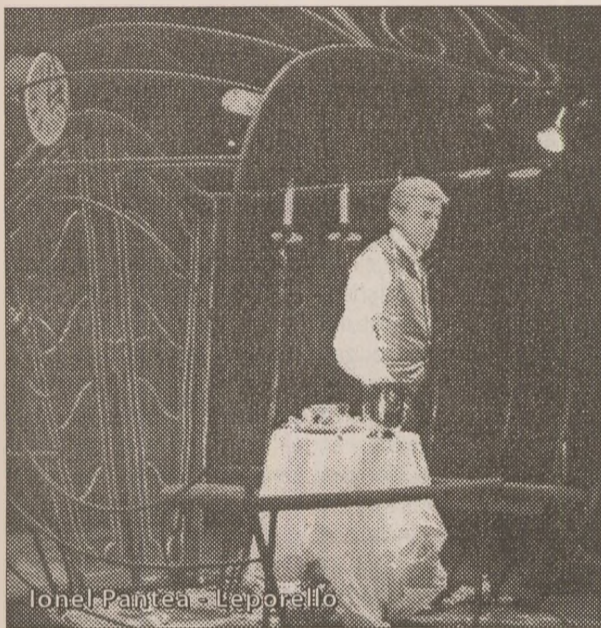

muzică

Wagner și Mozart la Opera din Budapesta

În stil neorenaissanc, Palatul Operei a fost construit după planurile arhitectului Ybl Miklós care a lăsat o amprentă decisivă și asupra altor imobile din cetatea Pesta. Aspectul ei este unitar, ordonat, solid, solemn. Opera o reprezintă în istoria secolelor 19 și 20. Inaugurată în 1884 și restaurată peste 100 de ani, în luxul care îmbracă patina timpului, opera are aspectul vechilor palate italiene. Forma specifică a auditoriumului, potcoava cu mai multe etaje de loji, cu balcoane și foaiere, cu spații publice vaste, scări ramificate, trepte dispuse în curbe grațioase. Aur și roșu aprins, catifele, franjuri, suprafețe de marmură și de lemn prețios, plafon circular pictat. Spectatorul este captivat de o lume aparte și invitat să creadă că ceea ce se petrece în ea este posibil.

Ionel Pantea - Leporello

Numai pe scenele teatrelor de operă rulează etern aceleași drame, aceleași comedii magnifice sau neverosimile. Deci... a câta oară *Tannhäuser*, a câta oară *Don Giovanni*? Nu știu. Cine nu înțelege de unde vine febra acestei rutine este într-o foarte firească stare de incompatibilitate cu un spectacol unde s-ar părea că nimic nu e de crezut și că totul se judecă după o misterioasă și năucă vocație pentru vocalize. De aceea, de ani buni asaltul noilor montări încearcă rețete mai plauzibile. La Opera din Budapesta conviețuiesc ambele ipoteze de lucru: se întâmplă ca același titlu să fie pe afiș – în aceeași stagiune – în montare „istorică” și în alta recentă. Proiectul mi se pare remarcabil.

Dacă mă gândesc bine, cele două opere pe care le-am văzut/auzit recent purced – fiecare în felul ei – din impulsul aceleiași foarte omeneste tensiuni: frivolitate – austeritate. *Tannhäuser* este ficțiune romantică inspirată lui Wagner de un atestat istoric: existența unui concurs de poezie cavalierească în Thuringia, la castelul din Wartburg, la începutul secolului 13. Existența *minnesängerului* Tannhäuser și urma lui în manuscrise: printre ele un imn către Venus și un cântec despre penitență. Spectacolul este tradițional, în montarea de acum câteva bune decenii. *Don Giovanni*, încă o versiune a mitului „Don Juan”, reprezentat în cea mai fascinantă operă din câte sunt. Un spectacol nou, insolit, surprinzător, saturat de invenții bune și derutante. Cum articularele inițiale între cele 10 tablouri sunt flexibile, permissive, Mozart nu suferă prin inadecuate. Cu tot ce mișcă, chiar și aiurea, pe scenă. Public matur, care crede de mult în toate multiplicările de înlănțuiri obscure din *Tannhäuser*, public tânăr, dispus să se amuze la *Don Giovanni*, foarte „giocos” în drama așa interpretată pe scenă.

Edat-ul operii wagneriene se impune imediat în simfonie: orchestra în uvertură, orchestra în orgia sonoră (Baccanala), evocare a infemului desfrânat, a nimfelor și faunilor înconjurând pe zeița Venus, Baccanala lovitura de trăznet de la începutul operii. Orchestra, vedeta oricărui spectacol wagnerian (dirijor *Koscár Balázs*). În amalgamul a două tradiții, constrânse să funcționeze împreună, una mitologie (Venus este Afrodita!), cealaltă istorie literară, două femei se înfruntă: zeița păgână și Elisabeth. În fapt, ele reprezintă un conflict pe care stă tot teatrul wagnerian: „lupta trupului cu sufletul, a iadului cu cerurile”. Păcatul voluptății răvășitoare pentru omul iubit este răscumpărat de Elisabeth prin sacrificiu pios. Contrastul vehement este în cântul și alura feminin contrastantă a celor două artiste. Ele sunt două personalități și considerabila diferență este necesară. Venus (*Szilfai Marta*), voce importantă cu evoluții în registre frapante, țâșnind provocator în ambianța ei de văluri roșii și lumini purpuri. Elisabeth (*Felber Gabriela*), mai rar portret atât de subtil în muzicalitate, eleganță. Femeia care înțelege ceea ce lumea ei, înghețată în rigori, respinge. Între cele două, Tannhäuser (*Molnár Andras*) se zbate. „Ființa” aceasta neastâmpărată care este vocea umană, probabil insuficient

instruită, are o autonomie imprevizibilă. Opinteli – respirație, dinamică, frazare – în primul act, ceva mai puține în actul al doilea, eroul devine chiar autentic în ultimul. Restul ansamblului vocal solist (remarc pe *Busa Tamás* – Wolfram care are relief de la prima replică) și corul sunt, împreună, sigla profesionistă a teatrului. Cu astfel de echipe se poate construi un proiect wagnerian extins pentru întreaga stagiune. Urmează tetralogia *Inelul Niebelungului*. Un spectator consecvent va putea să se contamineze în timp scurt de amorul, greu de înfruntat, pentru 14 ore de muzică și filozofie wagneriană. Mai târziu urmează *Parsifal*. În logica observărilor se va înțelege cât de fidel a rămas Wagner temelor din tinerețe. Disputa Venus-Elisabeth e reconstruită într-un singur personaj fantastic: Kundry. Dar aceasta va fi pe scenă în luna martie 2005.

Montarea la *Don Giovanni* pune cap la cap aventurile sfidător erotice cu neliniștile inconștientului, haosul faunei umane care se rotește în jurul unui centru de fascinație jubiloare. Decorul, o elipsă, ca o punte înălțată peste mai multe trepte. În mijlocul ei o colivie; înăuntrul ei o măsuță. Este universul închis unde revin mereu, acasă, Don Giovanni și Leporello, valetul lui. Alte trepte urcă spre înaltul scenei și se pierd în întunericul care rămâne ambianța dominantă a spectacolului. Mici luminițe, dispuse în structuri geometrice, scilicet enigmatice. Nu m-au interesat explicații despre ce ar fi dorit regia: cosmosul, planetele... Convingătoare este rotirea personajelor în jurul aceluși centru de putere magică, magnetică, reprezentat de colivia centrală. Și ea prinde să se rotească în haosul final. Deduc și o proiecție a muzicii posibil a fi deslușită în această concepție: desenele rotitoare din uvertură și final, din aria Elvirei. Cum Mozart nu creat niciodată din afara subiectelor sale, ci numai dinăuntru lor – nu a fost comentatorul, ci actorul care trăiește fiecare rol – totul este joc ambiguu, comic tragic, al convențelor și adversităților. Soartă, fatalitate. „Cum se poate spune că Mozart și-a compus *Don Giovanni*” – declara Goethe lui Eckermann... „Spiritul demonic al genului său îl domina în asemenea măsură, încât era obligat să execute ceea ce acesta îi impunea”. Este o performanță rară faptul că tânărul dirijor *Kesslyák Gergely* semnează și regia. Cu atât mai mult cu cât orchestra, altă formație muzicală decât la *Tannhäuser*, îl ajută în intențiile de acțiuni din scenă. Oglindă a sensurilor ea susține ritmurile, suplețea armonică, comentarii uneori ironice, sugerează contradicția dintre ceea ce se spune și ceea ce ar trebui să rămână ascuns. Orchestra induce, ca semn al destinului, întunecarea tragică a tonalității *re minor*.

Pe scena încărcată de mai multe tipuri de limbaje teatrale aleargă rotindu-se într-o continuitate strânsă a mișcărilor, reacțiilor, contrastelor de caractere, aleargă disperările Elvirei (*Wittinger Gertrud*), zburdălnicia delicioasă a Zerlinei (*Hercenik Anna*, dulce, dolofanică, senzual candidă în grația cântului), violența unui amor irepresibil pentru ucigașul

tatălui ei Donna Anna (*Gonzales Monica*, mai mult crâncenă decât patetică), ridicolul întruchipat de Mazetto (*Habétler András*), Comandorul lovit mortal de o mână înarmată pe care o pândește și o răpește vieții (*Kovács Kolos*), iubirea fără noroc a lui Don Ottavio (*Thimothy Bentch*), un erou șters, dacă nu ar avea de cântat – atât de bine – asemenea minunate arii. Artificierul acestor explozii de flăcări amoroase este Don Giovanni (*Busa Tamás*). Un cântăreț-actor cu voce bună, maleabil în mișcare rapidă și replică fulgerătoare. Știe cum și poate să susțină debitul fluent al recitativului continuu agitat pe care Mozart l-a simțit revelator pentru nebulia îndrăznelii, patima metamorfozei, a schimbării de ținte erotice. Nu e monumental, nu e seducător, e efecace. Pe Leporello, *Ionel Pantea* (cunoscutul nostru muzician) îl joacă și îl cântă cu pofta nesățioasă a teatralității. Trubadurul lui Schubert, Schumann și Brahms se simte transportat din intimitatea liedului pe o altfel de scenă unde o lume vie palpita. Reacționează vertiginos. Și la el în mână sunt firele jocului și le ține cu aplombul jucătorului *raisonneur*, dilematic dar niciodată naiv, șmecher și pragmatic. Îi place și nu-i place riscul. Servitorul lui *Don Giovanni* este servitorul lui Mozart.

Cea mai consecventă idee a regizorului-dirijor este extragerea momentelor de muzică pură din dramă. În fapt, întreruperea acțiunii îi este sugerată de muzică și o adoptă ca pe o manieră consecventă. La început, după ce a închis catalogul și discuția cu *madamina* Elvira, Leporello devine confidențial cu noi. Ne și salută cu enorma pălărie triunghiulară, garnisită cu pene roșii. Aceasta va fi în tot timpul acelei unice zile în care se petrec toate acțiunile, semnul de identificare al stăpânului. Când și când, el are tentația să-l imite. E chiar nostim când tenorul (Don Ottavio) își ia un scaun, îl plasează la rampă și cântă liniștit către noi. Primordialitatea muzicii domină întregul final. Către sfârșitul scenei de teroare, în timpul ultimei înfruntări între îndrăzneala temerară a seducătorului și pedeapsa fatală, când deznodământul pare a fi iminent se înalță din fosă, parcă atrasă în magia clipei, întreaga orchestră. Ea rămâne, cu dirijor cu tot, la nivelul scenei. Cortina se închide repede și Leporello este în fața ei cu vesta lui de valet bună pentru toate vremurile și pentru proiectul unui alt stăpân. Revin alături de el toți protagoniștii în haine de seară. Nu este încă faimosul sextet controversat de atâtea ori pentru că nu ar fi fost nevoie de el după moartea lui Don Giovanni. Cum s-ar spune, cu vorbe pe care să le înțeleagă toată lumea, „o dăm pe concert”. Fiecare cântă o scurtă carte de vizită, mici „piese” din piesă. În fine, vine și sextetul cu cor, excelent cântat. Efectul este ca un foc de artificii care bucură pe toată lumea. Dar în umbra cortinei închise au rămas nerezolvate teatral scena cimitirului (unde se aude vocea Comandorului acolo îngropat) și – pe cale de consecință – tragedia finală: vizita *Oaspetelui de piatră*. Sunt pilonii de rezistență ai libretului lui Lorenzo da Ponte.

Ada BRUMARU

Visul din vis

De curând, scena *Atelier a Teatrului Național din București* a găzduit un spectacol al Companiei *Orion Balet*, *Visul din vis*, în scenariul, regia și coregrafia conducătorului companiei, Sergiu Anghel. De doisprezece ani, de când această companie a fost preluată de coregraful Sergiu Anghel, aparițiile ei în spațiul scenic bucureștean au fost intermitente și foarte rare. Ultima dată când am putut urmări o suită de piese interpretate de dansatorii Companiei *Orion Balet*, toate semnate de Sergiu Anghel, a fost în ianuarie 2002, în cadrul *Galelor Teatrului Odeon*. Retrospectiv, suita prezentată atunci a fost un moment de vârf al creației coregrafului și implicit al companiei de balet pe care el o modelează prin plâsmuirile sale coregrafice.

Creațiile lui Sergiu Anghel le urmărim însă de mult, de fapt de la debutul său timpuriu în calitate de dansator, dar și de coregraf, din 1974, în cadrul Companiei *Contemp*, condusă de atunci, din vremuri de „ilegalitate” și până astăzi, când statutul ei s-a oficializat începând din 1990, de Adina Cezar. În cadrul acelei companii, pe scena *Teatrului Tândărică*, a *Teatrului Mic*, a Studioului *Artele Plastice și Dansul* din cadrul *Muzeului Național de Artă al României* și mai apoi la *Compania Orion Balet* și la *Teatrul de Balet „Oleg Danovski” din Constanța* – de curând pulverizat prin comasare cu Opera din Constanța – am avut prilejul să vedem multe creații coregrafice ale lui Sergiu Anghel. Începând de la una dintre primele sale lucrări, *Marele Adagio* de Tommaso Albinoni, semnalăm apariția în peisajul dansului scenic românesc a unui coregraf de idei, ulterior și a unui regizor plin de fantezie, o dată cu configurarea, mai întâi filmică și apoi scenică, a *Anotimpurilor* lui Vivaldi și mai târziu a spectacolului *Barococo Party*, un summum al acestor calități fiind ilustrat de primul act al baletului *Furtuna* după Shakespeare, montat la *Teatrul de Balet „Oleg Danovski”*. Ulterior, în varianta montată la același teatru al lucrării *Missa prophana*, în 2003, atrăgeam însă atenția coregrafului că este într-un moment de recul, asupra căruia ar fi de folos să mediteze.

Unde se află însă acum Sergiu Anghel? Se pare că într-un moment de tatonări, cu priviri retro și cu dibuiri către alte universuri de inspirație. Ideile continuă să fie partea sa tare, frumos exprimate, ca într-un poem: „Pentru un coregraf, visul e materie primă și... ultimă. Fiind de o substanță cu visul, dansul se hrănește din „fluidele” visului iar „opera” coregrafică devine ea însăși – aidoma materiei sale de substrat – o formă de a visa; de a visa *visul din vis*” – ultimele cuvinte devenind și titlul spectacolului recent pus în scenă.

Înmănunchind, ca și în alte spectacole ale sale, interpretări ale unor dansatori ai companiei, respectiv Elena Zamfirescu, Irina Roncea, Andreea Căpitănescu, Sandra Mavhima, Cătălina Gubandru, Cristina Bercuci și Gabriel Luca (ultimul de la Opera Națională din București), cu contribuții ale unor actori, precum Raluca Botez, Petre Voicu și Florin Roșu, coregraful a conceput un spectacol care pleacă de la lumea visului unui copil. Primul act tatonează în această direcție, prin mai multe episoade solistice sau de grup. Al doilea act însă nu mai are acest liant și, în plus, fiecare moment coregrafic, de pe tot parcursul spectacolului, este izolat de celelalte, prin stingerea completă a luminii, ceea ce fragmentează prea des și prea dur curgerea spectacolului. Câteva dintre piesele astfel înșiruite sunt reluări ale unor creații, unele anterioare cu peste douăzeci de ani, precum *Jocuri triste* sau altele prezente în *Gala de la Odeon*, chiar dacă cu alți interpreți, precum *Exuvial* sau *Gospel*. Oricum toate trei piesele amintite sunt integrabile tematicii primului act, al cărui final, pare într-adevăr materializarea unui vis, în care una dintre interprete, purtată de o alta, ca în stare de levitație, urcă pe o scară formată din palmele celorlalte dansatoare.

Piesele actului doi nu se mai leagă regizoral și încercarea coregrafului de a crea pe muzică de jazz, fără a stăpâni domeniul, se transformă într-o nereușită. La două scaune de mine stătea Miriam Răducanu și fără să vreau mi-am reamintit de frumoasele ei creații în acest gen. De asemenea, coregrafia unor piese de grup, precum cea din *Kaly Yuga* este diluată, fără coerență, fiindu-mi greu să

recunosc în ea personalitatea plastică specifică coregrafului, în continuare aflat în derută interioară. Luată separat piesa *A quoi bon?* este o propunere și o realizare interesantă, atât prin coregrafie, cât și prin interpretarea Sandrei Mavhima și a lui Gabriel Luca. Sandra Mavhima are calități deosebite, dar își așteaptă încă coregraful care să i le pună deplin în valoare. De fapt, toate interpretele trupei (unele și coregrafe ale căror lucrări le-am văzut de curând la *Teatrul Nottara*) sunt bune dansatoare de dans contemporan, unele cu vechi state în această direcție, precum Irina Roncea, dar egal pregătite pentru a putea evolua și în coregrafiile de stil neoclasic-modern, precum a unora dintre piesele acestui spectacol.

O mențiune deosebită merită costumele pline de fantezie, care într-adevăr sugerează o stare de vis, semnate de... muzicologul Ana Maria Munteanu, care nu este la prima sa încercare în această direcție. Dar privit ca un întreg, spectacolul pare să ilustreze, în continuare, un moment de criză al coregrafului, care, în această etapă, nu se mai regăsește pe sine.

dans

Baletul Operei de Stat din Viena

Baletul Operei din Viena

Prima parte a stagiunii teatrale 2004-2005 a fost destul de bogată în sfera dansului, prin premierele unor spectacole românești, dar și prin turnee ale unor trupe străine venite la noi în țară. Ultimul dintre ele a adus la București *Baletul Operei de Stat din Viena*. Publicul românesc are o legătură specială cu această instituție culturală, în primul rând datorită faptului că la direcția ei se află, de doisprezece ani, Ioan Holender. Legătura este și mai puternică pentru comunitatea dansului, deoarece singura primă balerină a companiei vieneze este româncă Simona Noja, iar în trupă mai sunt și alți români. Din păcate însă, probabil din rațiuni financiare, organizatorii turneului au ales pentru desfășurarea spectacolului *Sala Mare a Palatului*, cu o acustică proastă, cu o scenă-hală și cu o sală care face anevoie priză cu scena, în cazul unor spectacole de o factură delicat poetică, precum a celor de dans.

Repertoriul companiei a fost variat, cuprinzând lucrări ale unor coregrafi reprezentativi pentru câteva dintre direcțiile dansului secolului XX, cu prelungiri și în secolul XXI, cât și piese ale directorului și principalului coregraf al baletului vienez, Renato Zanella.

Istoriei dansului clasic și neoclasic i-au aparținut lucrările lui George Balanchine, pe muzică de Piotr Illici Ceaikovski: *Temă cu variațiuni* și un *Pas de deux*, scris cândva de Ceaikovski ca o inserție la *Lacul lebedelor*. Deși a creat în manieră clasică, Balanchine a fost un mare inventator de posturi necunoscute până la el și de moduri de înălțare a mișcărilor, în foarte strânsă legătură cu muzica, desenul dansului său vizualizând, pe scenă, temele orchestrei. Mișcărilor atent cizelate, dar abstracte, cer o execuție de maximă finețe, pe care Shoko Nakamura și Jurgon Wagner nu au atins-o, în partea lor solistică din *Temă cu variațiuni*. Am o înregistrare a acestei lucrări, cu Gelsey Kirkland și Mihail Barâșnikov, care are cu totul altă valoare. Așa cum

Celibidache nu vroia să i se înregistreze concertele, Balanchine nu dorea ca piesele create de el pe anumiți dansatori să fie preluate de alții. Dar dorința nu i-a fost respectată. Mult mai aproape de adevărul creației lui Balanchine au fost Simona Noja și partenerul ei Boris Nebyla, dansatoarea, în foarte bună formă, strălucind, de altfel, în toate aparițiile ei din acest spectacol și fiind răsplătită, pe măsură, de aplauzele publicului.

O altă ramură a dansului clasic, dezvoltată însă în altă direcție, aceea a unor extensii ale liniilor dincolo de tiparul lor pur academic, prin impregnarea acestora cu o dinamică expresă, a reprezentat-o lucrarea lui William Forsythe, *Slingerland pas de deux*. Stilul său era ușor recognoscibil, dar acest fragment dintr-o suită în patru acte, creată între 1989 și 1990, nu spune nimic în plus față de alte lucrări ale sale, coregraful părând că se repetă continuu pe sine.

Punctul de maximă valoare al spectacolului l-au constituit cele două piese ale coregrafului olandez de origine cehă, Jiri Kylian. În primul rând s-a simțit faptul că însuși coregraful a lucrat la un moment dat cu compania vieneză și a reușit să-i imprime stilul său, care a fost redat cu fidelitate de dansatori. Apoi este vorba de valoarea în sine a celor două lucrări, pe muzică de Wolfgang Amadeus Mozart: *Petite Mort*, pe *Adagio* din *Concertul nr. 23* pentru pian și orchestră și *Șase dansuri*, pe *Andantele* din *Concertul nr. 21* pentru pian și orchestră. La pupitrul Orchestrei Operei Naționale din București s-a aflat, la întregul spectacol, dirijorul Michael Halasz, iar în cazul pieselor lui Kylian, pianista Laurene Lisovich s-a aflat, nu în fosă, ci pe scenă. *Petite mort* – parafrază a orgasmului în limba franceză – a fost interpretată de șase dansatoare, șase dansatori și șase florete, care au devenit parte a mișcării scenice, prin schimbări, deplasări la sol sau zbor prin aer. Mișcărilor, în majoritatea lor unghiulare, evocau o atmosferă de provocare, alternând momente de impulsivitate cu altele de calm, într-o curgere încântătoare, încântarea fiind datorată, în bună măsură, și imaginației revelate de desenul acestor mișcări. Cele *Șase dansuri* au fost interpretate de patru perechi, în costume sumare, dar cu peruci, coregrafia dezvăluind aceeași bogăție inventivă și evocând o serie de relații ușor tensionate, dar marcate de umor.

Spectacolul s-a încheiat cu o suită de piese, intitulate *Numai vals*, aparținând lui Renato Zanella. În primul fragment s-a remarcat, din nou, Simona Noja, printr-o partitură coregrafică de o elegantă expresivitate, interpretată fără muzică. Dar după acest preludiu promițător, valsuri, polci și cadriluri de Johann Strauss-fiul și Josef Strauss au fost abordate de coregraf numai pe palierul anecdoticului și a unor șabloane coregrafice, din care fantezia proprie răzbuștea arareori. Dezavantajul acestei suite a constat și în faptul că ea urma creațiilor lui Kylian, devenind în acest fel o ilustrare a depărtării care desparte arta de divertisment și talentul de dexteritate. Iar, în final, adăugarea unui fragment din *Simfonia a 5-a* de Gustave Mahler a fost chiar o gafă coregrafică, deoarece între cele două universuri muzicale este o prea mare distanță.

Deschiderea stilistică, ilustrată de varietatea repertoriului *Baletului Operei de Stat din Viena*, precum și piesele semnate de Jiri Kylian, bine puse în valoare de companie au fost cele mai importante atu-uri ale spectacolului dat de această trupă la București. Ar fi de dorit ca și *Baletul Operei Naționale din București* să se bată pentru a-și putea permite un repertoriu la fel de bogat.

Premii internaționale

Intre 15-18 decembrie a avut loc la Monte Carlo a III-a ediție a Festivalului *Monaco Dance Forum*. Premiul *Nijinski Awards 2004* pentru cea mai bună dansatoare a anului 2004 a fost acordat Alinei Cojocar, primă balerină la Royal Ballet London, iar în cadrul secțiunii de „proiect multimedia/instalații/spectacol” Premiul pentru cea mai bună creație multimedia/instalație a fost înmănat coregrafului Cosmin Manolescu, pentru proiectul „Don't ask the blond”. Vom reveni asupra acestei confirmări internaționale a valorilor românești.

Liana TUGEARU

F incredibil de amuzant faptul că, în zilele noastre, filmele de artă încearcă să se deghizeze în comerciale. Să luăm ca exemplu *Fata cu cerceș de perle*, o excelentă noutate DVD și video. Imaginea de pe copertă îți prezintă pe protagoniști foarte aproape, într-o ipostază senzuală, de altfel inexistentă în film; explicația, tot de pe copertă, ne informează că "frumusețea inspiră obsesie". Vezi lungmetrajul și rămâi cu întrebarea pe buze: care obsesie?! Iar cireașă de pe tort apare în momentul când producătorul se hazardează să califice filmul drept thriller domestic, acesta fiind cvasivid la capitolul tensiune. Ba mai mult, are o "viteză" narativă garantată să adoarmă un spectator de blockbusteruri în maximum cinsprezece minute. Paradoxul e că deghizarea filmului reflectă schimbarea de statut a picturii omonime: lungmetrajul sugerează că tabloul, privit acum ca o operă de artă, trebuia inițial să servească unor scopuri relativ pornografice.

Ca să clarific acest aspect care pare cel puțin bizar, mă văd nevoită să urmez firul poveștii: Griet (Scarlett Johansson) se angajează ca servitoare în casa lui Vermeer (Colin Firth). Acesta, flatat de aerul de reverență al fetei, dar și interesat de observațiile ei privind culorile, o ia ca asistentă în prepararea acestora și apoi ca model. Tabloul îi e comandat de patronul său, Van Ruijven (Tom Wilkinson), un bătrân desfrânat care vrea și pictura, și subiectul ei – Griet scapă cu greu de viol. Deși ajutat să picteze în ascuns de soacra manipuloare (managerul familiei), Vermeer e "prins" de soția sa, perpetuu însărcinată și bănuitoare, care insistă să vadă tabloul și exclamă "E obscen!" în fața lui. Asocierea dintre artă și pornografie, sugerată de film, s-a mai făcut, celebru pentru ea fiind John Berger și a sa carte *Moduri de a privi*. El pornește de la distincția dintre goliciune și nud, afirmând următoarele: un corp gol trebuie privit ca un obiect pentru a fi un nud, iar nudul e condamnat să nu fie niciodată gol, pentru că nuditatea este o formă de îmbrăcăminte. Berger extrapolează această constatare, comparând expresia facială dintr-un tablou de Ingres cu cea a unei femei demi-goale dintr-o revistă. Aici intervin câteva remarci ce sunt utile în contextul interpretării filmului: "Pasiunea sexuală a unei femei trebuie minimalizată în așa fel încât privitorul să simtă că el deține monopolul asupra acestei plăceri. Femeile apar pentru a hrăni un apetit, nu pentru a avea unul. În lumina acestei observații, să privim încă o dată o reproducere de-a tabloului: luminozitatea discretă, sidefie, a culorilor textilelor, camația subiectului, părul acoperit, gâtul puțin dezvăluit, conotațiile simbolice ale perlei, toate duc cu gândul la puritate, virginitate, inocență, care, într-adevăr, hrănesc apetitul privitorului prin lipsa de apetit a fetei. Dar există și o tușă senzuală: gura întredeschisă.

Exact pe aceste linii e modelat personajul

lui Griet, seducător prin timiditatea și rezerva sa. Tușa de senzualitate e mai manifestă decât în tablou: fata observă că toată lumea se bucură de plăcerile camale, inclusiv zeul ei (Vermeer) pe care-l vede elevat prin artă și neinteresat de astfel de activități mundane, așa că se decide să încerce și ea.

Dar să revin la paralela dintre tablouri și film, care nu se oprește la a compune un personaj după deducțiile extrase dintr-o pictură. În ceea ce-l privește pe intimistul olandez, lungmetrajul nu se mulțumește cu invocarea unei singure picturi, având în acest sens câteva subtilități care-i vor fermeca pe cei familiarizați cu opera lui Vermeer.

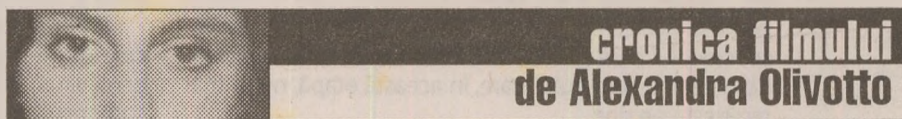
Există o secvență în care Griet intră într-o cârciumă pentru a-și căuta iubitul (măcelar, nu pictor, între ucenică și maestru existând o atracție nematerializată fizic), iar filtrul de culoare se schimbă: paleta cromatică, ca și personajele sunt similare celor immortalizate de Vermeer în unul dintre primele lui tablouri, *Curtezana*, pictat la douăzeci-și-patru de ani, pe o pânză de mari dimensiuni la care nu va mai reveni apoi în picturile sale ce evocă mediul domestic. O altă aluzie e concentrată în imaginea ce redă o variantă nefinisată a tabloului *Femeie la fereastră*, variantă ce amintește de Van Gogh. Să fie o coincidență? Redescoperirea lui Vermeer

a fost inițiată tocmai în perioada post-impresionistă.

Din aceste detalii nu rezultă că filmul se adresează în exclusivitate celor pasionați de istoria artei. E suficient să fi văzut o singură reproducere după Vermeer ca să realizezi similitudinile în termeni de perspectivă și de lumină: difuză, rece, diurnă, "o prietenă a casei", ca să-l citez pe Élie Faure. Nu puține filme au încercat să capteze acest look, dar, după cum s-a remarcat deja, doar *Bucătarul, hoțul, nevasta lui și iubitul ei* al lui Greenaway au reușit s-o facă la fel de expert ca *Fata cu cerceș de perle*; în mare parte, aceasta se datorează faptului că cele două lungmetraje îl au ca designer de producție pe Ben van Os. A nu se ignora meritul cinematografului lui Eduardo Serra, ea metamorfozând geometria tablourilor lui Vermeer în încadraturi numeroase și originale; el e responsabil și de asemănările de perspectivă.

Dar asemănările se opresc la nivelul celor dintre picturi și lungmetraj. Cu alte cuvinte, nu vă încredeți în ce spune filmul despre biografia lui Vermeer. Griet, soacra și patronul sunt toate personaje ficționale, iar lungmetrajul e o adaptare a romanului *best-seller* scris de Tracy Chevalier în 1999. Datele pe care le avem despre viața pictorului sunt infime: se pare că familia lui origina în Anvers. Mai știm că a trăit în Delft, că a fost și pictor, și vânzător de tablouri (ceea ce filmul nu precizează), că a murit la patruzeci-și-trei de ani, lăsându-și familia numeroasă înglodată în datorii (în film apar aluzii la starea lor financiară precară). Iar atunci când criticii de artă se încumetă să facă presupuneri, acestea nu coincid cu lungmetrajul. De pildă, René Huyghe afirmă în cartea sa *Puterile imaginii* că, fără îndoială, Vermeer era claustrat în mediul domestic din cauza sănătății sale fragile. Or, pictorul interpretat de Colin Firth pare sănătos tun. Oricum, afirmația e discutabilă: dacă Vermeer preferă să picteze scene interioare, asta nu înseamnă că el nu ieșea din casă. Același critic susține, din nou fără îndoială, că modelul care a pozat pentru *Fata cu cerceș de perle* era una dintre fiicele sale.

Aș mai vrea să contracarez o critică adusă filmului, și anume că face parte dintre acelea feminine care preiau masculii celebri (Proust, Rodin, Picasso, T.S. Eliot), le descoperă muze, pentru ca apoi să le acorde acestora merite speciale pentru opera produsă de soții sau iubiții lor. Poate în vremurile noastre ea ar fi putut fi curator, pictoriță sau critic de artă, dar filmul nu trăște povestea în contemporaneitate pentru a face din ea o fabulă. Griet se simte stimulată mental, și reacționează cu tact și inteligență, dar nu încearcă să depășească limitele condiției ei. Meritul efectiv pe care i-l acordă filmul se limitează la ajutorul dat la pregătirea culorilor și la dispariția unui scaun din decor și, în consecință, din tabloul lui Vermeer. Nu e o muză constantă care să nască obsesii în mintea pictorului, el fiind apoi incapabil să se rupă de ea; dimpotrivă, când soția lui o alungă din casă pe nedrept, el nu face nimic pentru a o ajuta. Oricum, scenariul acestui film n-are nimic spectaculos, nici ca acțiune, nici ca replici memorabile, actorii se exprimă mai mult prin mimică și prin limbajul corpului (iar muzica empatetică le susține efortul), decât prin cuvinte. Ceea ce nu înseamnă că prestația actoricească e de slabă calitate, ci contrariul. ■

Vermeerul de pe micile ecrane

Imagini din film

Fata cu cerceș de perle, 2003, Anglia/Luxemburg. Regia: Peter Webber. Cu: Colin Firth, Scarlett Johansson, Tom Wilkinson. Distribuție în România, format DVD și VHS, de Prooptik.

**cronică plastică
de Pavel Șușară**

Constantin Cerăceanu și "Premiile Margareta Sterian"

Constantin Cerăceanu - Paisaj cu drum

Singurul premiu care se acordă în România pentru cea mai importantă expoziție a anului este, începând din 1993, Premiul Margareta Sterian, inițiat de pictorul Mircea Barzucă, legatarul testamentar al artistei, și sprijinit de Muzeul Național de Artă. Nici U.A.P. și nici o altă instituție culturală nu au instituit o asemenea formă de recunoaștere pentru acest gen de activitate, a cărui importanță este fundamentală în ceea ce privește dinamica și vitalitatea artelor vizuale. Munca discretă și aproape anonimă a muzeografului este percepută încă drept o muncă administrativă, ignorându-se nejustificat rolul imens pe care îl joacă într-un climat cultural normal organizatorului de expoziții. Pentru că o expoziție bine făcută, cu un concept limpede și cu un discurs articulat, este, înainte de toate, un studiu, o dezbatere de idei, uneori un moment decisiv pentru istoria unui autor sau chiar a unui fenomen mai larg. Acest fapt încearcă să-l semnaleze și să-l inducă în conștiința publică Premiul Margareta Sterian.

Actuala sa ediție, cea de-a douăsprezecea, a privit anul expozițional 2003 și, dintre manifestările nominalizate, au fost premiate patru expoziții în cadrul ceremoniei desfășurate în ziua de 20 decembrie, într-unul din spațiile Muzeului Național de Artă. Juriul, condus de Rodica Matei și din care au mai făcut parte Ioana Vlasiu, Marilena Preda Sânc, Pavel Șușară și Gheorghe Vida, a selecționat următoarele expoziții: *Balcicul în pictura românească*, realizată de Doina Păuleanu, Muzeul de Artă Constanța, *Lapidariul* de la Muzeul Colecțiilor de Artă, curatori Rodica Matei și Anca Lăzărescu, și *Constantin*

Cerăceanu, curator Pavel Șușară, galeria Luchian 12. Un premiu pentru întreaga activitate i-a revenit lui *Liviu Stoicoviciu*, figură singulară și enigmatică a picturii românești contemporane.

În acest context al bilanțului artistic pe care *Fundația Margareta Sterian* îl face în fiecare an, apariția lui Constantin Cerăceanu în spațiul public trebuie rememorată în mod obligatoriu pentru că ea reprezintă una dintre cele mai viguroase și mai surprinzătoare prezențe artistice din ultimele decenii. Și asta pentru că, practic, Constantin Cerăceanu n-a existat în arta românească și, în afara unui cerc foarte restrâns de prieteni, nimeni nu i-a cunoscut pictura, deși opera lui s-a istoricizat în mod abuziv și în plină contemporaneitate. Astfel, deși artistul zace dramatic într-un con de umbră în pofida faptului că un personaj dubios a încercat chiar sechestrarea lui pentru a i se exploata o creativitate, din păcate, acum epuizată, el nu a ajuns în această situație printr-o regresie a percepției publice, printr-o ieșire tăcută în decor, ci acolo a fost întotdeauna, iar tîrzie sa apariție publică echivalează cu descoperirea surprinzătoare a unui ciudat fenomen natural. Și Constantin Cerăceanu chiar asta este: un impresionant fenomen natural.

Cînd, cu aproape trei ani în urmă, i-am descoperit două lucrări într-o galerie din Râmnicu-Vâlcea, reacția nu a fost una de ordin cultural, adică acel amestec bine cunoscut de contemplație spontană și de seducție livrescă, ci una aproape organică, bruscă și revelatoare ca un impact fizic. Chiar dacă, în mod convențional, cele două lucrări se înscriau prin toate datele în categoria previzibilă a picturii și puteau fi clasate muzeografic drept ulei pe pînză, în esență ele erau o mărturisire ingenuă, deconspirarea

frustră a unei stări de urgență și invitația imperativă de a participa la un spectacol al lumii pe care niciodată nu ai avea privilegiul de a-l descoperi de unul singur. În mod întîmplător sau, cine știe, poate că nu, cele două lucrări erau perfect complementare: una venea direct din cutremurele și din strigătele disperate ale lui Van Gogh, din acea pietate extremă care, la prima vedere, poate fi confundată cu imprecizia și cu blasfemia, iar cea de-a doua se așeza pe un discurs de alburii angelice, de o seninătate și de un echilibru apropiate celei mai pure dintre ipostazele clasicității. Dar și în cazul uneia, și al celeilalte, un fapt era indiscutabil: ele erau gîndite și realizate la o temperatură înaltă, iar culoarea, idiferent de natura pigmentului și de puterea lui calorică anticipată, era susținută prin explozii repetate, prin revărsări sangvine și prin incontinențe stări de extaz.

Cu toate acestea, Cerăceanu este, în esență, un intimist, însă lumea lui, fie aceea deschisă, a peisajului, fie aceea delimitată sever, a interiorului, este una a senzațiilor pure și a unei vizualități debordante. În acest spațiu atît de restrîns, cu atît de puține evenimente și total inapt de a genera desfășurări epopeice, pictorul își găsește cele mai puternice argumente ale libertății. Chiar și atunci cînd obiectele sînt marcate, iar prezența lor este indiscutabilă – de multe ori ele sînt adevărate porți către lumea copilăriei, cum ar fi căluțul de lemn care se plimbă obsesiv prin nenumărate imagini – privirea trece dincolo de opacitatea lor concretă și dezvăluie stocul imens de energie și de culoare camuflat în morfologia acestora. De la observația cea mai banală și de la obiectualitatea cea mai previzibilă a lumii din jur, Cerăceanu se ridică la abstracția pură a limbajului și la potențialul infinit al

culorii virgine, spre a reveni, apoi, la inocența edenică a obiectelor mici și însingurate. Fără nici o povestire explicită și în afara oricărui discurs periferic, există în viziunile artistului proximitatea continuă a unei maternități difuze, presentimentul securizant al unui vast freemăt placentat. Un amestec de teamă și de bucurie, de explozie și de prăbușire, de instinct al reclusiunii și de vocație a dezmarginirii străbate prin toate compozițiile sale, indiferent de identitatea lor imediată. Temperamentul său, vulcanic și riguros în același timp se manifestă irepresibil, reconstruiește lumea reală, îi distruge formele episodice și îi transferă esența în realitatea incoruptibilă a limbajului, deposedat de orice sarcină anexă. Gestul mecanic, materia densă, asemenea unei lave încremenite pe versantul craterului, particularizează în plus, prin însemnele unei mari energii lăuntrice, această fascinație sălbatică în fața culorii, o fascinație primitivă și magică, situată cu totul în afara stereotipurilor culturale. Deși această pictură este lipsită de orice ideologie, prin consecințe ea se apropie, ca dinamică a privirii și ca anvergură a gestului, de atitudinile fovistilor față de expresia artistică, în general, și de limbaj, în particular. Dar indiferent unde ar putea fi plasat acest demers în ansamblul fenomenului european, în spațiul modernității și al contemporaneității artei românești el este absolut singular și deschide porțile unei problematice cu totul necercetate pînă acum. Iar dacă ar fi să facem și trimiteri istorice, de la Țuculescu încoace nici un temperament artistic nu s-a manifestat cu o asemenea forță, dar cu o forță căreia i se adaugă și o imensă candoare, fapt care împinge decisiv convenția artistică înspre actul profund al devoțiunii și către gestul înalt al celebrării. ■

Constantin Cerăceanu - Natură statică

VIII

Înă nu demult, în astfel de momente, cei de pe Quai des Orfèvres spuneau despre Maigret:

– Gata! Șefu' e în transă! Necuviinciosul inspector

Torrence, care avea totuși un adevărat cult pentru

comisar, spunea mai fără menajamente:

– Șefu' e dus.

„În transă” sau „dus” desemnau o stare pe care colaboratorii lui Maigret o vedeau apărând cu ușurare. Și ajunseseră să-i ghicească apropierea după mici semne prevestitoare, prevăzând înaintea comisariului momentul în care se va declanșa criza.

Ce ar fi gândit un om ca Lewis despre atitudinea colegului său francez în orele care au urmat? Nu ar fi priceput, era fatal, și probabil că l-ar fi privit cu o anumită milă. Da căpitanul O'Brien, înzestrat cu o ironie fină în ciuda aparenței unui om greoi, l-ar fi putut înțelege?

Totul se petrecea într-un mod destul de ciudat, pe care Maigret nu avusese niciodată curiozitatea să-l analizeze, chiar dacă pînă la urmă reușise să-l cunoască tot auzindu-i vorbind despre asta, cu o mulțime de detalii, pe colegii săi de la Poliția Judiciară.

Timp de zile, uneori de săptămîni, se împotmolea în cîte un caz, făcea doar ce trebuia făcut, dădea ordine, se informa despre unii și despre alții, părea că nu-l prea interesează ancheta, iar uneori chiar că nu-l interesează deloc.

Acest lucru se datora faptului că, în acest timp, vedea problema doar din punct de vedere teoretic. Cutare om a fost ucis în cutare împrejurări. Asta și ăla sînt suspecti.

Dar, în fond, acești oameni nu-l interesau. *Încă nu-l interesau.*

Apoi, brusc, în momentul în care te așteptai mai puțin, cînd îl puteai crede descurajat de complexitatea sarcinii, se producea declicul.

Cine pretindea că în acel moment devenea mai greoi? Nu un fost director al Poliției Judiciare, care îl văzuse ani de zile lucrînd? Era doar o butadă, dar exprima foarte bine realitatea. Dintr-o dată, Maigret părea mai greoi în mișcări, mai confuz. Avea un alt fel de a strînge pipa între dinți, trăgînd fumuri scurte și rare, și se uita în jur cu o expresie aproape prefăcută, dar asta pentru că, în realitate, era concentrat asupra activității sale interioare.

Ceea ce însemna, pe scurt, că personajele dramei nu mai erau pentru el niște entități, pioni sau marionete, ci deveniseră oameni.

Și Maigret se punea în locul acelor oameni. Se încăpățîna să se pună în locul lor.

Oare ceea ce unul dintre semenii lui gîndise, trăise și suferise nu era și el în stare să gîndească, să retrăiască și să sufere la rîndul său?

Un anumit individ, într-un moment al vieții sale, în anumite împrejurări, reacționase într-un fel, iar el trebuia, punîndu-se în locul lui, să facă să țîșnească din adîncul său reacții identice.

Dar nu era ceva conștient. Maigret nu-și dădea totdeauna seama. De exemplu, credea că, în timp ce mîncă singur la tejgheaua unui local, rămăsese Maigret și nimic altceva decît Maigret.

Numai că, dacă și-ar fi privit fața în oglindă, ar fi surprins unele expresii ale lui Little John.

Printre altele, cea a fostului violonist, în apartamentul său de la *Saint-Régis*, în momentul în care, venind din adîncul acelui apartament, din încăperea mobilată sărăcăcios, amenajată ca un fel de refugiu, îl privise pentru prima dată pe comisar prin ușa întredeschisă. Era frică sau un fel de acceptare a fatalității?

Apoi, același Little John mergînd spre fereastră, în momentele dificile, dînd la o parte perdelele cu o mînă nervoasă și privind afară, în timp ce Mac Gill prelua în mod automat conducerea operațiunilor.

Nu era de ajuns să spună: „Little John este asta sau asta...”

Trebuia să simtă acest lucru. Trebuia să devină Little John. Și iată de ce, în timp ce se plimba pe străzi apoi oprea un taxi ca să meargă la docuri, lumea exterioară nu mai exista pentru el.

Era acolo Little John cel de altădată, cel care sosise din Franța la bordul vasului *Aquitaine*, cu vioara sub braț, însoțit de Joseph clarinetistul.

...Little John care, în cursul turneului său jalnic prin statele americane din Sud, împărțea masa cu o fată slabă și bolnăvicioasă, cu o Jessie hrănită cu cîte o parte luată din porția lui și a lui Joseph.

Abia dacă luă seama la cei doi polițiști pe care îi recunosc pe cheiul de îmbarcare. Le adresă un zîmbet vag. Evident, locotenentul Lewis îi trimisese acolo, pentru orice eventualitate, iar Lewis își făcea meseria în mod corect, nu te puteai supăra pe el.

Cu doar un sfert de oră înainte de plecarea navei, o limuzină lungă opri în fața clădirii vămii, iar Mac Gill coborî primul, urmat de Jean Maura, care purta un costum din tweed de culoare deschisă, cumpărat probabil de la New York. Apoi își făcu apariția și Little John, care părea să fi adoptat o dată pentru totdeauna bleumarinul și negrul în vestimentație.

Maigret nu se ascundea. Cei trei oameni trebuiau să treacă pe lîngă el. Reacțiile lor au fost diferite. Mac Gill, care mergea în față și ducea geanta de călătorie a lui Jean, se încruntă, apoi, poate din fanfaronadă, schiță o strîmbătură ușor disprețuitoare.

Jean Maura ezită însă, se uită la tatăl său, făcu cîțiva pași spre comisar și dădu mîna cu el.

– Nu vă întoarceți în Franța... Vă cer din nou iertare... Ar fi trebuit să luați același vas ca și mine... Știți, n-a fost nimic... M-am comportat ca un prost.

– Sigur că da!

– Mulțumesc, domnule comisar.

Little John trecuse pe lîngă el, oprindu-se puțin mai departe, apoi îl salutase pe Maigret, simplu, fără ostentație.

Comisarul îl văzuse doar în apartamentul său. Se mira puțin că acum, afară, i se părea mai mic de statură decît crezuse. Și i se părea și mai bătrîn, mai marcat de viață. Era ceva recent? Peste omul acela căzuse parcă un voal, sub care se simțea totuși o energie extraordinară.

Dar toate acestea nu contau. Nu erau nici măcar niște gînduri. Ultimii pasageri urcau la bord. Părinții și prietenii rămîneau înșirați pe chei, privind în sus. Cîțiva englezi, după obiceiul din țara lor, aruncau serpentine spre bastingaje, iar cei care plecau țineau cu gravitate de un capăt.

Comisarul îl zări pe Jean Maura pe pasarella de la clasa întâi. Îl vedea de jos în sus și, o clipă, crezu că îl vede nu pe fiu, ci pe tată; crezu că nu asista la îmbarcarea de astăzi,

ci la cea de demult, cînd Joachim Maura plecase în Franța, unde avea să stea aproape zece luni.

Joachim Maura nu călătorise atunci la clasa întâi, ci la clasa a treia. Venise oare singur pînă la docuri? Nu fusese condus, și el, pînă pe chei de două persoane?

Maigret căuta mașinal acele persoane, se gîndea la clarinetist și la Jessie, care probabil așteptaseră și ei, ca și dînsul, cu capul în sus, să vadă zidul mișcător al navei desprinzîndu-se de chei.

Apoi... Apoi plecau amîndoi... Oare Joseph o prinsese de braț pe Jessie? Sau Jessie se agățase mașinal de brațul lui Joseph?... Fata plîngea? Oare el spunea: „Se va întoarce curînd?”

În orice caz, rămăseseră singuri la New York, în timp ce Joachim, în picioare pe punte, privea America. Aceasta devenea din ce în ce mai mică și se pierdea apoi în ceața serii.

Avanpremieră editorială

MAIGRET LA NEW YORK de Georges Simenon

(Editura Polirom)

Terminat în ziua 7 martie 1946, la Sainte-Marguerite-du-Lac-Masson (Québec), Canada, *Maigret à New-York* este unul dintre cele mai bune „Maigret”-uri, în care comisarul își desfășoară ancheta cu aceeași imbatabilă logică, deși evoluează într-un loc total necunoscut: Maigret nu se simte deloc dezorientat: sirenele, jeturile de aburi, mirosul de *hot dogs*, mulțimea de pe Broadway și de pe Fifth Avenue nu îl tulbură cîtuși de puțin. Conduce ancheta ca și cum ar fi la Paris, la Bruxelles sau în Berry. Chiar dacă lumea interlopă newyorkeză elimină martorii și îl amenință, nimic nu-l sperie, nimic nu-l face să dea înapoi. Maigret va descoperi făptașii, dar va rămîne cu un gust amar, întrebîndu-se dacă meritase să treacă oceanul

ca să mai curețe o fărîmă din mizeria omenească.

Seria de autor „Simenon” a Editurii Polirom, proiectată cu douăsprezece titluri pe an, va cuprinde integrala „Maigret”, o selecție din celelalte romane, numite de autor „les romans durs”, o autobiografie etc. Începută în martie 2004, seria însumează pînă acum 9 din cele 89 de „Maigret”-uri.

Și de data aceasta, cele două persoane rămase, Little John și Mac Gill, plecau unul alături de altul, pășind cu pas egal spre automobilul care îl aștepta. Mac Gill deschise portiera și îi făcu loc celuilalt să urce.

Nu trebuia să acționezi prea repede, ca locotenentul Lewis. Nu trebuia să alergi spre adevărurile pe care doreai să le descoperi, ci, pur și simplu, să te lași impregnat de adevăr.

Iată de ce Maigret se îndrepta, cu mîinile în buzunare, spre un cartier pe care nu-l cunoștea. Dar nu avea importanță. Se ținea, în gînd, după Jessie și Joseph în *subway*. Oare exista *subway* pe vremea lor? Probabil că da. Poate că se întorseseră imediat în casa de pe Strada 169. Și, acolo, se despărțiseră pe palier? Oare Joseph nu-și consolase prietena?

De ce era frapat comisarul de o amintire foarte recentă? În momentul producerii incidentului, nu observase asta.

La amiază, zăbovise în fața paharului de bere la *Donkey Bar*. Și mai comandase una, pentru că era bună. Cînd să plece, jurnalistul cu dinții stricați, Parson, ridicase capul și îi zisese:

– Ziua bună, domnule comisar!

Îl se adresase în franceză, cu un accent puternic, pronunțînd *Megret*. Avea o voce neplăcută, prea stridentă și parcă tăioasă, cu intonații vulgare sau mai curînd răutăcioase.

Era, mai mult ca sigur, un tip plin de resentimente, un revoltat. Maigret se uitase la el ușor surprins. Mormăise bună ziua și ieșise fără să se mai gîndească la el.

Dar acum își amintise pe neașteptate că, atunci cînd fusese prima dată la *Donkey Bar*, împreună cu Mac Gill și detectivul ce mesteca *chewing-gum*, nimeni nu-i pomenise numele. Și nici Parson nu spusese că vorbea franceza.

Poate că nu avea nici o importanță. Maigret trecu peste asta. Și totuși, acest

detaliu se integra de la sine în ansamblul preocupărilor sale inconștiente.

Cînd ajunse în Times Square, se uită mașinal spre Times Square Building, care îl acoperea orizontul. Asta îl aminti că birourile lui Little John se aflau în acel zgîrie-nori.

Intră. Nu căuta nimic anume. Dar nu cunoștea decît cadrul intim de la hotelul *Saint-Régis*, al lui Little John cel de acum. De ce să nu-l vadă și pe celălalt?

Căută pe afișaj *Automatic Record C*, și un ascensor rapid îl duse la etajul patruzeci și doi.

Arăta banal. Nu era nimic de văzut. Toate acele tonomate, acele cutii cu vise pe care le găseai în majoritatea barurilor și restaurantelor, de fapt, acolo ajungeau. În orice caz, acolo se revărsau din mașini sutele de mii de monede de cinci cenți, transformîndu-se în cont în bancă, în acțiuni și în contabilitatea de pe filele registrelor.

Pe o ușă cu geam scria:

General Manager: John Maura

Urmas alte uși cu geam, numerotate, purtând numele unui întreg stat-major, apoi o încăpere imensă cu birouri metalice, cu lămpi albastre, unde lucrau vreo o sută de angajați și angajate.

Cineva îl întrebă ce dorea.

– Nimic, răspunse liniștit, scuturându-și pipa de tocul pantofului și făcând cale-ntoarsă.

Așa, ca să vadă și el! Oare locotenentul Lewis ar fi înțeles asta?

Și acum mergea din nou pe stradă, se oprea în fața unui bar, ezita, apoi dădea din umeri. De ce nu? Nu i-ar fi prins rău, în acele momente, iar el nu plîngea ca Ronald Dexter. Singur, la un colț de bar, goli două pahare de alcool, unul după altul, plăți și ieși așa cum intrase.

Joseph și Jessie erau de acum singuri pentru zece luni, în casa de pe Strada 169, din fața prăvăliei croitorului.

Ce îl apucase să rostească deodată, cu glas tare, făcând un trecător să întoarcă

franțuzește șoferului uluit. Își ceru scuze și îi dădu în engleză adresa prezicătoarei.

Trebuia să-i pună o întrebare, una singură. Și ea locuia tot în Greenwich Village, iar comisarul fu destul de surprins să vadă o casă frumoasă, o casă burgheză cu patru etaje, cu o scară curată, acoperită de un covor, și cu ștergătoare în fața ușilor.

Doamna Lucile
Clarvăzătoare
Doar cu programare

Sună, și soneria, de partea cealaltă a ușii, răsună înfundat, ca la oamenii bătrâni. Apoi se auziră pași înăbușiți, urmă o ezitare și în sfârșit, un zgomot foarte ușor, cel al zăvorului tras cu precauție.

Ușa se întredeschise puțin și un ochi îl observă cu atenție. Maigret zîmbi fără să vrea și zise:

— Eu sînt!

— O, îmi cer scuze! Nu v-am recunoscut. Nu aveam nici o întâlnire fixată la ora asta și mă întrebam cine ar putea fi... Intrați... Scuza-

la Passy sau Auteuil.

Doar machiajul excesiv, stîngaci al bătrînei conferea încăperii ceva echivoc. Fața ei, acoperită de un strat de cremă și de pudră, era albicioasă ca luna, rujul de pe buze avea culoarea sîngelui, iar genele erau lungi și albastre ca de păpușă.

– M-am gîndit la dumneavoastră și la vechii mei colegi, *J and J*.

– În legătură cu ei aș vrea să vă pun o întrebare.

– Știți... Sînt aproape sigură... Vă amintiți că m-ați întreat care dintre cei doi era îndrăgostit... Acum, dacă mă gîndesc mai bine, cred că amîndoi erau.

Lui Maigret nu-i păsa de asta.

– Eu aș vrea să știu, doamnă... Stați puțin... Aș vrea să-mi înțelegeți ideea... Rar se întâmplă ca doi tineri de aceeași vîrstă, proveniți aproape din același mediu, să aibă aceeași vitalitate... aceeași tărie de caracter, dacă vreți... Unul dintre ei e totdeauna înaintea celui alt... Să spunem că totdeauna există un șef... Numai puțin.... În acest caz, celălalt poate să aibă diferite atitudini posibile, care depind de caracterul fiecăruia. Unii acceptă să fie dominați de prietenul lor, căutînd uneori această dominare... Alții însă se revoltă la fiecare pas. Veți vedea că întrebarea mea este destul de delicată. Nu vă grăbiți să răspundeți... Ați trăit aproape un an alături de ei... Care dintre ei v-a lăsat amintirea cea mai puternică?

– Violonistul, răspunse ea fără ezitare.

– Deci Joachim... Blondul cu părul lung și fața foarte slabă?

– Da... Totuși, nu era totdeauna un om agreabil.

– Ce vreți să spuneți?

– N-aș putea să vă spun exact... E o impresie... Uitați!... *J and J* era doar ultimul număr din program, nu?... Robson și cu mine eram vedetele... În astfel de cazuri, există o anumită ierarhie... Ca în cazul valizelor, de exemplu... Ei bine, violonistul nu s-ar fi oferit niciodată să-mi ducă valiza!

– Dar celălalt?

– Celălalt a făcut-o de cîteva ori... Era mai politic, mai bine crescut.

– Joseph?

– Da... Cel cu clarinetul. Și totuși... Dumnezeule, ce greu e să explic! Joachim nu avea o dispoziție constantă, asta-i. Într-o zi se arăta seducător, de o amabilitate încîntătoare, apoi, a doua zi, nu-ți mai adresa nici un cuvînt. Cred că era prea orgolios, că suferea din cauza situației sale. Joseph însă o accepta zîmbitor. Uite că iar spun ceva neadevărat! Pentru că nu zîmbea prea des.

– Era un om trist?

– Nici asta! Făcea lucrurile corect, cum se cuvine, cum se pricepea mai bine, atîta tot. Dacă i-ai fi cerut să-i ajute pe mașiniști sau să stea în cușca suflorului, n-ar fi zis nu, pe cînd celălalt s-ar fi războit imediat. Asta vreau să spun. Totuși, îl preferam pe Joachim, chiar atunci cînd te repezea.

– Vă mulțumesc.

– Nu serviți o ceașcă de ceai? Nu vreți să încerc să vă ajut?

Pronunțase aceste cuvinte cu o pudoare ciudată, și Maigret nu înțelese imediat.

– Aș putea încerca să văd.

Abia atunci își aminti că se afla în casa unei clarvăzătoare și, din bunătate sufletească, pentru a nu o dezamăgi, fu cît pe ce să accepte o consultație...

Ba nu! Nu avea curajul să asiste la strîmbăturile ei, să-i audă din nou vocea

stinsă și întrebările pe care le punea defunctului Robson.

– Mă voi întoarce, doamnă... Nu vă supărați că astăzi n-am timp.

– Vă înțeleg.

– Ba nu...

Ei! Se încurca în propriile minciuni! Îi părea rău că lăsa o impresie proastă, dar nu avea ce face.

– Sper să vă găsiți fratele.

la uite! Jos, în fața imobilului, se afla un bărbat pe care nu-l remarcase la venire și care se uita acum la el cu mare atenție. Probabil era unul dintre detectivii lui Lewis. Oare mai era utilă prezența lui acolo?

Ceru să fie dus din nou pe Broadway. Devenise deja un port de plecare pentru Maigret, care reușea acum să se orienteze foarte bine. De ce intra fără să ezite la *Donkey Bar*?

Mai întîi, trebuia să telefoneze. Dar, fără un motiv foarte clar, voia mai ales să-l reîntîlnească pe jurnalistul cu voce stridentă și știa că la această oră va fi beat.

– Bună ziua, domnule *Megret*.

Parson nu era singur. Era împreună cu trei-patru tipi pe care, după toate aparențele, îi făcea să rîdă de cîteva timp cu glumele lui.

– Beți un *scotch* cu noi? continuă el în franceză. E adevărat că în Franța nu vă place whisky-ul. Un coniac, domnule, comisar din Poliția Judiciară ieșit la pensie?

Voia să fie comic. Se știa sau se credea ținta privirilor celor din bar, unde, în realitate, puțini se arătau interesați de el.

– Frumoasă țară, Franța, nu-i așa?

Maigret ezită, își zise că va telefona mai tîrziu și se așeză la bar alături de Parson.

– O cunoașteți?

– Am trăit acolo doi ani.

– La Paris?

– Da, „veselul Paris”... Și la Lille, la Marsilia, la Nisa... Coasta de Azur, nu?

Spunea toate acestea cu răutate, ca și cum vorbea ar fi avut un sens cunoscut doar de el.

Dacă Dexter era un bețiv trist, Parson era în schimb tipul bețivului răutăcios, agresiv.

Se știa slab și urît, se știa murdar, se știa disprețuit sau detestat și ura întreaga omenire, care, în momentul acela, lua forma feței acelui Maigret placid care îl privea cu ochi mari și calmi, așa cum te uita la o muscă agitată din cauza furtunii.

– Pun prinsoare că după ce vă veți întoarce acolo, în frumoasa dumneavoastră Franță, veți spune tot răul posibil despre America și despre americani... Așa sînt toți francezii... Și veți povesti că New York-ul e plin de gangsteri... Ha! Ha!... Dar veți uita să spuneți că majoritatea au venit din Europa...

Și izbucni într-un rîs plin de răutate, arătînd cu degetul spre pieptul lui Maigret.

– Și veți omite să adăugați că la Paris sînt tot atîția gangsteri ca aici... Numai că ai voștri sînt gangsteri burgezi... Au nevastă și copii... Și, uneori, sînt decorați... Ha! Ha!... Încă un rînd, Bob!... Un brandy pentru domnul *Megret*, căruia nu-i place whisky-ul. Dar, vorba e, vă întoarceți în Europa?

Se uita la însoțitorii săi cu un aer șiret, mîndru nevoie mare că îi trîntise comisarului drept în față această frază.

– Aud? Sînteți sigur că vă mai întoarceți?

Traducere de

Nicolae CONSTANTINESCU

surprins capul:

– Nu...

Se gîndea la bătrînul Angelino, la moartea urîtă a bătrînului Angelino, și spunea „nu” pentru că era sigur, fără să știe exact de ce, că lucrurile nu se petrecuseră așa cum își imagina Lewis.

Ceva nu se potrivea. Îi revedea pe Little John și pe Mac Gill îndreptîndu-se spre limuzina neagră care îi aștepta și repeta în gînd: „Nu...”

Era fatalmente mai simplu. Evenimentele își pot oferi luxul să fie sau să pară complicate. Oamenii sînt însă totdeauna mai simpli decît ni-i închipuim.

Chiar și un Little John... Chiar și un Mac Gill...

Dar, ca să înțeleagă această simplitate, trebuia să ajungă în profunzime, nu să se mulțumească cu o explorare de suprafață.

– Taxi...

Uitînd că se afla la New York, îi vorbi

ți-mă că v-am deschis chiar eu, dar servitoarea mea e plecată la cumpărături.

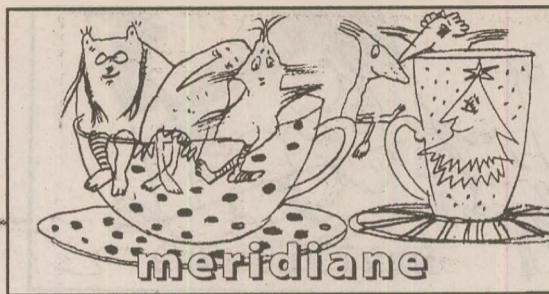
Cu siguranță că nu exista nici o servitoare, dar nu avea importanță.

Era aproape întuneric și în casă nu fusese aprinsă nici o lampă. Un fotoliu se afla în fața unei sobe englezești, unde se zărea flacăra unui foc de cărbuni.

Atmosfera era liniștită și caldă, puțin cam apăsătoare. Doamna Lucile se deplasa de la un comutator la altul și lămpile se aprindeau, toate acoperite de abajururi albastre sau roz.

– Așezați-vă... Aveți cumva vești despre fratele dumneavoastră?

Maigret aproape că uitase povestea cu fratele, inventată de clau ca să-i înduioșeze pe Germain și pe bătrîna lui prietenă. Se uită în jur mirat, căci, în locul calabalîcului de de vechituri pe care și-l imaginase, găsea un salonaș Louis XVI, care îi amintea de atîtea și atîtea salonașe asemănătoare de

lev în clasa întâi a școlii din Taganrog, micul Anton Cehov, în vîrstă de abia nouă ani, se străduia să-și fixeze atenția pe

gramatica latină deschisă în fața lui la lumina unei lumînări. Dar, în fiecare clipă, mintea îi fugea de la pagina tipărită înspre "camera cea mare" unde tatăl său, temutul Pavel Egorovici, își făcea, ca de obicei, rugăciunile. În încăperea aceea sfîntă se afla o Evanghelie pe un pupitru, iar un perete întreg era acoperit cu icoane în fața cărora zi și noapte ardeau candelile în pahare de sticlă colorată. În mod curios, în cazul lui Pavel Egorovici, credința foarte mare îi accentua înclinația spre tirania domestică. Convins întotdeauna că face voia lui Dumnezeu, cu care se afla în relații privilegiate, impunea familiei sale o disciplină de fier. Soția, blînda și ștearsa Evghenia Iakovlevna, fiul, Alexandr, Nikolai, Anton, Ivan și Mihail, fiica lui Maria, cu toții tremurau de îndată ce ridica el vocea. Cînd apărea, aveau impresia că i-a și prins cu o greșeală. La cea mai mică abatere, clocoțea de mînie, înjură, gesticula, tuna și fulgera, lovea. Dădea potop de palme, iar în cazurile mai grave lua biciul din cui și își sufla mînele. "Tata a început să-mi facă educația, mai bine zis să mă bată, cînd nici nu împlinise cinci ani, va scrie Cehov. Dimineața, cînd mă trezeam, mă întrebam întîi și întîi, dacă mă va bate." Cînd un coleg de clasă i-a spus că ai lui nu-l altoiau niciodată, Cehov l-a făcut mincinos. După primirea unei pedepse aspre, cu fundul roșu de bătaie, Anton trebuia, după dătină, să sărute mîna părintelui său. De fapt, Pavel Egorovici își pedepsea copiii fără răutate și aproape fără mînie. Îi iubea în felul lui și credea că purtîndu-se sever, era spre folosul lor. Adept al unor principii sănătoase, nu despărțea morala de bîtă. După părerea lui, trebuia să urlî și să lovești cu nădejde pentru a băga sfintele adevăruri în căpățîna unor puști fără minte. [...] Mai tîrziu, Cehov va spune cu melancolie: "Bunicul nostru a fost bătut de stăpîni, cel din urmă dintre slujbași putea să-l snopească în bătaie. Tata a fost bătut de bunicul, iar noi de tata. Ce fel de nervi, ce fel de sînge am moștenit?" Și de asemenea: "În copilărie, eu n-am avut copilărie."

Mama încerca uneori să intervină pentru a mai domoli asprimea bărbatului ei. Dar, lipsită de forță și sfîrșită de șase nașteri la intervale scurte, nu avea nici o putere în fața acestui *pater familias* pătruns de importanță. (...)

De dimineața pînă seara, micul Anton trăia cu groaza că va fi pedepsit. Aplecat asupra gramaticii latine, se ruga ca ziua să se sfîrșească fără nici o izbucnire. Dar

iată că la ușă se auzea zgomot de pași. Intra tata, greoi, lat în spate, cu barba întunecată, sprîncenele stufoase, privirea aprigă. Își pusese paltonul gros de iarnă și cizmele înalte de piele.

- Trebuie să plec, am treabă, spunea el. Tu, Antoșa, mergi la prăvălie, și vezi să fie totul în regulă.

Cu lacrimi în ochi, Anton șoptea:

- E frig la prăvălie, și-așa tremur de cînd am ieșit de la școală.

- Nu-i nimic, îmbracă-te bine și n-o să-ți fie frig!

- Am lecții multe pentru mîine.

- Le faci la prăvălie. Hai, vezi de toate. Grăbește-te! Nu te mai mocăi!

Ascultător, Anton lăsa tocul, își puneu șuba, își trăgea cizmele găurite și, cu gramatica sub braț, ieșea după taică-său în întunericul înghețat al străzii. Prăvălia era alături, iar înăuntru domnea o temperatură polară. Doi țărănuși ucraineni, Andriuşka și Gavriuşka, pe post de comisionari, tropăiau și își frecău nasurile cu mîinile vinete de frig. Cînd își zăreau stăpînul, înlemneau în poziție de drepti. Tata îi porunca lui Anton să se așeze după tejghea și, după ce se închina de cîteva ori la icoana ocrotitoare a magazinului, pleca închizînd ușa în urma lui și călcînd apăsător.

Înghîțîndu-și lacrimile, Anton se așeza pe o ladă cu săpun de Kazan și deschidea gramatica latină pe tejghea. Curajos, voia să se reapuce de teme. Dar cînd să moaie tocul în călimară, vîrfurile peniței se lovea de o pojghiță de gheață. Cei doi comisionari săreau pe loc ca să se încălzească, trîncăneau, rîdeau pe înfundate. Veneau mușterii, intrau, ieșeau, stăteau de vorbă. Glasurile răsuna în încăperea scundă. Nici vorbă să poți învăța în asemenea harababură, nici măcar visa. Înghețat pînă în măduva oaselor, Anton știa că avea de așteptat cîteva ceasuri pentru că, atunci cînd se ducea pe la prieteni sau la biserică, tatăl său uita cu desăvîrșire de el. Cu mîinile băgate în mîneci, cu degetele de la picioare chircite în cizme, copilul se gîndea la notele proaste pe care le va lua a doua zi la școală și se simțea copleșit de tristețe și de teamă.

Se vindeau de toate în prăvălia întunecoasă și murdară. Băcănii, se-nțelege, dar și gaz, lămpi, fitile, bricege, tutun, cuie și purgative. Pe rafturi, cutiile de ceai stăteau lîngă pachetele cu lumînări; pe jos, saci cu făină se sprijineau de saci cu semințe de floarea-soarelui; deasupra tejghelei atîrnau cîrnați și bomboane lipicioase înșirate pe sfoară. Marfa răspîndea un miros amestecat. Cafeaua mirosea a gaz, iar orezul avea iz de seu. Pe firma neagră de deasupra ușii, stătea scris cu litere de aur *Ceai, zahăr, cafea și alte*

Cehov în 1900

oficiale, nu e neapărat nevoie de un asemenea prilej pentru ca opera să-i fie readusă în actualitate. Pescărușul, Unchiul Vanja, Livada cu vișini sau Trel surori nu lipsesc niciodată de pe scenele teatrelor, constituind aproape întotdeauna pietre de încercare pentru actori și regizori, iar personajele din schițele și nuvelele sale întâlnim la tot pasul pentru că, într-adevăr, se numără printre cele care „fac concurență stărilor civile”. Rămîne atunci plăcuta ocazie de a ne aminti că, indiferent dacă sîntem de partea lui Sainte-Beuve sau împotriva lui, imposibil să nu ne fi întrebât vreodată ce fel de om era autorul care, fără să fi făcut din asta profesune de credință, a rămas sistematic în umbră. Discret, puțin misterios chiar. Cîți sînt cei care știu, iar dintre ei cîți se mai gîndesc că Cehov a trăit doar patruzeci și patru de ani, că a fost medic, că și-a iubit profesunea și a practicat-o cu dăruire, pînă la epulzare, că scrisul a fost la început doar un mijloc, pentru el surprinzător de ușor, de a-și câștiga existența, și că nici cînd a devenit celebru nu credea că ceea ce scrie este "o mare operă" și că îl va supraviețui.

Henri Troyat, scriitor francez de origine rusă, membru al Academiei franceze, romancier de anvergură, biograf din familia spiritală a lui André Maurois, a alcătuit o galerie aproape completă cu portretele marilor clasici ruși - Pușkin, Dostolevski, Tolstol, Lermontov, Gogol și Cehov. Dintre toate, cartea pe care a scris-o despre Cehov este poate cea mai frumoasă, cea mai emoționantă, pentru că se simte în ea o undă de complicitate a biografului cu personajul său, fapt care nu dăunează însă obiectivității și preciziei restituirii. Îi sporește farmecul. Cehov de Henri Troyat, din care oferim în continuare un fragment, va apărea anul viitor și în versiune românească la Editura Albatros.

produse coloniale - pentru acasă sau de consumat pe loc. Această din urmă precizare poftea mușterii să bea vodcă într-o săliță de lîngă prăvălie. Cîțiva obișnuiți transformaseră acest loc puturos și plin de praf într-un soi de club. [...]

Prăvălia era deschisă de la cinci dimineața la unsprezece seara. Closetul se afla pe un maidan, la distanță de o verstă. "Mi se întîmpla, își va aminti Cehov, să dau nas în nas cu cîte un vagabond care se adăpostea acolo peste noapte. Ce spaimă trăgeam amîndoi!"

În fine, unul din comisionari, care stătea la pîndă pe drum, se întorcea strigînd: "Vine tata!" Anton se ridica, deschidea bine ochii aburii de somn și se pregătea, cu inima strînsă, pentru o muștrare. Tata inspecta prăvălia cu o privire aspră, apoi se apleca asupra catastifului. Anton își ținea răsufllarea. Vai de el dacă făcuse vreo greșeală! Ajuns acasă, ostent și pătruns de frig, maică-sa îl mîngîia, iar uneori încerca să îi spună cu respect bărbatului ei că o asemenea sarcină este peste puterile copilului. (...)

În sufletul lui Anton, coșmarul băcănii era dublat de coșmarul bisericii. Pavel Egorovici era atît de împătimit de religie, încît își petrecea cea mai mare parte a timpului cu lecturi pioase și cu rugăciuni. În exercitarea credinței, mai mult decît învățăturile creștinești, îl atrăgea însă frumusețea calmă și misterioasă a ritualului, strălucirea icoanelor cu ferecături aurite, luciul veșmintelor preoțești, sunetul grav al cîntărilor, mătăniile, închinatul, mirosul pătrunzător de tămîie. Îi obliga pe fiii lui să participe alături de el la principalele slujbe de peste zi. Cum în bisericile ortodoxe nu erau scaune, copiii stăteau în picioare ceasuri întregi, uluiți de desfășurarea solemnă a ceremoniei. Dar în curînd, lui Pavel Egorovici i s-a părut că osteneala aceasta nu era de ajuns. Înzestrat cu o voce frumoasă și cu ureche muzicală, și-a pus în cap să alcătuiască un cor bisericesc. Repetițiile se țineau de la zece seara la miezul nopții într-o sală de lîngă prăvălie. Majoritatea coriștilor erau fierari cu pieptul puternic. Pentru a echilibra efectul vocilor cavernoase de bași și

baritoni virili, dirijorul improvizat și-a adus și băieții în echipă. Pe Alexandr și pe Nikolai i-a pus să cînte pe post de soprane, iar lui Anton i-a atribuit rolul de contralto. Se așezau pe lăzi de săpun în jurul unei mese, Pavel Egorovici lua vioara și cu toții înălțau slavă lui Dumnezeu. [...] "Cîntările bisericești îi întăresc pe copii. Și eu am cîntat de mic. Nu e niciodată păcat să te ostenești pentru Dumnezeu", spunea el.

Datorită relațiilor pe care le avea în mediile bisericești, a obținut cîteva angajamente care l-au făcut să se umfle în pene, aducîndu-i însă la disperare pe copii. Lui Anton îi era frică mai cu seamă de duminici și de zilele de sîrbătoare. Tata îi scula cu două sau trei ore înainte, ca să aibă timp să se pregătească sufletește și trupest pentru slujbă. După ce se întorceau frînți de oboseală, Pavel Egorovici îi obliga să mai stea la încă o slujbă, pe care o făcea el acasă. Pompos și ridicol, cădelnița prin fața icoanelor și porunca familiei să cînte împreună cu el. Tata, mama, copiii băteau mătăni și își uneau glasurile într-un pios omagiu. Așa trecea vremea pînă la

Anul Cehov

Henry Troyat

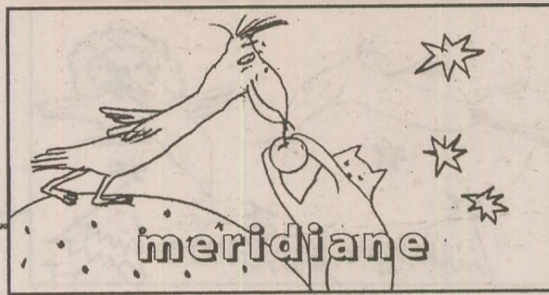
Copilăria

-au împlinit anul acesta o sută de ani de la moartea lui Cehov, comemorare trecută de către UNESCO în rîndul marilor evenimente ale anului 2004.

În cazul lui Cehov, căruia oricum nu-i plăceau prea mult festivitățile

ima slujbă a dimineții. Când potele băteau din nou, toată nea pomea iar spre biserică. nintindu-și de aceste chinuri, hov îi scria în 1892 unui prieten: m fost crescut în spiritul creșterii, am cântat în cor, am citit ptele Apostolilor și psalmii la serică, am participat la toate jubele, am slujit chiar și la altar și tras clopotele. Și ce s-a ales din atea astea? Când mă gândesc um la copilăria mea, îmi apare în tlori destul de întunecate. Acum i mai am deloc credință. Când ntam împreună cu frații mei la serică, toată lumea ne privea cu noție și îi invidia pe părinții oștri. Nouă ni se părea însă că ntem niște bieți ocnași... copilăria mea și a fraților mei a fost adevărată suferință."

Totuși recunoștea că tatăl său, ciudea spiritului îngust și a ii aspre, avea un oarecare artistic. Nu numai că Pavel Egorovici învățase singur să cînte vioară, dar picta și icoane. alentul, va spune Cehov, l-am oștenit cu toții de la tata, ifletul, de la mama."

În ciuda rugăciunilor și a lumfîrilor arse înaintea icoanelor, neșoful lui Pavel Egorovici se ducea cetul cu încetul de rîpă. Repezit n fire, cu vederi înguste și foarte rar, își descuraja practic clientela. boi, la el marfa era din cale afară e proastă. Într-o bună zi, un obolan s-a înecat într-un butoi cu ei, iar pe proprietar nu l-a lăsat ima să arunce produsul infestat. um să împace totuși cinstea, de ire trebuie să dea dovadă orice creștin, cu grija de a evita o ubă considerabilă? Luminat e Cel de Sus, Pavel Egorovici a lus un preot, pe care l-a pus să zească rugăciuni purificatoare easupra butoiului profanat. upă așa o intervenție, putea, cu nștiința împăcată, să repună în nzare produsul sfințit. Deși ermonia a avut loc în cea mai rictă intimitate, vecinii au aflat estul de repede și s-au scandat. Uleiul exorcizat nu și-a găsit împărători. S-a răspîndit bă- uiala că toată marfa ar fi spurcată. umai băutorii de vodcă au mas credincioși clubului.

Pavel Egorovici, deformat de anie și credință formală, deși era ost comerciant, făcea parte din doua breaslă a negustorilor din aganrog. Cu o satisfacție naivă, își urta insigna la vedere, iar dumi- ca nu ieșea decît cu joben și că- iașă albă. E drept că, dacă se gî- ea la mediul din care pornise, utea fi mîndru de ascensiunea i.

Tatăl lui, Egor Mihailovici Ceh trăbunicul patern al lui Anton), a șerb. Șmecher, muncitor, eco- om, a reușit să ajungă pînă la incția de administrator al raf- ăriei de zahăr a stăpînului său. entru că el însuși învățase să crie, să citească și să socotească, -a pretins și copiii lor același lucru.

În 1841, după ce a adunat destui bani, și-a răscumpărat libertatea, precum și pe a nevestei și a celor trei băieți, plătind șapte sute de ruble pentru fiecare. Avea și o fată, dar cum nu îi ajungeau banii și pentru ea, stăpînul, contele Certkov, cu un gest de generozitate, i-a lăsat-o gratis, ca "primă". O dată eliberat, Egor Mihailovici, cu o reputație de om cinstit și serios, a devenit arendaș pe moșiile întinse ale contesei Platov, între Taganrog și Rostov-pe-Don. De acum nu i se mai spunea cu dispreț Ceh, ci Cehov. Grijuliu în privința viitorului fiilor săi, l-a trimis pe Mihail la Kaluga, ucenic într-o legătorie, pe Mitrofan la Rostov, vînzător în prăvălia unui negustor, iar pe Pavel l-a plasat contabil la bogatul

teama tîlharilor de drumul mare. Pe măsură ce călătorii coborau spre sud, oboseala și teama căpătau o nuanță de poezie. Scăpată de frică, familia se culca uneori sub cerul liber, doar cu bolta senină și înstelată deasupra capului. Nimic nu tulbura liniștea în afară de țîrîritul greierilor sau de țîpătul ascuțit al cîte unei păsări de noapte. Anton își va aminti întreaga viață de minunatele istorisiri ale mamei sale. Unele peripeții le va evoca în *Stepa* cu tot atîta emoție de parcă le-ar fi trăit el însuși. Momîntul bunicului Morozov nu a fost de găsit. În disperare de cauză, văduva s-a instalat la Taganrog împreună cu cele două fete. Acolo a întâlnit-o Pavel Egorovici pe cea care avea să-i devină soție.

pe strada Monastîrskaja, la marginea orașului.

Anton Cehov a păstrat o tristă amintire a locuințelor succesive unde și-a petrecut copilăria. "În zilele de fruct, va scrie el în *Viața mea*, casele miroseau a ciorbă de varză, iar în zilele de post a pește prăjit. Lumea mîncă prost și bea apă infestată. În tot orașul nu cunoșteam nici un om cinstit." Sau, într-o scrisoare adresată surorii lui, datată 7 aprilie 1887: "Mă aflu la Taganrog... Orașul îmi face aceeași impresie ca Herculani sau Pompei... Toate casele sînt scunde, nu au mai fost vărute de mult, nici acoperișurile nu au mai fost vopsite, iar obloanele sînt închise. De pe Polițeiskaia începe noroiul, care se usucă, devine lipicios și se umflă. Îmi dau seama cît de murdar, gol, leneș, neinstruit, plicticos este Taganrogul. Nu găsești o firmă fără greșeli de ortografie. Străzile sînt pustii... Trîndăvie generalizată, lumea se mulțumește cu cîteva copeici și un viitor nesigur... Cu totul odioase mi se par obloanele veșnic închise."

Într-o altă scrisoare, purtînd aceeași dată, dar scrisă publicistului Leikin, Cehov își va preciza impresiile: "Influența Asiei se simte peste tot atît de mult, încît nici n- mi vine să-mi cred ochilor. Șaizeci de mii de locuitori nu fac decît să mănînce, să bea, să se reproducă, fără nici un alt scop în viață. Oriunde te-ai uita, doar ouă, vin de Santorini și copii de țîță. Nici un ziar, nici o carte. Nu întîlnești nici patrioți, nici oameni de afaceri, nici poeți, nici măcar un brutar cumsecade."

Într-adevăr, Taganrogul, pe coasta de nord-est a Mării de Azov, era pe atunci un oraș muribund. Portul, întemeiat de Petru cel Mare, cunoscut totuși pînă nu de mult o oarecare prosperitate. Numeroși negustori, mai cu seamă greci, veniseră să se stabilească aici, luînd monopolul exportului de produse agricole. Au alcătuit un fel de aristocrație financiară, ceea ce le-a asigurat dominația asupra localnicilor. Printre cei bogați erau nume ca Valiano, Scaramanga, Kondoiaki, Musuri, Sfaelo, dar nici un Ivanov sau Petrov. Bogătașii din Taganrog locuiau în cartierul rezidențial, își făceau vizite, aveau trăsuri, se îmbrăcau la Paris, subvenționau teatrul local și își făceau, pentru ei și familiile lor, monumente din marmură de Paros sau Carrara în cimitirul grecesc din oraș. Un licăr de celebritate a luminat orașul cu prilejul morții misterioase a țarului Alexandru I. Apoi, portul a recăzut în uitare. Golful s-a umplut cu nisip, iar navele de mare tonaj au fost nevoite să ancoreze în larg. În același timp, aglomerarea urbană vecină, Rostov-pe-Don, extinzîndu-se și modernizîndu-se, a acaparat tot comerțul din regiune. Pe

la mijlocul secolului al XIX-lea, Taganrogul nu mai era decît un tîrg fantomă, Anton Cehov îi denunța somnolența, dar se lăsa cuprins de vraja lui morbidă. Alături de străinii care încă se mai împăunau cu bogăția lor, populația rusă, alcătuită din muncitori, docheri, mici negustori, slujbași famelic, trăia ca vai de ea de pe o zi pe alta. Străzile nepavate se transformau toamna și primăvara în rîuri de noroi unde trecătorii se afundau pînă la glezne. Vara în schimb, drumul dispărea sub o încălceală de buruieni. Luminat erau doar cele două artere principale. De aceea, locuitorii umblau noaptea cu cîte un felinar în mînă. Din cînd în cînd dispărea cîte o fată, și se zvonea că a fost răpită și dusă într-un harem turcesc. Pe maidane, printre gardurile știrbite, se aventura uneori cîte o căruță încărcată cu saci de făină și trasă de deținuții de la închisoarea municipală. Aceiași deținuți aveau misunea de a omorî cîinii vagabonzi, și în acest scop umblau prin piață înarmați cu bice și lațuri. Masacrul avea loc chiar sub privirile trecătorilor. Apa era puțină și poluată. În fiecare sîmbătă, un crainic se plimba pe străzi cu o mătură mare pe umăr și striga: La baie! La baie! La baie municipală!

Îngropat adînc în acest oraș uitat, în acest "oraș surd", cum spun rușii, micul Anton savura un amestec de dezgust și tandrețe, de revoltă și supunere în fața fatalității. Cunoștea atît de bine acest colț de lume dezmoștenit; în jur vedea doar oameni care, ca și părinții lui, locuiau în căsuțe prăpădite de lemn, cu o verandă unde vara se putea sta la aer, cu cîte o grădiniță răpănoasă fața ușii; știa cum îi cheamă pe vecini și pe cîinii lor, știa cîte găini au coteț, le cunoștea manile, bolile, știa cine a mai murit, cine s-a căsătorit, cine s-a mai născut, cine dădea o petrecere în cartier, pentru că toate acestea priveau pe toată lumea. Oamenii se urmăreau, se invidiau, dar se și ajutau. Cum să nu iubești locul unde ai văzut lumina zilei și de unde fiecare pietricică și s-a încrustat în amintire? Anton se simțea și el cuprins de dulcea inerție a provinciei rusești. Dar în același timp suferea că aparține acestei populații amorfe care nici măcar nu credea într-un viitor mai bun. El însă, în ciuda vârstei fragede, simțea o nevoie extraordinară de speranță. Presimțea că viitorul lui nu e la Taganrog. Sînd în prăvălia tatălui său, printre saci cu făină și cîmați, visa la o călătorie ca aceea despre care îi vorbea maică-sa, o călătorie lungă, teribilă, captivantă, pe întinsul Rusiei imense. Îi vai fi oare dat și lui să evadeze pentru a cunoaște alte orizonturi și alte chipuri?

Traducere și prezentare de Marina Vazaca

Cehov și familia lui la Taganrog, în 1874. În picioare, frații Ivan, Anton, Nicolai, Alexandr și un unchi, Mitrofan Egorovici. Așezați, Mihail, Maria (alt frate și sora lui Anton Pavlovici), tatăl lor, Pavel, și mama, Evghenia, precum și o mătușă cu fiul ei.

om de afaceri Kobîlin, primar al Taganrogului. Pavel s-a achitat cu umilință și competență de această sarcină de mare răspundere. Timp de zece ani, prost plătit, prost tratat, și-a încovoiat spinarea și și-a ținut cumpătul. Pe 29 octombrie 1854, s-a căsătorit cu Evghenia Iakovlevna Morozov, provenind și ea dintr-o familie de șerbi. Tatăl Evgheniei, negustor de pînzeturi la Morhansk, murise de holeră, în timpul unei epidemii care l-a surprins pe cînd se afla cu treburi la Novocerkask. Afînd vestea, nevasta lui, plecată cu copiii la o rudă din celălalt capăt al Rusiei, în provincia Vladimir, a închiriat o căruță și a pomit într-o călătorie nesfîrșită și plină de pericole pentru a încerca să găsească momîntul bărbatului ei. Evgheniei îi plăcea să-i povestească lui Anton despre drumul acesta peste cîmpuri și prin păduri, despre splendoarea pustietății peisajelor străbătute, despre întîlnirile cu tot felul de vagabonzi vizionari, despre popasurile pe la hanuri înspăimîntătoare, unde peste noapte trebuiau baricate date porțile, de

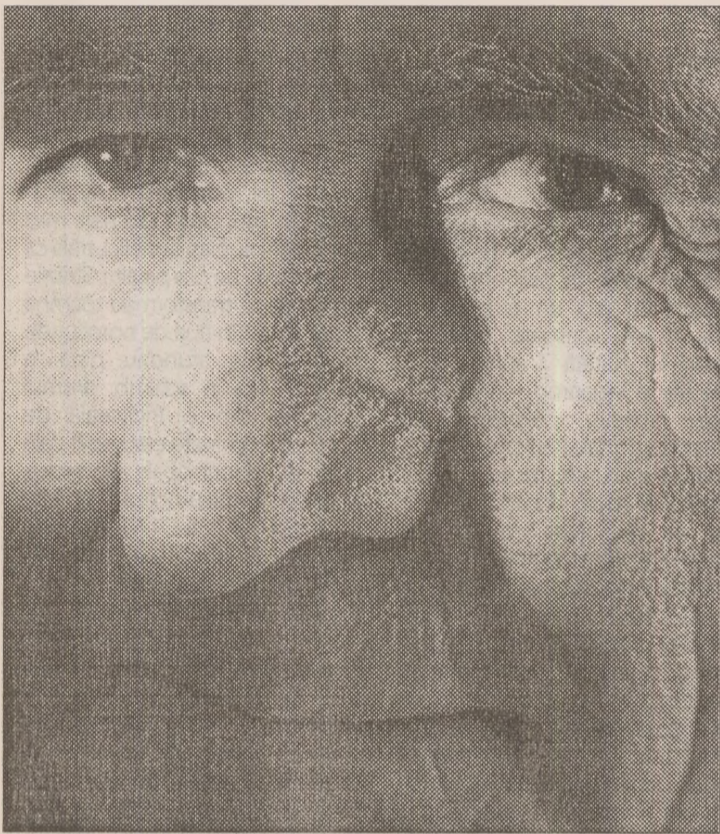
Începuturile vieții în comun au fost grele. Traficul în portul Taganrog era paralizat din cauza războiului Crimeei și cuînd orașul a fost bombardat de escadra franco-engleză. Evghenia, care era însărcinată, s-a refugiat cu bărbatul ei într-o casă de la periferie. La zece luni după căsătorie, a născut primul copil, pe Alexandr. După terminarea războiului, cei doi soți și copilul s-au întors în oraș și s-au așezat într-o căsuță cumpărată de tatăl lui Pavel Egorovici. În fine, în 1857, punînd copeică peste copeică, Pavel Egorovici și-a văzut visul cu ochii, cumpărîndu-și propria băcănie. Acolo, în inima Taganrogului, în casa Gnutov de pe strada Polițeiskaia, s-a născut, pe 17 ianuarie 1860, Anton Cehov. [Casa există încă, este la nr. 47 de pe strada care poartă acum numele scriitorului.] O clădire scundă, numai parter, cu ferestre cu obloane verzi și acoperiș de tablă, care a devenit în scurt timp neîncăpătoare. Familia s-a mai mutat de două ori înainte de a se stabili, în 1869, în casa Moiseiev,

interviurile „României literare”

Raymond Federman

„Sînt un seducător”

Povestea acestui interviu e lungă. Lungă de mai bine de doi ani. L-am cunoscut pe Raymond Federman în septembrie 2002, la Neptun, în timpul primei ediții a Zilelor și Noptilor de Literatură. Eram cam stingher pe acolo, dar foarte dornic să stea de vorbă, iar într-o noapte l-am rugat să vină cu noi departe de lumea dezlănțuită a lecturilor de poezie și a conversațiilor literare, ca să facem un interviu. Am vorbit aproape numai în franceză, iar discuția s-a înregistrat o parte pe un reportofon, o parte pe un altul. O altă conversație am înregistrat-o eu (I.P.) în autocarul Uniunii Scriitorilor, pe drumul de întoarcere de la mare. Din aceste două întâlniri (o bucată din discuția nocturnă de la Neptun s-a pierdut prin meandrele Institutului Francez – caseta împrumutată lor s-a întors sub forma unei înregistrări de muzică) care se întretăle a luat naștere acest interviu.

- V-a fost greu să-ncepeți să publicați în America?

- Dacă ești publicat nu înseamnă că te și citește cineva. Când am început eu să scriu, era o perioadă bună pentru scriitorii debutanți, o perioadă a experimentelor în care editurile vîneau nume noi, încercări noi. Iar eu trecusem prin travaliul unui doctorat Beckett, Beckett pe care-l iubesc, pe care l-am cunoscut foarte bine și la care mă raportează de fiecare dată cînd scriu ceva.

- Aici lucrurile sînt complicate pentru tinerii scriitori. Editurile îi acceptă greu și nici nu există o piață de carte viabilă care să-i facă măcar cunoscuți, dacă nu bogați.

- Nici în America lucrurile nu stau altfel. Sînt librării cît un supermarket în care găsești și vreo două cărți de Federman, dar tocmai a ieșit din tipar ultima carte a lui Stephen King, iar cărțile lui Federman sînt împinse mai în spate. Și dacă nu se vînd în ritmul cărților lui King, în cîteva zile sînt returnate editorului: „Am avut Federman, dar nu mai avem.”

- Înseamnă că nu vă place Stephen King?

- A, nu!!! Știți ce se-ntîmplă? Editorul îi dă dinainte trei milioane de dolari pentru un nou roman. Și de ce numai lui? Să se împartă, să zicem, două milioane de dolari la șase tineri autori care oricum scriu mai bine, iar cu restul de bani să li se facă reclamă. Ar fi o nebunie! Dar să nu credeți că am eu o problemă personală cu King. Eu pot să public oricum, iar în Europa aceste „ficțiuni colective” se vînd bine.

- De ce credeți?

- Sînt un seducător. Am scris odată un text despre puterea de seducție a scriiturii. Limbajul e un

afrodiziac extrem de puternic. Nu știu dacă nu greșesc, dar am făcut odată o socoteală, și-am descoperit că din zece oameni care-mi scriu, șapte sînt femei și doar trei bărbați. Cumva, cărțile mele au puterea de a cuceri. L-ai citit pe Federman?

- Da.

- Și ești de acord?

- Da.

- Dar să știi că nu e șarm. Îți spun eu ce e, pentru că nu trebuie să înțelegi greșit. Cînd citești o carte, un roman de Federman, auzi o voce; cînd citești alte cărți, silabisești cuvinte și nu auzi nimic. Cuvintele lui Federman vorbesc, iar tu le auzi, și astfel îl auzi pe el. Mulți oameni îmi spun, mai ales cînd fac o lectură: „E ca și cum v-aș fi auzit.” Te-ntînești cu cineva, vorbești, toată lumea vorbește în jurul tău, dar nimeni nu ascultă. Nu vor să asculte. Ei bine, eu știu că am talentul de a forța oamenii să mă asculte. De ce? Dacă citești toate romanele pe care le-am scris, vezi că toate au o structură de dialog; Federman are nevoie de un interlocutor. Vezi tu, cînd eram copil, am fost rupt de ceilalți, izolat în tăcere. Mi-a luat 10 ani să-mi găsesc vocabularul (în engleză), să pot întreba „unde e toaleta?”. Mi-a luat 10 ani să-ncep să scriu, și a trebuit să mă reinventez. Avem într-adevăr franceza, dar franceza era o limbă între paranteze, pentru mine. Am scris în franceză mult mai tîrziu, mai ales că trăind printre oameni care nu știau limba asta, era redus la mușenie. Iar în momentul cînd am început să scriu, am realizat că a scrie înseamnă pentru mine și a vorbi. De a vorbi celuilalt – ție îți vorbesc cînd mă citești. Am scris undeva că forța lui Federman stă în faptul că nu se înțelege pe sine însuși și nici nu va fi vreodată înțeles, și are nevoie

de celălalt, cititorul, ca să se facă auzit. Următoarea întrebare!

- Cum ați ajuns la inventarea criticității?

- Ideea de gen, de împărțire a literaturii în genuri literare, e una burgheză. O piesă de Shakespeare e poezie, teatru, istorie, desfide orice clasificare. De aceea, cînd m-am apucat de scris romane, am făcut în așa fel, încît în orice moment al oricărui roman există poeme, critică, reflecții filozofice; romanele mele sînt un amestec care demolează ideea genurilor. Prima mea carte avea de altfel un subtitlu – a real fictitious discourse. Editorul a pus pe copertă roman. Toate cărțile mele au subtitluri, pentru că eu nu scriu romane, scriu altceva. În fiecare moment inventez un gen. Iar cînd am observat că ceea ce fac eu e un melanj de toate, de la proză la critică, i-am inventat și un nume: criticțiuținea, ficțiuținea

care-și cuprinde propria critică.

- Ce înseamnă plagiarism?

- Am descoperit, citind, și mai ales citind Beckett (mi-am dat doctoratul cu Beckett), că într-un roman ca Murphy există citate, pasaje întregi din Biblie, din texte de teologie, de filozofie, și că a scrie e de fapt a face un colaj. Și mi-am dat seama că la fel se întîmplă și-n pictură, și-n muzică. Ascultă o simfonie de Mahler și descoperi sonorități din Beethoven. Nu există de fapt originalitate. Vezi un tablou celebru de Picasso, Domnișoarele din Avignon, de pildă, și recunoști o lume întregă de pictori. E la fel în literatură. Ideea de originalitate e o altă prostie. Textul original e cel original, care de altfel n-a fost niciodată scris, iar noi nu facem decît să copiem.

- Cum arată cititorul lui Raymond Federman?

- Cititorul perfect, cel care stă tot timpul pe umărul scriitorului cînd lucrează și căruia îi spune mereu: „A, nu, nu e bine deloc!” sau „Da, asta e, excelent!”.

- Un fel de înger?

- Da, poate un înger. Am norocul de a avea o prietenă care citește absolut tot ce scriu, e exact cititorul în care poți avea încredere totală. Să vă dau un exemplu: scriam „Zimbete în Washington Square”, un roman de dragoste destul de popular printre altele și pentru că a cîștigat un premiu literar în America, scrisesem o parte din el și i-am trimis cîteva pagini. Iar ea mi-a spus: „E un roman bun, ar putea merge în mai multe direcții; scenele de dragoste sînt fantastice, nebunie curată, e un roman-sonată.” Mi-am dat seama că reușisem, înțelesese exact ce făceam. Am avut deci o mare șansă de a avea o astfel de

cititoare personală.

- Cum e Raymond Federman atunci cînd nu e scriitor? Ce faceți cînd nu scrieți? Vă place televiziunea?

- Televiziunea a intrat în cultura noastră și nimeni n-o mai poate ignora. Nu poți spune că nu te interesează, că n-ai contact cu ea etc. Mă uit însă mai mult la știri, chiar dacă știu că sînt manipulat. Îmi plac și filmele, nu poți să trăiești în America și să nu-ți placă filmele! Am văzut acum cîteva zile „Ganghi”, un film interesant, îmi plac și filmele mai vechi, western-urile...

- Filmul european?

- Nu știu nimic despre filmul european de acum, am rămas la Godard, dar cinema-ul, în general, e foarte important pentru mine. Ca și jazz-ul.

- E adevărat că sînteți și muzician?

- Nu tocmai muzician, dar cînt la saxofon. Al treilea lucru care îmi place foarte mult e pictura, mai ales cea modernă, abstractă, expresionismul. A, la televizor mă uit și la emisiuni sportive! Sînt pasionat de sport: fotbal american, hochei, golf.

- Nu și de fotbalul european?

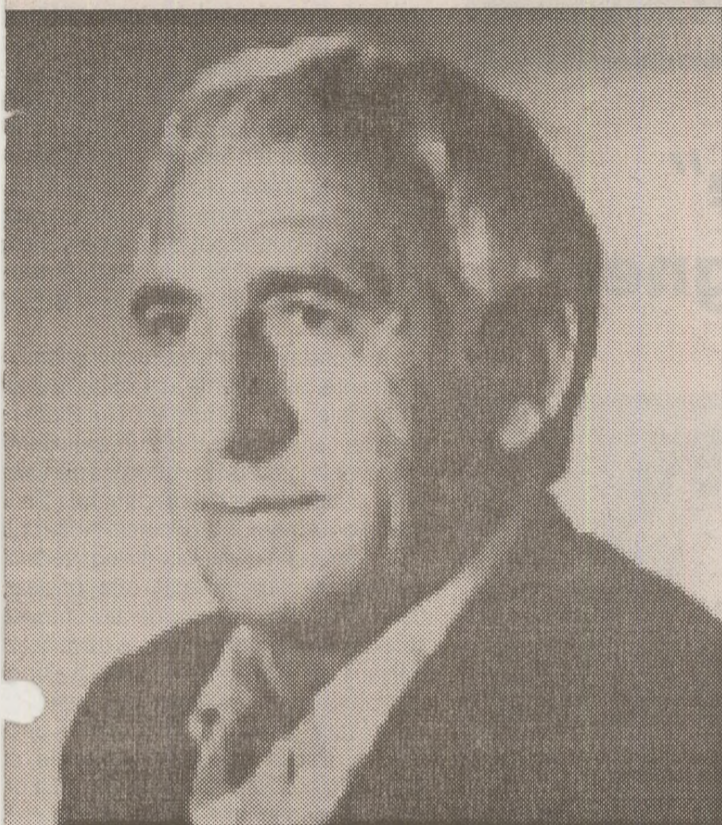
- Am văzut Campionatul Mondial din 1994, dar... (rîde, strîmbă din nas).

- Cîntați des la saxofon?

- Am un saxofon cu care cînt chiar la colocolii sau simpozioane, dar cel mai des în cabinetul meu de lucru. Improvizez ceva și în zece minute mă liniștesc.

- Scrieți și poezie, ați și publicat?

- Da, scriu și poezie și am publicat enorm. Am publicat patru volume de poezie și niciunul din America: trei în Franța și unul în Germania. În America sînt recunoscut doar ca romancier și eseist, nu și ca poet, pe cînd în Europa lumea nu face astfel de distincții.

- Aveți un vers pe care să-l iubiți?
- A, e ușor! "Now can you tell/ the Dancer from the Dance?".
William Butler Yeats.
- Poetul dvs. preferat?
- Rimbaud. Dar și Baudelaire, iar dintre americani Yeats e foarte important pentru mine, apoi Wallace Stevens și John Ashbury, un poet contemporan foarte bun și destul de dificil. L-am și tradus în franceză. În tinerețe îmi plăcea e.e. cummings. Aveam o prietenă la Boston, seserăm colegi de facultate, și i-am făcut o vizită odată, ocazie cu care l-am cunoscut pe cummings. Avea un garaj plin cu automobile vechi din anii '30, ne-a vorbit despre ele, am luat ceaiul împreună și-am discutat banalități. La un moment dat, remarcând accentul meu, mi-a spus: "Ești

francez! Vreau să-ți dau o carte." Era un roman de Geroges Simenon. N-am prea înțeles.
- Care credeți că e marea dvs. slăbiciune?
- Cea mai mare slăbiciune? Sexul (rîde). A, nu, asta ar fi un punct forte. Bună întrebare. Cea mai mare slăbiciune? Îndoiala, îndoiala că nu sînt un scriitor adevărat. E un sentiment pe care cred că-l au toți scriitorii. De-aia am nevoie de cititori - ca să-mi confirme mereu faptul că sînt scriitor. Îndoiala, da!
Minunatul Samuel Beckett, la 77 de ani - eram la el în apartament - tocmai terminase un text și mi l-a arătat. Era superb, dar spunea: "Încă nu." Încă nu?!? Dar era perfect! Ceea ce căuta el era mai mult decît perfecțiunea.
- Aveți un mic secret pe care-l

puteți mărturisi?

- Fumez marijuana. Voi ați încercat? Mă gîndeam să facem rost și să tragem un fum împreună... Știți, îmi amintesc primul meu joint. Eram la Paris cu un bun prieten...

- Samuel...

- (rîde) Sau nu, eram la Berkeley prin anii '60, iar el era un hippie adevărat.

- Trăim într-o lume plină de tabu-uri - sexul neprotejat, fumatul, drogurile, tentații mai ales ale tinerilor.

- E adevărat că SIDA e o boală îngrozitoare, tinerii chiar trebuie să aibă grijă, să se protejeze. Cu restul nu sînt de acord. Sexul a devenit pentru tineri un lucru foarte important de care începe să li se facă frică. Nu trebuie să fii înspăimîntați, doar isteți!

- Cît de important e simțul umorului?

- N-aș fi supraviețuit dacă nu m-aș fi detașat cumva de societate, de realitate. Voi cîți ani aveți? 24? Cînd eram de vîrsta voastră m-aș fi sinucis în fiecare zi. N-aveam nici o siguranță, munceam ca ospătar într-o cafenea și învățam pentru facultate, pe care-am terminat-o tîrziu, la 26 de ani. N-aveam nici o direcție, eram singur și trist. Da, eram un tip trist! Apoi, pe la 32 de ani, m-am căsătorit, am divorțat, m-am recăsătorit la 40 de ani... Într-o zi m-am uitat în oglindă și mi-am zis: "Nu sînt tocmai Iulius Cezar!" și-atunci mi-a apărut primul zîmbet. Tot atunci m-am apucat de scris.

A trebuit să învăț să rîd și să scriu. Altfel m-aș fi sinucis ca Primo Levi, ca Paul Celan și ca atîția alții.

- Credeți în dragostea la prima vedere?

- E posibil. De soția mea m-am îndrăgostit la prima vedere, trăim împreună de mai bine de 30 de ani, iar dragostea mea pentru ea

a crescut în timpul ăsta. Uite, Stendhal...

- De l'amour...

- Aha, deci știți. Există acolo o teorie a cristalizării. La început e dorința, apoi în două zile sau un an te trezești că iubești deja. Cam asta e cu dragostea.

- Dar în OZN-uri credeți?

- Nu, în OZN-uri nu, dar cred că există viață dincolo de noi. De ce-am fi singuri în univers? E posibil însă și ca universul însuși să nu existe, iar lumea să fie doar pictată. Cred în misterul universului, dar nu în Dumnezeu. Nu mă rog niciodată.

- Nu e trist?

- O să mă explic imediat. Tatăl meu era troțkist, comunist și evreu, fără să meargă la sinagogă. N-am știut nimic, în copilărie, despre istoria evreilor. Cînd familia mea a fost deportată, am suferit enorm: eram copil și rămăsesem singur. Într-o noapte, pe cînd aveam vreo 20 de ani, i-am zis lui Dumnezeu: "Dă-mi un semn! Dacă-mi dai un semn, o să cred în Tine!". Nu s-a întîmplat nimic și-am hotărît că Beckett avea dreptate: "Cel care crede în Dumnezeu e cel care se simte singur."

- Dar să ceri o dovadă nu e un semn de vanitate?

- Se prea poate. Numai că în acel moment am decis să mă descurc singur, chiar dacă treceam printr-o criză.

- Totuși, în ceva tot trebuie să credeți.

- Cred în umanitate, în ființa umană, în copaci...

- Și nu vă îndoiiți niciodată?

- Nu. Iar să-i cer lui Dumnezeu nu știu ce, asta nu! Îmi pare rău dacă Dumnezeu e important pentru voi, românii. Uite, cei trei copii ai soției mele (din prima ei căsătorie) au fost manipulați de tatăl lor, dar fiica mea e atee ca și mine. A te ruga e un lucru pe care nu-l înțeleg.

Să te rogi pentru ce? Vouă v-a răspuns cineva cînd v-ați rugat? Sau v-ați răspuns singuri?

- Vă vedeți un scriitor american sau unul european?

- Cum scriu și-n franceză, și-n engleză, sînt un scriitor tot timpul "deplasat". I'm a displaced person. Stau în America, dar sînt foarte european, îmi cultiv accentul, soția mea e vieneză... Sînt un franco-american sau un americano-francez.

- Mai devreme ne-ați întreat despre Mircea Cărtărescu, căruia i-ați citit Visul în franceză. Ați vrea să-i transmiteți ceva?

"Mircea, te-am așteptat aici, la Neptun, și n-ai venit! E groaznic. Trebuia să-ți povestesc viața mea, tu pe-a ta, așa ca-n romanele celebre." I-am fost profesor lui Cărtărescu la un curs de tehnica scrisului, în Germania. Nu-i învățam cum să scrie, ci cum să nu mai scrie așa cum scriau. E o problemă de limbaj, de a da contra-reguli.

- Gilles Deleuze are un articol superb în care spune: "un scriitor se vinde în interiorul limbii sale". Avantajul meu e că am scris într-o limbă care nu era a mea. Ca Cioran, dar Cioran, care scria minunat în franceză, avea totuși franceza lui, "franceza lui Cioran".

- Haideți să facem, la sfîrșit, un joc: noi vă dăm un vers, iar dvs., în replică, un altul. Al nostru e din Villiers de l'Isle-Adam: "C'est la femme qu'on aime/ à cause de la nuit."

- „Que ferions-nous sans les femmes? Nous explorerions d'autres plis.” Beckett. (rîde)

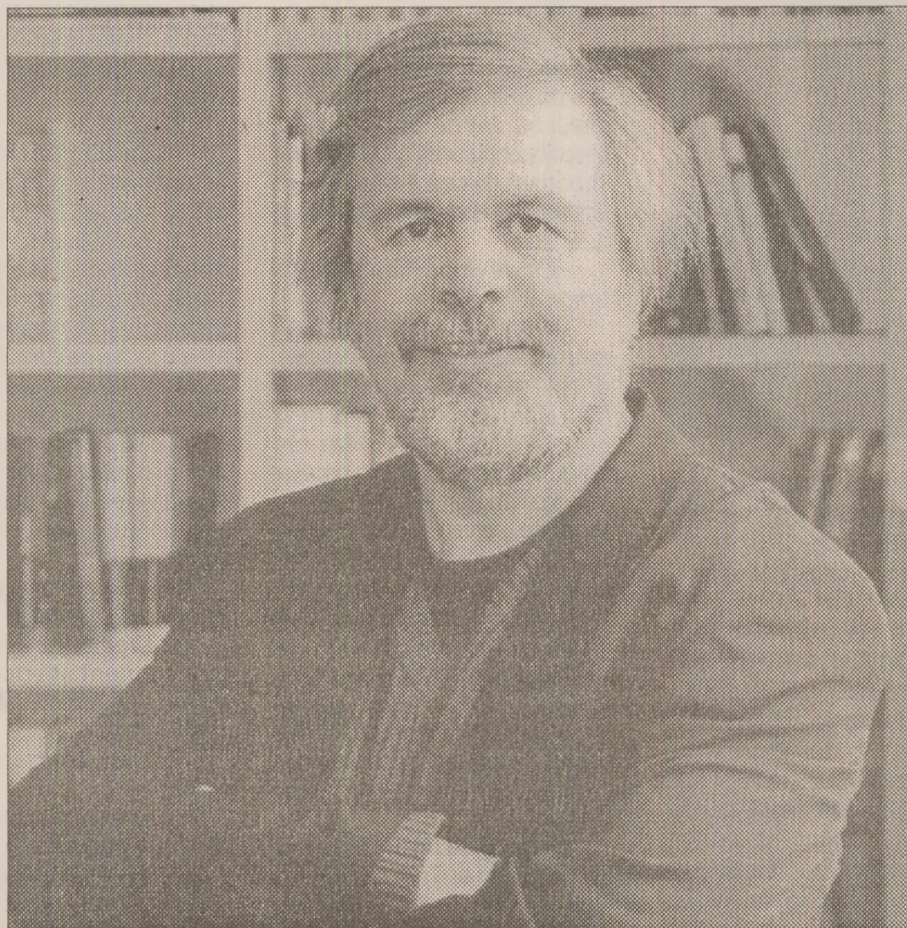
Au consemnat
Marius Chivu
și Iulia Popovici

<p>Societatea Română de Radiodifuziune RADIO ROMÂNIA CULTURAL</p> <p>Miercuri 5 ianuarie, ora 21.30</p> <p>LITERATURA CA DESTIN CU ILEANA MĂLĂNCIOIU</p> <p>Realizator: ANCA MATEESCU</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>fm</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Arad</td><td>106,8</td></tr> <tr><td>București</td><td>101,3</td></tr> <tr><td>Bacău</td><td>101,8</td></tr> <tr><td>Baia Mare</td><td>100,1</td></tr> <tr><td>Brașov</td><td>105</td></tr> <tr><td>Buzău</td><td>103,7</td></tr> <tr><td>Craiova</td><td>101,1</td></tr> <tr><td>Deva</td><td>105</td></tr> <tr><td>Galați</td><td>101,6</td></tr> <tr><td>Iași</td><td>103,1</td></tr> <tr><td>Oradea</td><td>96,1</td></tr> <tr><td>P. Neamț</td><td>100,3</td></tr> <tr><td>Ploiești</td><td>104,1</td></tr> <tr><td>Rm. Vâlcea</td><td>102,5</td></tr> <tr><td>Satu Mare</td><td>96,1</td></tr> <tr><td>Sibiu</td><td>103,7</td></tr> <tr><td>Suceava</td><td>101,6</td></tr> <tr><td>Tg. Jiu</td><td>89,5</td></tr> <tr><td>Tulcea</td><td>105,4</td></tr> <tr><td>Zalău</td><td>105</td></tr> </tbody> </table>		fm	Arad	106,8	București	101,3	Bacău	101,8	Baia Mare	100,1	Brașov	105	Buzău	103,7	Craiova	101,1	Deva	105	Galați	101,6	Iași	103,1	Oradea	96,1	P. Neamț	100,3	Ploiești	104,1	Rm. Vâlcea	102,5	Satu Mare	96,1	Sibiu	103,7	Suceava	101,6	Tg. Jiu	89,5	Tulcea	105,4	Zalău	105
	fm																																										
Arad	106,8																																										
București	101,3																																										
Bacău	101,8																																										
Baia Mare	100,1																																										
Brașov	105																																										
Buzău	103,7																																										
Craiova	101,1																																										
Deva	105																																										
Galați	101,6																																										
Iași	103,1																																										
Oradea	96,1																																										
P. Neamț	100,3																																										
Ploiești	104,1																																										
Rm. Vâlcea	102,5																																										
Satu Mare	96,1																																										
Sibiu	103,7																																										
Suceava	101,6																																										
Tg. Jiu	89,5																																										
Tulcea	105,4																																										
Zalău	105																																										

corespondență din Germania

„Catrafusele” lui Richard Wagner

Romanul începe cu episodul reîntoarcerii lui Werner pentru a-și îngropa tatăl în satul lui, în care toți au murit și unde doar bătrâna lui mamă mai stă de veghe în casa părintească. Pe drum, singur la volanul mașinii, traversând pusta ungară, călătorul între lumi își deapănă propriile amintiri amestecate cu sau întrerupte de povestea vieții alor săi. Trama narativă a romanului se amplifică prin inserția în materia trecutului a consemnării unor fapte și întâmplări „prezente”. Alternanța celor două axe temporale, cu pondere variabilă, asociată permanentelor schimbări de „decor”, dinamizează fluxul narațiunii, impunând discursului românesc o structură aparte: acesta se desfășoară ca și cum ar fi o serie cvasi-neîntreruptă de răspunsuri la întrebările neformulate dar deductibile puse de un interlocutor imaginar. Procedul conferă o notă firească pînă și celor câteva episoade „licențioase” ale romanului, altminteri conforme tocmai caracterului „picarlesc” al întâmplărilor.

Ajuns la Budapesta, Werner Zillich se lasă prins în mrejele a două tinere prostituate, asistă la turnarea unui film pornografic, ai cărui producători, Bella și Andy, vorbesc bine germană, și i-o încredințează pe Clara, una din protagonistele peliculei, spre a o duce la München. Între cei doi se naște o idilă străină de profesia veche de cînd lumea

a Clarei. Werner Zillich revine pe șantierul falimentar din Sandhofen unde domnește o incompetență și un grad de corupție care-l trimit inevitabil cu gîndul la România natală și la șantierele comuniste pe care lucrase cînd era tînr.

Firma falimentară este „salvată” de la eșec de doi investitori unguri: mafioții Bella și Andy, care astfel își spală banii obținuți din comercializarea filmelor pornografice. Investiția pe care cei doi o fac nu este chiar necondiționată: Werner Zillich trebuie să o ia în căsătorie pe Clara. Pactul făcut îl înfundă tot mai adînc în mocirla lumii interlope și în vîrtejul unui „carpe diem” din care încet, încet, trecutul este eliminat. Procedul narativ folosit de autor este eficient și semnificativ: pe măsură ce Zillich se depersonalizează, secvențele de istorie familială se răresc pînă la dispariție. Pornit din Banatul natal la începutul romanului și ajuns în insulele Seychelle la ultima filă a acestuia, eroul romanului aruncă treptat peste bord balastul trecutului: istoria emigrației șvăbești în Banat, apoi cea a străbunicului plecat în America împreună cu soția, revenit după nouă ani în locurile natale, războiul, capcana național-socialismului în care numeroși săteni au căzut, disensiunile din sînul familiei, risipirea neamurilor în mai toate colțurile lumii după terminarea războiului,

gulagul comunist – deportarea tatălui în Rusia, reîntoarcerea acestuia în sat, intrarea în partid pentru a-și putea practica meseria.

O saga ale cărei episoade puse cap la cap sau amestecate cu pasta prezentului fac imposibilă fericirea lui Werner Zillich. El rămîne eroul ratat, prototip al strămutatului nefericit care, în pofida unei relative reușite materiale în apus, nu poate scăpa de impresia de a fi sosit prea tîrziu în libertate, într-un prezent în care viitorul nu mai încolțea promițător.

În pofida dinamismului narațiunii, alternanței permanente a axelor temporale și spațiale care fac romanul lui Richard Wagner ușor lizibil, la o lectură mai atentă cartea relevă o savantă construcție a planurilor și o excelentă regie a discursului. De la monologul interior la discursul indirect, la descriere, confesiune sau dialog, trecerile sunt imperceptibile. Reflecțiile care punctează fluxul narativ ridică din accidental în necesar sensul întâmplărilor pe care le traversează personajele. Werner Zillich vrea să ajungă cît mai departe, mama și bunica lui, refuindu-se cu soldații germani în timpul celui de-al doilea război mondial în Ungaria, cu nimic altceva decît o valiză de nimicuri de „Habseligkeiten”, își dau seama că în ananghie, nimic nu mai contează. Bunica ajunsese pe jos, fără nimic, pînă în Austria. Prin alăturarea acestor două episoade alături de refugiu, cu și fără „catrafuse” este relativizată valoarea înseși a obiectelor care leagă personajele cărții de trecutul lor, fie aceste scrisori, albume de fotografii, jurnale sau pur și simplu mărturiile orale ale unor aventuri și experiențe. Memoria se substituie așa-zeselor Habseligkeiten, amintiri, lucruri din suflet.

Cartea a avut deja parte de o excelentă primire în paginile de foileton ale marilor ziare germane. „Rheinischer Merkur” evocă în cronică romanului și remarcabilul talent de eseist și publicist al lui Richard Wagner, care prin forța memoriei face imposibilă refularea acelor secole de istorie europeană care au fost influențate de prezența germanilor în ținuturile est-europene. Cotidianul austriac „Die Presse” concedes autorului meritul de a fi defrișat noi teritorii în literatura de exil a est-europenilor, relevîndu-le felul în care relațiile din răsărit se regăsesc în occidentalul suprasaturat și placid. Împarantează fie spus, tocmai datorită existenței de secole a comunităților săsești și șvăbeș pe teritoriul României, un spațiu de istorie și cultură, altminteri mai puțin accesibil și cunoscut Occidentului, a putut fi transportat literar dincolo de frontierele lingvistice și geografice ale țării. Fără Franz Hodjak, Hert Müller, Werner Söllner, Gerhard Csejka, Dieter Schlesak, Paul Schuster, Ernest Wichne pentru a nu-i cita decît pe cei mai reprezentativi autori de limbă germană emigrați din România în timpul dictaturii comuniste însuși peisajul literaturii europene contemporane ar fi fost astăzi altul.

Revenind la romanul lui Richard Wagner mi s-a părut demnă de reținut încă o impresie consemnată în recenzia apărută în „Markisch Zeitung”; cronicarul distinge talentul autorului de a reface din felii de viață tabloul unei lumi dispărute cu preștiința amară a aproape iremediabilei prefaceri a unei vieți întregi într-o grămăjoară de anecdote și istorioare

Rodica BINDEI

ine și-ar fi închipuit ca la numai cîteva luni după ce, în plină vară, apăruse în librăriile din Germania romanul lui Richard Wagner, intitulat *Habseligkeiten* (Catrafuse), titlul cărții va deveni la sfîrșitul toamnei

– „cel mai frumos cuvînt al anului”? Coincidența s-ar putea să nu fie pur întâmplătoare: din cele 22.838 de propuneri sosite din 102 țări ale lumii pe adresa juriului acestei competiții lexicale girate de Institutele Goethe și de Societatea pentru Limba Germană, cîteva trebuie să fi fost influențate nu numai de titlul ci și de conținutul romanului scriitorului german originar din România. În sens invers, cel mai frumos cuvînt german al anului pare să se fi răsfrînt favorabil asupra receptării romanului al cărui titlu, tradus în română *Catrafuse* își pierde pe drum aura inefabilă în schimbul unor conotații suplimentare.

Richard Wagner este un profund cunoscător al spațiului balcanic (cum și penultima sa carte, volumul de eseuri *Der Leere Himmel – Cerul gol o dovedește*), spațiu pe care îl tematizează literar și în *Habseligkeiten*. Nu este singurul motiv pentru care între conținutul romanului și titlul său românesc există o congruență determinată de un sistem comun de referință deja pomenit: spațiul balcanic. În mod surprinzător, acest spațiu este unul expansionist: odată fiindcă eroul romanului poartă cu sine, este dominat de toate amintirile vieții sale și ale alor săi, plecînd din România în Germania; apoi fiindcă, după căderea Cortinei de Fier, balcanizarea progresivă a Occidentului devine într-atît de flagrantă și inevitabilă, încît perturbă însuși sensul profund și tragic al emigrației, al strămutării. Dorind să fugă mereu, cît mai departe, eroul romanului mărturisește de la început că se simte hăituit, de amintiri, de trecut, de istorie...

Catrafuse este în aceeași măsură cronică a unei familii (destine marcate, frînte de războaiele și de dictaturile secolului XX) și cronică a unei pierderi definitive, ireparabile, a propriului eu, asumată cu luciditate, relatată cu sarcasm și cinism la persoana înții, de Werner Zillich, eroul unor întâmplări picarești. Acest registru a fost frecventat deja de Richard Wagner și în romanul său „polițist”, intitulat *Miss Bukarest*, prin incursiuni în lumea interlopă, în mediile securității din perioada comunistă și postcomunistă, în special în activitatea serviciilor externe ale detestății instituții.

Șvab bănățean „strămutat” cu soția și copilul în Germania, divorțat ulterior, dezabuzat, dezgustat de realitățile lumii noi, neputînd face nimic pentru a le schimba, purtînd cu sine amintirea unei patrii pe care a părăsit-o dar de care se simte în continuare umărit, inginerul constructor Werner Zillich are toate trăsăturile unui anti-erou. Vrînd să se despovăreze de conglomeratul memoriei individuale și colective, de sentimentul propriului eșec, de teama de a nu fi ajuns „destul de departe”, el suferă procesul lent al unei depersonalizări. Finalul romanului oferă cheia unei astfel de interpretări: aflat în vacanță în insulele Seychelles, „insule de catalog turistic, fără istorie”, Werner Zillich are revelația „prezentului”, a „prezentului etern” drept condiție a fericirii, presupunînd însă obligatoria descotorosire de trecut și de toate istoriile acestuia.

Italo Calvino, îndrăgostitul

● În Italia s-a redeschis discuția cu privire la oportunitatea publicării celor 300 de scrisori adresate între 1955 și 1959 de către tânărul Italo Calvino femeii de care era îndrăgostit pe atunci, Elsa de Giorgi, o actriță deja în vîrstă (jucase în filme mute!). Calvino a murit în 1985, la 62 de ani, iar Elsa era aproape centenară cînd s-a stins, în 1997. Fiindcă în „Corriere della Sera” s-au publicat extrase din aceste scrisori de dragoste, foarte pasionate și intime, polemica s-a reaprins. „Această corespondență nu prezintă interes pentru opera lui Calvino” – spun adversarii publicării ei, între care buni prieteni ai scriitorului, de la Eugenio Scalfari, fondatorul ziarului „La Repubblica”, la profesorul Alberto Asos Rosa. Și văduva lui, Esther, s-a opus: „Cuvintele adresate de Italo Elsei nu-l reprezintă pe adevăratul Calvino și oricum ar trebui făcută o selecție, pentru a nu se cotorbăi în lenjeria intimă” – spunea ea încă din 1990. Ceea ce se ascunde în spatele reacției conformiste a „calviniștilor” pare a fi jena pentru contradicția flagrantă între imaginea publică a scriitorului rezervat, pudic și erotismul acestor scrisori. În ediția de Corespondență a lui Italo Calvino,

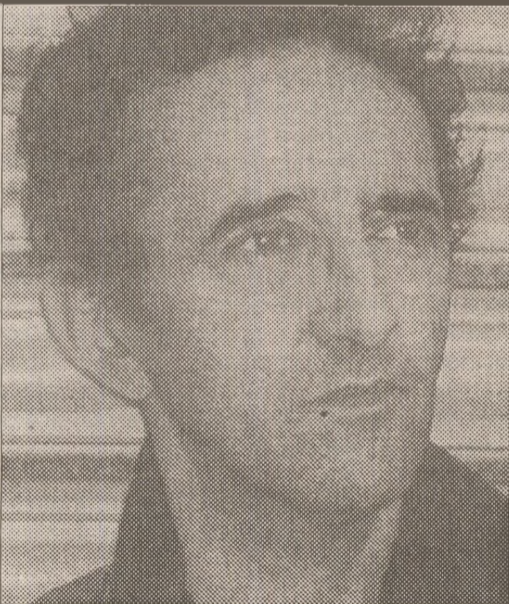
publicată în 2000 de Editura Mondadori, cele 300 de epistole către Elsa nici nu erau pomenite, deși se știa de existența lor.

O figură majoră a Renașterii

● Leon Battista Alberti (1404-1472) a fost matematician, astronom, muzician, scriitor, arhitect, jurist, lingvist, sculptor, iar operele pe care le-a lăsat în aceste domenii s-au impus ca referințe decisive, timp de secole. A scris *Grammatica*, prima gramatică a limbii italiene. A fost unul din primii nuveliști cu *Istoria Leonorei și a lui Ippolito*, despre suferințele unor îndrăgostiți proveniți din puternice familii rivale, un prim model pentru *Romeo și Julieta*. În 1463, își traduce din latină versiunea italiană a

tratamentului *De pictura* – o primă istorie a Europei creștine prin intermediul artei sale. Tot el e autorul unui tratat de arhitectură *De re edificatoria* și constructorul unor catedrale din sec. XV, precum templul Malatesta din Rimini (1454) sau celebra Santa Maria Novella, construită la Florența între 1456-1470. La aniversarea a șase secole de la nașterea lui Leon Battista Alberti, în Franța, la Ed. Seuil, au apărut ediții critice ale cărților lui *Despre pictură* și *Arta de a construi*.

Cartea testamentară a lui Bolaño

● Roberto Bolaño a murit în iulie 2003 la Barcelona, ca urmare a unei grave boli de ficat. Avea 50 de ani. Născut la Santiago de Chile, și-a petrecut adolescența în Mexic și s-a întors în țara lui chiar în ajunul loviturii de stat militar din 1973. Atunci a luat drumul exilului, stabilindu-se în Spania. Cel considerat azi un nume mare al literaturii spaniole a debutat tîrziu, la 40 de ani, dar abia în 1996 a obținut recunoașterea

criticilor, cu *Literatura nazistă în America*. Ultimii șapte ani din viața lui au fost cei mai fertili, Roberto Bolaño publicînd cam două cărți pe an (între care romanele *Stea depărtată*, *Apeluri telefonice*, *Amuleto*, *Un gaucho insuportabil*), traduse și în alte țări. Moartea l-a surprins lucrînd la un roman monumental în cinci părți, intitulat *2666*, și din care scrisese cam o mie de pagini. Înainte de sfîrșit, el a lăsat instrucțiuni ca părțile să fie publicate separat – cinci romane diferite – gîndindu-se că e mai practic pentru editor, iar banii ce vor reveni copiilor săi vor fi mai mulți. Dar, după un an de chibzuință, moștenitorii, precum și executorul lui testamentar, criticul Ignacio Echevarria, împreună cu Editura Anagrama din Barcelona, au căzut de acord să publice opera în concepția ei inițială. Ana María Moix, în cronică elogioasă pe care o face romanului postum al lui Bolaño în „El País”, consideră bună această inițiativă. Căci, deși cele cinci părți intitulate *Partea criticilor*, *Partea lui Amalfitano*, *Partea lui Fate*, *Partea crimelor* și *Partea lui Archiboldi* pot fi citite și separat, ele sînt legate prin personaje, obsesii, locuri geografice, enigme și căutări care se intersectează și se completează de la un „roman” la altul. „2666 – scrie Moix – este opera unui extraordinar narator, care stăpînește o uriașă materie epică, o mulțime de personaje și medii sociale, fără să piardă firele și antrenîndu-și mereu cititorul să îl urmeze”.

Un roman despre Sylvia Plath

● Kate Moses, fostă bibliotecară și colaboratoare la revistele literare americane, a debutat recent cu un roman, *Iamă*, a cărui acțiune e plasată în chiar anul nașterii ei, 1962, și care reconstituie ultimele luni din viața Sylviei Plath (1932-1963). Aceasta părăsise căminul conjugal din Devonshire fiindcă soțul ei, poetul Ted Hughes, o înșelase cu cea mai bună prietenă, și se instalase într-un apartament londonez, împreună cu cei doi copii mici, Frieda și Nicholas, încercînd să se descurce singură. Cu o scriitură de o densitate ferventă, Kate Moses imaginează stările de spirit schimbătoare ale poetei, amintirea momentelor fericite cu Ted, angoasele și eforturile de redresare, totul scădat într-o rece lumină de iarnă și o poezie afină celei din ultimele poeme scrise de Sylvia Plath. Romanul de debut *Iamă* a fost foarte bine primit de critica americană.

Alice Sebold – mărturie și ficțiune

● Înainte de triumful cu best-sellerul *Minunatele oase* (*Lovely Bones*), publicat în 2002 și tradus la noi, în „Biblioteca Polirom”, de Liviu Cotrău în 2003, scriitoarea americană Alice Sebold (n. 1963) scrisese o mărturie a groazniciei traume suferite la vîrsta de 18 ani, cînd a fost victima unui viol. Cartea publicată în 1999 se intitula *Lucky* și, deși nu era ficțiune, a atras atenția criticii asupra talentului ei de prozatoare. În Franța, unde romanul *Lovely Bones*, tradus sub titlul *La nostalgie de l'ange*, a fost în 2003 un fenomen editorial, va apărea la începutul anului viitor și *Lucky*, ceea ce va prilejui desigur paralele între adevărul trăit și transfigurarea lui romanescă.

O idee bună

● Biblioteca Națională a Braziliei a inițiat un program care să ajute la cunoașterea literaturii acestei țări în străinătate. Ea publică în franceză și engleză eșantioane din operele scriitorilor brazilieni, pentru ca editurile și traducătorii străini să-și facă o idee și să aibă de unde alege. O astfel de culegere de fragmente din cărți încă inedite în Franța a fost publicată în franceză și e disponibilă gratuit la Fundacao Biblioteca Nacional din Rio de Janeiro. Pot fi găsite aici texte de mari autori, precum Erico Verissimo, Lins do Rego sau Antonio Machado, dar și mostre din scriitori populari, ca D. Trevisan sau F. Sabino.

Paul și Gisèle

● În toamna aceasta, Circulo de Bellas Artes din Madrid a prezentat o expoziție ce pune în paralel opera poetică a lui Paul Celan cu picturile soției sale, Gisèle Celan-Lestrange. Datorită profesorului de etică Francisco Jarauta, editorului francez al lui Celan, Bertrand Badiou și lui Eric Celan, fiul cuplului, expoziția a reunit pentru prima oară numeroase documente referitoare la ansamblul operelor celor doi artiști. Poeme, scrisori, cărți, manuscrise, fotografii, tablouri și gravuri au alcătuit un parcurs complet începînd din perioada anterioară venirii lui Paul Celan la Paris și a întîlnirii cu Gisèle de Lestrange. Expoziția a fost structurată pe mai multe teme: ideea de rezistență politică, rătăcirile și călătoriile, sinuciderea lui Celan în aprilie 1970. Ultima temă, *Despărțiri*, a înfățișat relațiile dureroase dintre soți, prin intermediul gravurilor Gisèlei.

Succesul volumelor de corespondență

● Paradoxal, în timp ce e-mail-ul și SMS-ul cîștigă din ce în ce mai mult teren față de scrisoarea tradițională, publicul se arată tot mai interesat de corespondența scriitorilor. În Franța, de exemplu, *Lettres à sa fille* de Colette, volum apărut la Gallimard, precum și *Lettres d'une vie* de George Sand s-au epuizat repede, ca și corespondența schimbată de Simone de Beauvoir cu Jacques-Laurent Bost sau de Emile Zola cu mama copiilor săi, Jeanne Rozerot.

post-restant de Constanța Buzea

„Un pas subtil/ Se-aruncă-n
noapte/ Fără a ști/ Al
lumii vuiet/ de zile
ucigător/ crud/ necu-
noscător./ De taine/ Și
de-alte lucruri/ care te
fac să te bucuri.../ Și să
cânte un cântec trist/ pe trotuarul gol
aproape/ Unde se-ncăierau șoapte/ de
temut, odinioară.../ Zeul a grăit din nou:/
Un nor alb, urmat de alții/ prevestește
vremea rea/ din tine/ și din mulți alții...”
(Pe străzile din orașul tău); „Se întâmpla
deseori/ Ca marele făuritor/ Să aibă în
foc./ În grumazul cel din urmă./ acea
lehamite accidentală/ însă mult adevărată/
Printre entitățile oarbe/ Care se izbeau
haotic/ Asemeni valului gigant/ de apă/
Iar pe ochiul aproape mort/ Se plimbau
nestingherite/ scârboșenii/ Fără de gust/
Dar cu o aparte nuanță/ de bădărană
dizgrație...” (O senzație de grație); „Demult
ai văzut un soare/ Care în decembrie
murea/ din senin./ Iar șoaptele lui roșii/
Nu mai sunt/ Pentru că n-au fost./ Ochiul
o țintă are/ Către-acel punct al ierbii/ În
care Universul și/ Timpul/ Au încropit
acea lume/ Din care tu nu ești/ Dar din
care-ai fost/ Zeul firii celei dintâi/ Stăpânul
tuturor orgiilor/ Zămislițoare de comedii/
inedite dar raționale/ din păcate.../ De
la început, al tău nume/ n-a fost rostit/ Ci
scris cu sânge de/ lebădă muribundă./
Mamă a tuturor puilor/ Lumești./ Și albi
ca un suflet/ vechi -/ Da... un gând te
bate/ Și te întreabă/ Oare nu ești bătrân?”
(Minunatul zid al tăcerii); „Un vânt roșu
a vrut/ să te răpună/ Fără să te afle/ Și
viteza mâinii stângi/ demult nu mai e.../
Însă nimeni nu mai plânge/ Acel cântec
primordial/ din care suntem/ Suntem
vii?/ Oamenii?/ Dar Dumnezeu?/ Dumnezeu
unde e?/ Și spinul trandafirului/ negru,
pe loc răspunde/ Tu ești Dumnezeu? (Cea
dintâi cugetare). Recapitulând mesajul
nostru către dvs., (autor al unei scrisori
tulburătoare și al unor poeme asemenea,
ce au fost obiectul bucuriei noastre două
numere la rând) lucrurile, din punctul
nostru de vedere, stau excelent în ceea
ce vă privește. Senzația că v-am mai răspuns
la post-restant, cu ceva timp în urmă,
ne urmărește. Posibil să fi pierdut respectul
număr. Și atunci, era numai de bine. (Vad
Drăgoi, Codlea) ☒ Posibil să vă fi scăpat
două din vocalele verbului, dar și așa sună
bine: „Tot ce ne trebe/ Sunt florile de cireș/
Am devenit strigăt înghetăt/ Adesea când
se arată luna/ Eu te văd depărtată/ Ca pe
ultima stea căzătoare”. Pastelul acesta
face parte dintr-un ciclu intitulat *Toate
gri*, și primul poate că este fragmentul cel
mai frumos: „În afară de păsări și scoici/
Am spus îngerului/ El m-a certat arătându-

mi statuile/ De piatră/ Și mi-a zis:/ Mai
bine să nu te naști/ acum./ Când cineva
taie cărțile cerului/ Încercând focul”.
Urmează, fără să fie neapărat la rând, *Podul
iugoslav*, piesă care poate convinge ușor
pe oricine că aveți cu adevărat talent:
„Tunurile începuseră să tacă./ Iluzia se mai
plimba/ Te-am prins de mână/ Privindu-
ți moartea./ Cu două zile înainte./ Bătea
o toacă în cimitir./ Semn că vin Paștele./
La un capăt de pod/ Se țineau de mâini
prunci./ Rostind ultima rugăciune./ Nu ai
voie să spui./ Nu ai voie să știi/ Nu ai
voie să întrebi./ Parcă ar fi ziua din urmă”.
(Lorin Cimponeriu, Oravița) ☒ Dacă
intenția dvs. a fost și rămâne aceea de a
publica în revista noastră *Unirea și Cântec
pentru Hora Unirii*, vă facem cunoscut un
lucru pe care colaboratorii noștri îl știu
dintotdeauna. Nu publicăm poezii de
acest gen, poezii de ocazie, chiar dacă
cele scrise de dvs. cu cea mai curată bună
credință au un aer sobru și cutremurat
de sinceritate. Ne cerem iertare, și vă dorim
cu drag sărbători fericite. (Maria Chirtoacă,
Câmpulung-Argeș) ☒ Credem că sunteți
la primele încercări de versificație și de la
bun început aveți deschidere spre respectarea
formeii celei frumoase. Fiecare poezie e
o construcție care își demonstrează armonia,
chiar dacă ușor romanțioasă, a sufletului
tânăr și mult îndrăgostit. „Eu te privesc
pe tine/ Că-n tine toate sunt/ Și stelele din
cer/ Și cele din pământ.” (Privește!), sau
„Cleopatra râde, face tumb./ Nisipul scie-
antologii/ Eu picur, picur către mâine/
Și te aștept și sper să vii” (Așteptare),
sau „Si vrui măicuța-n brațe să mi-o strâng/
Să-i simt în piept al inimii ecou./ Însă căzui
din rai și începui să plâng./ Udând al
amintirilor tablou” (Mama), unde, sentimental
și fraged, dați frâu liber perfectului simplu
cu dezinvolură și grație. (Simion Prodan,
Tg. Jiu) ☒ Încheiem acest an cu o scrisoare
scurtă, către revistă „*Dragă Românie literară*,
Îți propun această sărbătoare. Mă voi
bucura împreună cu cititorii tăi – anonim.”
Scrisoarea e datată 13 nov., ora 7.30. Era
într-o joi, când autorul a scris în zori de
ziua, un poem lung, intitulat frumos
Închiderea ochilor, mai precis, între orele
4⁴⁵-16¹⁵. Și, cum a sugerat de la început,
se va bucura, anonim, împreună cu noi,
care-i transcriem începutul. După ștampila
poștei, autorul e din București: „Drum
limpede am/ În necuprindere -/ Sticlă de
geam/ jur-împrejur -/ O scăpare/ orice
aprinde/ În vaste altare/ de aer și fum//
Drum limpede las/ fulgerat printre stele/
În necuprinderea/ fără popas -/ Bate o
inimă/ clipei în prinderea/ pe firmament/
În ace de ceas// Când arcul întins/ destinderei
pradă/ va fi - ca steaua/ care s-a stins -/
A mea aprindere/ nevinovată/ Fără de
urme în necuprins!// Mai am o haină/
ce încă așteaptă/ să fluture - taină - în
nevăzută/ Când sufletul meu/ din lumea
aceasta/ se va întoarce/ În neînceput// Și
fără de capăt/ se va aprinde/ Încă mai
limpede/ ca în mîntea de-acum/ Mai am
o haină/ care m-așteaptă/ să reiau drumul/
prin aer și fum...” (Anonim, cu voia
dumneavoastră, București) ■

flat în plin proces de
reconciliere familială
ardeleano-moldovenească,
prietenul meu Haralampy
m-a sunat la celular
entuziasmat miercuri seara
(15.12.2004) zicându-mi
pe nerăsuflăte:

„Mă, sunt într-o cabană la poala de
nord-est a Munților Călimani; ninge cu
niște fulgi cât obielele bunicului după ce
s-a înscris în *pecere* pentru o baniță de
mălai, iar în cabană e cald și bine; la televizor
prind radio Chișinău și, când adie Austrul,
văd și câte ceva de pe la televiziunile din
București. Da' nu-i nici un bai... Cu soacră-
mea nu mă mai cert, fiindcă nu mai am
nimic de împărțit de când ea l-a luat pe
socru-mi-o blestemând ceasul în care am
cunoscut-o pe fiică-sa, iar eu porcul, conform
proverbului sfânt-românesc: fiecare ia ce
poate. Nevastă-mea *ștrincănește* fără
întrerupere de douăzeci și șapte de ore,
după ce i-am verificat cunoștințele istorico-
literare pe bază de documentar *Discovery*
privind viața și activitatea lui Ulise și a
măierii lui, Penelopa... Așa că vă așteptăm aici,
în mijlocul naturii, că avem de toate, minus
lon il...

Se întrerupsese convorbirea tocmai
când să pronunțe numele fostului președinte.
Sigur că m-am supărat: hai, să fi fost numele
lui Adrian Năstase care, oricum... Ale lui
Marko Bela, sau Dan Voiculescu, care, după
cum nu se prea stăruie să-și camufleze
privirile tot mai chiorăse spre PSD, se cam
înțelegea din telejurnale și de pe la *talk-
show*-uri adevăratele lor sentimente, dar
chiar al ex-președintelui? Lasă, mi-am
zis cu optimism: mai văd un telejurnal, mai
aud niște declarații belicos-inutile, mai un
viol, o crimă, un furt și revine el, adică
prietenul.

Și a fost seara zilei de 16 decembrie,
ziua Timișoarei, ziua în care, în '89...

Sună telefonul. Ridic receptorul -
Haralampy! Începe în loc de salut:

„Fratele *mieu*, auziși, mă, ce făcu dom'
Ilescu? Îl grație pe Cozma... Bravo lui! Ai,
văzut, ce strategie? A moșmondit el ce a
moșmondit, da' până la urmă... Ehe,
bade, ce și-am ceterat eu că sângele
comunismului de omenie apă nu se face?
Ai văzut omenia?

„Stai puțin, că nu... încerc să-l întrerup.

„Nu, ce? Nu mă mai întrerupe! Tu nu
vezi la *teve* ce se petrece? Degeaba zic
ăștia care au făcut PSD-ul să fluiere în biserică
după ce a pierdut alegerile, că Ilescu a fost
așa și pe dincolo. Nu a fost. Uite: s-a ținut
de cuvântul pe care și l-a dat, adică să-și
elibereze ortacul cu care a făcut și a dres...
Nici nu se putea treabă mai faină în ziua
aniversării... Înseamnă că domnul președinte
are un caracter de fier și alte metale, datorită
căruia i se rupe de tot și de toate, mă! E un
tip formidabil! Nimeni nu ar fi fost în
stare de un așa gest. Iacă-tă: vin Sfintele
sărbători de iarnă, colindători, clopoței etc,
iar ortacul cu domiciliul la Rahova. Era drept,
domnule? Nu era. Omul, totuși, își probase
vitejia aici, pe meleagurile străbune nu
în Insula Paștelui mă-sii...

„Haralampy! Țip, te-ai bolunzit, sau ai
băut vinars de mătrăgună fabricat de soacră-
ta după ce ai lăsat-o fără porc de Crăciun?

cronica tv

„Ilescu, nu uita, revocarea-i arma ta”...

Dar m-a auzit?

„A, zice, acum văd și eu la *teve*-ul meu...
Să nu mă întrerupi cu pălăvrăgeliile tale...
la uitate, *fratre*, la televizor: uitate-l pe dom'
Ilescu, țuca-i-aș gurița lui de oltenițan fain
ce e! Uitate-l, mă ce responsabil și cinstit e!
Sărac, da' cinstit, domnule! Uitate-l cum se
avântă ca să rămână în istorie măcar ca
unul dintre cei mai mari gânditori de gafe
din istoria trecută, prezentă și viitoare a
pesedismului și chiar a patriei revocându-
și după o zi propriul decret de grațiere...
Extraordinar! Pssst! I-auzi ce zic unii: că e
laș, că și-a bătut joc în ultimul hal de instituția
prezidențială, că a murdărit-o, că... Ce
oameni răi! Adică domnul ex-președinte
nu avea voie să aibă măcar un prieten
credincios, care l-a salvat de la...? Dacă
există cineva care crede că i-a fost ușor
să facă această gafă monumentală, e un...
Auzi, bade: tu chiar crezi că e simplu, ca
șef de stat, să dai azi un decret, iar mâine
să-l revoci? Eu îți repet, mă: trebuie să ai
un caracter de comunist adevărat și o
mentalitate pe care să o fi durut în *paișpte*
- scuză-mă - de tot ce s-a întâmplat la
Timișoara exact în urmă cu 15 ani... Eu, în
orice caz, n-aș fi fost în stare și de aceea
mă simt impresionat. Profund. Da', și-am
spus: socrii sunt plecați, iar nevastă-mea
ștrincănește, așa că poți veni să sărbătorim
înțelepciunea iliesciană.

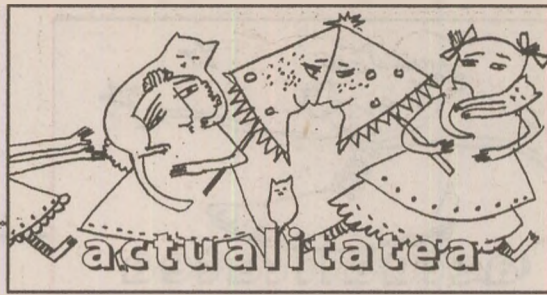
Pa!

Și mi-a trântit receptorul după ce mi-
a recitat primele două versuri ale ultimului
său poem:

Ilescu, nu uita,
Revocarea-i arma ta...
Uraaaa!

Minidicționar: Ștrincănit, a ștrincăni,
v., 1) a croșeta; 2) a bulibăși lucrurile în stil
iliescian la Cotroceni.

Dumitru HURUBĂ

Jurnalist în Uniunea Europeană

Delegația Comisiei Europene în România și Asociația eRomania Gateway în parteneriat cu British Council România lansează proiectul *Jurnalist în Uniunea Europeană* finanțat de UNIUNEA EUROPEANĂ prin programul Phare de micro-proiecte - Fondul Europa. Proiectul își propune crearea unei rețele informale de jurnaliști, români și străini, specializați în problemele integrării europene, precum și creșterea nivelului de informare publică asupra impactului aderării României la Uniunea Europeană.

Grupul țintă al proiectului este reprezentat de 60 de jurnaliști din presa scrisă și audiovizuală locală din 10 județe ale țării (Bacău, Botoșani, Brașov, Cluj, Constanța, Galați, Hunedoara, Neamț, Sibiu, Suceava).

Principalele activități ce vor fi derulate în cadrul proiectului sunt:

- organizarea unui seminar de tip contact-making (ianuarie 2005);
- organizarea unui număr de șase videoconferințe tematice (februarie-iulie 2005);
- dezvoltarea unui site web dedicat și organizarea de forumuri și dezbateri online;
- organizarea unei vizite de studiu la instituțiile Comisiei Europene din Bruxelles (septembrie 2005)

Cei 60 de jurnaliști selectați în cadrul proiectului vor beneficia de activități de informare pe teme privind integrarea României în Uniunea Europeană, impactul acestui proces și felul în care a fost percepută

experiența integrării în statele care au aderat în 2004. Prin intermediul celor șase videoconferințe ei vor fi puși în legătură directă cu experți și jurnaliști români și străini și vor fi încurajați să publice materiale care să explice problemele discutate în cadrul proiectului pe înțelesul publicului larg. Temele videoconferințelor sunt:

- ❖ *Concurență vs. Ajutoare de Stat*
- ❖ *Siguranța alimentară și standarde de calitate (cu trimitere și către protecția consumatorului)*
- ❖ *Sistemul de Subvenții în Agricultură*
- ❖ *Suveranitate Națională vs. Integrare Europeană*
- ❖ *Piața Muncii în UE și Fenomenul Migrației*
- ❖ *Protecția Mediului – Interesul Cetățeanului vs. Interesul Sectorului de Afaceri*

Discuțiile vor continua și online, în cadrul forumurilor tematice. La finalul proiectului, cei mai activi participanți (selectați de un comitet independent de experți) vor efectua o vizită de studiu la Bruxelles pentru a lua contact direct cu Instituțiile Comisiei Europene și modul de lucru al acestora.

Termenul limită pentru înscrierea în program este 31 decembrie 2004. Detalii suplimentare și formulare de înscriere sunt disponibile la adresa www.europeanjournalist.ro. Persoană de contact: Miruna Cugler, Coordonator Rețea, tel./fax: 021 201 7154, GSM: 0722 312 256, e-mail: miruna@ro-gateway.org.

voci din public

Scrisă de redacție,

Am citit articolul intitulat „Crocofantul” apărut în *România literară* nr. 48/2004. Autorul lui, Valentin Olteanu, încearcă să lămurească etimologic termenul „crocofant”, lansat de către Andrei Pleșu într-un dialog televizat, ca fiind obținut din îngemănarea a două cuvinte: Crocodil și Fante. Cred, mai întâi, pentru a defini o anumită tipologie umană specifică tranziției noastre, Andrei Pleșu a vrut să evite formularea *cantermiriană*, un pic obosită. Altminteri, mi se pare mai veridic colajul dintre crocodil și elefant. De altfel, acest, să-i zicem cuvânt-valiză, nu-i prea nou. El poate fi găsit și în cartea scriitoarei norvegiene Jostein Gaarder „Lumea Sofiei” (trad. rom. Mircea Ivănescu, București, Editura Univers 1997, p. 212) în împrejurări filosofice carteziene. Ori s-a gândit dl Andrei Pleșu la o combinație mai interesantă, aceea dintre crocodil și sicofant? Oricum, verosimilă și hermeneutică propusă de Valentin Olteanu. La urma urmei „crocodilul” lăncu Pampon (*Dale Carnavalului*) bate întotdeauna cu fantele.

Gabriel Funica,
Focșani

Editura AULA

Roman		
Ovidiu Verdeș	Muzici și faze	384 p. 119.000 lei
Ioan Groșan	O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
	Epopoea spațială 2084 * Planeta mediocrilor	144 p. 79.000 lei
	Județul Vaslui în N.A.T.O.	160 p. 79.000 lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p. 59.000 lei
Ștefan Bastovoi	Iepurii nu mor	160 p. 69.000 lei
Teatru. Eseu. Proză. Poezie		
Matei Vișniec	Istoria comunismului...	176 p. 79.000 lei
Daniel Vighi	Personajul istoric în literatura...	112 p. 49.000 lei
Nicoleta Sălcudeanu	Patria de hârtie	240 p. 69.000 lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 79.000 lei
Andrei Grigor	Romanele lui Marin Preda	160p. 49.000 lei
Mircea Moț	Titu Maiorescu	128 p. 45.000 lei
Patrick Călinescu	Textul dintre texte	144 p. 59.000 lei
Alexandru Mușina	Hinterland	48 p. 30.000 lei
Doina Ioanid	E vremea să porți cercei	40 p. 30.000 lei
Romulus Bucur	Cărticică pentru pisică	32 p. 49.000 lei
Claudiu Mitan	Să curgă această memorie	64p. 40.000 lei
Mihai Ignat	Kleinpoeme	48p. 40.000 lei
Liviu Mircea	Evadare din propria mea umbră	192p. 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

Proba libertății

ine a zis că presa din România e liberă și nu prea? Că mass-media au fost hărțuite și hărțuite economic de fosta Putere? Nici n-a apucat bine noul președinte al României să-și intre în atribuțiuni că presa acuzată de obediență față de PSD și de Adrian Năstase probează că ne-am înșelat. Posturile de televiziune se uită chiorș la fostul partid de guvernământ și îi dau pe întrecute bobîrnace lui Năstase. Iar Băsescu

și Alianța DA nu fac destule declarații, la cît „spațiu” li se rezervă în emisiuni. Ziarele care pînă mai ieri dădeau de pămînt cu Băsescu își manifestă plinar, ca să zic așa, libertatea de a-l lua în brațe pe noul ales al patriei. Și cu cîtă artă fac asta. Nu pot trece, de pe o zi pe alta, de la atacul la beregată, cu dezvăluiri care mai de care mai apelisite despre trecutul, prezentul și viitorul lui Băsescu, la pupături lipicioase, pe prima pagină. În libertatea lor, aceste publicații l-au lăsat mai întîi din brațe pe Adrian Năstase. Apoi au început să descopere că Băsescu nu e chiar personajul malefic despre care scriau cu cîteva zile în urmă. Ba că, de fapt, are și el meritele lui. Iar dacă ne gîndim mai bine, poate că Băsescu ăsta chiar merită să fie președintele României.

Pateticele pledoarii pentru continuitate și împotriva aventurierului Băsescu s-au metamorfozat în atacuri violente împotriva lui Adrian Năstase și a fostului președinte al României, pe motive de Miron Cozma, grațiatul o zi. Dar după cea mai lungă noapte a Parlamentului în care Năstase și Văcăroiu au devenit președinți peste cîte o Cameră, presarii care apucaseră să întoarcă parțial macazul și-au reamintit că, de fapt, Băsescu nu e chiar învingătorul despre care se vorbea cu o zi înaintea. Iar Năstase n-a pierdut chiar totul. Așa că au mai pompat în imaginea acestuia, pentru a-l scoate drept perdantul care și-a revenit în Parlament. Năstase se întoarce! PSD controlează Parlamentul!

Analizii ai discursului de investitură susținut de Băsescu au descoperit că noul președinte a trecut la limbajul oficial și nu mai are spontaneitatea cu care a cîștigat alegerile. Cu alte cuvinte, s-a terminat cu Băsescu cel care făcea promisiuni electorale. El a intrat în rolul solemnității prezidențiale, adică s-a înseriat în rîndul foștilor președinți ai României. Ceea ce, în realitate, nu e cazul. Băsescu a citit discursul său după ce a fost uns președinte, nu fiindcă i-ar fi dispărut brusc inspirația de a susține un discurs politic spontan, ci pentru a impune sau reimpune ideea că președintele României nu improvizează, ci are un discurs pregătit pentru momentul în care dobîndește această calificare. Citindu-și discursul, Băsescu a transmis astfel un mesaj că ideile lui de candidat la președenție, pe care le-a prezentat exclusiv oral în campanie, nu s-au schimbat după alegerea lui ca președinte.

Dar o parte a presei noastre libere și independente și-a reluat o parte dintre jocurile prin care se străduia să-l prezinte pe Adrian Năstase ca marele cîștigător al alegerilor.

În tot acest joc de-a presa independentă, foarte puțini au fost cei care au avut chef să vadă că voturile prin care Adrian Năstase a apucat președenția Camerei Deputaților sînt cele ale PRM-ului. Partidul care îl răsplătește pe Adrian Năstase pentru decorația pe care Ion Iliescu i-a acordat-o lui C.V. Tudor, ridicîndu-și astfel în cap pe mulți dintre cei pe care i-a decorat înainte. De dragul partidului, Ion Iliescu s-a lăsat umilit de returnarea decorațiilor, nici nu a dat-o la întors, cum a făcut cu grațierea lui Miron Cozma.

Presa noastră liberă îl acuză pe Ion Iliescu că și-a pierdut discernămîntul, dar nu sesizează că fostul președinte a preferat să-și sacrifice imaginea personală la despărțirea de Cotroceni pentru a scoate partidul din impas. Chiar dacă nu-l iubește pe Adrian Năstase, Ion Iliescu îi mai oferă acestuia o șansă, scoțîndu-l cîștigător din Parlament, după marea lui înfrîngere. Dar acum Adrian Năstase nu mai poate sufla nici în somn împotriva celui care l-a făcut cel mai puternic om din România, timp de patru ani. ■

Un discurs istoric

Au, să nu cumva să se creadă că socotim astfel vreun discurs dintre acelea pe care le-au pronunțat oamenii noștri politici în abia încheiata confruntare electorală, de se va fi încheiat într-adevăr. Atât de tensionată și de spectaculară, în felul ei, această confruntare, dar și atât de precară sub raportul ideilor avansate, al manifestelor, al programelor.

Discursul considerat de Cronicar drept *istoric* aparține altcuiva decât unui politician. Îi aparține unui om pe care soarta l-a plasat, l-a înălțat mai bine zis, deasupra politicului. Nu în afara ci deasupra lui. Este vorba de Regele Mihai și de discursul pe care l-a rostit, la Palatul Cotroceni, cu ocazia aniversării celor 60 de ani câți au trecut de la actul de la 23 August 1944. Regele nu-i este numai unul dintre tot mai pușinii contemporani în viață ci și principalul înfăptuitor.

Dar cine mai pune la noi preț pe astfel de lucruri? Luată cu atâtea altele, presa abia dacă a menționat discursul istoric al Regelui. Singură *Memoria*, „revista gândirii arestate”, l-a reproduș în întregime și la loc de cinste (în nr. 47-48), nedeșmințindu-și astfel, nici de această dată, numele și menirea.

Discursul Regelui Mihai, atât de altfel, stilistic vorbind, decât lemnoasa oratorie de prezidiu cu care fusesem obișnuiți la aniversări, impresionează prin demnitatea expresiei, prin conciziunea sugestivă și, în ce privește atitudinea, prin franchețe. Nimic aluziv, nimic ambiguu, nimic subînțeles în acest text care este, în multe privințe, și unul polemic. Poate întâi de toate unul polemic.

„Actul de la 23 August nu este nici pe departe singurul eveniment istoric falsificat în România. Dar este, cu siguranță, cel mai falsificat eveniment din istoria noastră”.

Nu credem să le fi sunat prea plăcut această afirmație lipsită de ocoluri unora dintre auditorii de vază prezenți la Cotroceni, nedeșbărați mental, pentru toată viața, de ideea rolului crucial jucat de comuniștii la 23 august 1944.

Discursul nu evită calificările dure atunci când este cazul să fie respinse textele acelor care, mai întâi în emigrație iar după '89 și în țară, consideră că înlăturarea Mareșalului a

ochiul magic

MEMORIA
revista gândirii arestate

Ediție de FUNDATIA CULTURALA MEMORIA
sali ca da Hironi scriitorilor din Romania
47
48
Fondator BANU RADULESCU

NR. 2 - 3/2004 90.000 lei

Din sumar:

- Leșta de istoric
23 August 1944
- Lupta Bisericii
pentru supraviețuire
- Inchisori plătitoare
- Dilema diasporei
- Deportat în Siberia
- Studentii descoperă
închisoarea

fost o trădare și o greșeală, pentru că acesta ar fi putut negocia cu aliații o pace mai convenabilă pentru români și chiar i-ar fi putut opri pe sovietici la frontieră.

„Am decis să acționez numai când a devenit clar că încercările noastre de a negocia cu aliații nu dădeau rezultate. Ideea că, în vara lui 1944, aliații ar fi fost pregătiți să accepte o pace negociată cu Antonescu, sau că Antonescu ar fi fost capabil să oprească Armata Roșie la frontierele noastre, pentru totdeauna, sunt inepții pe care numai oamenii care ignoră dinadins realitatea acelei perioade le pot susține”.

Și mai departe, în aceeași linie logică de respingere a „inepțiilor”, a stupidelor speculații contrafactice deloc

inocente, în fond:

„Totuși, poate cineva să spună că am fi avut o soartă mai bună dacă luptam pe fiecare stradă și în fiecare sat ca să sfârșim cu aceeași ocupație sovietică câteva luni mai târziu, dar cu câteva sute de mii de morți în plus? În acel moment am încercat să salvez cât mai multe vieți posibil”.

Altă „ciudată critică” adresată actului de la 23 august: aceea că a adus comunismul în țara noastră.

„Soarta României nu a fost diferită, spune Regele, de cea a Poloniei și a Cehoslovaciei, care au fost de partea aliaților încă de la începutul celui de al Doilea Război Mondial, și totuși li s-a impus comunismul. Ungaria, de exemplu, care a luptat de partea nazistilor până la urmă, a avut o soartă similară. La fel Bulgaria, vecinul nostru din sud, care a încercat să rămână complet în afara războiului. Comunismul nu a venit în România din cauza a ceea ce s-a întâmplat acum exact șazeci de ani. El a devenit inevitabil în momentul în care cei doi dictatori ai Europei, Hitler și Stalin, au început să sfășie în bucăți continentul și când democrațiile lumii au decis că, în nobila bătălie pentru a învinge pe unul din monștri, trebuie să rămână în termeni prietenoși cu celălalt monstru”.

Explicațiile, analiza evenimentelor, argumentarea hotărârii luate în momentul de cea mai mare cumpănă pentru țară și au rostul lor în discurs, conducând, toate, la acele enunțuri memorabile de la urmă, despre care nu este fără temei să spunem că rezumă un testament politic și moral:

„Niciodată de acum încolo, nici un lider român nu va mai trebui să se găsească în fața unor asemenea decizii, cum am fost eu în luna august, acum 60 de ani. Niciodată de acum încolo nu va mai trebui ca vreun lider român să învețe ce înseamnă ca soarta țării noastre să fie decisă în spatele scenei, în tratate secrete făcute fără să fim informați sau consultați. Mici sau mari, sărace sau bogate, statele Europei trebuie să învețe să se respecte între ele”.

Astfel vorbește un Rege, răspunzător, fie că domnește sau nu, de soarta națiunii sale, evaluând trecutul și avertizând în privința viitorului. Să meditam la spusele Regelui, printre altele și pentru că ne aflăm, nu-i așa?, în pragul „gloriosului” 30 decembrie republican, ziua cu adevărat nefastei aniversări.

Cronicar

Premiile Asociației Scriitorilor din București

Vineri 17 decembrie 2004, în cadrul unei festivități desfășurate la Casa Vernescu, au fost decernate Premiile Asociației Scriitorilor din București pentru cărți apărute în anul 2003.

Juriul compus din Gabriel Dimisianu (președinte), Denisa Comănescu, Iolanda Malamen, Radu Lupan și Sebastian Ungureanu a decis să acorde următoarele premii:

POEZIE

Mihai Gălățanu - „Mormântul meu se sapă singur”, Editura Vinea; Radu Sergiu Ruba - „Grația-Dizgrația”, Editura Vinea. Un premiu de excelență i-a fost acordat lui Ion Cocora pentru volumul „Ar mai fi de trăit”, Editura Vinea.

PROZĂ

Ștefan Agopian - „Fric”, Editura Polirom; Mirela Brateș - „Israel fără frontiere”, Editura Viitorul Românesc; Radu Cosașu - „Armata mea de cavalerie”, Editura Fundației PRO.

PREMIUL PENTRU DRAMATURGIE „IOSIF NAGHIU”

Mircea M. Ionescu - „La Est de West”, Editura Play.

TRADUCERI

Ion Acsan - „Poeme mistice ale Antichității”, Editura Albatros; Nicolae Iliescu - „Fără speranță” de Nadejda Mandelstam, Editura Polirom.

CRITICĂ, ISTORIE LITERARĂ, ESEU

Dan.C. Mihăilescu - „București. Carte de bucăți”, Editura Fundației PRO; Alex Ștefănescu

Foto: Mihai Cucu

- „Ceva care seamănă cu literatura”, Editura Știința.

PREMIUL PENTRU EDIȚII CRITICE

Alexandru Condeescu - „Opere” de Virgil Mazilescu, Editura Muzeului Literaturii Române.

DEBUT

Lăcrămioara Berechet - „Mircea Eliade, ficțiunea inițiativă în proza scurtă” (critică), Editura Pontica; Domnica Drumea - „Crize”

(poezie), Editura Vinea; Mircea Naidin - „Literatura Science Fiction (critică), Editura Fundației PRO; Denisa Mirena Prișcu - „Pufos și mecanic” (poezie), Editura Vinea.

Sponsorul unic al premiilor Asociației Scriitorilor din București: Romexterra Bank. Domnul Adrian Radu, președintele Romexterra Bank, a fost prezent la festivitatea de la Casa Vernescu.

„România literară” - Abonamente la redacție pentru anul 2005

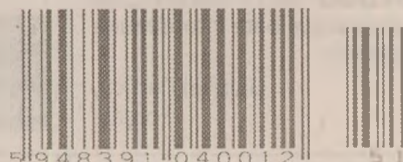
Talon de abonare

- abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an. Costul unui exemplar va fi, de la 1 ianuarie 2005, 20.000 lei, iar la redacție 15.000 lei.

48 pag. - 30.000 lei
La redacție: 20.000 lei

5948391040012